ΙΛΙΣΟΣ

Ἔτος 8ον - Ἄνοιξη 1963 - Τεῦχος 29ον

ΙΛΙΣΟΣ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΕΛΕΥΘΕΡΑΣ ΣΚΕΨΕΩΣ
Διευθυντής: ΚΩΣΤΗΣ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

Δραγατσανίου 6 (Πλατεῖα Κλαυθμῶνος), ὄροφος 6ος, ΑΘΗΝΑΙ — 122

Ἔτος 8ον ❋ ΑΝΟΙΞΗ 1963 ❋ Τεῦχος 29ον

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Η ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1963 ΓΕΝΙΚΩΣ ΔΡΧ. 50.—

Ἐμβάσματα Μόνον δι' ἐπιταγῆς :

Κωστῆν Μελισσαρόπουλον, Δραγατσανίου 6, ΑΘΗΝΑΣ—122

Ὑπεύθυνος συμφώνως τῷ ἄρθ. 6 § 1 Α. Ν. 1092)38 : Κ. Ν. Μελισσαρόπουλος, Δραγατσανίου 6, Ἀθῆναι.

Μὲ τὸ τεῦχος αὐτὸ εἰσερχόμεθα στὸ 8ον ἔτος

Εὐχαριστοῦμε ὅσους ἔσπευσαν νὰ στείλουν τὴν συνδρομή τους Καὶ περιμένουμε ἀπὸ τοὺς ὑπολοίπους νὰ ἐκπληρώσουν τὸ καθῆκον τους τὸ συντομώτερον.

Ἐπὶ πλέον, παρακαλοῦμε ὅλους τοὺς φίλους τοῦ «Ἰλισοῦ» νὰ ἐργασθοῦν γιὰ τὴν πλατύτερη διάδοσή του.

Ἐδείξατε τὸν ΙΛΙΣΟΝ στοὺς φίλους σας;

Ὄχι ;

Τοὺς ἀδικεῖτε, διότι τοὺς στερεῖτε μιὰ εὐκαιρία ἀνωτέρας πνευμστικότητος.

Ἀδικεῖτε και τὸ περιοδικό, μὴ συμβάλλοντες εἰς τὴν διάδοσιν του.

Ἕνα ἐξαιρετικὸ δῶρον: Μιὰ συνδρομὴ τοῦ ΙΛΙΣΟΥ

Ἐγγραψατε ἕνα φίλο σας.

Δεν μπορεῖτε; Συστήσατε του νὰ ἐγγραφῆ αὐτός.

Οὔτε αὐτό; Τότε, στεῖλτε μας τὴν διεύθυνσίν του καὶ θὰ τοῦ ταχυδρομήσουμε ἕνα τεῦχος ὡς δεῖγμα ΔΩΡΕΑΝ.

Καὶ πρὸ παντός: Στείλετε τὴν ΔΙΚΗ ΣΑΣ συνδρομή!

Ἀπὸ τὴν σκοπιὰ τοῦ Ν. ΣΡΙ ΡΑΜ

Η ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΣ

Τὰ Ἡνωμένα Ἔθνη χρειάζονται ἢ ὄχι;

ΕΙΝΑΙ γνωστόν, ὅτι τὰ στατιστικὰ στοιχεῖα ὑπόκεινται σὲ ἐπεξεργασία κατὰ βούλησιν, ὥστε δὲν εἶναι πάντοτε αὐθεντικά. Πολὺ περισσότερο αὐτὸ ἰσχύει γιὰ τὶς βολιδοσκοπήσεις ἢ διερευνήσεις τῆς κοινῆς γνώμης σ' ἕνα συγκεκριμένο ἐρώτημα. Συχνὰ τὸ ἐρώτημα τίθεται ἀπὸ τὸν ἐρευνητὴ σ' ἕνα ὡρισμένο τμῆμα τοῦ λαοῦ, ἐπίτηδες διαλεγμένο γιὰ ἕνα ἀναμενόμενον ἀποτέλεσμα. Ὡστόσο, τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐρεύνης ποὺ ἔκαμε ἡ «Ἐπιθεώρησις τοῦ Σαββάτου» τῆς Νέας Ὑόρκης εἶναι ἐνδεικτικὰ τῆς ἱκανότητος τοῦ λαοῦ νὰ κρίνη.

Πρὸ ὀλίγων μηνῶν, ἕνας ρεπουμπλικάνος βουλευτὴς τῆς πολιτείας Νέας Ὑερσέης ἐνήργησε ἔρευνα μεταξὺ 60.000 ἐκλογέων του, γιὰ νὰ ἐλέγξη τὴν διαδεδομένη ἀντίληψι, ὅτι τὰ Ἡνωμένα Ἔθνη ἀποτυγχάνουν στὴν ἀποστολή τους. Ὅμως, τὰ 84ο)ο τῶν ἐρωτηθέντων ἀπήντησαν ὅτι τὰ Ἡνωμένα Ἔθνη «εἶναι ἡ καλύτερή μας ἐλπίδα γιὰ τὴν διατήρησι τῆς παγκοσμίου εἰρήνης». Καὶ τὰ 72,5ο)ο ἐπροχώρησαν ὑποστηρίζοντας ὅτι θὰ ἔπρεπε τὰ Κράτη, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὶς Ἡνωμένες Πολιτεῖες τῆς Ἀμερικῆς, νὰ ἐκχωρήσουν μέρος τῆς ἐθνικῆς κυριαρχίας των σὲ ἕνα Παγκόσμιο Δικαστήριο καὶ μιὰ Διεθνῆ Ἔνοπλη δύναμι.

Καὶ ἄλλοι βουλευταὶ καὶ γερουσιασταὶ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἀνέλαβαν στὴν περιοχή τους ὅμοιες διερευνήσεις. Μεταξὺ αὐτῶν, ὁ Τζαίημς Ροῦζβελτ ἔστειλε ἐρωτήματα σὲ 53.000 ἐκλογεῖς ἀμφοτέρων τῶν κομμάτων. Μόνον 14 ο)ο ἀπήντησαν, ἀλλὰ ἐξ αὐτῶν τὰ 85ο)ο ἐδήλωσαν ὅτι τὰ Ἡνωμένα Ἔθνη ἀποτελοῦν τὴν καλύτερη προσδοκία εἰρήνης, 87ο)ο ὅτι πρέπει νὰ συσταθῆ Διεθνὴς

Στρατὸς καὶ 85ο)ο ὅτι πρέπει να γίνη γενικὸς ἀφοπλισμός. Ἡ γνωστὴ ὀργάνωσις Γκάλλοπ διεξήγαγε ὅμοιο δημοψήφισμα σὲ ὅλη τὴ χώρα, μὲ ὅμοια ἀποτελέσματα: 90ο)ο ἀπήντησαν ὅτι ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει πρέπει αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι ν' ἀποχωρήσουν ἀπὸ τὸν Ὀργανισμό, 83ο)ο ὅτι πρέπει νὰ καταβληθῆ κάθε προσπάθεια γιὰ τὴν ἐπιτυχία τοῦ ἔργου του καὶ 78ο)ο ὅτι ὁ Ὀργανισμὸς Ἡνωμένων Ἐθνῶν «ἐπιτελεῖ καλὸ ἢ ἄριστο ἔργον».

Ἀρχικὰ τὰ μέλη τοῦ Ὀργανισμοῦ Ἡνωμένων Ἐθνῶν ἦσαν 51, ποὺ ὑπέγραψαν καὶ τὸν ἱδρυτικὸ Χάρτη. Τώρα εἶναι 104, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἕνας ἀξιόλογος ἀριθμὸς πρώην ἀποικιῶν. Μερικοὶ διετύπωσαν τὴν ἄποψι, ὅτι δὲν εἶναι σωστὸς ὁ κανόνας «ἕνα κράτος—μία ψῆφος», διότι ἔγιναν πολλὰ τὰ μικρὰ μέλη τοῦ Ὀργανισμοῦ καὶ θὰ μποροῦσε νὰ ἐπηρεάσουν τὴν πορεία τῶν παγκοσμίων ζητημάτων δυσανάλογα μὲ τὴν δύναμί τους. Ὅμως, τὰ νέα μέλη τοῦ Ὀργανισμοῦ ὥς τώρα ἔδειξαν μετριοπαθῆ συμπεριφορά, ἀκόμη καὶ σὲ θέματα τερματισμοῦ τῆς ἀποικιοκρατίας, ὅπου ὑφίσταται ἀκόμη. Ὥστε, αἱ ἐπιφυλάξεις γιὰ τὰ μικρὰ κράτη μὲ τὴν ἴση ψῆφο ἀπεδείχθησαν, ὥς τώρα τουλάχιστον, ἀβάσιμες.

Ἀπάθεια ἢ ἀφύπνισις;

Ο «ΙΝΔΟΣ» τοῦ Μαδρὰς ἐδημοσίευσε ἀνταπόκρισι ἀπὸ τὴν Βόννη γιὰ τὰ ἀποτελέσματα μιᾶς δημοσίας διερευνήσεως μεταξὺ τῶν φοιτητῶν τοῦ Πανεπιστημίου τῆς σημερινῆς πρωτευούσης τῆς Δυτικῆς Γερμανίας, ὡς πρὸς τὴν ἑτοιμότητα θυσίας τῆς ζωῆς των ὑπὲρ πατρίδος. Μόνον ἕξη τοῖς ἑκατὸ ἀπήντησαν ὅτι ναί, ἦσαν ἕτοιμοι νὰ θυσιάσουν τὴν ζωή τους. Εἴκοσι—δύο τοῖς ἑκατὸ ἐξέφρασαν τὴν ἀηδία τους γενικὰ γιὰ τὴν πολιτικὴ καὶ γιὰ τὰ διεγερτικὰ τοῦ πατριωτισμοῦ συνθήματα. Ὡστόσο, μερικοὶ ἀπὸ αὐτοὺς ἔκλιναν νὰ παραδεχθοῦν, ὅτι «ἡ ἐλευθερία, ὁ ἀνθρωπισμὸς καὶ ἡ ἀξιοπρέπεια εἶναι θέματα ἄξια ὑπερασπίσεως».

Τέτοια δημοψηφίσματα γίνονται συχνὰ στὴν Γερμανία γιὰ τὴν βολιδοσκόπησι τῆς κοινῆς γνώμης καὶ τῆς ἠθικῆς στάθμης. Καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ δημοψηφίσματος μεταξὺ τῶν φοιτητῶν τῆς Βόννης ἐχαρακτηρίσθηκε ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς κοινωνιολόγους σὰν ἀποκάλυψι τῆς ἐπικρατούσης ψυχολογίας στοὺς σημερινοὺς νέους Γερμανούς. Παρόμοια ἀπογοήτευσις παρετηρήθη στὴ νεολαία καὶ με-

τὰ τὸν πρῶτο παγκόσμιο πόλεμο, ἀλλὰ ξεπεράσθηκε ἀπὸ τὴν πλημμυρίδα τοῦ Χιτλερικοῦ φανατισμοῦ, ποὺ ἐσάρωσε ὅλη τὴ χώρα. Ὁ δεύτερος παγκόσμιος πόλεμος, μὲ τὶς ἀπερίγραπτες φρικαλεότητες, ἰδίως στὸν ἀφανισμὸ τῶν Ἑβραίων καὶ τὰ στρατόπεδα συγκεντρώσεως, φαίνεται στὴ σημερινὴ νεολαία σὰν ἐφιάλτης καὶ τὴν παρακινεῖ νὰ ἐρευνήση βαθύτερα, ὄχι μόνο στὴν ἐπιφάνεια τῆς πολιτικῆς, ἀλλὰ καὶ στὰ θεμέλια τῶν θεσμῶν.

Ἐλέχθη ὅτι πολλοὶ σημερινοὶ Γερμανοὶ εἶναι ἀνίκανοι νὰ ἐννοήσουν πῶς χιλιάδες προγόνων τους ἐθυσίασαν τὴν ζωή τους γιὰ μιὰ θέσι σὰν τὸ Βερντὲν στὸν πρῶτο παγκόσμιο πόμεμο, ἐπειδὴ ἔτσι διέταξε ὁ Κρόνπριντς. Αὐτὸ ἀποδεικνύει πόσο ἀλλιώτικα βλέπει κανεὶς τὰ πράγματα κάτω ἀπὸ τὸ ψυχρὸ φῶς τῆς λογικῆς ἀπὸ ὅ,τι φαίνονται ὑπὸ τὴν ἐπίδρασι τῶν ρομαντικῶν ἰδεῶν, ποὺ διατηροῦνε στὴν ἀποθήκη τους οἱ προπαγανδισταί. Πάνω στὴν κατάστασι τῆς ὑστερίας ἢ δόξης, ἀδυνατεῖ κανεὶς νὰ διακρίνη τὸ ἀληθινὸ ἀπὸ τὸ ψεύτικο.

Κάθε ἀντίδρασι συγκριτικὰ εἶναι λιγόζωη. Ἀλλὰ ἂς ἐλπίσουμε, τώρα ποὺ ἡ μακρυὰ νύχτα πέρασε καὶ στὸ φῶς τῆς χαραυγῆς ἀντικρύζει κανεὶς τὶς καταστρεπτικὲς συνέπειες τῆς φυλετικῆς, στρατιωτικῆς καὶ ἐθνικιστικῆς ὑστερίας, ἡ ὁποία σάρωσε καὶ τὴν Γερμανία κι' ἄλλες πολλὲς χῶρες, ὅτι οἱ ἀντιδράσεις δὲν δείχνουν ἀπάθεια, ἀλλὰ ἀφύπνισι τῆς σημερινῆς μορφωμένης νεολαίας.

Ἕνας ἀπὸ τοὺς κοινωνιολόγους εἶπε, ὅτι οἱ σημερινοὶ νέοι στὴ Γερμανία ἐμφανίζονται ἀπαμακρυσμένοι ἀπὸ τὴν ἰδέα τῆς πατρίδος, ἐπειδὴ παίρνουν στὰ σοβαρὰ «τὸ ἰδεῶδες τοῦ ΝΑΤΟ καὶ τῆς Ἡνωμένης Εὐρώπης».

Ἀλλὰ αὐτὸ τὸ ἰδεῶδες εἶναι μονάχο του ἀνεπαρκὲς καὶ μπορεῖ νὰ ὁδηγήση σὲ νέα ἀνάπτυξι δυναμικῆς πολιτικῆς. Μιὰ ἕνωσις Κρατῶν εἶναι καλὴ ἐφ' ὅσον προσφέρει σχέδιο συνεργασίας μεταξύ των. Ἐὰν τραπῆ σὲ συμμαχία ἐχθρικὴ ἔναντι ἄλλων κρατῶν, θὰ προκαλέση ἀντιδράσεις καὶ τὴν ἐπανάληψι σὲ ἄλλη μορφὴ τῆς ἴδιας παληᾶς ἱστορίας. Ἡ Ἡνωμένη Εὐρώπη, τῆς ὁποίας ἡ Κοινὴ Ἀγορὰ εἶναι ἀπαρχή, ἀποτελεῖ λύσιν πολλῶν προβλημάτων. Ἀλλὰ ἀκόμη καὶ μιὰ Ἡνωμένη Εὐρώπη ἐνδέχεται νὰ καταντήση βάσις εὐρυτέρου σωβινισμοῦ, ἐκτὸς ἂν ἀποτελέση τμῆμα ἑνὸς Ἡνωμένου Κόσμου, ὑπὸ τὸν Ὀργανισμὸ τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν γιὰ τὴν διασφάλισι τῆς εἰρήνης.

Παγκόσμιον Συμβούλιον Ἐκκλησιῶν

ΣΤΗΝ τελευταία σύνοδο τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν, στὸ Νέο Δελχί, παρέστησαν ἐκπρόσωποι 197 μελῶν — ἐκκλησιῶν ἀπὸ 19 χῶρες καὶ ἐδάφη, περιλαμβανομένων, γιὰ πρώτη φορά, ἐκπροσώπων τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Ρωσσίας καὶ ἄλλων χωρῶν τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης.

Τὸ Παγκόσμιον αὐτὸ Συμβούλιον, ποὺ ἱδρύθη πρὸ 15 ἐτῶν, ξεκίνησε κατὰ βάσιν ἀπὸ τὴν διαπίστωσι, ὅτι μετὰ τὸν πόλεμο ἐσημειοῦτο χαλάρωσις τῆς ἐκκλησιαστικῆς δυνάμεως, ἀκόμη δὲ καὶ ἀπώλεια τῆς πνευματικῆς ταυτότητος καὶ τοῦ προσανατολισμοῦ τῆς Ἐκκλησίας ἀπέναντι ἑτέρων δυνάμεων, ποὺ ἐπιδροῦν ὁλοένα καὶ πιὸ πολὺ στὸ ἀνθρώπινο πνεῦμα κατὰ τοὺς τωρινοὺς καιρούς. Καὶ ἦταν ἀνάγκη γιὰ τὴν Ἐκκλησία, φυσικά, νὰ παραμερίση τὶς διαιρέσεις της, γιὰ ν' ἀντιμετωπίση τὸν γενικὸ κίνδυνο.

Τὸ κλῖμα τοῦ συγχρόνου κόσμου, μὲ τὴν πρόοδο τῆς Ἐπιστήμης καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ φιλελευθερισμοῦ, εὐνοεῖ τὴν ἀπελευθέρωσι τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ δόγματα, ἄλλοτε ἀπαραβίαστα, καὶ ἀπὸ αὐθεντικὲς ὑπαγορεύσεις. Ἐξ ἄλλου, τὰ δόγματα ἄρχισαν νὰ κλονίζωνται μὲ τὴν ἀνάπτυξι τῆς ἐπικοινωνίας τῶν λαῶν διαφόρων φυλῶν καὶ δοξασιῶν. Ὅλοι αὐτοὶ οἱ παράγοντες ἐπηρέασαν τοὺς ἐνεργοὺς ἡγέτας τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ κινήματος καὶ τοὺς ἔκαμαν ν' ἀντιληφθοῦν ὅτι ἐχρειάζετο μία ἐπανεξέτασις τῶν θεμελίων καὶ ἀλλαγὴ τῶν ἐκ παραδόσεως μεθόδων. Μερικοὶ ἐκπρόσωποι στὴν σύνοδο ἐξεφράσθησαν κατὰ τὸν μᾶλλον ἐπαναστατικὸ τρόπο, καθὼς ὁ Ἰάπων —ἦσαν ἀρκετοὶ ἀπὸ χῶρες τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Ἀσίας— ὁ ὁποῖος εἶπε, ὅτι «ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος εἶναι ἄρρωστος καὶ κουρασμένος ἀπὸ τὴν προπαγάνδα». Καὶ ἕνας ἄλλος ἐκπρόσωπος Ἀσιατικῶν ἐκκλησιῶν ἐπροχώρησε περισσότερο πρὸς τὰ ἐμπρός, λέγοντας ὅτι «ὁ Θεὸς δὲν ἀγαπᾶ τὴν ἐκκλησία—ὁ Θεὸς ἀγαπᾶ τὸν κόσμο». Μπορεῖ νὰ λεχθῆ ὅτι κατὰ ἕνα τρόπο ἐφύσηξε στὴν σύνοδο μιὰ πνοὴ «συγκρητισμοῦ», διότι ἀνεγνωρίσθη ὅτι στοιχεῖα ἀξίας ὑπάρχουν καὶ στὶς ἄλλες θρησκεῖες, ποὺ θα ἔπρεπε νὰ ἐμπλουτίσουν τὸν Χριστιανισμό. Πιθανὸν αὐτὲς οἱ ἰδέες εἶναι προσωπικὲς τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐκπροσώπων, ἀλλὰ καὶ μόνον τὸ γεγονὸς ὅτι ἐλεύθερα διατυπώθηκαν κατὰ τὴν Σύνοδο καὶ μὲ προσοχὴ ἀκούσθηκαν, εἶναι σημάδι τῆς ἀλλαγῆς, ποὺ συν-

τελεῖται ὁπωσδήποτε.

Ἕνα ἀπὸ τὰ θέματα, ὅπου ἡ Σύνοδος διαιρέθηκε, ἦταν τὸ θέμα τῆς ἑνότητος, ἀλλὰ καὶ πάλι εἶναι χαρακτηριστικὸ αὐτὸ ποὺ ἐλέχθη, ὅτι ἀληθινὴ ἕνωσις, ἂν πρόκειται νὰ γίνη κάποτε, θὰ πρέπει νὰ βασισθῆ «τουλάχιστον» στὴν πίστι, ὅτι τὸν θάνατο ἀκολουθεῖ ἐπαναγέννησις τῶν μορφῶν, ὅπως ἤδη πιστεύουν πολλὲς Ἐκκλησίες. Ἕνα ἄλλο θέμα ἐνδιαφέροντος ἦταν τῆς δράσεως τῶν λαϊκῶν γιὰ τὴν διάδοσι τῆς θρησκείας ποὺ ἀποτελεῖ ἕνα ξεκίνημα γιὰ τὴν ἄρνησι τοῦ μονοπωλίου τῶν κληρικῶν. Ἐπίσης ἀξιοσημείωτη ἦταν ἡ ἀπόφασις, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποίαν αἱ Κυβερνήσεις δὲν πρέπει νὰ ἐπεμβαίνουν στὴν ἐλευθερία τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεως τῶν πολ.τῶν.

Δὲν μπορεῖ νὰ πῆ κανείς, ὅτι αὐτὴ ἡ δραστηριότης τῆς Ἐκκλησίας στὴν ἀναζήτησι ἑνὸς νέου δρόμου θὰ ὁδηγήση σὲ «νέα Ἀναγέννησι», καθὼς ἐλπίζουν οἱ πλέον αἰσιόδοξοι, ὡστόσο εἶναι τεκμήριο κάποιας ζυμώσεως πνευματικῆς στὸν λαὸ γενικά, γιὰ νὰ ἐκδηλώνεται σὲ κοινωνικὰ ὄργανα τόσο σταθερά, τόσο σίγουρα καὶ τόσο αὐτάρκη, ὅσο ἦταν ὥς τώρα ἡ Ἐκκλησία.

Ν. ΣΡΙ ΡΑΜ

ΤΟ ΑΤΟΜΟΝ τῶν φιλοσόφων

Ὑπὸ Δημ. Ἰωαννίδη

«Μοῦ φαίνεται πὼς εἶχα δίκηο καὶ καλὰ σοῦ τὰ ἔλεγα. Τὸ ἄτομό σας... δὲν εἶναι «ἄτομο», ἀφοῦ ἠμπορεῖ νὰ διασπᾶται, νὰ χωρίζεται σὲ κομμάτια...». Αὐτὰ μοῦ ἔλεγε ἕνας φίλος μου ἀγαπητός, μὲ τὸν ὁποῖο πολλὲς φορὲς συζητούσαμε γιὰ φιλοσοφικὰ ζητήματα. Εἶναι ἕνα ἀνήσυχο μυαλό, μὲ θετικὴ σκέψι. Γι' αὐτὸ τὸν ἀγαπῶ καὶ τὸν ἐκτιμῶ, ἂν καὶ πολλὲς φορὲς διαφωνοῦμε στὶς ἰδέες μας... Τὰ πάρα—πάνω μοῦ τὰ ἔλεγε, ἕνα ζεστὸ αὐγουστιάτικο μεσημέρι τοῦ σαράντα πέντε, ποὺ συναντηθήκαμε... μέσα στὴ θάλασσα στὸν Ἄλιμο, ποὺ πήγαινα ἐκεῖνο τὸ χρόνο γιὰ μπάνια...

Εἶχε βουΐξει τὶς ἡμέρες ἐκεῖνες ὁ κόσμος μὲ τὴν πρώτη ἀτομικὴ

βόμβα πού ἔρριξαν οἱ Ἀμερικανοὶ στὴ Χιροσίμα καὶ ὅλοι μιλοῦσαν γιὰ τὴ διάσπασι τοῦ ἀτόμου.

Κι' ἔτσι ἀνοίξαμε μιὰ συζήτησι, πού ἄρχισε στὴ θάλασσα, συνεχίστηκε μ' ἕνα παρατεταμένο ἡλιόλουτρο καὶ τελείωσε σχεδὸν τὸ βράδυ σ' ἕνα μαγαζὶ στὸ Καλαμάκι, πού πήγαμε, ἀπόγευμα πιά, καθυστερημένοι γιὰ φαγητό... Καὶ ὅλα αὐτά, γιατὶ δὲν ἠμπορούσαμε νὰ συνεννοηθοῦμε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἐπάνω στοὺς «ὅρους». Τοὺς περίφημους ὅρους, πού σὲ μιὰ συζήτησι φιλοσοφικὴ τόσο ρόλο παίζουν πολλὲς φορὲς καὶ στέκονται μεγάλο ἐμπόδιο στὴ συνεννόησι ἀνθρώπων μὲ καλὴ πίστι, ὅπως εἴμεθα ὁ φίλος μου καὶ ἐγώ...

Ἐκεῖνος μιλοῦσε γιὰ τὸ χημικὸ ἄτομο, ἐνῶ ἐγὼ ἐννοοῦσα τὸ ἄτομο τὸ φιλοσοφικό... Τὸ «ἄτομο τῶν φιλοσόφων» ὅπως συνηθίζεται νὰ λέγεται...

Τὸ τί εἴπαμε καὶ δὲν εἴπαμε ἐκείνη τὴν ἡμέρα ἐπάνω στὸ θέμα αὐτό, οὔτε ἠμπορῶ βέβαια νὰ θυμοῦμαι τώρα, ὕστερα ἀπὸ τόσα χρόνια, μὰ καὶ ἂν τὰ θυμόμουνα δὲν θὰ ἔφτανε ὁλόκληρος ὁ φιλόξενος «Ἰλισὸς» γιὰ νὰ τὰ χωρέση... Ἔτσι περιορίζομαι τώρα νὰ δώσω μιὰ σύντομη περίληψι ἐπάνω στὸ ζήτημα, πού, καθὼς νομίζω, ἔχει ἐνδιαφέρον, γιὰ τὸ ὁποῖο καὶ συμφωνήσαμε στὸ τέλος, ἀφοῦ ὅμως κατορθώσαμε πρῶτα καὶ συνεννοηθήκαμε... στοὺς ὅρους. Στὸν ὅρο ἄτομο καί... ἄτομο. Θὰ πρέπει ὅμως νὰ σημειωθῇ ἀκόμα ὅτι ὁ φίλος μου δὲν εἶναι θετικὸς ἐπιστήμων. Κι' ἔτσι οἱ δυσκολίες μας ἦσαν περισσότερες... Γι' αὐτὸ καὶ ἡ συζήτησί μας πῆρε τόσο μάκρος...

***

Μιὰ φορὰ λοιπὸν καὶ ἕνα καιρὸ εἴχαμε ἄτομα καὶ στὴ χημεία. Τὰ χημικὰ ἄτομα. Ὅσα καὶ χημικὰ στοιχεῖα, δηλαδὴ ὅσα ἁπλᾶ χημικὰ σώματα, ὅπως εἶναι τὸ ὑδρογόνο, τὸ ὀξυγόνο, ὁ σίδηρος, ὁ μόλυβδος καὶ τὰ ἄλλα, τόσα καὶ χημικὰ ἄτομα. Ἦταν τὰ χημικὰ ἄτομα τὰ ἔσχατα τεμαχίδια κάθε στοιχείου στὰ ὁποῖα εἶχε τότε καταλήξει ἡ ἐπιστήμη. Τὰ διάφορα τελευταῖα τεμαχίδια τῆς ὕλης, πού δὲν ἦτο τότε δυνατὸν νὰ τεμαχιστοῦν ἄλλο. Γι' αὐτὸ τὰ εἶχαν πεῖ ἄτομα, ἄτομα χημικά. Πρὶν ὅμως ἀπὸ ἑξῆντα περίπου χρόνια ἄρχισαν οἱ ὑποψίες, γιὰ νὰ γίνουν μὲ τὸν καιρὸ βεβαιότητες, πὼς μερικὰ ἀπὸ τὰ χημικὰ στοιχεῖα ἀποτελοῦνται ἀπὸ ἄτομα σύνθετα — σχῆμα ὀξύμωρο — γιατὶ πάθαιναν μιὰ αὐτόματη διάσπασι, σχάσι νὰ τὴν ποῦμε, τὰ ἄτομά τους καὶ ἔδιδαν ἄτομα ἀπὸ ἄλλα στοιχεῖα, ἠλεκτρόνια, πού εἶναι τὰ μικρότερα τεμαχίδια ὕλης, καὶ ἀκτινοβολίες. Ἡ ἀρχὴ ἔγινε ἀπὸ τὸ οὐράνιο καὶ κοντὰ σ' αὐτὸ μελετήθηκε τὸ περίφημο ράδιο καὶ μερικὰ ἄλλα κατόπιν. Εἶναι τὰ φυσικὰ ραδιενεργὰ στοιχεῖα, πού τὰ ἄτομά τους διασπῶνται μόνα τους σιγά, σιγά.

Καὶ γιὰ νὰ μὴ τὰ πολυλογοῦμε, μέσα σὲ λίγα σχετικὰ χρόνια, μὲ τὶς λεγόμενες πυρηνικὲς ἀντιδράσεις, πού εἶναι μεταστοιχειώσεις, καὶ μὲ διάφορα πολλὰ ἄλλα, βγῆκε στὴ μέση μιὰ νέα Φυσικὴ καὶ μιὰ νέα Χημεία, πού τόσο μπαίνει ἡ μία μέσα στὴν ἄλλη ὥστε νὰ γίνωνται οἱ δυό τους ἕνα: Ἡ πυρηνικὴ ἐπιστήμη. Ἀπὸ τὸ 1939 πραγματοποιήθηκε καὶ ἡ διάσπασι, ἡ σχάσι δηλαδή, μὲ ρυθμὸ ταχύτερο, τοῦ ἀτόμου τοῦ οὐρανίου σὲ μικρότερα ἄτομα, μὲ μέσα τεχνητὰ πλέον στὸ ἐργαστήριο. Στὰ 1945 τέλος εἴχαμε τὴν πρώτη διάσπασι σὲ μεγάλη κλίμακα τοῦ

χημικοῦ ἀτόμου ἑνὸς ἰσοτόπου (ἑνὸς εἴδους) τοῦ οὐρανίου γιὰ πολεμικούς, δυστυχῶς, σκοπούς. Τότε ἔμαθε καὶ ὁ πολὺς κόσμος πῶς τὸ ἄτομο διασπᾶται. Τότε ἐπῆλθε καὶ ἡ σύγχυσι σὲ μερικοὺς φιλοσοφοῦντας — ὅπως καὶ ὁ φίλος μου — μεταξὺ τοῦ χημικοῦ ἀτόμου καὶ τοῦ ἀτόμου τῶν φιλοσόφων.

Ἀπὸ τότε ἡ πυρηνικὴ ἐπιστήμη, μὲ τὰ πειράματά της, τὶς παρατηρήσεις της, τὶς ὑποθέσεις της καὶ μὲ τὶς θεωρίες της, ἔχει καταλήξει στὸ ὅτι τὰ χημικὰ ἄτομα ὅλων τῶν χημικῶν στοιχείων εἶναι μορφὲς ὑλικὲς σύνθετες, ποὺ ἀποτελοῦνται ἀπὸ τὰ ἴδια μικρότερα ὑλικὰ συστατικά, διάφορα ὅμως κατὰ ποσότητες στὰ χημικὰ ἄτομα τῶν διαφόρων στοιχείων. Ἐπίσης ὅτι τὰ χημικὰ ἄτομα ὅλων τῶν στοιχείων ἀποτελοῦνται ἀπὸ ἕνα πυρῆνα, ποὺ κύρια συστατικὰ ἔχει τὰ λεγόμενα πρωτόνια καὶ τὰ οὐδετερόνια, καὶ ἀπὸ περιφέρεια, ἡ ὁποία ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰ ἠλεκτρόνια, ποὺ γυρίζουν σὰν πλανῆτες γύρω ἀπὸ τὸν πυρῆνα. Ὅτι τὰ χημικὰ ἄτομα κάθε στοιχείου ἔχουν ὡρισμένο ἀριθμὸ πρωτονίων, οὐδετερονίων καὶ ἠλεκτρονίων, οἱ ὁποῖοι ἀριθμοὶ χαρακτηρίζουν τὸ στοιχεῖον. Ἔτσι, τὸ ἁπλούστερο ἀπὸ τὰ στοιχεῖα, τὸ ὑδρογόνο ἔχει πυρῆνα, ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ ἕνα πρωτόνιο καὶ στὴν περιφέρειά του γυρίζει ἕνα μόνον ἠλεκτρόνιον. Τὸ ὀξυγόνο ἀποτελεῖται ἀπὸ 8 πρωτόνια, 8 οὐδετερόνια καὶ ἀπὸ 8 ἠλεκτρόνια. Τὸ οὐράνιο, ποὺ εἶναι βαρύ, ἀπὸ 92 πρωτόνια, 146 οὐδετερόνια καὶ 92 ἠλεκτρόνια, κ.ο.κ. Καὶ ἀκόμη ὅτι οἱ πυρῆνες τῶν ἀτόμων μερικῶν στοιχείων ἠμπορεῖ νὰ διασπαστοῦν, νὰ σπάσουν δηλαδὴ σὲ λίγα κομμάτια. Αὐτὴ εἶναι ἡ τεχνητὴ διάσπασι ποὺ γίνεται ἀκαριαία καὶ κατὰ τὴν ὁποία ἐλευθερώνεται καὶ τεράστια ποσὸν ἐνεργείας, ἡ πυρηνικὴ ἐνέργεια, ποὺ φέρει τόσες καταστροφές, ὅταν χρησιμοποιῆται γιὰ πόλεμο.

Τὸ χημικὸ λοιπὸν ἄτομα ἢ μᾶλλον τὰ χημικὰ ἄτομα τῶν διαφόρων χημικῶν στοιχείων εἶναι ὑλικὲς μορφὲς σύνθετες καὶ ὄχι πλέον ἄτομα στὴ κυριολεξία τοῦ ὅρου «ἄτομον». Ὁ ὅρος ὅμως, ἀπὸ συνήθεια μακρόχρονη, ἔμεινε στὴν ἐπιστήμη καὶ τὰ λέμε ἀκόμη ἄτομα, χωρὶς νὰ εἶναι ἄτμητα.

*

Ἄς ἔλθουμε τώρα καὶ στὸ ἄτομο τῶν φιλοσόφων. Τί ἦταν ἐκεῖνο ποὺ ἔλεγαν ἄτομο οἱ φιλόσοφοι, οἱ Ἕλληνες φιλόσοφοι τῶν μυστηρίων. Πῶς τὸ εἶχαν περιγράψει οἱ Ἀτομικοὶ λεγόμενοι φιλόσοφοι, ὁ Δημόκριτος καὶ ὁ διδάσκαλός του ὁ Λεύκιππος, ποὺ ἦταν τόσο πολὺ ἐπηρεασμένοι ἀπὸ τὴ φιλοσοφία τῶν Πυθαγορείων, καὶ διεσώθησαν ἀπὸ αὐτοὺς μερικὰ ἀποσπάσματα.

Δύο ἔλεγαν καὶ αὐτοί, ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι, πῶς εἶναι οἱ κοσμικὲς οὐσίες. Τὶς ὠνόμαζαν δέ, «ἄτομα» τὴ μία καὶ τὴν ἄλλη «κενόν». Καὶ τὸ κενὸν ἦταν ἕνας ὅρος, ποὺ δὲν πρέπει νὰ τὸ πάρουμε γιὰ «τίποτα», γιὰ «ἀνυπαρξία». Ἦτο ἕνας ὅρος γιὰ νὰ δηλωθῆ ἡ ἄλλη κοσμικὴ οὐσία, ποὺ δὲν εἶναι ἀτομική. Σὰν τὸ ἀντίθετο τῆς ἀτομικῆς, τῶν ἀτόμων, ποὺ τὰ χαρακτήριζαν σὰν πυκνά, «ναστά», ὅπως τὰ ἔλεγαν. Σὰν ἀντίθεσι στὰ πυκνὰ ἄτομα ἔβαλαν τὸν ὅρο τοῦ κενοῦ, τοῦ ἀραιοῦ σὰν νὰ λέμε, στὴν ἄλλη οὐσία. Καὶ τὰ ἄτομα καὶ τὸ κενὸν εἶναι οὐσίες, δηλαδὴ ὑπαρκτές, πραγματικές, ἀληθινές. «. . . ἐτεῇ (ἀληθινὰ) δὲ ἄτομα καὶ κενόν», ἔγραψε ὁ Δημόκρι-

τος.

Ἡ κεντρικὴ ἰδέα τῶν ἀτομικῶν ἦτο πὼς ἡ ὕλη δὲν εἶναι διαιρετὴ ἐπ' ἄπειρον, ἀλλὰ ὅτι ἡ διαίρεσί της φθάνει σὲ ἕνα ὅριο, πιὸ πέρα ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἡ διαίρεσι δὲν εἶναι πλέον δυνατή. Καὶ τὸ ὅριον αὐτὸ τὸ εἶπαν ἄτομα, «ἀτόμους» μὲ τὴ κυριολεξία τοῦ ὅρου. Οἱ ὑλικὲς μορφές, μὲ ἄλλα λόγια, εἶναι σύνθετες καὶ ἠμπορεῖ νὰ χωρίζωνται σὲ ἄτομα, ἐνῶ τὰ ἄτομα εἶναι μορφὲς ἁπλὲς ποὺ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ διασπασθοῦν, νὰ κομματιασθοῦν καὶ νὰ χωριστοῦν σὲ μικρότερα μέρη. Εἶναι τὰ ἀπειροελάχιστα συστατικὰ τῆς ὕλης τὰ ἄτομα. Τὰ θεωροῦσαν δὲ ἀγένητα καὶ ἀνώλεθρα, δηλαδὴ ὅτι ὑπάρχουν ἀπὸ τὸν ἑαυτό τους καὶ εἶναι αἰώνια.

Προχωροῦσαν δὲ ἀκόμη, γιατὶ ἔδιδαν στὰ ἄτομα τρεῖς βασικὲς ἰδιότητες: Τὴν ΕΚΤΑΣΙ, δηλαδὴ πὼς τὸ καθένα τους κατέχει χῶρο, «Ρυσμόν», καθὼς τὸ ἔλεγαν. Πὼς ἀκόμη κάθε ἄτομο ἔχει ΚΙΝΗΣΙ δική του, σὰν ἰδιότητά του, ἡ ὁποία εἶναι ἡ αἰτία τῆς μεταβολῆς του, τῆς ποιοτικῆς, κίνησι ποὺ δὲν τὴν παίρνει ἀπὸ ἄλλου. «Τροπὴ» τὴν ἔλεγαν τὴν κίνησι αὐτή. Καὶ ὅτι τὰ διάφορα ἄτομα ἀσκοῦνε μεταξύ τους ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ. «Διαθιγὴν» τὴν ὠνόμαζαν αὐτὴ τὴν ἰδιότητα.

Αὐτὰ ἔχουν διασωθῆ ἀπὸ τοὺς Ἀτομικοὺς γιὰ τὰ ἄτομα. Τὰ ἔργα τους, ὅπως συμβαίνει μὲ ὅλους τοὺς προσωκρατικούς, δὲν ἔφτασαν σὲ μᾶς. Μόνον ἀποσπάσματα τοῦ Δημοκρίτου καὶ μερικὲς λέξεις, ὅροι, τοῦ Λευκίππου. Ἀσφαλῶς ἐπάνω στὰ ἄτομα καὶ στὶς σχέσεις τους μὲ τὴν ἄλλη κοσμικὴ οὐσία, τὸ κενόν, θὰ εἶχαν γράψει περισσότερα.

Γιὰ τὶς δύο ὅμως αὐτὲς κοσμικὲς οὐσίες εἶχαν γράψει καὶ ἄλλοι φιλόσοφοι, ἐπηρεασμένοι ἀπὸ τὴ φιλοσοφία τῶν μυστηρίων, ἀπὸ τὴν ἐσωτερική, καθὼς λέμε, φιλοσοφία ἢ καὶ μυηθέντες σὲ μυστήρια τῆς ἀρχαίας ἐποχῆς.

Ἀρκετὰ ἀπὸ αὐτὰ ἔχουν διασωθῆ, ἀπὸ μερικοὺς Πυθαγορείους, ἀπὸ τὸν Ἐμπεδοκλῆ, τὸν Παρμενίδη καὶ μερικοὺς ἄλλους. Οἱ ὅροι ὅμως, καθὼς εἶναι φυσικό, ποὺ μεταχειρίστηκαν εἶναι διαφορετικοί. Οἱ Πυθαγόρειοι τὶς δύο κοσμικὲς οὐσίες τὶς ἔλεγαν Μονάδα καὶ Δυάδα. Οἱ ὅροι αὐτοὶ εἶναι ποὺ ἔχουν ἐπικρατήσει. Συνεχὴς ἡ πρώτη, τὸ κενὸν τῶν Ἀτομικῶν, μεριστή, δηλαδὴ μεμερισμένη σὲ ἄτομα, ἡ ἄλλη, ἀτομική. Ὁ Φιλόλαος ὅμως τὴν ἀτομικὴ οὐσία τὴ λέγει «ἄπειρα», ἐπειδὴ τὰ ἄτομα ποὺ τὴν ἀποτελοῦν εἶναι ἄπειρα στὸ πλῆθος. Τὴν ἄλλη, τὴν συνεχῆ, τὴν ὀνομάζει «περαίνοντα», γιατὶ δίδει πέρας στὶς ὑλικὲς μορφὲς ποὺ συγκροτεῖ ἀπὸ τὰ ἄτομα τῆς ἀτομικῆς οὐσίας. Σὲ ἀπόσπασμά του γράφει: «Ἡ Φύσις δ' ἐν τῷ κόσμῳ ἁρμόχθη ἐξ ἀπείρων καὶ περαινόντων καὶ ὅλος κόσμος καὶ τὰ ἐν αὐτῷ πάντα».

Ὁ Τίμαιος ὁ Λοκρὸς πάλι μὲ ἄλλους ὅρους — τί σοῦ εἶναι αὐτοὶ οἱ ὅροι — τὶς δύο κοσμικὲς οὐσίες τὶς λέγει «εἶδος», τὴ συνεχῆ καὶ «ὕλη» τὴν ἀτομική. Ἔτσι γράφει: «Δύο εἶναι οἱ ἀρχές, τὸ εἶδος ποὺ ἔχει τὴ θέσι τοῦ ἄρρενος καὶ τοῦ πατέρα καὶ ἡ ὕλη ποὺ ἔχει τὴν θέσι τοῦ θήλεος καὶ τῆς μητέρας». Τοὺς ἴδιους ὅρους χρησιμοποιοῦσε καὶ ὁ Ἀρχύτας ὁ Πυθαγόρειος.

Ὁ Ἐμπεδοκλῆς τὴν ἀτομικὴ οὐσία τὴν ἔλεγε «ριζώματα πάντων», τὴ δὲ συνεχῆ «φιλότητα — νεῖκος», δηλαδὴ οὐσία ποὺ συγκρο-

τεῖ καὶ συγκρατεῖ τὰ ἄτομα τῶν ριζωμάτων σὲ ὑλικὲς μορφὲς (φιλότης) καὶ ποὺ ὅταν εἶναι κακὸς ἀποσυνθέτει τὶς μορφὲς (νεῖκος) γιὰ νὰ σχηματίση ἄλλες.

Ὁ Παρμενίδης τὴ συνεχῆ οὐσία ὠνόμαζε «ὄν», ποὺ τὸ ὥριζε σὰν ἀραιό, φῶς ἢ πῦρ, τὴν δὲ ἀτομικὴ τὴν ἔλεγε «μὴ ὄν», ποὺ δὲν εἶναι δηλαδὴ ὄν, καὶ τὴν χαρακτήριζε σὰν πυκνό, βαρύ, νύκτα. Ἄρρενα ἀρχὴ θεωροῦσε τὴν πρώτη, θηλεία δὲ τὴν δευτέρα. Τὸ ὄν, γράφει εἰς τὸ ἔργον του «περὶ φύσεως» στὰ «πρὸς ἀλήθειαν», δὲν εἶναι διαιρετό, δηλαδὴ εἶναι συνεχές. Ἐπίσης ὅτι εἶναι ἄναρχο καὶ ἄπαυστο, δηλαδὴ δὲν ἔχει ἀρχὴ οὔτε τέλος.

Τὰ ἴδια λέγουν καὶ ἄλλοι φιλόσοφοι. Ὁ Πλάτων π.χ. στὸν Τίμαιο γράφει πὼς οἱ κοσμικὲς οὐσίες εἶναι δυο, τὸ «αὐτό» καὶ τὸ «ἕτερον». Οἱ Στωϊκοὶ τὶς καλοῦν «ποιοῦν» καὶ «πάσχον» κ.ο.κ.

***

Καὶ γιὰ νὰ συνοψίσουμε τώρα, ὕστερα ἀπὸ ὅλα αὐτά, ἠμποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι τὰ ἄτομα τῆς ἀτομικῆς κοσμικῆς οὐσίας δὲν εἶναι καμμία ἐπινόησι τῶν Ἀτομικῶν φιλοσόφων, ἀλλὰ ἡ πανάρχαια ἐσωτερικὴ γνῶσις, γιὰ τὶς δύο κοσμικὲς οὐσίες. Ἐκείνης ποὺ εἶναι συνεχὴς καὶ ἐκείνης ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ ἄτομα. Τῆς Μονάδος καὶ τῆς Δυάδος τῶν Πυθαγορείων. Καὶ πὼς ὅτι πραγματικὰ «ἄτομα» εἶναι τὰ ἄτομα τῶν φιλοσόφων, ποὺ δὲν ἔχουν καμμία σχέσι μὲ τὰ λεγόμενα χημικὰ ἄτομα, ποὺ τὰ λέμε ἀκόμη ἄτομα, καθὼς εἴπαμε, ἀπὸ συνήθεια, χωρὶς καὶ νὰ εἶναι, ἀφοῦ ἔχει ἀποδειχθῆ πὼς εἶναι ὑλικὲς μορφὲς σύνθετες, κι' ἂς εἶναι πάρα πολὺ μικρές, ἀπὸ ἄλλα μικρότερα σωματίδια. Καὶ ποὺ ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ τεχνικὴ ἠμποροῦν νὰ κόπτουν μερικὰ σε μικρότερα κομματια, καθὼς εἴδαμε.

**

Αὐτὰ λοιπὸν καὶ πολλὰ ἄλλα εἴπαμε μὲ τὸν φίλο μου ἐκείνη τὴν ἡμέρα τοῦ Αὐγούστου τοῦ 45, στὰ ὁποῖα, ἐπὶ τέλους, συμφωνήσαμε, ὕστερα ἀπὸ μιὰ συζήτησι ποὺ κράτησε ὧρες... Γιατὶ μ' ἀρέσει πολὺ νὰ συζητῶ μὲ ἀνθρώπους μὲ καλὴ πίστι. Περισσότερο μὲ ἐκείνους μὲ τοὺς ὁποίους δὲν συμφωνῶ. Ἡ συζήτησι τότε ἔχει μεγαλύτερη ἀξία, γιατὶ γίνεται ἔτσι, πῶς να τὸ ποῦμε, μιὰ ἀμοιβαία διαφώτισι, ποὺ πάντοτε εἶναι ὠφέλιμη.

ΔΗΜΗΤΡ. ΑΛ. ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ

Σὲ φωτεινότερους κόσμους

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΟΥΝΟΥΠΗΣ, πρόεδρος Ἑνώσεως Δελφικῶν Ἀμφικτυονιῶν.

ΤΗΛΕΜΑΧΟΣ ΚΛΕΩΠΑΣ, στρατηγὸς ἐ.ά.

Δύο καλοὶ φίλοι τοῦ «Ἰλισοῦ» καὶ πνευματικοὶ ἄνθρωποι ἐγκατέλειψαν τὸν ἐπίγειον βίον. Εἴθε ἡ περαιτέρω πορεία των νὰ εἶναι γαλήνια καὶ φωτεινή.

ΠΑΛΑΙΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ

Η ΜΟΡΦΗ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

ΥΠΟ ΚΩΣΤΗ ΠΑΛΑΜΑ

«Ὁ ὡραῖος κάλλει ὑπὲρ πάντας βροτούς»

(ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ ΘΡΗΝΟΣ)

Ἡ μορφὴ τοῦ Χριστοῦ ἀπησχόλησε τὰς φαντασίας τῶν πρώτων Χριστιανῶν. Καθὼς τὰ τέκνα τῶν πατέρων, οἱ ὁποῖοι ἐκέρδησαν βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον τὴν περιουσίαν των, ἀρχόμενοι ἀπὸ τοῦ μηδενός, καὶ μὲ ὅλας τὰς στερήσεις, καὶ μὲ ὅλας τὰς ἀγωνίας τῆς βιοπάλης, καθὼς τὰ τέκνα ἐκεῖνα εὑρίσκουν καὶ ἀπολαύουν ὅλα ἕτοιμα, καὶ ἀδυνατοῦν νὰ φαντασθοῦν τὰ διάφορα στάδια τῆς ἐξελίξεως τῆς πατρικῆς περιουσίας, ἀναλόγως καὶ ἡμεῖς, εἰς τὸν κοινωνικόν μας βίον εὑρίσκομεν καὶ ἀπολαύομεν, ὡς νὰ ἦσαν ἐξ ἀρχῆς ἕτοιμα διὰ λογαριασμόν μας πράγματα καὶ θαύματα· θεσμοὺς καὶ παραδόσεις· ἀληθείας καὶ ὡραιότητας. Καὶ δὲν φανταζόμεθα οἱ πολλοὶ ὅτι τὰ ἀντικείμενα ταῦτα ἔχουν ἱστορίαν. Δηλ. ὅτι ἀνεπτύχθησαν ἀπὸ νηπίων καὶ ἐβλάστησαν ἀπὸ σπερμάτων καὶ διὰ μακρῶν χρόνων καὶ διὰ μέσου αἰώνων καὶ ἐπὶ γενεὰς γενεῶν μετεβάλλοντο, ἤκμαζον, παρήκμαζον, ἀνεγεννῶντο, μέχρις οὗ προσλάβουν τὸν τύπον τὸν ὁποῖον ἡμεῖς πιστεύομεν ὡς τελειωτικόν, ἐνῶ καὶ αὐτὸς θὰ διατρέξῃ στάδια.

Διὰ νὰ προκόψῃ, νὰ γίνῃ αἰσθητός, νὰ προσλάβῃ τὴν σημερινήν του σύστασιν ὁ Χριστιανισμός, ἀφ' ὅτου ἐσπάρη εἰς τὴν Ἰουδαίαν, πόσοι αἰῶνες παρῆλθον! Ἀναλόγως, ὁ τύπος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὴν εἰκονογραφίαν. Οἱ πολλοὶ θὰ ὑποθέσουν ὅτι ἡ μορφὴ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καθὼς ὅλοι τὸν λατρεύομεν, εἴτε ὑπὸ τὸν αὐστηρότερον καὶ σεμνότερον τύπον τῆς Βυζαντινῆς Τέχνης, εἴτε ὑπὸ τὸν μᾶλλον ἀνθρώπινον καὶ ἐλευθεριάζοντα τύπον τῶν ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς Ἀναγεννήσεως ζωγράφων τῆς Δύσεως, πάντοτε ὅμως συμφώνως πρὸς ἱεροσολυμιτικήν, τὴν ἐξ Ἀνατολῆς, παράδοσιν, — θὰ ὑποθέτουν ὅτι ἡ μορφὴ αὐτὴ ἤρχισε νὰ χρησιμοποιῆται ἀπὸ τοὺς καλλιτέχνας τοῦ καιροῦ ὡς ἐκ θείας ἐμπνεύσεως, εὐθὺς μετὰ τὴν ἐπιβολὴν τῆς ἰδέας τῆς θεότητος τοῦ Χριστοῦ. Καὶ ὅμως ὁ τύπος οὗτος δὲν ἐπεκράτησεν εἰς τὴν τέχνην καὶ δὲν κατίσχυσεν ἐντελῶς ἢ ἀπὸ τοῦ ἑβδόμου μ.Χ. αἰῶνος. Τὸ μέγα ἐν τῷ μεταξὺ χρονικὸν διάστημα πληροῦσιν εἰκόνες καὶ ὁμοιώματα, καὶ ἀγάλματα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐμπνεύσεως καὶ τέχνης, τὰς ὁποίας ὁ Χριστιανὸς τῆς σήμερον θὰ ἀπεκάλει, ἁπλούστατα, εἰδωλολατρικάς. Καθ' ὅσον ἡ ἀρχαία Χριστιανικὴ τέχνη δὲν εἶναι παρὰ κλάδος τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Τέχνης, τῆς, καὶ μὲ ὅλην της τὴν χαρακτηριστικὴν ἑνότητα, πολυσχιδοῦς καὶ πολυτρόπου, ἀπὸ τῶν προφειδιακῶν μέχρι

ΠΩΣ ΕΙΔΕ Η ΤΕΧΝΗ ΤΗΝ ΜΟΡΦΗ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

Ἄνω σειρά: 1) Ἰταλία, ἀρχαὶ 13ου αἰῶνος. 2) Πορτογαλία, 19ος α. 3) Ἀζτέκοι Ἰνδιῶν, 20ὸς α. Κάτω σειρά· 1) Γαλλία, 17ος α. 2) Ἰνδία, 19ος α. 3) Ἱσπανικαὶ ἀποικίαι 18ος α.

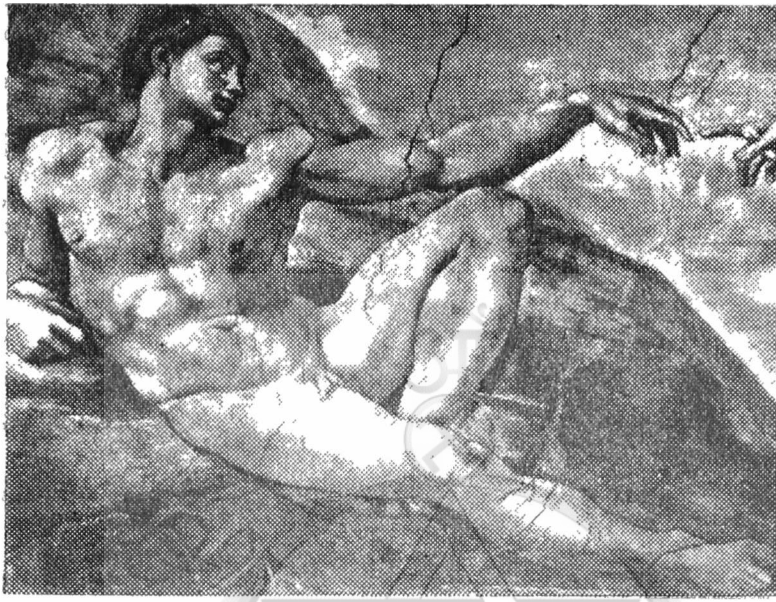
τῶν ρωμαικῶν καὶ τῶν βυζαντινῶν καιρῶν.

Ἐν πρώτοις, καὶ πρὶν οἱ τεχνῖται ἀρχίσουν νὰ καταγίνωνται μὲ τὴν ἀποτύπωσιν τῆς εἰκόνος τοῦ Θεανθρώπου, ἢ καὶ παραλλήλως πρὸς τὴν ἀσχολίαν ταύτην, ἀλλ' ἀνεξαρτήτως πάντοτε, οἱ πρῶτοι Χριστιανοί, φυσικῷ τῷ λόγῳ, ἐστοχάζοντο τὸ πρόσωπον Ἐκείνου. Καὶ μεγάλη ἀπορία ἐγεννᾶτο εἰς τὰ βάθη τῶν ψυχῶν των πῶς, πότε καὶ ποῖον ποτὲ ἀνθρώπινον εἶδος θὰ ἦτο ἄξιος νὰ διαγράψη, ἔστω καὶ ἀσθενῶς, τὴν ἀνέκφραστον ἰδέαν τοῦ Θεοῦ, ὅσον καὶ ἂν οὗτος ἐφανερώθη διὰ τῆς σαρκός. Καὶ οἱ ἄνθρωποι τοῦ καιροῦ ἐκείνου εἶχαν ἀποσχισθῆ εἰς δύο ἀντίθετα κόμματα· εἰς τοὺς ἀδυνατοῦντας νὰ φαντασθοῦν τὸν Θεάνθρωπον ὡραῖον —ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἦταν, ἁπλούστατα, ἄσχημος καὶ εὐτελὴς εἰς τὴν ἐξωτερικήν του ὄψιν— καὶ εἰς τοὺς ἀναπλάττοντας τὸ πρόσωπόν του ὡς ὑπόδειγμα κάλλους. Οἱ πρῶτοι εἶναι ἀκούσιοι πρόδρομοι τοῦ καταφρονοῦντος τὸ σῶμα μεσαιωνικοῦ ἀσκητισμοῦ· καὶ οἱ δεύτεροι, προφητεύουν ἀπὸ τότε τὴν ἀρχαιολάτριν Ἀναγέννησιν. Οἱ πρῶτοι στηρίζονται εἰς τοὺς προφητικοὺς λόγους τοῦ Ἠσαΐου: «...Καὶ οὐκ εἶχεν εἶδος, οὐδὲ κάλλος ἀλλὰ τὸ εἶδος αὐτοῦ ἄτιμον καὶ ἐκλεῖπον παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων». Οἱ δεύτεροι ἐπικαλοῦνται τὸν ψαλμὸν τοῦ Προφητάνακτος: «Τῇ ὡραιότητί σου καὶ τῷ κάλλει σου καὶ ἔντεινον καὶ κατευοδοῦ καὶ βασίλευε». Πολὺ βραδύτερον, ἐκυρίευσε τὰς φαντασίας τῶν ἀνθρώπων καὶ ἐπεκράτησεν εἰς αὐ-

τάς, καὶ εἰς τῶν καλλιτεχνῶν τὰς ἐμπνεύσεις, ἡ περίφημος ἐπιστολὴ τοῦ ὑπάτου Τεντούλλου περὶ τῆς μορφῆς τοῦ Χριστοῦ. Εἰς ταύτην παρίσταται ὁ Χριστὸς ὡς «ἀνὴρ ὑψηλοῦ, ἀλλὰ συμμέτρου ἀναστήματος· ἡ ὄψις του μετὰ σπουδαιότητος καὶ πλήρης ἐνεργείας γεννᾷ ὁμοῦ τὴν ἀγάπην καὶ τὸν φόβον. Εἶναι ξανθός. Ἡ φυσιογνωμία του εὐγενης καὶ χαρίεσσα. Οἱ ὀφθαλμοί του κυανοῖ, καὶ εἰς ἄκρον φωτεινοί. Τὸ πρόσωπόν του μετρίως ἐρυθρόν. Ποτὲ δὲν γελᾷ. Κλαίει ὅμως. Ἐν τῷ λόγῳ σοβαρός. Φειδωλὸς εἰς τὸ λαλεῖν. Ἐν ἑνὶ λόγῳ, ὡραιότατος τῶν ἀνθρώπων». Ἡ φαντασιώδης αὕτη προσωπογραφία εἶναι μία τῶν πολλῶν, αἵτινες ἐκυκλοφόρουν ἀπὸ τὰς παραδόσεις τῶν δυσαριθμήτων ἀποκρύφων Εὐαγγελίων καὶ τῶν παντὸς εἴδους ἱερῶν βιβλίων. Διότι τὰ ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας ἀνεγνωρισμένα κείμενα εἶναί τι ἐλάχιστον ἀπέναντι τῆς ὀγκώδους φιλολογίας τῆς στρεφομένης περὶ τὸ πρόσωπον τοῦ Μεσσίου καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ συνδεομένων. Ἡ τέχνη δὲν ἐτόλμησεν ἀμέσως νὰ ἐπιληφθῇ τῆς ἐκφράσεως τοῦ ἀνεκφράστου προσώπου. Οἱ ἀρχαιότατοι τεχνῖται παρίστων συμβολικῶς τὸν Χριστόν πρῶτον ὡς ἰχθύν· δεύτερον ὡς ἀμνόν. Ἡ λέξις ἰ χ θ ὺ ς ἀπαρτίζεται ἀπὸ τὰ ἀρχικὰ γράμματα τῆς ἱερᾶς ρήσεως: «Ἰησοῦς Χριστὸς Θεοῦ Υἱὸς Σωτήρ». Ὁ ἀμνὸς εἶναι «ὁ αἴρων τὰς ἁμαρτίας τοῦ κόσμου». Μετὰ ταῦτα τὸ σύμβολον προσωποποιεῖται. Ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ Καλὸς Ποιμήν. Ἀπεικονίζεται ὡς ὁ μοσχοφόρος Ἑρμῆς τοῦ Μουσείου τῆς Ἀκροπόλεως. Οἱ καλλιτέχναι τοῦ καιροῦ ἐκμεταλλεύονται τοὺς κλασσικοὺς τύπους τοὺς παραδεδομένους καὶ ἀνεγνωρισμένους Ἑρμεῖς, καὶ τοὺς Ἀπόλλωνας, τοὺς Ὀρφεῖς καὶ τοὺς Ἔρωτας καὶ τοὺς Ἀντινόους, διὰ νὰ ζωγραφίσουν τὸν Κύριον. Πράττουν κάτι ἀνάλογον πρὸς τοὺς ποιητὰς τῶν νεωτέρων χρόνων, οἱ ὁποῖοι ὑπὸ τὰ ὀνόματα τῶν ἀρχαίων Θεῶν καὶ ἡρώων τοῦ Μύθου καὶ τῆς Ἱστορίας ἐνσαρκοῦσι τὰ πλάσματα καὶ τὰς ἰδέας τοῦ καιροῦ των. Τὰ ἄριστα ὑποδείγματα τῆς τέχνης ταύτης εἶναι ὁ Καλὸς Ποιμὴν τοῦ ἐν Ρώμῃ Μουσείου τοῦ Λατερανοῦ καὶ τὸ εἰς τὸ Ἐθνικὸν Μουσεῖον τῶν Ἀθηνῶν ἀγαλμάτιον τοῦ Καλοῦ Ποιμένος. Εἰς τὸ πρῶτον ὁ Χριστὸς παρίστατ' ἐρατεινότατος νεανίας, ἰδεωδῶς ὡραῖος· ἐζωσμένος τὸν ἐξώμιον χιτῶνα, κρατεῖ ἐπὶ τῶν ὤμων τὸ πρόβατον. Εἰς τὸ δεύτερον ὁ Καλὸς Ποιμὴν ἀπεικονίζεται μὲ παιδικὴν ἐντελῶς μορφήν. Ἀλλὰ πλὴν τῶν παραστάσεων τούτων ὁ Χριστὸς ἐμφανίζεται ὡς ὡραῖος ἀγένειος τύπος. Ἐνταῦθα ἡ ἐπίδρασις τῆς ἑλληνικῆς τέχνης ἐνεργεῖ ζωηρότερον. Ὁ Χριστὸς ζωγραφίζεται ὡς διδάσκαλος ἢ ρήτωρ, ὡς Κριτής, ἢ Βασιλεύς. Ἐπικρατεῖ εἰς ταῦτα ἡ Ἑλληνικὴ ὡραιότης. Ὁ Χριστὸς εἶναι εἶδός τι Σοφοκλέους ἢ Δημοσθένους. Ὁ Χριστὸς ἀποδίδεται ἢ μὲ τὴν σεμνότητα τῶν μεγάλων ἀνδρῶν τοῦ θεάτρου τοῦ Διονύσου καὶ τῆς Πνυκὸς ἢ μὲ τὴν μεγαλοπρέπειαν τῶν Ρωμαίων Ὑπάτων καὶ Αὐτοκρατόρων. Βραδύτερον ἡ Χριστιανικὴ Τέχνη ἐξασιατολίζεται. Καὶ κατισχύει τελειωτικῶς ὁ λεγόμενος Ἰουδαϊκὸς ἢ Ἱεροσολυμητικὸς τύπος. Ὁ τύπος οὗτος ἀναπτύσσεται καθ' ὅλην τὴν μακραίωνα περίοδον τῆς Βυζαντινῆς Ἱστορίας καὶ μετ' αὐτήν, τηρούμενος ὅμως εἰς τὴν αὐστηρὰν ἀσκητικὴν οὕτως εἰπεῖν ζώνην τῆς Ὀρθοδοξίας. Ἡ Ἰταλικὴ Ἀναγέννησις ὕστερον συνέδεσεν εἰς νέα δημιουργήματα τὴν Ἑλληνικὴν πρὸς τὴν Ἑβραϊκὴν παράδοσιν. Ὁ Ἰησοῦς Χριστός, εἰς τὸν Μυστικὸν Δεῖπνον τοῦ μεγάλου Λεονάρδου Δαβίντση εἶναι ὁμοῦ ἀνθρώπινος καὶ θεῖος, ἰδεώδους ἀληθείας Θεάνθρωπος, συναρμόζων, ὡς εἰς τὰ ἀριστουργήματα τῶν κορυφαίων τῆς Τέχνης, τοὺς δύο πόλους τῆς ἐμπνεύσεως· ἰδανισμὸν καὶ ρεαλισμόν.

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

25 Δεκεμβρίου 1915

Ὁ Ἀδάμ τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου (Καπέλα Σιξτίνα)

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

Ὁ ὕμνος στὸν ἄνθρωπο

Μετάφρ. Ι. Ν. ΓΡΥΠΑΡΗ

Πολλα 'ναι τὰ θάματα
πιὸ θάμ' ἀπ' τὸν ἄνθρωπο τίποτα·
περ' ἀπ' τὴν ἀφρομάνιστη
τραβάει καὶ πάει τὴ θάλασσα
μὲ τοῦ νοτιᾶ τὶς φουρτοῦνες,
περνόντας κάτω ἀπ' τὰ κύματα
π' ὁλόγυρά του βρυχιοῦνται·
καὶ τὴν τρανύτερη μὲς στοὺς θεοὺς
τὴν ἄφταρτη ἀκαματη Γῆ,
καταπονάει μὲ τἀλέτρια, ποὺ χρόνο
[μὲ χρόνο
πᾶνε κι ἔρχουνται ἀλογόσυρτ' ἀπά-
[νω της
ὀργώνοντάς την.

Καὶ τῶν ἀλαφρόμυαλων
τῶν πουλιῶν τὴ γενιὰ παγιδεύοντας
πιάνει καὶ τὰ ἔθνη τῶν ἄγριων
τῶν θηρίων καὶ τὰ θαλάσσια
τὰ θρέμματα τοῦ πελάου
μὲς στὰ διχτυόκλωστα βρόχια του
ὁ ἄνθρωπος ὁ πολυτεχνίτης,
καὶ τἀγρίμι ποὺ ζεῖ στῶν βουνῶν τὶς
[ἐρμιὲς
μὲ τὶς μηχανές του νικᾶ
καὶ στὸ δασύτριχο γύρω τἀλόγου
[τὸν τράχηλο
περνάει τὸ ζυγό, καθὼς καὶ τοῦ ἀ-
[δάμαστου
βουνήσιου ταύρου.

Καὶ γλῶσσα καὶ νόηση ἀνεμόφτερη
καὶ τὴν καλὴ μὲς σὲ πόλεις κυβέρνια
[του
ἔμαθε νἄχῃ· καὶ πῶς
ἀπ' τὰ ὑπαίθρια τὰ βέλη τῆς νύ-
[χτιας παγωνιᾶς
καὶ τοῦ κακοῦ τἀνεμόβροχου
να φυλάγεται—ὁ παντοσόφιστος·
ἀνεφοδίαστον, τίποτα
δὲν τὸν βρίσκει ἀπ' ὅ,τι 'ναι νἄρθῃ·
μόνο ἀπ' τὸ Θάνατο

γλυτωμὸ δὲ θὰ βρῇ πουθενά·
ὅμως γι' ἀρρώστιες, ποὺ τρόπο δὲν [εἴχανε,
βρῆκε ὁ ἕνας μὲ τὸν ἄλλο γιατρειά.

Κ' ἐνῷ ἔχει σοφία νὰ μηχανεύεται
τέχνες ποῦτε μποροῦσε νὰ ἐλπίσῃ [κανείς,
πότε γυρνάει στὸ κακὸ
καὶ στὸ καλὸ πότε πάλι· μὰ ὅποιος [τοὺς νόμους τιμᾶ
τῆς χώρας του καὶ τὴν ὁρκόδετη
τῶν θεῶν δίκη, δοξάζει τὴν πόλη του,
κ' εἶναι χαμός της ἐκεῖνος, ποὺ
ξεδρομίζει ἀπ' τὴν ἴσια τὴ στράτα
χάρη στὸ θράσος του.
Ὁ Θεὸς μὴν τὸ δώσῃ ποτὲ
κάτω ἀπ' τὴν ἴδια τὴ στέγη νὰ κά- [θεται
ἢ νὰ μοῦ εἶναι ἕνας τέτοιος ὁμό- [γνωμος.

('Από τὴν «'Αντιγόνη» τοῦ Σοφοκλέους)

Ἐξίσωση

Μπορῶ νὰ πιστέψω ὅπως 2+2=4
πὼς οἱ ἄλλοι κόσμοι εἶναι πιὸ θαυμάσιοι ὁ ἕνας ἀπὸ τὸν ἄλλον;
Τότε γιατι τόσος φόβος καὶ ταλαιπωρία;
Πεθαίνω, θὰ εἰπεῖ, παλι ζῶ
μὲ καινούριο ἔνδυμα,
πιὸ γιορτινό, πιὸ νέο.
Ὁ θάνατος εἶναι στὸ χέρι τοῦ Θεοῦ μας,
Νόμος γλυκὸς κι' ὡραῖος,
γιατὶ μᾶς ὁδηγεῖ στὸ τελειότερο πάντα κάλλος.
Ὁ θανατος ἄρα εἶναι κάλλος
εἶναι ἡ πιὸ τελειότερη μαθηματικὴ ἐξίσωση,
ποὺ ἔκανε ὁ Θεός,
γιὰ τὴν νεότητα τῆς ὀμορφιᾶς,
γιὰ τὴν ἡδονὴ τῆς ὑγειας.
Τί χαρά, ὁ θάνατος ἕνα ἀμάραντο ἄνθος.
Στὸ ἀνθοδοχεῖο μου ὅλα τ' ἀμάραντα λουλούδια ἔχω.
Πάντα ἔρχομαι σ' ἀντίθεση μὲ τὸ θάνατό μου
καὶ σ' αὐτὴ τὴ δυσαρμονία στηρίζεται ἡ δυστυχία μου.
Παραδέξου, παραδέξου, αὐτὴ τὴ γλυκειὰ παραδοχή του.
Κάθε φορά, νὰ λές, παραδέχομαι κάθε θάνατο,
ἀπολαμβάνω κάθε θάνατο, εἶμαι τῆς χαρᾶς του ἄξιος,
ἀνυπομονῶ την ἡδονή του,
τὴν ἄγνωστη,
νὰ τον ἀγκαλιάσω καὶ νὰ μ' ἀγκαλιάση,
καθὼς νέα κόρη ποὺ ἀγαποῦμε χρόνια
καὶ πλησιάζει ὁ γάμος μας
καὶ ἡ ὥρα εἶναι ντροπαλὴ
καὶ ποθητὴ
γεματη φρικίαση.
Παραδέξου τον, ψυχή μου, φόρεσε τὴν ὀμορφιά σου.
Θὰ βγῶ λοιπὸν κάποτε χαρούμενος ἀπ' αὐτὸ τὸ δελεαστικὸ Δίχτυ;

ΣΑΡΑΝΤΟΣ ΠΑΥΛΕΑΣ

Ο "ΧΙΟΝΑΝΘΡΩΠΟΣ" ΤΩΝ ΙΜΑΛΑΪΩΝ

Θ' ἀναζητηθῆ καὶ πάλι ἀπὸ τὸν ΣΕΡ ΕΝΤΜΟΥΝΤ ΧΙΛΛΑΡΥ

●

ΑΛΛΑ, ΥΠΑΡΧΕΙ;

Ὁ «Χιονάνθρωπος», καθὼς τὸν ἀπεικόνισεν ἐξερευνητής, βάσει τῶν ἀφηγήσεων τῶν ἰθαγενῶν τοῦ Νεπάλ

Ο ΚΑΤΑΚΤΗΤΗΣ τοῦ Ἔβερεστ Ἔντμουντ Χίλλαρυ ἐδήλωσε, ὅτι αὐτὴ τὴν ἄνοιξι θὰ ἐπιστρέψη στὸ Νεπὰλ γιὰ νὰ κατακτήση ἀκόμη μιὰ ἀνεξερεύνητη κορυφὴ τῶν Ἱμαλαΐων, τὴν κορυφὴ Ταβέτσε, ὕψους «μόνον» 6.500 μέτρων. Κατὰ τὴν διάρκεια τῆς ἀποστολῆς αὐτῆς θὰ συνεχίση τὶς ἔρευνές του γιὰ τὸν θρυλικό, ὅσο καὶ φοβερὸ «Χιονάνθρωπο».

Οἱ ἰθαγενεῖς τοῦ Νεπὰλ πιστεύουν ὅτι ὁ «Γέτι», καθὼς ἀποκαλοῦν τὸν «Χιονάνθρωπο», ὑπάρχει πραγματικά. Δὲν τὸν εἶδαν ἀλλὰ τὸν φαντάζονται ὑπερφυσικὰ μεγαλόσωμον, μαλλιαρὸν σὰν πίθηκο, διαθέτοντα τεραστία μυϊκὴ δύναμι. Ἄκουσαν τὴ νύχτα τὴν στρίγγλικη φωνή του καὶ τὴν μιμοῦνται. Τὸ πρωΐ εἶδαν τοὺ ἴχνη του στὸ χιόνι...

Μὲ βάσιν αὐτὰ τὰ ἴχνη, οἱ ἐπιστήμονες τὸν φαντάζονται ἀρκετὰ ὑψηλότερον τοῦ ἀνθρώπου,

ἕνα εἶδος ἀνθρωποειδοῦς πιθήκου ἢ—περισσότερο παρακεκινδυνευμένη ἐκδοχή— ἕνα εἶδος ἀνθρωποειδές, τοῦ ὁποίου ἡ ἐξέλιξις ἐσταμάτησε, σὲ κάποια δεδομένη στιγμή, γιὰ ἀγνώστους λόγους.

Ὁ σὲρ Ἔντμουντ Χίλλαρυ ἔχει κάμει ἕως τώρα δύο διαπιστώσεις: Πρῶτον, ὅτι τὰ ἴχνη τοῦ Γέτι μπορεῖ νὰ εἶναι ἴχνη βημάτων ἀλεποῦς ἢ ἄγριου σκυλιοῦ ἑνωμένα ὑπὸ τὴν ἐπίδρασι τοῦ ἡλίου. Ἀκολουθῶντας μιὰ σειρὰ ἀπὸ ἴχνη Γέτι ἔφθασε στὴ βόρεια πλευρὰ μιᾶς πλαγιᾶς, ὅπου ἐχάνονταν τὰ ἴχνη τοῦ Γέτι καὶ ὑπῆρχαν ἴχνη μικρῶν ζώων. Ἐκεῖ δὲν εἶχε φθάσει ὁ ἥλιος ἀκόμη... Δεύτερον, ὅτι τὸ δέρμα ἑνὸς κρανίου Γέτι ποὺ βρῆκε σ' ἕνα χωριὸ δὲν ἦταν καθόλου δέρμα κρανίου, ἀλλὰ δέρμα ἄλλης θέσεως, ποὺ μπῆκε σὲ καλοῦπι. Καὶ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἦταν δέρμα «γαλάζιας ἀρκούδας». Ἕνα ἄλλο δέρμα Γέτι ἦταν μᾶλλον ἀπὸ ἄγριο κατσίκι. Κόκκαλο δὲν βρέθηκε ποτὲ κανένα.

Κατὰ τὴν γνώμη τοῦ Χίλλαρυ, ὁ Γέτι εἶναι στοιχεῖον τῆς παραδόσεως τῶν λαῶν τῶν Ἱμαλαΐων, στοιχεῖον τῆς μυθολογίας.

Ἀλλά, αὐτὸ δὲν εἶναι παρὰ μία ἐκδοχή. Δὲν ἀποτελεῖ καὶ ἀπόδειξιν περὶ μὴ ὑπάρξεως τοῦ Γέτι.

«Τὰ μέχρι τοῦδε συλλεγέντα στοιχεῖα—ἐδήλωσε—δὲν ἀποδεικνύουν τὴν ὕπαρξιν τοῦ Γέτι. Αὐτὸ καὶ μόνον. Ἡ ἔρευνα θὰ πρέπει νὰ ἐξακολουθήσῃ».

Ὁ σὲρ Ἔντμουντ Χίλλαρυ, σὲ τελευταία συνέντευξί του, εἶπε: «Κατὰ τὴν ἐξερεύνησί μας, ποὺ ἄρχισε ἀπὸ τὸ 1951, ἀπεβλέπαμε σὲ συνάντησι μὲ τὸν χιονάνθρωπο. Εἴχαμε σὲ διάφορα σημεῖα τοποθετήσει μηχανὲς φωτογραφικὲς καὶ κινηματογραφικές. Πιὸ καλὰ θὰ ἦταν νὰ τὸν πιάσουμε, ζωντανὸ ἢ νεκρό. Εἴχαμε μαζί μας εἰδικὰ πιστόλια, ποὺ στέλλουν βλήματα μὲ ὑποδορίους ἐνέσεις, ὥστε ὁ Χιονάνθρωπος νὰ ἀποκοιμηθῆ. Ἀκόμα εἴχαμε μικρὲς βόμβες μὲ δακρυγόνα ἀέρια. Ὅμως, οὔτε τὸν πιάσαμε, οὔτε κἂν τὸν ἀντικρύσαμε».

Ὅσο γιὰ τὸ τρίχωμα κρανίου ἑνὸς Γέτι, ποὺ ἀπεδείχθη ὅτι δὲν εἶναι κἂν ἀπὸ κρανίο, ἀπεδείχθη ἐπίσης ὅτι εἶναι πολὺ παλαιό. Στὸ μοναστήρι, ὅπου ὑπῆρχε καὶ ὁ Χίλλαρυ τὸ δανείσθηκε γιὰ νὰ τὸ ἐξετάσουν οἱ ζωολόγοι, ἀφήνοντας ὡς ὁμήρους τρεῖς ὁδηγοὺς Σέρπας, λένε ὅτι εἶναι 250 ἐτῶν. Ὁπωσδήποτε εἶναι παληό, συνεπῶς δὲν κατεσκευάσθη προσφάτως γιὰ ἐκμετάλλευσι. Ἄλλωστε, θέμα Χιονανθρώπου ἀναφέρεται πρὸ 80 ἐτῶν ἀπὸ ἐξερευνητάς. Ἐπὶ πλέον, σχετικὲς ἀφηγήσεις κυκλοφοροῦν ταυτόσημα σὲ περιοχὲς ἐντελῶς ἀσύνδετες. Καὶ ἡ ἐκδοχὴ περὶ ἀρκούδας γαλάζιας ἢ κόκκινης, ἐπίσης δὲν εἶναι ἀσφαλής, διότι ὁμιλοῦν περὶ Γέτι καὶ σὲ περιοχές, ὅπου δὲν ὑπάρχουν τέτοιες ἀρκοῦδες. Οὔτε καὶ ἡ μὴ ἀνεύρεσις ὀστῶν ἀποτελεῖ ἀκλόνητη ἔνδειξι. Δὲν ἔχουν βρεθῆ οὔτε ἀπὸ τὴν λεοπάρδαλη τῶν χιονιῶν. Καὶ ὅμως ἡ ὕπαρξίς της εἶναι βεβαία.

Σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο τῆς συνεν-

Ὁ σὲρ Ἔντμουντ Χίλλαρυ (στὸ μέσον) καὶ ὁ Γάλλος ἀνθρωπολόγος Μιλλὸ (ἀριστερὰ) ἐξετάζουν μὲ τὸν Σέρπας Τσούμπι κρανίον ἀποδιδόμενον σὲ «χιονάνθρωπο».

τεύξεως, ὁ Ἰνδὸς ὁδηγὸς Κοῦντζο Τσούμπι εἶπε ὅτι στὸ χωριό του δὲν πιστεύουν στὴν ὕπαρξι στρουθοκαμήλων καὶ λιονταριῶν, ἐπειδὴ δὲν τὰ εἶδαν ποτὲ αὐτὰ τὰ ζῶα. Δὲν εἶδαν λοιπὸν καὶ οἱ ἐξερευνηταὶ τὸν Γέτι. Φθάνει αὐτὸ γιὰ νὰ ἀρνηθοῦν τὴν ὕπαρξί του;

«Ὄχι, βέβαια», εἶπε ὁ σὲρ Ἔντμουντ Χίλλαρυ. Γι᾽ αὐτὸ καὶ θὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν ἐξερεύνησι κατὰ τὴν ἐφετεινὴ ἄνοιξι, μήπως σταθῆ πιὸ τυχερός.

Κανένα θετικὸ στοιχεῖο δὲν μπόρεσε νὰ συγκεντρώση καὶ ἡ μεγάλη ἀποστολὴ τῆς Σοβιετικῆς Ἀκαδημίας Ἐπιστημῶν, τὸ 1960. Εἶχαν μαζί τους εἰδικοὺς πομποὺς τηλεοράσεως ἑστιακῆς ἀποστάσεως 1.000 χιλιοστομέτρων καὶ κυνηγετικὰ σκυλιὰ εἰδικῶς ἐκπαιδευμένα στὸν ζωολογικὸ κῆπο τῆς Μόσχας γιὰ τὴν ἀνίχνευσι πιθήκων. Ἔφθασαν ἕως ἀπρόσιτα μέρη τοῦ Παμίρ, ἀνεκάλυψαν ἴχνη πόλεως τῆς λιθίνης ἐποχῆς, σπήλαια μὲ πρωτόγονα σχέδια, πλῆθος θραύσματα ὅπλων καὶ ἀντικείμενα προϊστορικά, ἀλλὰ τίποτε περὶ τοῦ Γέτι. Οὔτε κἂν ψεύτικο κρανίο. Ὁ ἀρχηγὸς τῆς σοβιετικῆς ἀποστολῆς Κύριλλος Σταγγιούκοβιχ ἐδήλωσε: «Χιλιάδες ἔντομα, πολλὲς ἑκατοντάδες βαλσαμωμένα πουλιά, δέρματα σπανιωτάτων ζώων, χιλιάδες δείγματα φυτῶν, αὐτὸ ὑπῆρξε τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀποστολῆς μας στὰ ὄρη τοῦ Παμίρ. Ἀλλά, ἀπὸ ἀπόψεως Χιονανθρώπου ἐπεστρέψαμε ἄπρακτοι».

«Καὶ ὅμως ὑπάρχει», ἐδήλωσε, μιλῶντας τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1962, στὴν αἴθουσα τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας, ὁ Γάλλος ὀρειβάτης καὶ ἐξερευνητὴς Ζὰν Φρανκό, ὁ ὁποῖος ἔχει κατακτήσει τὴν κορυφὴν Μακαλοῦ, ἡ ὁποία, ἂν καὶ 400 μέτρα χαμηλότερη τοῦ Ἔβερεστ, παρουσιά-

ζει μεγαλύτερες δυσκολίες ἀπὸ τὴν ἀνάβασι στὴ «Στέγη τοῦ κόσμου».

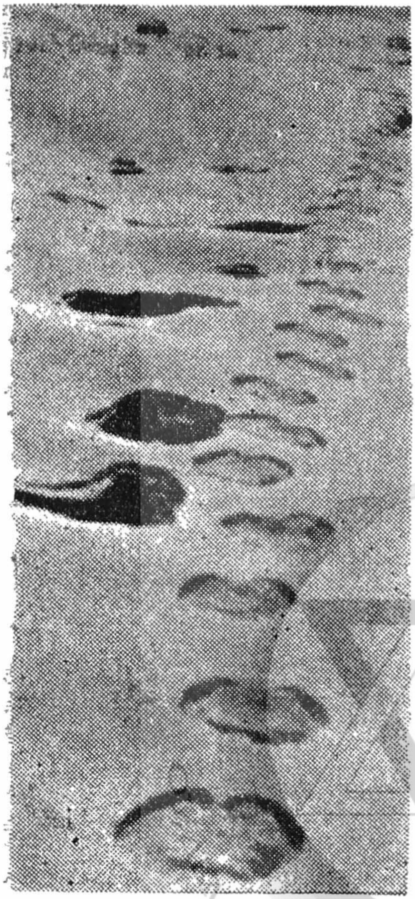
Ὁ Ζὰν Φρανκὸ ὁ ἴδιος ἐφωτογράφησε ἴχνη τοῦ Γέτι καὶ ἄκουσε τὸ σκούξιμό του. Ἀποκλείει νὰ πρόκειται περὶ ζώου, πιθήκου ἢ ἀρκούδας. Ὑπάρχει ὁ Χιονάνθρωπος; Γιατί τότε δὲν τὸν εἶδε κανείς; Πρῶτον, ὑπάρχουν λίγοι. Δεύτερον. Ζοῦνε βαθειὰ μέσα σὲ δάση. Τρίτον, βγαίνουν πρὸς ἀναζήτησιν τροφῆς τὴ νύχτα. Καὶ φυσικὰ ζήτημα τύχης...

«Ὑπάρχει», ἐβεβαίωσε τὸ ἀθηναϊκὸ κοινὸν καὶ ὁ Βρετανὸς ταξίαρχος σὲρ Τζὼν Χάντ, κατακτητὴς καὶ αὐτὸς τοῦ Ἔβερεστ.

«Ὑπάρχει! Εἶδα μὲ τὰ μάτια μου τὰ ἀποτυπώματα τῶν ποδιῶν του. Κάποιο βράδυ ἄκουσα καὶ τὶς φωνές του. Δὲν ἔχει σημασία ἂν δὲν τὸν ἔπιασαν ἀκόμη. Θὰ τὸν πιάσουν κάποτε. Μερικοὶ τὸν φαντάζονται σὰν ἀρκούδα, ἀλλὰ δὲν νομίζω ὅτι ἔχουν δίκιο. Μᾶλλον μοιάζει μὲ μεγάλο πίθηκο, ἕνα εἶδος πιθηκανθρώπου».

«Βεβαίως, ὑπάρχει!», ἀπεφάνθη καὶ μία ἀμερικανικὴ ἀποστολὴ ὑπὸ τὸν Τζέραλδ Ράσσελ, χρηματοδοτημένη ἀπὸ τὸν δισεκατομμυριοῦχο Τὸμ Σλίκ, ὁ ὁποῖος εἶναι φανατικὸς ὀπαδὸς τῆς ὑπάρξεως τοῦ Χιονανθρώπου, ποὺ τὸν θεωρεῖ ὡς κρῖκο συνδέοντα τὸν πίθηκο μὲ τὸν ἄνθρωπο, κατὰ τὴν θεωρία τοῦ Δαρβίνου. Τὰ στοιχεῖα, στὰ ὁποῖα βασίζει τὴν πεποίθησί του ὁ Τζέραλντ Ράσσελ εἶναι: 1) Ἡ ἀφήγησις ἑνὸς κοριτσιοῦ, ποὺ ἔβοσκε σὲ ὕψος 4.500 μέτρων «γιάκ», μοσχάρια τῶν Ἱμαλαΐων, ὅτι εἶδε ἕνα μεγάλο ζῶον, ποὺ ἐβάδιζε στὰ πισινά του πόδια. Τρόμαξε καὶ ἔτρεξε φωνάζοντας. Ὅταν γύρισε, εἶδε ἕνα «γιὰκ» ξαπλωμένο στὸ ἔδαφος. Ἡ σπονδυλική του στήλη εἶχε σπάσει, σὰν μὲ κτύπημα δυνατοῦ σφυριοῦ. Ρώτησαν τὸ κορίτσι πόσο ψηλὸ ἦταν τὸ ζῶο καὶ ἔδειξε ἕναν κορμὸ δένδρου ὕψους τριῶν μέτρων. Ὅταν τοῦ ἔδειξαν εἰκόνες μαύρης ἀρκούδας, γορίλλα, οὐρακουτάγκου καὶ τὸ σχέδιο ἑνὸς Γέτι, τὸ κορίτσι ἔδειξε ἀδίστακτα τὸ Γέτι. Ἔτσι ἔμοιαζε. 2) Ἀπὸ κατασκήνωσι στὸ μέρος ποὺ φάνηκε ὁ Γέτι, ἄκουσαν τὴ νύχτα τὸ οὔρλιασμά του. 3) Μία νύχτα ἄκουσαν τὰ βήματά του. Βγῆκαν ἔξω ἀπὸ τὶς σκηνὲς μὲ ὅπλα πεπιεσμένου ἀέρος, ποὺ μποροῦσαν νὰ ρίξουν βελόνες μὲ κουράρε γιὰ τὴν αναισθητοποίησι τοῦ ζώου. Δὲν στάθηκαν τυχεροί. Τὸ πρωΐ ὅμως βρῆκαν τὰ ἴχνη τοῦ Γέτι. Καὶ δὲν εἶχε ἀνατείλει ὁ ἥλιος, γιὰ νὰ τὰ ἑνώσῃ ἂν ἐπρόκειτο περὶ μικρῶν ζώων, ὅπως ὑπεστήριξε ὁ Χίλλαρυ. Ἦσαν ἴχνη γνήσια, ἑνὸς ἀνθρωποειδοῦς. Τὰ ἀκολούθησαν Σταματοῦσαν σὲ μιὰ βραχώδη περιοχή...

Τὴν ὕπαρξι τοῦ Χιονανθρώπου προσεπάθησε νὰ ἐξακριβώσῃ καὶ ὁ Πρίγκιψ Πέτρος τῆς Ἑλλάδος. Σὲ μιὰ περιοχὴ τῶν Ἱμαλαΐων, τὸ 1951, οἱ χωρικοὶ τοποθέτησαν στὸ δάσος ἕνα δοχεῖο μὲ νερὸ ἀνάμικτο μὲ ναρκωτικό. Ἕνα μεγάλο ζῶο μὲ ἀνθρώπινα χαρακτηριστικὰ συνελήφθη κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο καὶ ἐδέθη γερὰ σ' ἕνα δέντρο. Ἀλλὰ δὲν ἄργησε

Τὰ ἴχνη τοῦ «χιονανθρώπου» στὸ χιόνι: μήκους 30 ἑκατοστομέτρων

νὰ συνέλθη καὶ ἔσπασε τὰ δεσμά του. Ὅταν ἔφθασε ὁ πρῖγκιψ δὲν βρῆκε παρὰ λίγες κοκκινωπὲς τρίχες κολλημένες στὸ δέντρο...

Ὑπάρχει λοιπόν... «Μπορεῖ», εἶπε ὁ Ἀλμπέρτο Κάρλο Μπλάνκ, καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ρώμης. «Θεωρητικῶς, δὲν ἀποκλείεται ἕνα ὄν ἀνθρωποειδές, γιγαντιαῖον, νὰ μπόρεσε νὰ διατηρηθῆ σὲ μιὰ ἀπρόσιτη περιοχή, ὅπως ἡ Θιβετιανὴ ὀροσειρά. Μὴ ξεχνοῦμε τὸν «κοιλάκανθο», ἕνα ψάρι γνωστὸ μόνον στὰ μουσεῖα, ἐξαφανισμένο ἀπὸ δεκάδες χιλιάδες ἐτῶν, τοῦ ὁποίου ὅμως ἀντίτυπα ζωντανὰ ἁλιεύθηκαν πέρυσι στὴν Ἐρυθρᾶ θάλασσα. Ἐξ ἄλλου, ἔχει ἀποδειχθῆ ἀπὸ σκελετοὺς ἡ ὕπαρξις τοῦ μεγανθρώπου, ἑνὸς κολοσσιαίου ἀνθρωποειδοῦς, κατὰ τὴν πλειστόκαινο περίοδο στὴν Κίνα, ποὺ θὰ πρέπει νὰ ἦταν ἀναστήματος δυόμιση μέτρων. Βρέθηκαν ἀκόμη ὀστᾶ πιθήκου, ποὺ ἐπίσης ἔχει ἐξαφανισθῆ, τοῦ γιγαντοπιθήκου. Φυσικά, μὲ τὶς γνώσεις ποὺ διαθέτομε, δὲν μποροῦμε νὰ ποῦμε ἐὰν ὁ βαπτισθεὶς ἀπὸ τοὺς Σέρπας εἰς Χιονάνθρωπον εἶναι ἀνθρωποειδὲς ἢ πίθηκος ἢ ἄρκτος. Εἶναι ἁπλῶς ἕνα αἴνιγμα ἐπὶ τοῦ παρόντος».

Αἴνιγμα, ὅμως, ποὺ ξεκινάει ἀπὸ πολὺ μακρυά. Ἀπὸ τὴν Βίβλο! Εἰς τὸ 6ον κεφ. τῆς Γενέσεως, ὅπου ἐξιστορεῖται ὁ πολλαπλασιασμὸς τῶν ἀνθρώπων (οἱ ὁποῖοι, ὡς σάρκινοι δὲν ἔπρεπε νὰ διατηροῦν τὸ θεῖον πνεῦμα αἰωνίως, ἀλλὰ μὲ ὅριον ζωῆς 120 ἔτη), οἱ ἄνθρωποι περιγράφονται ὡς γίγαντες: «Οἱ δὲ γίγαντες ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις... ἐκεῖνοι ἦσαν οἱ γίγαντες οἱ ἀπ' αἰῶνος, οἱ ἄνθρωποι οἱ ὀνομαστοί».

Ἐπίσης καὶ αἱ Ἰνδικαὶ Γραφαὶ ὁμιλοῦν περὶ γιγάντων διπόδων, ὅπως καὶ ἡ Ἑλληνικὴ μυθολογία.

Κατὰ τὴν Μπλαβάτσκυ, ὑπῆρξε φυλὴ γιγάντων, ποὺ κατεῖχαν

τὴν γῆ κατὰ τὴν ἐποχὴ τῶν παγετώνων, στὶς ἀναδυόμενες τότε ἐκτάσεις, ἤτοι τὴν Λεμουρία, τὴν προκάτοχο τῆς Ἀτλαντίδος, τῆς μυθικῆς ἠπείρου περὶ τῆς ὁποίας ὁμιλεῖ στὸν «Τίμαιο» ὁ Πλάτων.

Ἀλλὰ καὶ ὁ σύγχρονος ζωολόγος Μπέρναρντ Χόβελμανς δέχεται ὅτι ὑπῆρξαν γιγαντιαῖα ἀνθρωποειδῆ, χαμηλοτάτης πνευματικῆς ἀναπτύξεως, ὅμως, ποὺ βαθμηδὸν ἀπεσύρθησαν στὰ Ἱμαλάϊα, τὶς πλέον ἀπρόσιτες θέσεις τῆς ὑδρογείου, ὅπου δυνατὸν νὰ ἐπέζησαν μερικοί.

Τὴν ὕπαρξι γιγάντων, ἀλλὰ στὸ παρελθόν, δὲν ἀποκλείει οὔτε ὁ Σοβιετικὸς ἐπιστήμων Βλαδίμηρος Ράτσεκ, ὁ ὁποῖος, σύμφωνα μ' ἕνα τηλεγράφημα τοῦ Πρακτορείου Τάς, ἐξέδωσε προσφάτως στὴν Τασκένδη ἕνα βιβλίο γιὰ τὶς ἔρευνες στὰ Ἱμαλάϊα, ὅπου ἔλαβε καὶ αὐτὸς μέρος. Κατὰ τὸν Ράτσεκ, ὁ «Χιονάνθρωπος» μπορεῖ νὰ ἀνευρεθῇ ἐὰν ἀναζητηθῇ ὄχι ὡς ζωντανὸ ὄν, ἀλλὰ ὡς λείψανον. Στὴ μνήμη τῶν λαῶν, λέγει, τίποτε δὲν εἶναι συμπτωματικό. Ὅλοι οἱ μῦθοι ἔχουν κάποια βάσι. Καὶ γιὰ νὰ βεβαιώνουν οἱ Σέρπας καὶ οἱ Μογγόλοι καὶ οἱ κάτοικοι τοῦ Θιβὲτ καὶ πολλοὶ ἄλλοι λαοὶ τῆς Ἀσίας ταυτόσημα στοιχεῖα περὶ τοῦ Γέτι, οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι κάποια βάσις ὑπάρχει σ' ὅλα αὐτά...

Ὥστε, τὰ Ἱμαλάϊα παραμένουν μιὰ πρόκλησις πρὸς τοὺς ἐξερευνητὰς πάντοτε...

ΟΔΥΣ. ΚΟΣΜΟΠΟΥΛΟΣ

Δίδετε — καὶ μὴν ζητεῖτε ἄλλη ἀνταμοιβὴ ἐκτὸς ἀπὸ τα αἴσθημα τοῦ διδειν — διότι στὴν προσφορὰ τῆς Ἀγάπης ἔγκειται ἡ αἰωνιότης της.

Ν. ΣΡΙ ΡΑΜ

Τὸ κορμὶ είναι τὸ ζῶον σας, ο ἵππος ἐπὶ τοῦ ὁποίου προχωρεῖτε. Ἑπομένως, ὀφείλετε νὰ τὸ μεταχειρίζεσθε καλὰ καὶ νὰ τὸ φροντίζετε Νὰ μη το παρακουράζετε, νὰ τὸ τρέφετε καθαρα καὶ νὰ το διατηρῆτε καθαρό, χωρὶς την ἐλάχιστη κηλίδα βρωμιᾶς. Διότι, χωρὶς ἑνα ἐντελῶς καθαρὸ καὶ ὑγιες σῶμα δὲν μπορεῖτε νὰ ἐπιτελέσετε τὸ σκληρο ἔργον τῆς προπαρασκευῆς καὶ να φερετε τὴν ἀδιάκοπη προσπάθεια. Ἀλλά, νὰ ἐλέγχετε τὸ σῶμα σ ε ῖ ς, ὄχι ἐκεῖνο σ ᾶ ς.

ΑΛΚΥΩΝ

Η ΘΡΥΛΙΚΗ ΗΠΕΙΡΟΣ: ΜΑ

ΚΑΤΑΠΟΝΤΙΣΜΕΝΗ ΣΤΟΝ ΕΙΡΗΝΙΚΟ...

Τοῦ **ALBERTO FENOGLIO**

ΠΟΛΛΑ ἐλέχθησαν καὶ ἐγράφησαν γιὰ τὴν μυθικὴ ἤπειρο τοῦ Εἰρηνικοῦ, ἀλλὰ τὰ πλέον ἐνδιαφέροντα γι' αὐτὴν συγγράμματα εἶναι πάντοτε τοῦ Βρεταννοῦ συνταγματάρχου Τζαίημς Τσάρτσγουωρδ.

Ὁ Τσάρτσγουωρδ ἦτο κατὰ τὸ 1870 στὴν Ἰνδία καὶ τὸ πάθος του γιὰ τὴν ἀρχαιολογία συχνὰ τὸν ὁδηγοῦσε στὶς νεκρὲς πόλεις αὐτῆς τῆς ἀπέραντης χώρας. Μιὰ μέρα, ποὺ ἐξήταζε τὴν μυστηριώδη ἐπιγραφὴ ἑνὸς ἀναγλύφου, γνωρίσθηκε μ' ἕναν ἱερέα ἀνωτάτου βαθμοῦ, ποὺ εἶχε κ' ἐκεῖνος τὴν ἴδια δίψα τῆς ἐρεύνης τῶν ἀρχαίων γραφῶν καὶ ἔκτοτε συνεδέθησαν μὲ στενὴ φιλία. Κατὰ τὸν ἱερέα ἐκεῖνον, ἡ ἐπιγραφὴ ἦταν σκαλισμένη στὴν πρωταρχικὴ γλῶσσα τῆς ἀνθρωπότητος καὶ μόνον λίγοι μεμυημένοι Ἰνδοὶ τὴν ἐννοοῦσαν, γιατὶ τὴν διδάχθηκαν ἀπὸ τοὺς Νααχὰλ ἢ Ὑψηλοὺς Ἀδελφούς, ποὺ ἦλθαν κάποια ἐποχὴ πολὺ μακρινὴ ἀπὸ τὴν Μητέρα—Γῆ τους γιὰ νὰ διδάξουν τὴν ἀνάγνωσι τῶν ἱερῶν γραφῶν.

Ὁ μέγας ἱερεὺς ἀπεκάλυψε στὸν νεαρὸ ἀξιωματικὸ τὴν ὕπαρξι ἑνὸς ἀριθμοῦ ἀρχαιοτάτων πινακίδων στὰ μυστικὰ ἀρχεῖα τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ εἶπε τὴν γνώμη του, ὅτι εἶχαν γραφῆ ἀπὸ τοὺς Νααχάλ.

Ὕστερα ἀπὸ συνεργασία μερικῶν μηνῶν, ὁ ἱερεὺς ἔβγαλε ἀπὸ τὰ

Ἀπὸ τὸ περιοδικὸ Au delà du CIEL

ὑπόγεια τοῦ ναοῦ μερικὲς ἀπὸ τὶς πινακίδες, ποὺ ἦσαν ἀπὸ ἄργιλλο, ξηραμένη στὸν ἥλιο, ἑπομένως ἐξαιρετικὰ εὔθραυστες. Μαζὶ ἐπεδόθησαν στὴν ἀνάγνωσι τῶν ἐπιγραφῶν καὶ πρῶτα—πρῶτα διεπίστωσαν ὅτι εἶχαν σκαλισθῆ στὴν ἴδια διάλεκτο τοῦ ἀναγλύφου. Περαιτέρω κατέληξαν στὸ συμπέρασμα ὅτι ἐπρόκειτο περὶ ἐπιγραφῶν τῆς μυθικῆς ἠπείρου τῶν Μά, ὅπου ἐξιστορεῖτο ἡ δημιουργία τῆς Γῆς καὶ ἡ πρώτη ἐμφάνισις τῆς ἀνθρωπότητος.

Μετὰ τὴν ἐξέτασι ὅλων τῶν πινακίδων τοῦ ναοῦ, ὁ Τσάρτσγουαρδ ἐπεξέτεινε τὴν ἔρευνά του σὲ ὅλη τὴν Ἰνδία, ἐπὶ πολλοὺς μῆνες, ἀλλὰ ματαίως. Τὸ μόνο ποὺ βρῆκε ἦσαν παληὰ χειρόγραφα Ἰνδικὰ καὶ Θιβετιανά, ὅπου ὑπεστηρίζετο ὅτι οἱ πολιτισμοὶ τῶν Ἑλλήνων, Χαλδαίων, Βαβυλωνίων, Περσῶν, Αἰγυπτίων, Ἰνδῶν καὶ Κινέζων εἶχαν τὴν καταγωγή τους ἀπὸ τὸν πολιτισμὸ τῶν Μά, τῶν κατοίκων τῆς μεγάλης ἠπείρου τοῦ Εἰρηνικοῦ.

Ὁ νέος ἀξιωματικὸς ἀποφάσισε ν' ἀφιερώσῃ τὴν ζωή του σὲ ἔρευνες γιὰ τὴν ἀνακάλυψι ἀποδείξεων γιὰ τὴν ὕπαρξι αὐτῆς τῆς μυστηριώδους ἠπείρου. Ἔκαμε πολλὰ ταξίδια στὴν Ἰνδία, στὸ Θιβέτ, ἀπὸ τὴν Κίνα ἕως τὴ Μέση Ἀνατολή, βρῆκε πολλὲς ἐνδείξεις, ἀλλὰ δὲν κατώρθωσε ποτὲ νὰ ἀνακαλύψῃ ἕνα ντοκουμέντο, ἕνα ἔγγραφον, ἕνα τεκμήριον ἀμάχητον, ποὺ νὰ ἐπιβεβαιώνῃ τοὺς ἰσχυρισμοὺς τῶν πηλίνων πινακίδων τοῦ ἀρχαίου ναοῦ. Μπόρεσε ὅμως, μὲ τὴν συνεργασία γεωλόγου, νὰ ἐξακριβώσῃ τὴν ἡλικία τῶν πινακίδων, καθὼς καὶ τὴν ταυτότητα τοῦ ἀναγλύφου τοῦ ναοῦ καὶ τῶν πινακίδων. Ἔκτοτε ἐπείσθη ὅτι ἡ μεγάλη ἤπειρος Μὰ ἦταν ὅ,τι εἶχε ἀπομείνει ἀπὸ τὴν μεγάλη Λεμουρία. Καὶ ἐπεδόθη πιὰ στὴ συλλογὴ ἄλλων στοιχείων γιὰ τὴν χαμένη ἤπειρο Μά.

Ὑπάρχει μιὰ ἀνάμνησις τοῦ χαμοῦ της, μεταξὺ τῶν ἰθαγενῶν τοῦ Εἰρηνικοῦ, οἱ ὁποῖοι ἀφηγοῦνται ὅτι στὰ πολὺ παληὰ χρόνια ἕνα οὐράνιο σῶμα ἔπεσε ξαφνικὰ στὴ θάλασσα, σήκωσε τὰ νερὰ καὶ πνίγηκε ἡ χώρα. Οἱ ἰθαγενεῖς εἶναι ἀνίκανοι νὰ κατασκευάσουν αὐτὴ τὴν ἀφήγησι, ἡ ὁποία πρέπει νὰ εἶναι κατάλοιπον ἀρχαίας παραδόσεως. Ἐξ ἄλλου, ὁ Μαλινόφσκι ἀφηγεῖται ἕνα περίεργο ἔθιμο τῶν ἰθαγενῶν, οἱ ὁποῖοι ὀργανώνουν περιοδεία στὰ νησάκια τοῦ Εἰρηνικοῦ, συχνὰ πολὺ ἐπικίνδυνη, γιὰ νὰ μεταφέρουν ἀπὸ τὸ ἕνα στὸ ἄλλο νησάκι ἀντικείμενα ἄνευ ἀξίας, ὅπως ράβδους, δοχεῖα, κρίκους καὶ ἄλλα ἐργαλεῖα. Ταξιδεύουν μῆνες, χρόνια καμμιὰ φορά, γιὰ νὰ κάμουν ὁλόκληρο τὸ γύρο τοῦ ἀρχιπελάγους καὶ νὰ ἐπιστρέψουν στὸ νησί τους. Ποιὸ εἶναι τὸ νόημα αὐτῶν τῶν ταξιδιῶν; Ὑποτίθεται ὅτι ὑπῆρχε κάποιο κεντρικὸ κράτος καὶ ὤφειλαν οἱ διασκορπισμένες ὑποτελεῖς φυλὲς νὰ προσκομίζουν τὸ φόρο τους σὲ δημητριακὰ ἢ προϊόντα χειροτεχνίας. Τὸ κράτος χάθηκε, ἀλλὰ οἱ ἰθαγενεῖς ἐξακολούθησαν τὴν παράδοσι, ποὺ πῆρε πιὰ καθαρὰ συμβολικὴ σημασία, χωρὶς καμμιὰ ὠφελιμότητα.

Στὶς Καρολίνες, ἰδίως στὸν Παναπέ, ἀνεκαλύφθησαν τεράστια ἐρείπια, μεγάλοι ναοί, ὑπόγειες διώρυγες καὶ δάπεδα, ὅλα ἀπὸ βασαλτικοὺς λίθους. Στὴ νῆσο Λέλε βρέθηκαν λίθινες ἐπάλξεις, στὴ νῆσο Κίνγκσμιλ πυραμίδες, στὰ νησιὰ Ναβιγκάτορ δάπεδα ἀπὸ κόκκινη πέτρα, στὶς Μαριάννες ὀγκώδεις στῆλες καὶ στὴ νῆσο Τόγκα—Ταμποῦ μιὰ πέτρινη ἁψίδα 170 τόννων, ποὺ οἱ ἰθαγενεῖς ἀγνοοῦν τὴν προέλευσί της καὶ τὰ ὑλικὰ τῆς κατασκευῆς της δὲν ὑπάρχουνε στὴ νῆσο.

Σχετικὰ μὲ τὴν ἤπειρο τῆς Πολυνησίας, ποὺ χάθηκε κατὰ τοὺς τελευταίους γεωλογικοὺς κατακλυσμούς, ὁ Λουΐ Ζακολιὸ βασίζεται στὰ ἑξῆς στοιχεῖα: Οἱ τρεῖς κορυφὲς τῆς ἠπείρου, ἡ Χαβάη, ἡ Νέα Ζηλανδία καὶ ἡ νῆσος τοῦ Πάσχα χωρίζονται μεταξύ τους ἀπὸ ἀπόστασι 1500—1800 μιλίων. Τὰ ἐνδιάμεσα νησιὰ Βίτι, Τόγκα, Φουτούμα καὶ Γκαμπιὲ ἀπέχουν ἀπὸ αὐτὰ

τὰ ἄκρα 700—1000 μίλια. Ὅλοι οἱ θαλασσοπόροι συμφωνοῦν ὅτι λόγω αὐτῶν τῶν ἀποστάσεων δὲν ἦτο δυνατὸν τὰ ἀκριανὰ νησιὰ νὰ ἐπικοινωνήσουν μεταξύ τους ἢ μὲ τὰ κεντρικά. Τέτοιες ἀποστάσεις, μὲ πιρόγες καὶ χωρὶς πυξίδα, θὰ ἐχρειάζοντο ὁλόκληρους μῆνες γιὰ νὰ τὶς διανύσουν, πρᾶγμα ἀδύνατον, χωρὶς ἐπαρκεῖς προμήθειες. Οἱ ἰθαγενεῖς τῶν νήσων Χαβάης, Νέας Ζηλανδίας, Σαμόα, Ταϊτῆς κλπ. δὲν εἶχαν ποτέ τους γνωρισθῆ καὶ ἀγνοοῦσαν ἀμοιβαίως τὴν ὕπαρξί τους πρὸ τῆς ἀφίξεως τῶν Εὐρωπαίων. Καὶ ὅμως, καθένας ἀπὸ τοὺς λαοὺς αὐτοὺς ὑπεστήριζε ὅτι τὸ νησί τους ἦταν ἄλλοτε ἑνωμένο μὲ μιὰ ἀπέραντη γῆ, ἐκτεινομένην πρὸς δυσμάς, πρὸς τὴν Ἀσία. Οἱ ἰθαγενεῖς τῶν νήσων αὐτῶν μιλοῦσαν τὴν ἴδια σχεδὸν γλῶσσα, εἶχαν τὰ ἴδια ἔθιμα, τὶς ἴδιες δοξασίες. Ὅταν τοὺς ρωτοῦσες «ποῦ εἶναι ἡ κούνια τῆς φυλῆς σου;», τέντωναν τὰ χέρια πρὸς τὴ δύσι τοῦ ἡλίου καὶ ἔσκυβαν τὸ κορμί τους πρὸς τὴ γῆ.

Κατὰ τὴν παράδοσι, στὰ νησιὰ τοῦ Εἰρηνικοῦ, μιὰ ἐποχὴ πολύ — πολὺ παληά, οἱ βράχοι μιλοῦσαν καὶ εἰδοποιοῦσαν τοὺς ἐκλεκτοὺς τοῦ Θεοῦ γιὰ τὶς συμφορὲς ποὺ ἐπήρχοντο. Μιὰ ἀπέραντη χώρα ξαπλωνόταν στὴ Μεγάλη Θάλασσα (τὸν Εἰρηνικὸ) καὶ εἶχε ψηλὰ βουνὰ καὶ βαθειὰ δάση, γεμᾶτα ἄγρια ζῶα. Οἱ ἄνθρωποι ζοῦσαν μονάχα στὶς ἀκρογιαλιὲς καὶ εἶχαν χτίσει πολιτεῖες μὲ κυκλώπεια τείχη, μὲ πολλὰ ἀγάλματα. Στὰ ψηλὰ σημεῖα τῶν κάστρων ἔκαιγαν φωτιές, γιὰ νὰ βλέπουν ὅσοι ἐταξίδευαν. Τοὺς πρωτόγονους αὐτοὺς φάρους τοὺς διέκριναν ἀπὸ τὴν ἀντικρυνὴ παραλία, ὅπου κατοικοῦσαν ἄνθρωποι μὲ κίτρινο δέρμα. Οἱ κάτοικοι τῆς μεγάλης χώρας συχνὰ πήγαιναν στὴ γῆ τῶν κίτρινων ἀνθρώπων καὶ ἔφθαναν σὲ μιὰ μεγάλη θάλασσα, στὸ μέσον τῆς ὁποίας ἔζοῦσαν ἄλλοι ἄνθρωποι, ψηλοῦ ἀναστήματος, μὲ μακριὰ ξανθὰ μαλλιά, μὲ μάτια γαλανά. Αὐτοὶ συναντοῦσαν ἄλλα ὄντα ποὺ κατέβαιναν ἀπὸ τὸν οὐρανὸ μὲ πλοῖα τοῦ ἀέρος.

Ἡ χώρα αὐτή—ἡ ἤπειρος τῶν Μά—ἐξετείνετο σχεδὸν σὲ ὅλον τὸν Εἰρηνικὸ καὶ τὸ βορεινὸ μέρος της ἐπλησίαζε τὶς ἀκτὲς τῆς Ἰνδίας καὶ τῆς Κίνας, ἐνῶ τὸ ἄλλο ἄκρον της πρὸς τὴν Ἀμερικὴ χωριζόταν μὲ λίγα μίλια θαλάσσης ἀπὸ δύο μακρόστενα νησιά, ποὺ εἶχαν κάποτε χωριστὴ ἀπὸ τὸ ἔδαφός της, λόγῳ σεισμοῦ. Ἡ Αὐστραλία, ἡ Νέα Ζηλανδία, ἡ Νέα Γουϊνέα, ἡ νῆσος τοῦ Σολομῶντος, αἱ Καρολίναι, Μάρσαλ καὶ ἡ Χαβάη ἔμειναν τὰ τελευταῖα λείψανα τῆς παναρχαίας ἐκείνης ἠπείρου.

Αὐτὴ ἡ ὠκεανικὴ παράδοσις φαίνεται νὰ ἐπιβεβαιώνη τὴν ὕπαρξι ἑνὸς πολιτισμοῦ πολὺ πιὸ ἀρχαίου ἀπὸ τὸν Ρωμαϊκό, τὸν Ἑλληνικό, τὸν Αἰγυπτιακὸ καὶ τὸν Ἰνδικό, ποὺ ἄνθισε σὲ κάποια ἐποχὴ ἀπίστευτα μακρινή...

Εἶμαι μία ψυχή. Καὶ γνωρίζω καλά, ὅτι ἐκεῖνο ποὺ θὰ ἀποδώσω στὸν τάφο δὲν θὰ εἶναι ὁ ἑαυτός μου. Ἐκεῖνο ποὺ εἶμαι ἐγὼ θὰ μεταβῆ ἀλλοῦ. Ὦ Γῆ, δὲν εἶσαι ἡ ἄβυσσός μου! Ὅλη ἡ πλάση εἶναι μία διαρκὴς ἄνοδος, ἀπὸ τοῦ κτήνους στὸν ἄνθρωπο, ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου στὸ Θεό. Ἡ διαρκὴς ἀπογύμνωσίς μας ἀπὸ τὴν ὕλη, ἡ διαρκὴς ἔνδυσίς μας μὲ πνεῦμα, αὐτὸς εἶναι ὁ νόμος. Γι' αὐτὸ κάθε φορὰ ποὺ πεθαίνουμε κερδίζουμε περισσότερη ζωή.

ΒΙΚΤΩΡ ΟΥΓΚΩ

Τὸ Εἰκοσιένα

τῆς Ἱστορίας μας

Καὶ τὸ νόημα τῆς Ἑλληνικῆς Ἐλευθερίας

★

Τοῦ συνεργάτου μας
Γυμνασιάρχου κ. Κ. Σ. ΚΙΤΡΙΝΙΑΡΗ

ΜΕ τὸ Εἰκοσιένα τῆς ἱστορίας Της ἀνοίγει ἡ Μεγάλη Πατρίδα —ἡ Ἑλλάδα— ἐμπρὸς εἰς τὰ μάτια τῆς ψυχῆς μας τὸ καταπληκτικὸν βιβλίον τῆς Ἀθάνατης Ζωῆς Της εἰς τὴν ἐνδοξοτέραν σελίδα του.

Εἶναι βέβαια ἐξ ἴσου ἔνδοξοι ὅλαι αἱ σελίδες τῆς μακροχρονίου ἱστορίας τῆς Ἑλληνικῆς Φυλῆς. Ἑνιαῖος καὶ ἀδιάσπαστος εἶναι ὁ βίος της. Ἐκπληκτικὴν ὁμοιότητα καὶ ἀναλογίαν παρουσιάζουν οἱ ἀγῶνες καὶ αἱ θυσίαι της, ἴσην καθαρότητα καὶ ἀνθρωπισμὸν οἱ σκοποί της, ἴσην μεγαλωσύνην τὰ ἔργα της.

Ἀξιοθαύμαστοι εἶναι οἱ ὑπὲρ Ἐλευθερίας ἀγῶνες τοῦ Ἀρχαίου Ἑλληνισμοῦ, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἐπήγασεν αὐτὸ ποὺ ὠνόμασαν Ἑλληνικὸν Θαῦμα, διότι ἐχάρισεν εἰς τὴν ἀνθρωπότητα τὸ ἀνυπέρβλητον κάλλος τοῦ Ἱεροῦ Βράχου καὶ τῆς Ἀρχαίας Τραγωδίας, τὴν ὑψηλὴν πνευματικὴν δημιουργίαν τῶν πλατωνικῶν διαλόγων καὶ τὸ ἠθικὸν μεγαλεῖον τῆς προσωπικότητος ἑνὸς Σωκράτους. Μὲ θαυμασμὸν ἐπίσης καὶ δίκαιον σεβασμὸν ἱστάμεθα ἐμπρὸς εἰς τοὺς σκληροὺς ἀγῶνας καὶ τὰς μεγάλας θυσίας τοῦ Βυζαντινοῦ Ἑλληνισμοῦ, ποὺ ἔγινεν ὁλοκαύτωμα, διὰ νὰ δώσῃ τὸν καιρὸν καὶ τὰ μέσα εἰς τὸν ἄνθρωπον νὰ ὀργανώσῃ μὲ τὰ στοιχεῖα, ποὺ αὐτὸς τοῦ ἐξησφάλισε, τὸν σημερινὸν πολιτισμόν του. Μὲ εὐγνωμοσύνην λοιπὸν ἀναπολοῦμεν τὰς Θερμοπύλας καὶ τὴν Σαλαμῖνα καὶ τὸν Γρανικὸν καὶ μνημονεύομεν τὸν ἡρωϊσμὸν καὶ τὴν αὐτοθυσίαν τῶν Ἡρακλείων καὶ τῶν Βασιλείων καὶ τῶν Κομνηνῶν καὶ τῶν Παλαιολόγων. Ἀλλὰ πάντοτε γοργότερος εἶναι ὁ παλμὸς τῆς καρδιᾶς μας διὰ τὸ Εἰκοσιένα, ποὺ τὸ ἔχομεν τοπο-

θετήσει εἰς τὴν κορυφὴν τῆς ἀγωνιστικῆς πυραμίδος τοῦ Ἔθνους μας.

Καὶ δικαίως . . . !

Ὁ Ἀρχαῖος Ἑλληνικὸς κόσμος ἐνίκησε, ναί, τὸν σκαιὸν Ἀσιάτην μὲ τὸ ἀναρίθμητον πλῆθος τῶν στρατιῶν καὶ τῶν πλοίων του, ἀλλὰ εἶχε καὶ στρατὸν καὶ στόλον καὶ τεχνικὴν ἀνωτέραν καὶ φρόνημα ἀνώτερον.

Ὁ Βυζαντινὸς Ἑλληνισμὸς ἐπρόβαλλε, ναί, ἐπὶ χίλια τόσα χρόνια τὰ στήθη του, ποὺ τὰ ἐθέρμαινεν ἡ συναίσθησις καὶ ἡ δύναμις τῆς διγενικῆς προελεύσεώς του, ὡς κυματοθραύστην εἰς τὰ ἀλλεπάλληλα κύματα τῆς βαρβαρικῆς τρικυμίας· ἀλλὰ εἶχεν εἰς τὴν διάθεσίν του τὰ τεράστια μέσα καὶ τὴν λαμπρὰν ὀργάνωσιν μιᾶς Αὐτοκρατορίας.

Ὁ Νεώτερος ὅμως Ἑλληνισμός, ὁ Ἑλληνικὸς κόσμος τοῦ Εἰκοσιένα, ποὺ ξαναέδωσεν εἰς τὴν Ἑλλάδα

«τὰ φτερὰ τὰ πρωτινά της τὰ μεγάλα»

πῶς ἐξεκίνησε διὰ τὸν Μεγάλον Ἀγῶνα; Ποῖα ὑλικὰ μέσα εἶχεν εἰς τὴν διάθεσίν του; Μὲ τί ὅπλα ἔκαμε τὸν ἀγῶνα του;

Ἐξεκίνησεν, ὡς γνωστόν, ὕστερα ἀπὸ «νύκτα πολλῶν αἰώνων, νύκτα μακρᾶς δουλείας» καὶ εἶχεν ὡς ἐφόδια τὰ πλοιάρια τῆς Ὕδρας καὶ τοὺς μπαρουτόμυλους τῆς Δημητσάνας καὶ ὡς ὅπλα, ὀλίγα παλαιὰ καριοφίλια καὶ πολλά ...ρόπαλα. Ναί, ρόπαλα! Ὁ ναύαρχος τῆς Γαλλικῆς Μοίρας τοῦ Αἰγαίου Ἀλγκὰν γράφει τὸν Σ)βριον τοῦ 1821 εἰς τὴν ἐπίσημον ἔκθεσίν του πρὸς τὴν Κυβέρνησιν τῆς Γαλλίας: «...Ὁποιαδήποτε καὶ ἂν εἶναι ἡ ἔκβασις τοῦ πολέμου αὐτοῦ, ποὺ ἤρχισε μὲ ὀλίγα ἐμπορικὰ πλοῖα, παλαιὰ ὅπλα καὶ ρόπαλα, τὸ γεγονὸς εἶναι ὅτι τὸ Ὀθωμανικὸν Κράτος δὲν ὑφίσταται πλέον εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα, περισωζόμενον μόνον εἰς τὰ ὕψη μερικῶν φρουρίων, ποὺ τὰ ὑποσκάπτει ἡ πεῖνα....»

Δύο εἶναι τὰ κύρια καὶ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ Εἰκοσιένα: ἡ καθολικὴ συμμετοχὴ τοῦ Ἔθνους εἰς τοὺς ἀγῶνας καὶ τὰς θυσίας καὶ ὁ ἀπόλυτος ἰδεαλισμός του εἰς τὰ κίνητρα καὶ τοὺς σκοπούς.

Ὁλόκληρον τὸ Ἔθνος ἡνωμένον εἰς τὴν προπαρασκευὴν πρῶτα—πρῶτα καὶ τὴν ὀργάνωσιν. Μὲ τὸν ἴδιον ἐνθουσιασμὸν ἀγκαλιάζουν τὴν ἰδέαν τοῦ Ἀγῶνος ὁ ἔμπορος τῆς Ὀδησσοῦ καὶ ὁ Λόγιος τοῦ Ἐξωτερικοῦ, ὁ Τραπεζίτης τῆς Κων)πόλεως καὶ ὁ ἀρτεργάτης τῆς Κοζάνης, ὁ Ἱεράρχης καὶ ὁ Καλόγηρος, ὁ σοφὸς Φαναριώτης καὶ ὁ ἁπλοϊκὸς γραμματοδιδάσκαλος, ὁ Ἀρματολὸς καὶ ὁ αὐτοσχέδιος πολεμιστής, ὁ πρόκριτος καὶ ὁ πτωχὸς χωρικός, ὁ καραβοκύρης καὶ ὁ ναύτης, ὁ Ὑδραῖος ἐφοπλιστὴς καὶ ὁ Ψαριανὸς βαρκάρης, ὁ Σουλιώτης καὶ ὁ Μανιάτης, ὁ Σφακιανὸς καὶ ὁ Ναουσαῖος, ὁ Ἑπτανήσιος καὶ ὁ Θεσσαλός.....

Ἂς ἴδωμεν μίαν ὡραίαν περιγραφὴν ἀπὸ τὴν π ρ ο π α ρ α σ κ ε υ ή ν, ποὺ εἶναι γραμμένη εἰς εὐτυχῆ στιγμὴν συγκινητικῆς ἐμπνεύσεως ἀπὸ τὸν Ἀκαδημαϊκὸν Σπῦρον Μελᾶν. Πρόκειται περὶ μυ-

ήσεως εἰς τὴν Φιλικὴν Ἑταιρείαν.

«Παρεκκλήσι ἀπόμερο, τριγυρισμένο ἀπὸ ἐλιὲς καὶ καρυδιές, ζωσμένο πρασινάδα. Στὸ ἐσωτερικό του μισοσκόταδο. Τρεμαμενο τὸ φῶς τῆς κανδήλας μόλις ἐπιτρέπει νὰ διαγράφωνται τρεῖς σοβαρὲς μορφές: Ὁ Παππᾶς, Ἠπειρώτης, ὁ Ἀπόστολος τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας, Ἑπτανήσιος· Πελοποννήσιος ὁ ὑποψήφιος Φιλικός, ἀκουμπᾶ τὸ πλατύ, μεγάλο χέρι του στο παλιό, σκεβρωμένο εἰκονισματάκι: «Ὁρκίζομαι ἐνώπιον τοῦ Ἀληθινοῦ Θεοῦ...». Μιά - μιά, ἀπ' τις γωνιές, ποὺ εἶναι γεμᾶτες σκοτάδι καὶ μυστήριο, ξαναγυρίζουν οἱ ἀντίλαλοι τὶς φοβερὲς λέξεις τοῦ Μεγάλου Ὅρκου. Τὶς μεγαλώνουν καὶ τὶς πληθαίνουν σὰν νὰ εἶναι ἐκεῖ ὅλα τὰ πλήθη τῶν σκλαβωμένων ποὺ ὁρκίζονται... «πρὸς Σέ, ὦ ἱερὰ πλὴν τρισαθλία Πατρίς μου...». Οἱ τελευταῖες λέξεις τοῦ Ὅρκου πνίγονται σὲ ἀναφυλλητά. Πνίγεται ἀπὸ συγκίνησι καὶ κλαίει.. ποιός, ὁ Κολοκοτρώνης, ὁ λιονταρόψυχος κλέφτης, καὶ μαζί του ὁ σεβάσμιος παπᾶς καὶ ὁ δοκιμασμένος Φιλικός.»

Ὁλόκληρον ἐπίσης τὸ Ἔθνος, ἡνωμένον, ἀναλαμβάνει μὲ αὐτοθυσίαν καὶ αὐταπάρνησιν τὸν Ἀγῶνα. Πρίγκιπες καὶ ὑπάλληλοι, Ἱεράρχαι καὶ μοναχοί, Πρόκριτοι καὶ πένητες χωρικοί, νεαροὶ σπουδασταὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ ἄξεστοι βοσκοὶ τῶν Ἑλληνικῶν βουνῶν, ἐμποροπλοίαρχοι καὶ βαρκάρηδες, κυβερνῆται καὶ ναῦται, κλέφτες καὶ αὐτοσχέδιοι πολεμισταί, ὁπλοφόροι καὶ ροπαλοφόροι, ὅλοι μὲ τὸν ἴδιον ἐνθουσιασμὸν ἀγωνίζονται καὶ μὲ τὴν ἰδίαν προθυμίαν προσφέρουν τὴν θυσίαν τῆς ζωῆς των. Ἔχομεν πάντοτε εἰς τὴν τιμητικὴν στήλην τῆς μνήμης μας τοὺς ἐπωνύμους ἡρωϊσμοὺς καὶ τὰς μαρτυρικὰς θυσίας: Δραγατσάνι καὶ Ἀλαμάνα, Βαλτέτσι καὶ Δερβενάκια, Χίος καὶ Ψαρὰ καὶ Γέροντας, Μανιάκι καὶ Μεσολόγγι, Ἀράχοβα καὶ Φάληρον ἀπὸ τοὺς ἡρωϊσμούς· τῶν Ἱεραρχῶν ἡ ἀγχόνη καὶ τῶν Κυδωνιῶν καὶ τῆς Σμύρνης καὶ τῆς Κύπρου αἱ σφαγαί, τοῦ Βρατσάνου στὰ Ψαρὰ καὶ τοῦ Καψάλη στὸ Μεσολόγγι ὁ πυρσός, ἀπὸ τὰς θυσίας.

Προσφυέστατα ὁ ποιητὴς τῆς Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας λέγει πρὸς τὴν Μεγαλόψυχη Μητέρα Πατρίδα:

«Δόξα 'χει ἡ μαύρη πέτρα Σου
[καὶ τὸ ξερὸ χορτάρι..!»

Ἐξ ἴσου θαυμαστὰ καὶ ἀκαταβλήτου ἰσχύος ὑπῆρξαν τὰ ἰδεολογικὰ ἐφόδια τοῦ Μεγάλου Ἀγῶνος. Ἐξεκίνησε τότε τὸ Ἔθνος μὲ ἀκλόνητον τὴν πίστιν ἐπὶ τὴν διγενικὴν προέλευσίν του, τὴν πίστιν δηλ. ὅτι ἀποτελεῖ τὴν σύνθεσιν τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος καὶ τῆς Χριστιανικῆς Ἀρετῆς. Αὐτὴ ἀκριβῶς ἡ σύνθεσις ἐδημιούργησε τὸν νεοελληνικὸν ἰδεαλισμόν, ὁ ὁποῖος ἔχει τοποθετήσει εἰς τὴν κορυφὴν τῆς πυραμίδος τῶν Ἀξιῶν τῆς Ζωῆς τὴν ἰδέαν τῆς Ἐλευθερίας. Τὴν ἰδέαν ταύτην δὲν ἔκαμεν ἁπλῶς πίστιν του ὁ νεώτερος Ἑλληνισμός, ἀλλὰ τῆς ἔδωσε «ζωὴν ἐν ἑαυτῷ», τὴν ἔκαμε πραγματικὸν Ἐθνικὸν βίωμα. Αὐτὸ θέλει νὰ δηλώσῃ ὁ Ἐθνικὸς ποιητής, ὅταν λέγῃ εἰς τὸν μεγαλοφάνταστον Ὕμνον του ὅτι ἡ Ἐλευθερία εἶναι «ἀπ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά». Δὲν ὑπάρχει εἰς τὴν παγκόσμιον λογοτεχνίαν ὡραιοτέρα εἰκὼν τῆς

προσωποποιημένης Ἐλευθερίας, ποὺ ξαναγυρίζει εἰς τὴν παλαιὰν πατρίδα της:

Λάμψιν ἔχει ὅλην φλογώδη
χεῖλος, μέτωπο, ὀφθαλμός.
Φῶς τὸ χέρι, φῶς τὸ πόδι
κι' ὅλα γύρω Σου εἶναι Φῶς!
......"Α! τὸ Φῶς ποὺ Σὲ φωτίζει..
δὲν εἶναι, ὄχι, ἀπὸ τὴ Γῆ!

Αὐτῆς τῆς Ἐλευθερίας τὸ βαθύτερον νόημα θὰ ἐπιχειρήσωμεν νὰ ἐκθέσωμεν. Καὶ ἂς ἀκούσωμεν πρῶτα—πρῶτα πῶς ἐχαρακτήρισαν οἱ ἴδιοι οἱ Ἀγωνισταὶ τὴν ἐπιδίωξιν τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας καὶ ἐλευθερίας διὰ τῶν ἐκπροσώπων τοῦ Ἔθνους εἰς τὴν Α΄ Ἐθνοσυνέλευσιν τῆς Ἐπιδαύρου.

«Ἀπόγονοι τοῦ σοφοῦ καὶ φιλανθρώπου ἔθνους τῶν Ἑλλήνων, σύγχρονοι τῶν νῦν πεφωτισμένων καὶ εὐνομουμένων λαῶν τῆς Εὐρώπης καὶ θεαταὶ τῶν καλῶν, τὰ ὁποῖα οὗτοι ὑπὸ τὴν ἀδιάρρηκτον τῶν νόμων αἰγίδα ἀπολαμβάνουσιν, ἦτο ἀδύνατον πλέον νὰ ὑποφέρωμεν μέχρις ἀναλγησίας καὶ εὐηθείας τὴν σκληρὰν τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους μάστιγα, ἥτις ἤδη 4 περίπου αἰῶνας... ἀντὶ τοῦ λόγου τὴν θέλησιν (τὸ ἔτσι θέλω) ὡς νόμον γνωρίζουσα διέτασσε καὶ διώκει τὰ πάντα δεσποτικῶς καὶ αὐτογνωμόνως (....). Ὁ κατὰ τῶν Τούρκων πόλεμος ἡμῶν μακρὰν τοῦ νὰ στηρίζεται εἰς ἀρχάς τινας δημαγωγικὰς καὶ στασιώδεις ἢ ἰδιωφελεῖς μέρους τινὸς τοῦ σύμπαντος Ἑλληνικοῦ Ἔθνους σκοπούς, εἶναι πόλεμος ἐθνικός, πόλεμος ἱερός, τοῦ ὁποίου ἡ μόνη αἰτία εἶναι ἡ ἀνάκτησις τῶν δικαίων τῆς προσωπικῆς ἡμῶν ἐλευθερίας τῆς ἰδιοκτησίας καὶ τῆς τιμῆς, τὰ ὁποῖα, ἐνῷ τὴν σήμερον ὅλοι οἱ εὐνομούμενοι λαοὶ τῆς Εὐρώπης τὴν χαίρονται ἀπὸ ἡμᾶς μόνον ἡ σκληρὰ καὶ ἀπαραδειγμάτιστος τῶν Ὀθωμανῶν τυραννία ἐπροσπάθησε μὲ βίαν νὰ ἀφαιρέσῃ καὶ ἐντὸς τοῦ στήθους ἡμῶν νὰ πνίξῃ... δίκαια τὰ ὁποῖα ἡ φύσις ἐνεφύτευσε βαθέως εἰς τὴν καρδίαν τῶν ἀνθρώπων καὶ τὰ ὁποῖα οἱ νόμοι συμφώνως μὲ τὴν φύσιν καθιέρωσαν... δίκαια, τέλος, τὰ ὁποῖα δὲν ἐπαύσαμεν μὲ τὰ ὅπλα νὰ ὑπερασπιζώμεθα ἐντὸς τῆς Ἑλλάδος ὅπως οἱ καιροὶ καὶ αἱ περιστάσεις ἐπέτρεπαν...».

Τὰ δύο κύρια σημεῖα τῆς διακηρύξεως: 1) ἡ ἐθνικὴ ἀνεξαρτησία, ἡ Ἑλληνικὴ δηλ. Ἐλευθερία, εἶναι φυσικὸν δίκαιον—δικαίωμα, τὸ ὁποῖον ἡ τουρκικὴ ἐξουσία ἀφήρεσε «τὴν θέλησιν» (τὸν ἐτσιθελισμὸν δηλ.)· ἀντὶ τοῦ Λόγου (=τῆς Λογικῆς) ὡς νόμον γνωρίζουσα καὶ 2) ὑπὲρ τῆς Ἐλευθερίας —φυσικοῦ δικαιώματος δὲν ἔπαυσαν ἀγωνιζόμενοι οἱ Ἕλληνες.

Ἡ ὑπὸ τῶν ἰδίων τῶν ἀγωνιστῶν τοῦ Εἰκοσιένα λιτή, ἀλλὰ σοφὴ φιλοσοφικὴ θεώρησις τῆς Ζωῆς ἀνακηρύσσει ὡς συναφεῖς—συμφύτους πρὸς τὸν ἀνθρώπινον Λόγον, δηλ. τὴν ἀνθρωπίνην ὕπαρξιν, τὰς ἰδέας—δίκαια καὶ μάλιστα τὴν ἰδέαν τῆς ἐλευθερίας, διακηρύσσει δὲ ἀμέσως ἐν συνεχείᾳ ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ Ζωὴ τὴν ζῆ, τὴν ἔχει ὡς βίωμα τὴν ἰδέαν ταύτην, ἀγωνιζομένη ὑπὲρ αὐτῆς συνεχῶς. Τὸ Εἰκοσιένα δηλαδὴ εἰς μίαν θαυμαστὴν ἀναγέννησιν καὶ ἀνασύνθεσιν τῶν ἠθικοπνευματικῶν ἐθνικῶν δυνάμεων ἐπιδιώκει καὶ ἐπιτυγχάνει τὴν ἐν ἑαυτῷ ἀναβίωσιν τῆς ἱστορικότητος, τῆς ἱστορικῆς παραδόσεως τοῦ Ἔθνους, ἡ ὁποία συνίσταται εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Ἑλληνισμὸς φέρει πάντοτε εἰς

ἁρμονίαν τὸν ἰδεαλισμὸν μὲ τὴν πρακτικὴν ζωὴν καὶ ὅτι ὅλα τὰ ἐπιτεύγματά του ἀποτελοῦσιν ἀξιοθαύμαστον συζυγίαν ἰδέας καὶ πράξεως, μεταφυσικῆς καὶ ὑλικῆς πλευρᾶς τῆς ζωῆς.

Πρὸς Ἕλληνας ἀπευθυνόμενοι δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀναφέρωμεν πρὸς ἀπόδειξιν τὴν ἐκπληκτικὴν δημιουργίαν τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος, ἡ ὁποία κατεβίβασε κυριολεκτικῶς ἀπὸ τὸν οὐρανὸν εἰς τὴν Γῆν τὸ ἰδεατὸν Κάλλος καὶ τὸ Ὑπέρτατον Ἀγαθὸν καὶ τοὺς ἔδωσε μὲ ὄργανον τὴν ἐλευθέραν ἀνθρωπίνην προσωπικότητα, ποὺ αὐτὴ διέπλασε, (τοὺς ἔδωσεν) ὑλικὴν μορφὴν καὶ ἠθικὸν πρακτικὸν μεγαλεῖον. Ἕνας Παρθενὼν καὶ μία Ἀντιγόνη ἢ ἕνας Σωκράτης εἶναι τὰ αἰώνια καὶ ἀθάνατα πρότυπα τῆς λαμπρῆς ἐκείνης δημιουργικῆς συνθέσεως Ἰδεαλισμοῦ καὶ Πρακτικῆς ζωῆς.

Ὁ Ἑλληνισμὸς ἔπειτα εἰς μίαν δραματικὴν πάλην τεσσάρων αἰώνων, πάλην καθαρῶς ἠθικοπνευματικήν, κατώρθωσε νὰ μετουσιώσῃ τὸν ὑλικὸν ὄγκον τῆς Ρώμης εἰς τὴν ἰδικήν του πνευματικότητα.

Καὶ ἀμέσως ἐν συνεχείᾳ ὁ Βυζαντινὸς Ἑλληνισμὸς ἐπέτυχε νὰ ἐναρμονίσῃ τὴν χριστιανικὴν πρακτικὴν πρὸς τὴν οὐσίαν τοῦ πνεύματός του καὶ νὰ προσδώσῃ εἰς τὴν θείαν δόξαν τῆς νέας θρησκείας ὅλην τὴν δυνατὴν ἀνθρωπίνην λάμψιν καὶ κάλλος.

Αὐτὴν τὴν ἱστορικὴν παράδοσιν ἐπεδίωξε εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς νὰ πραγματοποιήσῃ καί, εὐτυχῶς, ἐπραγμάτωσε τὸ Εἰκοσιένα καὶ οἱ δημιουργοί του. Τὴν ἱστορικότητα, ποὺ εἶναι καρπὸς τῆς μακρᾶς καὶ βαθείας ἐσωτερικῆς πείρας τοῦ Ἔθνους καὶ προέρχεται, ὅπως ἐτονίσθη, ἀπὸ τὴν ἁρμονικὴν σύνθεσιν Ἰδέας καὶ Πράξεως, Λόγου καὶ Βίου, τὴν ὁποίαν σύνθεσιν μόνον μία ἀνωτέρα, τελείως ἀδέσμευτος ἠθικῶς ἐ λ ε υ θ έ ρ α π ρ ο σ ω π ι κ ό τ η ς δύναται νὰ πραγματοποιήσῃ. Εἶναι δὲ ἡ οὐσία τῆς προσωπικότητος αὐτῆς καθαρῶς ἀ ν θ ρ ω π ι σ τ ι κ ή. Καὶ ὁ ἀνθρωπισμὸς αὐτὸς τοῦ Εἰκοσιένα ἔρχεται κατ᾽ εὐθεῖαν, διὰ τῆς ἐθνικῆς ζωῆς πάντοτε, ἀπὸ τὴν ἔνδοξον ἀρχαιότητα, φωτισμένος ὅμως καὶ ἐνισχυμένος ἀπὸ τὴν χριστιανικὴν ἀκτινοβολίαν. «Ὅλοι αὐτοὶ οἱ μεγάλοι ἄνδρες τοῦ κόσμου, γράφει ὁ Μακρυγιάννης εἰς τὰ Ἀπομνημονεύματά του, (...) ὅλοι οἱ προκομμένοι ἄνδρες τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων, οἱ γονέοι ὅλης τῆς ἀνθρωπότητας, ὁ Λυκοῦργος, ὁ Πλάτων, ὁ Σωκράτης, ὁ Ἀριστείδης, ὁ Θεμιστοκλῆς, ὁ Λεωνίδας, ὁ Δημοσθένης καὶ οἱ ἐπίλοιποι γενικῶς πατέρες μας κοπίαζαν καὶ βασανίζονταν νύχτα καὶ ἡμέρα μὲ ἀρετήν, μὲ εἰλικρίνειαν, μὲ καθαρὸν ἀνθρωπισμὸν νὰ φωτίσουν τὴν ἀνθρωπότητα καὶ νὰ τὴν ἀναστήσουν (=νὰ τὴν ἐκπαιδεύσουν, ὥστε) νὰ ἔχῃ ἀρετὴ καὶ φῶτα, γενναιότητα καὶ ἀνθρωπιά».

Τὸ κίνητρον λοιπὸν ποὺ ἐδημιούργησε τὸ Εἰκοσιένα εἶναι ὁ καθαρὸς ἀνθρωπισμός, ἡ πίστις δηλ. ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι αὐτὸς καθ᾽ ἑαυτὸν ἀξία καὶ

λαμβάνει τὴν ἀξίαν του, μόνον ὅταν κινήσῃ ἐλευθέρως ὅλας τὰς δυνάμεις του κατὰ τὰ μέτρα τῆς ἀρετῆς καὶ τοῦ λόγου, τῆς ἁρμονικῆς συνθέσεως, πράξεως καὶ ἰδέας. Ἡ ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ταύτην λοιπὸν ἐλευθέρα προσωπικότης εἶναι ἡ κλασσικὴ μορφὴ τῆς Ἑλληνικῆς παραδόσεως καὶ τοιαῦται ἐλεύθεραι προσωπικότητες πλημμυρίζουν τὸ Εἰκοσιένα. Ἀναφέρομεν ἐνδεικτικῶς τὸν Κωνσταντῖνον Κανάρην πρῶτον: Ἠρωτήθη ἀπὸ Γάλλον πλοίαρχον ποῦ εὑρῆκε τὸ θάρρος νὰ ἐπιτεθῇ μὲ τὸ πυρπολικόν του ἐναντίον ἑνὸς ὁλοκλήρου στόλου· καὶ ἐκεῖνος ἀπήντησε: —Νά, τί ἔκαμα: Εἶπα μέσα μου: Κωνσταντῆ, θὰ πεθάνῃς! καὶ ξεκίνησα.— Ἰδοὺ μία προσωπικότης μὲ ἀπόλυτον ἐσωτερικὴν ἐλευθερίαν, ποὺ δὲν διστάζει νὰ φθάσῃ εἰς τὴν θυσίαν, διὰ νὰ πραγματώσῃ τὸ ἱστορικόν του βίωμα, τὸ βίωμα τῆς ἁρμονικῆς συνθέσεως Ἰδέας καὶ Πράξεως, Λόγου καὶ Βίου. Πόσοι Κανάρηδες θαλασσινοὶ ἀγωνισταί..!....

Τὸν Μακρυγιάννην ἔπειτα: Γράφει ὁ ἴδιος: «Ἐκεῖ ὁποῦ ᾽φκιανα τὶς θέσες εἰς τοὺς Μύλους, ἦρθε ὁ Ντερνὺς (ὁ Γάλλος ναύαρχος Δεριγνὺ) νὰ μὲ ἰδῇ. Μοῦ λέγει: —Τί κάνεις αὐτοῦ; Αὐτὲς οἱ θέσες εἶναι ἀδύνατες, τί πόλεμο θὰ κάμετε μὲ τὸν Μπραΐμη αὐτοῦ καὶ τόσο λίγοι;— Τοῦ λέγω: —Εἶναι ἀδύνατες οἱ θέσες κι᾽ ἐμεῖς, ὅμως εἶναι δυνατὸς ὁ Θεὸς ποὺ μᾶς προστατεύει.... Κι᾽ ἂν εἴμαστε ὀλίγοι εἰς τὸ πλῆθος τοῦ Μπραΐμη, παρηγοριόμαστε μ᾽ ἕναν τρόπο, ὅτι ἡ τύχη ἔχει τοὺς Ἕλληνες πάντοτε ὀλίγους... Παλαιόθεν καὶ ὡς τώρα ὅλα τὰ θηρία πολεμοῦν νὰ μᾶς φᾶνε καὶ δὲν μποροῦνε· τρῶνε ἀπὸ μᾶς καὶ μένει καὶ μαγιά. Καὶ οἱ ὀλίγοι ἀποφασίζουν νὰ πεθάνουν· κι᾽ ὅταν κάνουν αὐτὴν τὴν ἀπόφασιν, λίγες φορὲς χάνουν καὶ πολλὲς κερδαίνουν.... — Τρὲ μπιέν, λέει κι᾽ ἀνεχώρησεν ὁ ναύαρχος».

Πόσοι Μακρυγιάννηδες ἀγωνισταὶ στὴν ξηρά.... Μᾶς φαίνεται ὅτι ἀκούομεν τὸ περίφημον ἐκεῖνο τοῦ Περικλέους εἰς τὸν Θουκυδίδειον Ἐπιτάφιον: «Εὔδαιμον τὸ ἐλεύθερον, ἐλεύθερον δὲ τὸ εὔψυχον.....»

Ὁ Κολοκοτρώνης τέλος . . . Ὅπως ὁ Θεμιστοκλῆς ἐσχεδίασε καὶ ἐδημιούργησε τὴν Σαλαμῖνα μὲ τὴν δημιουργικὴν δύναμιν τοῦ Λόγου, ἔτσι καὶ ὁ Κολοκοτρώνης προεῖδε, ἐσχεδίασε καὶ ἐπραγματοποίησε τὰ Δερβενάκια.

Ὅλοι οἱ Κανάρηδες καὶ οἱ Μακρυγιάννηδες καὶ οἱ Κολοκοτρώνηδες εἶναι ἐλεύθεραι προσωπικότητες, διότι ἐπραγμάτωσαν ἐν ἑαυτοῖς τὴν ἐθνικὴν ἱστορικότητα. Τὸ Εἰκοσιένα ἐπικυρώνει τὴν ἱστορικὴν παράδοσιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ ἀπὸ τὴν ἄποψιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μεγάλων προσωπικοτήτων παρὰ τὸ ὀλιγάνθρωπον τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους. Εἶναι τόσον πολλαὶ αἱ προσωπικότητες κατὰ τὸ Εἰκοσιένα, ὥστε δίδουν τὴν ἐντύπωσιν ὅτι συνωστίζονται εἰς τὸν στενὸν χῶρον, μέσα εἰς τὸν ὁποῖον ἔζησαν καὶ ἔδρασαν.

Ὅπως λοιπὸν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐπίστευσαν εἰς τὴν πραγματικότητα τῆς ἀξίας ἄνθρωπος καὶ στηριζόμενοι εἰς τὴν πίστιν των αὐτὴν μετέπλασαν τὴν ζωὴν εἰς αἰώνιον καλλιτέχνημα, ἔτσι καὶ ὁ νεώτερος Ἑλληνισμὸς τοῦ Εἰκοσιένα ἐμεγαλούργησε μὲ ἐφόδιον τὴν ἐλευθέραν προσωπικότητα, τῆς ἐλευθερίας δὲ αὐτῆς ἔκφρασις καὶ ἐκδήλωσις εἶναι ἐν συνεχείᾳ καὶ τὸ Ἀρκάδι τῆς νεωτέρας ἱστορίας μας καὶ τὸ Ἐθνικὸν ΟΧΙ τοῦ 1940. Καὶ σήμερον δηλαδή, ὁπότε ἡ ἠθικοπνευματικὴ θεμελίωσις τῆς ζωῆς τῆς ἀνθρωπότητυς εἶναι τόσον ἀσταθής, δι' ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας, σταθεραὶ ἀξίαι τῆς ζωῆς εἶναι ὁ Ἐλεύθερος ἄνθρωπος καὶ ἡ ἀθανασία του. Μόνον μέσα εἰς τὴν σύνθεσιν τῶν ἀξιῶν τούτων μὲ τὰ στοιχεῖα τῆς ὑλικῆς ζωῆς δύναται νὰ δημιουργηθῇ ὁ ἀληθὴς πολιτισμός. Χωρὶς τὸ χρέος ποὺ ἔχει πρὸς τὴν ἐσωτερικὴν Ἐλευθερίαν του ὁ ἄνθρωπος γίνεται μηχανὴ καὶ τότε θαυμάζομεν ἴσως τὸ τί κάμνει, ἀλλὰ περιφρονοῦμεν ἀσφαλῶς τὸ τί εἶναι. Ἂς ἀφήσωμεν εἰς ἄλλους λαοὺς τοὺς μεγάλους ὄγκους ζωῆς, τὰ πλάτη καὶ τὰ πλούτη τῆς γῆς, τὴν πολλότητα· ἡμεῖς δὲν ἔχομεν παρὰ μόνον τὴν ποιότητα τοῦ ἀνθρώπου. Αὐτὴν τὴν ποιότητα ἔχομεν χρέος νὰ τὴν ὑψώσωμεν εἰς ἰδανικὸν ζωῆς καὶ νὰ κρατήσωμεν τὴν ἀνθρωπίνην ὕπαρξιν ὑπεράνω ὅλων. Αὐτὸ εἶναι τὸ δίδαγμα, τὸ φωτεινὸν δίδαγμα τοῦ Εἰκοσιένα. Καὶ αὐτὸ εἶναι τὸ μεγάλο χρέος μας πρὸς τοὺς ἥρωας καὶ τοὺς μάρτυρας τοῦ Εἰκοσιένα.

Καὶ ἡ μὲν ἀξία καὶ ἡ σημασία τοῦ διδάγματος τοῦ Εἰκοσιένα προεβλήθη κατὰ ἐπιγραμματικὸν τρόπον ἀπὸ τὸν Ἐθνικὸν ποιητήν μας, τὸν κατ' ἐξοχὴν ποιητὴν τοῦ Εἰκοσιένα, μὲ ἕνα θαυμάσιον ἀποσπασματικὸν στίχον του, ποὺ τὸν διέσωσεν ὁ Πολυλᾶς: Φῶς, εἶναι κατὰ τὸν Σολωμὸν τὸ Εἰκοσιένα τῆς Ἱστορίας μας,

Φῶς, ποὺ πατεῖ χαρούμενο τὸν
[Ἄδη καὶ τὸν Χάρο!

Ἰδικόν μας, ὅλων, χρέος εἶναι νὰ τιμῶμεν ἐσαεὶ τὴν ἡρωϊκὴν γενεάν, ἡ ὁποία περὶ τὴν φωτόλουστον καὶ φωτοβόλον Μητέρα Πατρίδα εἰς ἱερὰν πομπὴν

.... Τὰ ὑψηλὰ ἀναβαίνει
καὶ εἰς ποταμοὺς διαλύεται
Φωτὸς καὶ Δόξης

κατὰ τὸν ποιητὴν (Κάλβος, Η).

Καὶ νὰ ἀκούῃ καθένας μας χρέος ἐπίσης ἔχει τὸν παλμὸν τῆς καρδιᾶς του μὲ τὴν γλῶσσαν τοῦ ποιητοῦ πάλιν:

Ψυχαὶ ἡρώων, ψυχαὶ μαρτύρων,
[χαίρετε!
Τὴν ἀρετήν Σας ἄμποτε
νὰ μιμηθοῦν εἰς τὸν Κόσμον!

ΦΡΑΝΤΣ ΜΕΣΜΕΡ

●

Ἀγύρτης ἢ πρῶτος Ὑπνωτιστής;

Τοῦ **DANIEL COHEN**

ΥΠΑΡΧΕΙ πάντοτε κάποια πνευματικὴ τραγωδία — εἶπε ὁ Στέφαν Τσβάιχ — ὅταν μιὰ ἀνακάλυψις εἶναι περισσότερο λαμπρὴ ἀπὸ τὸν ἀνακαλύψαντα... Καὶ αὐτὸ ἀκριβῶς συνέβη στὴν περίπτωσι τοῦ Μέσμερ, ὁ ὁποῖος πρῶτος ἀσχολήθηκε μ' ἕνα ἀπὸ τὰ πιὸ σημαντικὰ προβλήματα τοῦ καιροῦ μας καὶ ἄνοιξε τὴν πύλη γιὰ τὴν μελέτη τοῦ ἀνθρώπινου νοῦ.

Ὁ Φράντς Ἄντον Μέσμερ γεννήθηκε στὸ Ἰζνάγκ τῆς Αὐστρίας, στὶς 23 Μαΐου 1734. Ἐσπούδασε φιλοσοφία, ἐστράφηκε γιὰ λίγο στὰ νομικὰ καὶ τελικὰ πῆρε τὸ δίπλωμα ἀπὸ τὴν ἰατρικὴ σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Βιέννης.

Δὲν ἄσκησε γιὰ πολὺ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ γιατροῦ. Τρία χρόνια μετὰ τὸν διορισμό του ἐνυμφεύθηκε τὴν πλούσια χήρα ἑνὸς Βιεννέζου ἀξιωματικοῦ καὶ τὸ ἐνδιαφέρον του ἀπὸ τὴν ἰατρικὴ ἐστράφη πρὸς τὶς καλὲς τέχνες, ἰδιαίτερα τὴν μουσική. Ὁ Μέσμερ ἀριθμοῦσε μεταξὺ τῶν φίλων του τὸν Μότσαρτ, τὸν Γκλούκ, τὸν Χάυδν.

Ὅταν ξαναγύρισε στὴν ἰατρική, στὶς 28 Ἰουλίου 1774, τότε ἄρχισε τὴν ἐργασία, ποὺ ὑπῆρξε ἡ βάσις γιὰ τὴν κατοπινὴ φήμη του, καλὴ καὶ κακή. Μιὰ ἀπὸ τὶς ἀσθενεῖς του, ἡ φραουλάιν Φράντζελ Ἔστερλιν, ὑπέφερε ἀπὸ σπασμούς, πονοκεφάλους, παραλήρημα, ἐμέτους καὶ μερικὴ παράλυσι. Καμμιὰ θεραπεία δὲν φαινόταν νὰ κάνῃ τίποτε, γι' αὐτὸ ὁ Μέσμερ ἀποφάσισε νὰ δοκιμάσῃ κάτι καινούργιο.

Σὰν σπουδαστὴς τῆς ἰατρικῆς, εἶχε βαθειὰ ἐντυπωσιασθῆ ἀπὸ τὶς θεωρίες τοῦ Θεοφράστου Βομβάστου φὸν Χόχενχάιμ, τοῦ εὐρύτατα γνωστοῦ ὡς Παρακέλσου. Οἱ θεωρίες αὐτὲς εἶχαν νὰ κάμουν μὲ τὴν θεραπευτικὴ δύναμι τῶν μαγνητῶν.

Ἀπὸ τὸ περιοδικὸ SCIENCE DIGEST

Μιὰ μέρα, ποὺ ἡ φροϋλάϊν Ἔστερλιν ὑφίστατο τὴν πρώτη φάσι μιᾶς προσβολῆς, ὁ Μέσμερ ἐτοποθέτησε μαγνῆτες πάνω στὸ σῶμα της. Ἐπηκολούθησαν φοβεροὶ σπασμοί, ἀλλὰ διήρκεσαν λίγα λεπτὰ μόνον. Ἔπειτα ἡ προσβολὴ ὑπεχώρησε, ἂν καὶ συνήθως βαστοῦσε ὧρες.

Τὴν ἑπομένη, πάλι στὸ ξέσπασμα ἄλλης προσβολῆς, ὁ Μέσμερ ξανὰ ἐχρησιμοποίησε μ' ἐπιτυχία τοὺς μαγνῆτες. Ἔπειτα ἀπὸ μερικὲς θεραπεῖες, οἱ σπασμοὶ σταμάτησαν πιά.

Μετὰ πάροδο ἀρκετῶν μηνῶν, ἡ φροϋλάιν Ἔστερλιν ἔπαθε ὑποτροπή. Ὁ Μέσμερ προσεκάλεσε τὸν ἐπιστήμονα Γιὰν Ἴνγκενχαουζ, μέλος τῆς Βασιλικῆς Ἀκαδημίας Λονδίνου, νὰ παρακολουθήσῃ τὴν μαγνητικὴ θεραπεία. Κατὰ τὸν Μέσμερ, ὁ Ἴνγκενχαουζ φάνηκε ἱκανοποιημένος μὲ ὅ,τι εἶδε, ἀλλὰ δύο μέρες ἀργότερα κατήγγειλε τὴν μαγνητικὴ θεραπεία σὰν «γελοία καὶ συνεννοημένη ἀπάτη».

Ὁ Μέσμερ δὲν ἐκλονίσθηκε. Ἄνοιξε κλινικὴ καὶ ἔτρεχαν σ' αὐτὸν ἀπελπισμένοι ἀσθενεῖς, ἰδιαίτερα ὑστερικὲς γυναῖκες. Ἐκεῖνον τὸν καιρὸ ὁ Μέσμερ διετύπωσε τὴν θεωρία τοῦ «ζωϊκοῦ μαγνητισμοῦ». Κατὰ τὴν θεωρία αὐτή, ὑπάρχει μιὰ μυστηριώδης καὶ ἀόρατη οὐσία, ἕνα ρευστόν, καλούμενον μαγνητικόν, ποὺ διαρρέει ὅλο τὸ σύμπαν καὶ τὸ ἀνθρώπινο σῶμα. Ἡ τακτικὴ ροή του σημαίνει ὑγείαν. Ἐὰν τὸ ρευστὸν διακοπῇ κάπου, προκαλεῖται ἀσθένεια. Ὁ Μέσμερ ἤλπιζε σὲ ἀποκατάστασι τῆς ροῆς διὰ τῆς χρησιμοποιήσεως μαγνητῶν. Ἡ περὶ ζωϊκοῦ μαγνητισμοῦ θεωρία τοῦ Μέσμερ ἦταν ἐπεξεργασία τῆς θεωρίας τοῦ Παρακέλσου, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ μαγνῆτες ἀντλοῦν τὴν θεραπευτική τους δύναμι ἀπὸ τὰ ἄστρα.

Αὐτὲς οἱ ἰδέες φαίνονται σήμερα πολὺ παράδοξες, ἀλλὰ κατὰ τὸν 18ον αἰῶνα ἐγίνοντο ἀπόλυτα πιστευτές. Ἡ ἐπιστήμη μόλις εἶχε ἀρχίσει νὰ ἐρευνᾷ τὰ φυσικὰ φαινόμενα, ὅπως τὸν μαγνητισμό, καὶ πολὺς κόσμος ἐπίστευε ὅτι αὐτὲς οἱ δυνάμεις ἐπιδροῦσαν ἄμεσα στὸ ἀνθρώπινο σῶμα. Στὰ 1753, ὁ Βενιαμὶν Φραγκλῖνος συζητοῦσε τὴν δυνατότητα χρησιμοποιήσεως τοῦ ἠλεκτρικοῦ «σόκ» γιὰ τὴν θεραπεία τῆς παραλύσεως. Εἶχε ἀκόμη πλατειὰ διαδοθῆ ὅτι μὲ τὸν ἠλεκτρισμὸ ὁ Φραγκλῖνος μποροῦσε νὰ θεραπεύσῃ τὴν τυφλότητα καὶ τὴν ὑδρωπικία! Ἀλλὰ ὁ Φραγκλῖνος, πολὺ πιὸ μετριόφρων καὶ συνετὸς ἀπὸ τὸν Μέσμερ, ἐδήλωσε σαφῶς ὅτι δὲν παρετήρησε καμμιὰ ἀλλαγὴ στοὺς ἀσθενεῖς του ἔπειτα ἀπὸ τὸ ἠλεκτροσόκ, ἐκτὸς ἀπὸ μιὰ «ἀνύψωσι τοῦ πνεύματος». Διάφοροι ἀγύρτες ἐπωφελήθησαν ἀπὸ τὰ πειράματα τοῦ Φραγκλίνου καὶ ὠργάνωσαν ἐπικερδεῖς ἐπιχειρήσεις. Ἕνας κάποιος «δόκτωρ» Ἐλίσα Πέρκινς ἀπὸ τὴν Κοννεκτικούτη ἔστησε ἠλεκτρικὰ μηχανήματα, ποὺ τὰ ὠνόμασε «ἑλκυστῆρες». Ὑποτίθεται ὅτι ἦσαν κατασκευασμένοι ἀπὸ μυστηριώδη μίγματα μετάλλων καὶ εἶχαν τὴν ἱκανότητα νὰ «ἑλκύουν πρὸς τὰ ἔξω» τὶς ἀρρώστειες. Κάποιος ἄλλος «δόκτωρ» Τζαίημς Γκράχαμ, στὸ Ἐδιμβοῦργο, ἄνοιξε ἠλεκτροθεραπευτικὴ κλινική, ὀνομασθεῖσαν πομπωδῶς «Ναὸς τῆς Ὑγείας». Ὅποιος διέθετε ἑκατὸ λίρες γιὰ μιὰ βραδυὰ μποροῦσε νὰ κοιμηθῇ στὴν «Οὐράνια Κλίνη». Ἡ κλίνη αὐτὴ βρισκόταν στὸ μέσον μιᾶς μεγαλοπρεποῦς αἰθούσης ὑποβασταζομένης ἀπὸ 40 «μαγνητισμένες» κολόνες. Στοὺς τοίχους ὑπῆρχαν εἰκόνες τοῦ Ἔρωτος καὶ τῆς Ψυχῆς.

Ἀκουγόταν μιὰ ἁπαλὴ μουσικὴ καὶ περνοῦσε ἕνας ὅμιλος χαρεμικῶν χορευτριῶν. Σὲ σύγκρισι μὲ τὶς μεθόδους αὐτές, ὁ Μέσμερ ἦταν «ἀθῶον πτηνόν».

Ἡ πρώτη περιπέτεια τοῦ Μέσμερ ἦταν ἡ ἐξορία του ἀπὸ τὴν Βιέννη, ἐξ αἰτίας τῆς ὑποθέσεως Μαρίας Θηρεσίας Παραντίς, πιανιστρίας, ἡλικίας 18 ἐτῶν, ἡ ὁποία εἶχε τυφλωθῆ ὅταν ἦταν 4 ἐτῶν. Πολλοὶ γιατροί, συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ γιατροῦ τῆς Αὐλῆς, διότι ἡ κοπέλλα ἦταν εὐνοουμένη τῆς αὐτοκρατείρας, προσπάθησαν νὰ τῆς ξαναδώσουν τὴν ὅρασι, χωρὶς νὰ πετύχουν τίποτε. Ὁ Μέσμερ εἶπε ὅτι μπορεῖ νὰ τὴν θεραπεύσῃ, διότι ἐπρόκειτο περὶ ὑστερικῆς περιπτώσεως. Τὴν πῆρε στὸ σπίτι του καὶ ἄρχισε τὴν θεραπεία. Ὅταν ἀργότερα τὴν ἐξήτασαν τὰ μέλη τῆς Ἰατρικῆς Σχολῆς τῆς Βιέννης, ἡ νεαρὰ Παραντὶς ἐβεβαίωνε ὅτι ἔβλεπε, ἀλλὰ οἱ γιατροὶ διεπίστωσαν ὅτι «φανταζόταν» πῶς ἔβλεπε. Φοβέρισαν ὅτι θὰ διεκόπτετο ἡ σύνταξίς της, ἐὰν ἐξακολουθοῦσε νὰ παραμένῃ στὸ σπίτι τοῦ Μέσμερ. Τὸ κορίτσι ἔφυγε καὶ ξανάπεσε στὴν ἀπόλυτη τυφλότητα. Ὅσο γιὰ τὸν Μέσμερ, δὲν εἶναι ἐξακριβωμένο ἂν ἀναγκάσθηκε νὰ φύγῃ ἢ ἔφυγε μὲ τὴν θέλησί του, γεγονὸς ὅμως εἶναι ὅτι ἀπομακρύνθηκε ἀπὸ τὴν Βιέννη καὶ ἐπὶ ἕνα ἔτος ἐταξίδευε στὴν Ἑλβετία καὶ τὴν Βαυαρία, κατόπιν ἐγκατεστάθη στὸ Παρίσι, σ' ἕνα κομψὸ διαμέρισμα τῆς Πλατείας Βαντόμ. Ξανάρχισε τὶς «θεραπεῖες του», ἀλλὰ χωρὶς μαγνῆτες. Μιμούμενος τὸν Γιόχαν Γιόζεφ Γκάσνερ, ἔκανε μυστηριώδεις κινήσεις μὲ τὰ χέρια του κυττάζοντας ἐπίμονα στὰ μάτια τὸν ἀσθενῆ...

Ἡ θεραπεία μὲ κινήσεις τῶν χεριῶν ἢ μὲ ἐπαφὴ τοῦ ἑνὸς χεριοῦ ἦταν παληὰ συνήθεια. Στὴν Ἀγγλία, ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Ἐδουάρδου τοῦ Ἐξομολογητοῦ (1010—1066), ἐπιστεύετο ὅτι ὁ βασιλεὺς μποροῦσε νὰ θεραπεύσῃ ἀσθένειες δι' ἐπιθέσεως τῆς χειρός του. Ὁ Κάρολος ὁ Β' (1630—1685) ἀναβίωσε τὸ ἔθιμο καὶ ἐπετέλεσε πλέον ἀπὸ 100.000 θεραπεῖες στὴ διάρκεια τῆς βασιλείας του. Ἡ ἐπαφὴ γινόταν μέσω ἑνὸς ἀσημένιου νομίσματος, ποὺ ἐδίδετο στὸν ἀσθενῆ καὶ ἐκαλεῖτο «νόμισμα ἐπαφῆς». Τὸ κρατοῦσαν καὶ οἱ δύο. Ὁ βασιλεὺς ἔλεγε «Σὲ ἐγγίζω καὶ ὁ Θεὸς σὲ θεραπεύει». Ἐὰν ὁ ἀσθενὴς παρέμενε ἀσθενής, τοῦ ἔλεγαν ὅτι δὲν εἶχε ἐπαρκῆ πίστιν. Ὁ βασιλεύς, καθὼς ξέρετε, δὲν φταίει ποτέ.

Ὁ Μέσμερ ἴσως ἄκουσε καὶ γιὰ τὶς μεθόδους τοῦ Βαλεντάϊν Γκρέτρεηκς, ἑνὸς Ἰρλανδοῦ κτηματίου, ὁ ὁποῖος ἰσχυρίζετο ὅτι κατέχει μιὰ «λαμπρὴ αὔρα» καὶ μποροῦσε νὰ θεραπεύῃ κόσμο ἐπιθέτοντας τὰ χέρια του.

Ὁ Μέσμερ στὸ Παρίσι ὠργάνωσε τὴν κλινική του μὲ μεγαλύτερη ἐντυπωσιακὴ διακόσμησι ἀπὸ ὁποιονδήποτε πρωτόγονο μάγο. Εἶχε μιὰ χαμηλὴ κάδη, σχεδὸν σκάφη ἀπὸ δρῦ, μὲ φιάλες «μαγνητικοῦ ὕδατος» μέσα. Ἀπὸ τὴν κάδη ἐξεῖχαν σιδερένια ραβδιά, ποὺ ὑποτίθεται ὅτι μετέδιδαν «μαγνητικὲς ἀκτῖνες». Οἱ ἀσθενεῖς ἔπιαναν τὰ χέρια γιὰ νὰ σχηματίσουν τὴν «μαγνητικὴ ἅλυσο». Τὰ φῶτα χαμήλωναν, ἔπαιζε ἁπαλὴ μουσική... Ξαφνικά, ἕνας ἀπὸ τοὺς ἀσθενεῖς ἄρχιζε ἀνεξέλεγκτα γέλοια ἢ κλάματα. Οἱ ἄλλοι παρεσύροντο. Ἐκείνους ποὺ συγκρατοῦσαν τὰ συναισθήματά τους, οἱ βοηθοὶ τοῦ Μέσμερ τοὺς ἄγγιζαν μὲ ραβδιά. Ὁ ἴδιος ὁ Μέσμερ, φορῶντας μιὰ ἄ-

σπρη μπλοῦζα καὶ κρατῶντας μιὰ ῥάβδο, ἐπιθεωροῦσε τοὺς ἀσθενεῖς ἕναν πρὸς ἕναν. Καμμιὰ φορὰ ἄγγιζε ἕναν μὲ τὴ ῥάβδο του καὶ τὸν προσέβλεπε στὰ μάτια ἐπίμονα. Οἱ ἀσθενεῖς στὸ τέλος ἔλεγαν πὼς αἰσθάνονται καλύτερα. Καὶ ἔτσι ἡ φήμη τοῦ Μέσμερ στὸ Παρίσι πῆρε τὶς διαστάσεις ἀληθινῆς μανίας. Ἔγιναν πελάτες του ὁ στρατηγὸς Λαφαγιέτ, καὶ πολλοὶ ἐξέχοντες ἄνθρωποι τῆς πολιτικῆς, τῆς λογοτεχνίας καὶ τῆς ἀριστοκρατίας. Ἀνεφέρετο ὡς «μέγας μάγος» καὶ τὸ χρυσάφι κυλοῦσε σὲ ἀπίστευτες ποσότητες στὸ ταμεῖον του.

Στὸ Παρίσι, ὅπως καὶ στὴ Βιέννη, τὸ πλεῖστον τῶν ἀσθενῶν τοῦ Μέσμερ ἦσαν γυναῖκες. Αὐτὸ δὲν εἶναι ἐκπληκτικό, γιὰ δυὸ λόγους. Πολλὲς ἑλκύοντο ἀναμφιβόλως ἀπὸ τὸν Μέσμερ, ὁ ὁποῖος, ὅπως περιγράφη, ἦταν ὑψηλόσωμος, ὄμορφος, μὲ ἐμφανῆ γοητεία καὶ πνοὴ αὐτοπεποιθήσεως. Ὁ δεύτερος λόγος, ὁ πλέον σημαντικός, ἦταν ὅτι οἱ θεραπεῖες τοῦ Μέσμερ ἐπετύγχαναν στὴν ὑστερία, ὅπως ἀπεκαλοῦντο τότε τὰ διάφορα εἴδη νευρώσεων καὶ ψυχώσεων. Ἡ ὑστερία ἐθεωρεῖτο ὡς καθαυτὸ γυναικεία ἀσθένεια. Τὸ ἴδιο ἐπίστευαν καὶ οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, ποὺ ἐσχημάτισαν τὴν λέξι ἀπὸ τὴν ὀνομασία τῆς μήτρας (ὑστέρα).

Ἡ Ἀκαδημία Ἰατρικῆς τῶν Παρισίων ἐξεδήλωσε ἐνδιαφέρον γιὰ τὶς θεραπεῖες τοῦ Μέσμερ καὶ ἕνας ὅμιλος ἐπιστημόνων παρηκολούθησε μιὰ «συνεδρίασι» του, μετὰ τὴν ὁποίαν ἀπεφάνθησαν ὅτι οἱ θεραπεῖες συνέβαιναν «στὴ φαντασία» τῶν ἀσθενῶν. Ἡ Ἀκαδημία κατεδίκασε τον Μέσμερ καὶ σχεδὸν ἀπέβαλε τον ἕνα καὶ μοναδικὸν ὑποστηρικτήν του, τὸν καθηγητὴ Σάρλ Ντελόν.

Ὁ Μέσμερ ἐρεθίστηκε ἀπὸ τὴν ὕβριν καὶ ἔφυγε ἀπὸ τὸ Παρίσι, ταξιδεύοντας σκυθρωπὸς στὴ Γερμανία. Ἀλλὰ οἱ ὀπαδοί του στὸ Παρίσι ἵδρυσαν τὴν Ἀκαδημία τοῦ Μεσμερισμοῦ καὶ ἐνθαρρυμένος ἀπὸ τὴν τιμή, ὁ Μέσμερ ἐπέστρεψε στὴ Γαλλία.

Τώρα, θὰ ἐγκατασταθῆ σὲ λιγώτερο ἐμπορικὸ περιβάλλον. Ἀνοίγει κλινικὴ στὴν ὁδὸν Μονμάρτρης, μιὰ συνοικία ταπεινή. Ἐργαζόμενος μὲ φτωχόκοσμο θὰ ἀποβλέψη νὰ δημιουργήση καλύτερη ἀτμόσφαιρα γιὰ τὴν ἐπιστημονικὴ ἀναγνώρισι τοῦ ἔργου του. Ἀλλά, ὡς συνήθως, θὰ πέση σὲ νέες ὑπερβολές. Ἀντὶ γιὰ κάδη, θὰ μαγνητίση θάμνους, δέντρα, πάρκα καὶ τελικὰ ἕνα ὁλόκληρο δάσος γιὰ νὰ πηδοῦνε μέσα οἱ ἀσθενεῖς του!

Ὅταν πρωτοπῆγε στὸ Παρίσι, ὁ Μέσμερ ἐπροστατεύετο ἀπὸ τὴν Μαρία Ἀντουανέττα, καὶ ὁ βασιλεὺς Λουδοβῖκος 16ος τοῦ προσέφερε 10.000 φράγκα γιὰ νὰ ἱδρύση ἕνα Μαγνητικὸν Ἰνστιτοῦτον καὶ ἄλλες 20.000 φράγκα γιὰ προσωπική του χρῆσι. Ἀργότερα ὅμως ὁ βασιλεὺς ἀνησύχησε ἀπὸ τὴν ἀπίστευτη δραστικότητά του καὶ ζήτησε ἀπὸ τὴν Ἀκαδημία τῶν Ἐπιστημῶν καὶ τὴν Σχολὴ τῆς Ἰατρικῆς νὰ συστήση ἐπιτροπὴ ἐρεύνης γιὰ τον ζωικὸ μαγνητισμό. Στὴν ἐπιτροπὴ αὐτὴ ἔλαβαν μέρος μερικοὶ ἀπὸ τοὺς πλέον ἐξέχοντες ἐπιστήμονες τῆς ἐποχῆς, περιλαμβανομένου καὶ τοῦ Βενιαμὶν Φραγκλίνου, 78 ἐτῶν τότε, ὁ ὁποῖος ὑπηρετοῦσε ὡς Ἀμερικανὸς πρεσβευτὴς στὴ Γαλλία. Μεταξὺ τῶν ἄλλων ἦσαν ὁ ἀνακαλύψας τὸ ὀξυγόνον Ἀντώνιος Λαβουαζιέ, ὁ ἀστρονόμος Ἰωάννης Συλβαὶν Μπαγὺ καὶ ὁ ἐφευρέτης ἑνὸς μηχανή-

ματος ταχείας καὶ ἀσφαλοῦς θανατώσεως δόκτωρ Ἰωσὴφ Ἰγνάτιος Γκιλλοτέν. Κατὰ εἰρωνία τῆς τύχης, καὶ ὁ Λαβουαζιὲ καὶ ὁ Μπαγὺ ἐπρόκειτο νὰ πεθάνουν στὴν «γκιλοτίνα».

Τὸ πόρισμα τῆς ἐπιτροπῆς ἀνέφερε: «Τὸ πᾶν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ πρόσωπο ποὺ μαγνητίζει. Ἐὰν λιποθυμήσουν, τὸ βλέμμα ἢ ἡ φωνὴ τοῦ μαγνητιστοῦ τοὺς ἐπαναφέρει στὶς αἰσθήσεις των. Ἀναμφιβόλως κάποια δύναμις ἐπενεργεῖ, μία δύναμις ποὺ ἐπηρεάζει τὶς ἐνέργειες τῶν ἀνθρώπων καὶ δεσπόζει πάνω τους. Εἶναι ἡ δύναμις τοῦ μαγνητισμοῦ».

Τὸ πόρισμα ἐξακολουθοῦσε: «Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἀπεδείχθη ἐκ τῆς ἐξετάσεως τοῦ μαγνητισμοῦ εἶναι ὅτι ὁ ἄνθρωπος μπορεῖ νὰ ἐπηρεάση τὸν ἄνθρωπο... κατὰ βούλησιν, μὲ διέγερσι τῆς φαντασίας του».

Ἀλλὰ ἡ ἐπιτροπὴ δὲν ἐνδιεφέρετο κυρίως γιὰ τὴν σχέσι μεταξὺ γιατροῦ καὶ ἀσθενοῦς. Ἀποστολή της ἦταν νὰ διαπιστώση τὴν ὕπαρξι τοῦ ζωϊκοῦ μαγνητισμοῦ. Ἐπ' αὐτοῦ δὲν μπόρεσε νὰ βρῆ τεκμήρια.

Ἦταν τότε ἡ ἐποχὴ τοῦ «διαφωτισμοῦ» καὶ ἡ ἐπιστήμη τελοῦσε ὑπὸ τὴν ἀνάμνησι τῆς δεσμεύσεώς της ἀπὸ τὴν μ υ σ τ ι κ ο π ά θ ε ι α κατὰ τοὺς Μέσους Αἰῶνες. Προκαλοῦσε βαθειὰ καχυποψία κάθε τί ποὺ δὲν μποροῦσε νὰ ψηλαφηθῆ, νὰ μετρηθῆ, νὰ ἰδωθῆ. Ἦταν ἐπίσης ἡ ἐποχή, ὅπου οἱ σοβαρὰ νευρασθενεῖς ἀπεμακρύνοντο ἀπὸ τὶς πόλεις καὶ ἐκλείνοντο σὲ ρυπαρὰ λοιμοκαθαρτήρια ἢ τρελλόσπιτα. Ἡ συνήθης θεραπεία γιὰ τὶς ψυχικὲς ἀρρώστειες ἦταν ἡ ἀφαίμαξις, τὸ παγωμένο λουτρό, τὸ καθαρτικό, ἐπίσης τὸ μαστίγωμα. Οἱ ἤπιες περιπτώσεις νευρικῶν διαταραχῶν ἐχαρακτηρίζοντο ἁπλούστατα ἀνύπαρκτες. Ἔτσι, τὰ μέλη τῆς ἐπιτροπῆς ἦταν ἀδύνατο νὰ ἀντιληφθοῦν ὅτι στὶς θεραπείες τοῦ Μέσμερ ἐχρησιμοποιεῖτο ἡ δύναμις τῆς ὑ π ο β ο λ ῆ ς. Καὶ τὴν δύναμι αὐτὴ τὴν ἐχαρακτήρισαν «φαντασία».

Δὲν εἶδαν ὅτι ὁ Μέσμερ, δίχως νὰ τὸ ξέρῃ, χρησιμοποιοῦσε μιὰ πανίσχυρη ψυχολογικὴ δύναμι.

Τὸ ἐνδιαφέρον ποὺ διήγειρε τὸ ἔργον τοῦ Μέσμερ ἀναζωπυρώθηκε κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα. Ἦταν ἕνας αἰῶνας περισσότερο ἀνεκτικὸς καὶ δεκτικὸς στὰ ψυχολογικὰ φαινόμενα. Ἄλλοι ἐρευνηταί, περισσότερο προσεκτικοί, ἐχρησιμοποίησαν τὴν ἀλήθεια, ἐπάνω στὴν ὁποίαν εἶχε σκοντάψει ὁ Μέσμερ, ὡς βάσι τοῦ ὑπνωτισμοῦ, ἀκόμη καὶ τῆς ψυχαναλύσεως.

Ἡ ἐπιτροπὴ ἐτόνισε στὸν βασιλέα, ὅτι οἱ προκαλούμενοι ἀπὸ τὸν Μεσμερισμὸ σπασμοὶ μποροῦσε νὰ γίνουν ἕξις καὶ νὰ ἐπηρεάσουν τὶς μέλλουσες γενεές, ἀκόμη καὶ νὰ θέσουν σὲ κίνδυνο τὰ δημόσια ἤθη. Ἡ Ἀκαδημία τῶν Ἐπιστημῶν ἀπηγόρευσε στὰ μέλη της νὰ ἐφαρμόζουν τὸν Μεσμερισμό. Καὶ ἡ φήμη τοῦ Μέσμερ παρήκμασε καὶ μετεβλήθη σὲ ἀνυποληψία γιὰ μιὰ γενεά.

Ὁ Μέσμερ, τώρα, δυστυχὴς στὸ Παρίσι, φεύγει ὁριστικὰ καὶ γυρίζει στὴν γενέθλια πόλι του, τὸ Ἰζνάγκ. Οἱ Παρισινοὶ φίλοι του δὲν μποροῦσαν πιὰ νὰ τὸν βοηθήσουν, γιατὶ εἶχε ξεσπάσει ἡ Ἐπανάστασις καὶ ἀνησυχοῦσαν πιὸ πολὺ γιὰ τὸ μηχάνημα τοῦ δόκτορος Γκιλλοτέν, παρὰ γιὰ τὶς θεωρίες τοῦ Μέσμερ.

Ὁ Μέσμερ πῆγε στὴ Βιέννη, ἀλλὰ ἦταν γνωστὸς καὶ τὸν παρακολουθοῦσε ἡ ἀστυνομία. Μιὰ μέρα ἔκαμε μιὰ τυχαία παρατήρη-

σι στὴ σπιτονοικοκυρά του, ὅτι οἱ ἐπαναστάται τῆς Γαλλίας δὲν ἦσαν τόσο κακοί, ὅσο οἱ Αὐστριακοὶ τοὺς ἐφαντάζοντο. Αἱ ἀρχαὶ ἐθεώρησαν αὐτὴ τὴ γνώμη σὰν ἀνατρεπτικὴ ἐκδήλωσι καὶ ὁ Μέσμερ διετάχθη νὰ ἐγκαταλείψη τὴ χώρα.

Τελικὰ μετέβη στὸ Φράουνφελδ, μιὰ πολίχνη κοντὰ στὴ Ζυρίχη. Ἐκεῖ ἔζησε εἴκοσι χρόνια. Καὶ ἦταν τόσο πλήρης ὁ ξεπεσμός του, ὥστε ἀκόμη καὶ οἱ ὑποστηρικταὶ τοῦ Μεσμερισμοῦ δὲν ἤξεραν ἂν ὁ ἱδρυτής του ἐζοῦσε ἀκόμα. Ὁ Μέσμερ στὴν ἀρχὴ ἐξήσκησε τὸ ἰατρικὸ ἐπάγγελμα καὶ ὅταν, ἀργότερα, ἡ Γαλλικὴ κυβέρνησις τὸν ἀπεζημίωσε γιὰ τὴν περιουσία του ποὺ κατεστράφη κατὰ τὴν ἐπανάστασι, ἀφοσιώθηκε μονάχα στὴν ἐπιστημονικὴ ἔρευνα καὶ τὸ προσφιλές του χόμπυ — τὴν μουσική. Πέθανε στὸ Μέερσμπουργκ, τὴν 5η Μαΐου 1815, σὲ ἡλικία 81 ἐτῶν.

Ἡ λαϊκὴ ἀντίληψις περὶ τοῦ «μεσμερισμένου» προσώπου καὶ τοῦ ὑπνοβάτου δὲν ἀντλήθηκε ἀπὸ τὸ ἔργον τοῦ Μέσμερ. Ὀφείλεται στὰ πειράματα ἑνὸς μαθητοῦ του, τοῦ μαρκησίου Μαξὶμ ντὲ Πυσεγκύρ. Αὐτὸς ὁ εὐγενής, ποὺ δὲν ἦταν διόλου γιατρός, μιὰ μέρα τοῦ 1874 ἄγγιξε ἕνα βοσκὸ μὲ τὴ μαγνητικὴ ράβδο κι' ἐκεῖνος ἀποκοιμήθηκε. Ὁ Πυσεγκύρ, μὴ μπορῶντας νὰ τὸν ἀφυπνίση, τὸν διέταξε νὰ σηκωθῆ καὶ νὰ βαδίση. Τὸ βοσκόπουλο, καίτοι ἀκόμα κοιμισμένο, ὑπάκουσε. Ἐπίσης συνεμορφώθη καὶ μὲ ἄλλες διαταγὲς καὶ ἀπήντησε σ' ἐρωτήματα, πάντοτε σὲ κατάστασι ὑπνώσεως. Ὁ Πυσεγκὺρ ἐπέτυχε τὸ ἴδιο καὶ μὲ ἄλλους ἀσθενεῖς, μάλιστα κατώρθωσε νὰ τοὺς ἐπηρεάση ὥστε νὰ ἐκτελέσουν ὡρισμένες πράξεις καὶ μετὰ τὴν ἀφύπνισί τους.

Ἡ λέξις ὕ π ν ω σ ι ς ἀντικατέστησε τὸν ὅρο Μεσμερισμός, ὕστερα ἀπὸ τὰ πειράματα τοῦ δόκτορος Τζαίημς Μπραίντ, ἑνὸς Ἄγγλου, ὁ ὁποῖος, μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1840—1850, ἐφαντάσθηκε ὅτι ὁ ὕπνος λόγω τοῦ Μεσμερισμοῦ ἦταν φυσικός, ὀφειλόμενος σὲ κάπωσι. Ἔ π λ α σ ε τότε μιὰ καινούργια λέξι γιὰ τὸν ὕπνο τοῦ νευρικοῦ συστήματος: ν ε υ ρ ύ π ν ω σ ι ς. Ὕστερα τὴν ἐσυντόμεψε σὲ ὕπνωσι.

Στὰ 1833, πρὸ τῆς ἐποχῆς τῆς τεχνητῆς ἀναισθησίας, ὁ δόκτωρ Τζὼν Ἔλλιοτσον τοῦ Πανεπιστημιακοῦ νοσοκομείου τοῦ Λονδίνου, ἐχρησιμοποιοῦσε τὸν Μεσμερισμὸ γιὰ νὰ κοιμίζη τοὺς ἀσθενεῖς πρὶν ἀπὸ τὴν ἐγχείρησι. Διετάχθη νὰ πάψη αὐτὴ τὴ μέθοδο καὶ προτίμησε νὰ παραιτηθῆ ἀπὸ τὴ θέσι του. Ἀργότερα, στὰ 1845, ὁ δόκτωρ Τζαίημς Έσδαιηλ, Ἄγγλος γιατρὸς στὴν Ἰνδία, χρησιμοποιοῦσε τὸν Μεσμερισμὸ γιὰ τὸν ἴδιο σκοπό. Ἀλλὰ πολλὰ ἀκόμα χρόνια μετὰ τὴν κατάπτωσι τοῦ Μέσμερ, ὁ πυρῆνας τῆς ἀληθείας τοῦ ἔργου του ἔμενε κρυμμένος κάτω ἀπὸ τὸν μυστικισμό.

Ὁ ὑπνωτισμὸς μετακινήθηκε ἀπὸ τὴν κλινικὴ στὴ σκηνὴ καὶ στὸ τσίρκο. Τὸ 1894, μὲ τὴν δημοσίευσι τοῦ ἔργου «Τρίβολος» τοῦ Ζὼρζ ντὺ Μωριέ, ἡ λέξις ὕπνωσις ἔγινε συνώνυμη τοῦ διαβόλου Σβενγκαλί. Ὁ κινηματογράφος προσέθεσε ἀργότερα τὴν δική του αἴγλη στὸ τρομοκρατικὸ πλαίσιο τοῦ ὑπνωτισμοῦ. Τὸ φίλμ «Τὸ γραφεῖον τοῦ ἰατροῦ Καλιγκάρι» παρουσίαζεν ἕνα παράφρονα γιατρό, ὁ ὁποῖος διατηροῦσε ἕναν ὑπνωτισμένο ὑπνοβάτη μέσα σ' ἕνα φέρετρο. Στὴν κινηματογραφικὴ μορφὴ τοῦ «Τρίβολου» πρωταγωνίστησε ὁ Τζὼν Μπάρυμορ.

Ἐν τῷ μεταξύ, ὅμως, ἡ ἐπι-

στήμη προχωροῦσε τὸ δικό της δρόμο. Τὸ 1862, ὁ Ζὰν Μαρτὲν Σαρκώ, ὁ διάσημος νευρολόγος τῆς ἐποχῆς του, χρησιμοποιοῦσε τὴν ὕπνωσι γιὰ τὴν θεραπεία συμπτωμάτων ὑστερίας. Τὴν ἐποχὴ ἐκείνη οἱ περισσότεροι γιατροὶ γιὰ νὰ θεραπεύσουν τὴν ὑστερία ἀφαιροῦσαν ὅλη τὴν μήτρα.

Σιγά—σιγὰ ἡ ὕπνωσις ἐγίνετο ἀντικείμενον ἐντατικῆς μελέτης. Οἱ θεραπεῖες δὲν ἦσαν διαρκεῖς, πολλὲς ἐξηγήσεις ἦσαν λανθασμένες, ἀλλὰ ἡ ἐργασία εἶχε ξεκινήσει.

Ὁ Φρόυντ ἐχρησιμοποίησε τὴν ἐργασία τοῦ Σαρκὼ σὰν ἀφετηρία ἑνὸς νέου συστήματος ψυχιατρικῆς θεραπείας. Συχνὰ ἐχρησιμοποίησε τὴν ὕπνωσι σὰν μέσον ἀνακλήσεως καταπιεσμένων ἀναμνήσεων. Καὶ κατὰ τὰ τέλη τοῦ 19ου αἰῶνος, δύο ἐρευνηταί, ὁ Λιμπὼ καὶ ὁ Μπερνχάιμ, κατέληξαν στὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ κυρία αἰτία τῆς δυνάμεως τῆς ὑπνώσεως ἦταν ἡ ὑποβολή.

Ἔτσι, τὸ ἔργον ποὺ ἄρχισε τὸ 1774 μὲ τὴν φρουλάιν Ἔστερλιν καὶ μὲ τοὺς μαγνῆτες, ὡδήγησε στὴ σύγχρονη ψυχανάλυσι.

Σήμερα, συχνὰ χρησιμοποιεῖται ἡ ὕπνωσις σὰν ἀναισθητικὸ σὲ περιπτώσεις ἐλάσσονος χειρουργικῆς καὶ εἶναι πολὺ διαδεδομένη στὴν ὀδοντιατρική. Περνῶντας ἀπὸ μακριὰ καὶ ἀμφίβολη ὁδό, οἱ ἀνακαλύψεις τοῦ Μέσμερ ἐπέστρεψαν στὰ χέρια τῶν γιατρῶν, καίτοι θὰ ὁμολογηθῆ ὅτι ἕνα σημερινὸ ὀδοντιατρεῖο ὑστερεῖ σὲ καλαισθησία καὶ ἐρεθισμὸ ἀπὸ τὴν μεγάλη αἴθουσα τοῦ Μέσμερ στὴν Πλὰς Βαντόμ . .

Ὁ ἀληθινὸς κόσμος εἶναι πάντα ἀπὸ πάνω μας, ἀλλὰ δὲν δεχόμεθα τὶς ἀναλαμπές του παρὰ σπανιώτατα: μονάχα ὅταν, μὲ γαλήνια διάθεση, κτίζουμε κάστρα στὸν ἀέρα. Ὁ κόσμος τῆς πραγματικότητος εἶναι σὰν τὴν ἀτμοσφαιρικὴ πίεση ὁλόγυρά μας, ποὺ την νιώθουμε μονάχα σὲ μιὰ στιγμὴ κενοῦ, ὅταν σταθοῦμε ἐκτος τοῦ ἑαυτοῦ μας, ὅταν ὁ ἀληθινὸς κόσμος εἰσδύση ἐντός μας. Ἡ ζωη ἀρχίζει σ' αὐτὸν τὸν ἀληθινὸ κόσμο, ἀπὸ τὴν στιγμη ποὺ θὰ ἀναζητήσουμε κ ά τ ι. Ἐκδηλώνεται τότε τὸ ἐντός μας ἀνώτερο στοιχεῖον, ποὺ εἶναι μέρος τοῦ θείου. Ὁ ἐν ἡμῖν Θεὸς μᾶς ωθεῖ νὰ πλαθουμε ὄνειρα ἀνιδιοτελῶν πράξεων σὲ ἀγάπη, σε προσφορα, σὲ δημιουργία, σὲ βοήθεια Κάθε ἀνιδιοτελὴς σκέψις καὶ αἴσθημα εἶναι ἕνα παράθυρο, ἀπὸ τὸ ὁποῖον κυττάζουμε στον ἀληθινὸ ἑαυτό μας.

ΖΙΝΑΡΑΓΙΑΝΤΑΣΑ

ΕΙΣ ΜΝΗΜΗΝ

ΙΩ. ΒΑΣΙΛΗ

ΤΑ ΦΥΣΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ ΚΩΣΤΗ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΥ ΑΠΟ ΤΙΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΕΣ ΙΩΑΝΝΟΥ ΒΑΣΙΛΗ

ΗΤΑΝ στὴν ἐποχὴ τῆς κατοχῆς. Ἡ γερμανικὴ μπότα ἀντηχοῦσε στὴν ἄσφαλτο τῶν Ἀθηναϊκῶν δρόμων καὶ ἡ Γκεστάπο ἀσκοῦσε τὴν τρομοκρατία της. Ἀλλ' ὁ ἔσχατος κίνδυνος δὲν ἐμπόδισεν ἕναν ἐλεύθερο Ἄνθρωπο νὰ πράξῃ τὸ καθῆκον του. Νὰ διακηρύξῃ στοὺς σκλαβωμένους συνανθρώπους του τὰ φυσικὰ δικαιώματα ποὺ ἔχει ὁ ἄνθρωπος. Τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα, ποὺ ἀπορρέουν ἀπὸ τὴ λειτουργία τῶν Φυσικῶν Νόμων. Διότι οἱ Φυσικοὶ Νόμοι δὲν ἰσχύουν μόνον στὸ ὑλικὸ πεδίο. Ἐπεκτείνονται καὶ στὸ πνευματικὸ ἐπίπεδο. Καὶ οἱ φωτισμένοι ἄνθρωποι ὀφείλουν νὰ γνωρίζουν καὶ νὰ ὑπερασπίζονται τὰ φυσικὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου, ἐὰν ἐπιθυμοῦν τὴν ὑλικὴ καὶ πνευματικὴ πρόοδο τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Καὶ μάλιστα μὲ περισσότερη ὁρμή, ὅταν τὰ δικαιώματα αὐτὰ καταπατοῦνται ἀπὸ τυράννους. Τότε ἡ ἐλεύθερη συνείδηση ἐξεγείρεται. Οἱ κίνδυνοι περιφρονοῦνται. Ὁ Ἐλεύθερος Ἄνθρωπος δὲν σιωπᾶ.

Ὁ Ἄνθρωπος, ποὺ τὴ μαύρη ἐκείνη ἐποχὴ δὲν ἐδίστασε νὰ μιλήσῃ, μὲ ἀρρενωποὺς τόνους, ἦταν ὁ ἀείμνηστος τακτικὸς συνεργάτης τοῦ ΙΛΙΣΟΥ Ἰωάννης Βασιλῆς.

Στὴν καρδιὰ τῆς Κατοχῆς, τὸ 1942 καὶ 1943, ἐκυκλοφόρησε συνωμοτικά, σὲ πολυγραφημένα ἀντίτυπα, δεκάδα πολυσέλιδων προκηρύξεων, μία κάθε μῆνα, μὲ τὴν ἐπικεφαλίδα «Ἑλληνικὸς Φοίνιξ—Ἕνωσις πρὸς διεκδίκησιν τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων». Στὶς προκηρύξεις αὐτὲς μεθοδικὰ καὶ ἀπερίφραστα ἀνέπτυξε τὸ θέμα τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων. Φῶς στὸ σκοτάδι. Κραυγὴ διαμαρτυρίας γιὰ τὴ ναζιστικὴ καταδυνάστευση. Μήνυμα Ἐλευθερίας στοὺς σωματικοὺς καὶ πνευματικοὺς σκλάβους. Ἐὰν ἀνεκαλύπτετο ὁ συγγραφεὺς καὶ ἐκδότης τῶν προκηρύξεων, θὰ ἐστέλλετο ἀσφαλῶς στὸ ἐκτελεστικὸ ἀπόσπασμα. Ἀλλὰ ὁ Ἰωάννης Βασιλῆς δὲν ὑπελόγισε τὸν κίνδυνο. Ἐξετέλεσε μὲ εὐψυχία τὸ καθῆκον του, ὅπως τοῦ τὸ ὑπηγόρευε ἡ φωνὴ τῆς συνειδήσεώς του καὶ ὅπως το ἐπέτρεπαν αἱ δυνάμεις του.

Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση ὁ συγγραφεὺς ἀπεκαλύφθη. Ἐν τῷ μεταξὺ τὸ κείμενον τῶν προκηρύξεων ἐτυπώθη σ' ἕνα βιβλιαράκι 70 σελίδων, χωρὶς ὄνομα συγγραφέως, μὲ τὸν τίτλο «Τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου καὶ αἱ φυσιοκρατικαὶ των βάσεις». Νομίζω ὅτι σήμερα δὲν ὑπάρχουν πλέον ἀντίτυπα.

Ἡ παροῦσα μελέτη ἔχει ἀρχίσει ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη τῆς Κατοχῆς. Διαβάζοντας τότε κάθε μῆνα τὶς προκηρύξεις, ἐκρατοῦσα σὲ ἁπλῆ γλῶσσα ἐκτεταμένες «περιλήψεις». Αὐτὲς τὶς περιλήψεις, μὲ μιὰ ἐπιμελέστερη ἐπεξεργασία τους, προσφέρω σήμερα στοὺς ἀναγνῶστες τοῦ ΙΛΙΣΟΥ, εἰς μνήμην Ἰωάννου Βασιλῆ.

Κ. Μ.

ΤΑ φυσικὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου περιλαμβάνονται σὲ 7 ἀρχές. Θὰ τὶς ἐκθέσωμε ὅσο μποροῦμε ἁπλούστερα καὶ συνοπτικωτερα, ὅ-

πως τὶς ἀνέπτυξε ὁ ἀείμνηστος 'Ιω. Βασιλῆς.

1.—'Ο ἄνθρωπος ἀποτελεῖ μέσα στὴ φύση αὐτόνομη συνειδητὴ ἀτομικότητα, ποὺ ἐξελίσσεται μὲ τὴν προσαρμογή της στὸ φυσικὸ νόμο.

ΓΙΑ νὰ διεκδικήση ὁ ἄνθρωπος τὰ δικαιώματά του πρέπει πρῶτα — πρῶτα νὰ τὰ γνωρίζη. 'Επίσης νὰ γνωρίζη ἀπὸ ποῦ προέρχονται. 'Απαραίτητη προϋπόθεση γι' αὐτὸ εἶναι νὰ γνωρίζη τὴν ὀντολογική του προέλευση, τὴ σχέση του μὲ τὸ περιβάλλον καὶ τὸ βαθμὸ τῆς ἐξαρτήσεώς του ἀπὸ τὸ περιβάλλον.

Μετὰ τὴ διαφοροποίηση τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὶς ούσίες τοῦ 'Απείρου, ἀπετέλεσε ὁ ἄνθρωπος μιὰ ξεχωριστὴ ἀτομικότητα, ἱκανὴ νὰ αὐτενεργῆ καὶ νὰ ἔχη συνείδηση τοῦ ἑαυτοῦ της καὶ τοῦ περιβάλλοντος. 'Ο ἄνθρωπος εἶναι μέρος τοῦ "Ολου καὶ κλείνει μέσα του τὶς οὐσίες τοῦ "Ολου. Εἶναι Θεὸς ἐν δυνάμει. "Εχει σὲ λανθάνουσα κατάσταση ἄπειρες ἱκανότητες καὶ εἶναι δημιουργὸς τοῦ πεπρωμένου του. Εἶναι ἱκανὸς νὰ ἔχη συνείδηση ὅσων συμβαίνουν στὸν ἑαυτό του καὶ στὸ περιβάλλον του, καὶ νὰ γνωρίζη τὴν 'Αλήθεια. Κανένας δὲν μπορεῖ νὰ τὸν ἐμποδίση, παρὰ ἡ ἄγνοια ποὺ γεννάει καὶ τρέφει τὴν πλάνη, τὸ φόβο καὶ τὶς ψεύτικες πίστεις. "Ολα αὐτὰ διαλύονται ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἀποφασίση νὰ σκεφθῆ καὶ νὰ ξεσχίση τὰ σκοτάδια ποὺ τὸν περιβάλλουν.

Τὸ "Ολον λειτουργεῖ ἁρμονικὰ καὶ σύμφωνα μὲ αἰώνιους νόμους, ὅσο καὶ ἂν οἱ μορφὲς τῶν φαινομένων εἶναι ρευστὲς καὶ μεταβλητές. Αὐτοὶ οἱ νόμοι ἀναγκάζουν τὸ "Ολον καὶ τὶς μερικὲς ἀτομικότητες— δηλ. τοὺς ἀνθρώπους—σὲ συνεχῆ καὶ ἀτέρμονα πρόοδο, ποὺ προκαλεῖται μὲ τὴν ἀνάπτυξη τῶν δυνάμεων ποὺ βρίσκονται σὲ λανθάνουσα κατάσταση μέσα σὲ κάθε ἄνθρωπο. 'Ο ἄνθρωπος, σὰν μέρος τοῦ "Ολου ἐξελίχτηκε σὲ ξεχωριστὴ συνειδητὴ ἀτομικότητα, εἶναι μικρόκοσμος ποὺ πρέπει νὰ λειτουργῆ σὲ ἁρμονία μὲ τὸ Σύνολο. Γι' αὐτὸ πρέπει νὰ γνωρίζη καὶ ν' ἀκολουθῆ τὸ φυσικὸ νόμο, στὸν ὁποῖο πρέπει νὰ προσαρμόζη καὶ τὸν κοινωνικὸ νόμο, γιατὶ μόνον ἔτσι μπορεῖ νὰ ἐξασφαλισθῆ ἁρμονικὴ καὶ συνεχὴς πρόοδος ὅλων τῶν ἀτόμων ποὺ ἀποτελοῦν τὴν κοινωνία.

"Αν αὐτὰ ὅλα γίνουν νοητά, ἂν διαφωτισθοῦν οἱ πολλοὶ καὶ προσαρμοσθοῦν σ' αὐτὰ οἱ ἐκδηλώσεις τοῦ ἀτομικοῦ καὶ τοῦ κοινωνικοῦ βίου, ἡ ὄψη τῆς ἀνθρωπότητος θ' ἀλλάξη ριζικά, θὰ ἐπέλθη μιὰ τέλεια μεταμόρφωση καὶ ἀναγέννηση ἰδεολογικὴ καὶ ἠθική. Μιὰ νέα πνοὴ θὰ ὠθήση σὲ κοινωνικὴ δράση καὶ θὰ θεσπισθοῦν νέοι νόμοι γιὰ νὰ ρυθμίζουν τὶς ἀνθρώπινες σχέσεις, ποὺ νὰ ἐξασφαλίζουν τὴν πρόοδο καὶ τὴν εὐδαιμονία τῶν ἀνθρώπων.

Μὲ τὴν κατανόηση ὅλων αὐτῶν γκρεμίζονται τὰ εἴδωλα ποὺ γέννησε ἡ ἄγνοια καὶ ἡ νηπιακὴ σκέψη, ἐπάνω στὰ ὁποῖα ἡ πνευματικὴ δεσποτεία στηρίζει τὸν τυραννικὸ θρόνο της. "Ας φωτισθοῦν, λοιπόν, οἱ ἄνθρωποι, ἅς συνειδητοποιήσουν τὴ γνώση ὅτι ἀποτελοῦν ἐλεύθερα ἄτομα. "Ας νιώσουν ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι φυσικὴ καὶ πνευματικὴ δύναμη μὲ ἄπειρες ἱκανότητες καὶ δημιουργὸς τοῦ πεπρωμένου του. "Ας ἀποτινάξουν τὸ λήθαργο στὸν ὁποῖο βρίσκονται καὶ ἅς γίνουν πραγματικὰ ἐλεύθεροι. "Ας ἑνωθοῦν μὲ τοὺς συνανθρώπους τους γιὰ νὰ ἀλυσσοδεθῆ ἡ κακία καὶ ἡ τυραννικὴ δεσποτεία (πολιτική, οἰκονομική, πνευματική). "Ας ἐλευθερωθοῦν ριζικὰ ἀπὸ τὴν πλάνη, τὸ ψέμα, τὸ φόβο, καὶ κάθε ἄλλη ὑποδούλωση.

'Η δημιουργὸς φύση ἔπλασε τὸν ἄνθρωπο ἐλεύθερο. 'Η ἐλευθερία δὲν πρέπει νὰ παραγνωρίζεται καὶ νὰ καταπατῆται. 'Η συνειδητοποίηση τοῦ δικαιώματος τῆς ἐλευθερίας χαλυβδώνει τὸν ἄνθρωπο. 'Ο ἄνθρωπος ἔχει τὴν ὑποχρέωση νὰ γνωρίζη τὸ φυσικὸ νόμο καὶ νὰ συμμορφώνεται μ' αὐτόν. Μόνον ἔτσι θὰ ἐπέλθη πρόοδος, τελειοποίηση, ἀπόλαυση τῆς χαρᾶς καὶ τῶν ἀγαθῶν τῆς ζωῆς ἐν ἐλευθερίᾳ. 'Η συνείδη-

ση τῆς ἐλευθερίας χάνεται μόνον ὅταν κανένας δέχεται νὰ εἶναι δοῦλος, ὅταν ὑποτάσσεται στὴν ἀδυναμία καὶ στὸ φόβο. Ἀλλὰ καὶ τότε ὁ πόνος θὰ ξυπνήση τὸ αἴσθημα τῆς ἀνθρωπίνης ἀξιοπρεπείας καὶ θὰ φουντώση τὴν ἱερὴ σπίθα τῆς ἐλευθερίας ποὺ φυσιολογικὰ κρύβεται σὲ κάθε ἄνθρωπο. Τότε θὰ γίνη μιὰ ἐσωτερικὴ ἐπανάσταση. Δὲν θὰ ὑπάρχη πιὰ φόβος. Θὰ γλυκοχαράζη ὁ λυτρωμός. Χρειάζεται ὅμως ἀληθινὴ ἐπανάσταση ἐναντίον τῶν κακῶν τάσεων τοῦ ἑαυτοῦ, ἐναντίον τοῦ παρελθόντος, ἐναντίον τῆς ἀδρανείας τῆς σκέψεως καὶ τῆς θελήσεως. Πρέπει νὰ διαλυθῆ ὁ φόβος, νὰ ἀποκοπῆ τὸ παρελθόν, νὰ γκρεμισθῆ κάθε δεσποτεία. Νὰ ἀναζητηθῆ ἡ Ἀλήθεια, τὸ αὐτεξούσιον, ἡ ἐλευθερία, τὸ φῶς! Καὶ νὰ ἀναζητηθοῦν ὄχι μόνον γιὰ τὸν ἑαυτό μας, ἀλλὰ γιὰ ὅλους. Ὅλοι μαζί, ἑνωμένοι, ν' ἀκολουθήσωμε τὸ φυσικὸ νόμο, τὸ μοναδικὸ Διδάσκαλο τῶν ἀνθρωπίνων σχέσεων. Μόνον ἔτσι θὰ γίνωμε δυνατοί, ἐλεύθεροι κ' εὐτυχισμένοι.

2.—Ὁ ἄνθρωπος ἔχει τὸ δικαίωμα ν' ἀντλῆ ἀπὸ τὸ περιβάλλον του τὰ μέσα γιὰ τὴ συντήρηση τοῦ ὀργανισμοῦ του καὶ τὰ μέσα γιὰ τὴν πνευματική του ἐξέλιξη.

Τὸ δικαίωμα αὐτὸ εἶναι πρωταρχικὸ καὶ προηγεῖται ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη ἐκδήλωση. Ἀπ' αὐτὸν ἀκόμη τὸν μητρικὸ κόλπο τὸ ἔμβρυο ἀντλεῖ ἀπὸ τὸ περιβάλλον τὰ μέσα τῆς συντηρήσεως καὶ ἀναπτύξεώς του. Ἡ φύση, μὲ τὸ συναίσθημα τῆς στοργῆς πρὸς τὰ νήπια, ἀναγκάζει σὲ ἀναγνώριση τοῦ δικαιώματος τῆς ζωῆς καὶ τῆς βοηθείας τῶν ἀδυνάτων, γιὰ νὰ μπορέσουν καὶ αὐτοὶ ν' ἀντλήσουν ἀπὸ τὸ περιβάλλον τὰ μέσα τῆς συντηρήσεώς τους. Γιατί, ἄραγε, αὐτὸ νὰ συμβαίνη μονάχα κατὰ τὴ βρεφικὴ ἡλικία, καὶ ὄχι γιὰ ὅλη τὴ ζωὴ καὶ γιὰ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ἀνεξαρτήτως φυλῆς, γένους καὶ τάξεως; Ἀπὸ ποῦ μερικοὶ ἀντλοῦν τὸ δικαίωμα νὰ κατακρατοῦν γιὰ τὸν ἑαυτό τους τὰ ἀγαθὰ τῆς ζωῆς καὶ νὰ καταδικάζουν τοὺς ἄλλους, ποὺ εἶναι καὶ αὐτοὶ ἄνθρωποι, σὲ στερήσεις, σὲ ἀμάθεια καὶ σὲ πνευματικὴ νέκρωση; Ἡ εὐημερία τῆς κοινωνίας θὰ ἐπέλθη μὲ δίκαιη κατανομὴ τῶν ἀγαθῶν καὶ καταμερισμὸ τῶν κόπων ποὺ χρειάζονται γιὰ τὴν παραγωγή τους.

Ἀποτελεῖ περιφρόνηση τῆς ἀνθρωπίνης ἀξιοπρεπείας ἡ φτώχεια καὶ ἡ πεῖνα, στὴν ὁποία τόσοι ἄνθρωποι εἶναι καταδικασμένοι. Οἱ στερούμενοι ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ ζητήσουν ἐκεῖνο ποὺ τοὺς ἀνήκει κατὰ φυσικὸ δικαίωμα ὥστε ν' ἀποκτήσουν τὰ μέσα τῆς ζωῆς καὶ τῆς πνευματικῆς ἀναπτύξεως.

Ἀποτελεῖ περιφρόνηση κατὰ τῆς φύσεως ἡ διάκριση τῶν ἀνθρώπων σὲ τάξεις, σὲ εὐγενεῖς καὶ σὲ χυδαίους, σὲ λευκοὺς καὶ σὲ μαύρους, σὲ πλουσίους καὶ σὲ φτωχούς, σὲ γραμματισμένους καὶ σὲ ἀγράμματους. Δὲ θὰ ἔπρεπε νὰ ὑπάρχουν «ἀπόκληροι τῆς τυχης», οὔτε νὰ πεθαίνουν ἄνθρωποι ἀπὸ πεῖνα, ἐνῶ σὲ ἄλλους πλεονάζουν τὰ ἀγαθά. Πρέπει ν' ἀναγνωρισθῆ σὲ ὅλους τὸ δικαίωμα νὰ ἱκανοποιοῦν τὶς ἀνάγκες τους, ἐργαζόμενοι σωματικῶς ἢ διανοητικῶς. Τὰ φαινόμενα τοῦ παρασιτισμοῦ, τῆς φτώχειας καὶ τῆς ἀνεργίας ὀφείλονται στὸ ὅτι ἡ κοινωνία δὲν παρέχει σὲ ὅλα τὰ μέλη της τὰ μέσα τῆς ἐργασίας καὶ παραγωγῆς.

Εἴπαμε ὅτι κάθε ἄνθρωπος ἔχει τὸ δικαίωμα ν' ἀντλῆ ἀπὸ τὸ περιβάλλον τὰ μέσα γιὰ τὴν πνευματική του ἐξέλιξη. Πνευματικὴ ἐξέλιξη δὲν ἐννοοῦμε μόνον τὴν ἀπόκτηση γνώσεων καὶ ἀνάπτυξη τῆς διανοίας, ἀλλὰ καὶ τὴν ἠθικὴ καλλιέργεια, χωρὶς τὴν ὁποία ἐπέρχεται μονομερὴς ἀνάπτυξη τῆς διανοίας μὲ ἠθικὴ ἀτροφία. Ἡ ἐμπειρία καὶ οἱ γνώσεις τῶν ἀνθρώπων ποὺ προηγήθησαν ἀπὸ μᾶς ἐπάνω στὴ Γῆ, πρέπει νὰ μεταδίδωνται μὲ τὴν ἐκπαίδευση εὔκολα καὶ ἀπεριόριστα. Κανένα ἐμπόδιο δὲν πρέπει νὰ παρεμβάλλεται στὴν ἐλεύθερη ἔρευνα, ποὺ δὲν πρέπει ποτὲ νὰ περιορίζε-

ται ἀπὸ δογματικὲς ἀξιώσεις.

Τὰ μέσα τῆς πνευματικῆς ἀναπτύξεως δὲν τὰ ἔδωσε ἀκόμη ἡ κοινωνία σὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Ἀλλὰ ὁ συνειδητὸς ἄνθρωπος πρέπει ν' ἀποτινάξῃ τὴ νάρκη στὴν ὁποία τὸν κρατάει τὸ πνευματικὸ σκοτάδι, νὰ πολεμήσῃ τὸν ἐγωκεντρισμὸ καὶ τὴν ἀπληστεία, καὶ νὰ ὑπερασπισθῇ τὰ φυσικὰ δικαιώματα ὅλων τῶν ἀνθρώπων. Τότε ἡ τυραννία καὶ ἡ δεσποτεία θὰ καταρρεύσουν. Ἐχθρὸς καὶ καταλυτὴς τῶν τυράννων εἶναι ἡ διαφώτιση περὶ τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων καὶ ἡ ἐνεργητικὴ ὑπεράσπισή τους.

3.—Κανένας ἄνθρωπος δὲν εἶναι προνομιοῦχος μέσα στὴ φύση, ἐπομένως δὲν πρέπει νὰ εἶναι οὔτε καὶ στὴν κοινωνία. Ὅλοι ἔχουν τὰ ἴδια δικαιώματα καὶ τὶς ἴδιες ὑποχρεώσεις ἀπέναντι τοῦ συνόλου.

ΚΑΘΕ ἄνθρωπος ἐκδηλώνει τὴ δική του δυναμικότητα καὶ τὶς δικές του ἱκανότητες. Αὐτὸ ὀφείλεται στὴν πνευματική του ὡριμότητα καὶ στὶς προσπάθειες ποὺ καταβάλλει, καθὼς καὶ στὴν ἐπίδραση ποὺ ἔχει ἐπάνω του τὸ περιβάλλον. Κάθε ἀτομικότης ἔχει σὲ λανθάνουσα κατάσταση τὶς ἴδιες ἱκανότητες, ἀλλὰ ἡ ἀνάπτυξη καὶ ἡ ἐκδήλωσή τους δὲν εἶναι ταυτόχρονη. Οἱ μορφὲς ἐκδηλώνονται στὸ διάστημα τοῦ χρόνου σὲ διάφορες βαθμίδες ἐξελίξεως. Ἡ φύση παρέχει τὰ πάντα τοῖς πᾶσιν. Ἐξαρτᾶται ὅμως ἀπὸ τὴν ἀφομοιωτικὴ ἱκανότητα κάθε μορφῆς νὰ δέχεται μέχρις ἑνὸς ὡρισμένου βαθμοῦ τὶς εὐεργετικὲς ἐπιδράσεις της. Ἡ μελέτη τῶν λειτουργιῶν τῆς φύσεως ἀποκαλύπτει τὸ νόμο, ποὺ ἡ νοητικὴ ικανότης τοῦ ἀνθρώπου συλλαμβάνει καὶ ἐκφράζει μὲ τὴ λέξη «Ἰσότης». Ὁ νόμος τῆς ἰσότητος ὑπάρχει. Ὅταν ὅμως λέμε «ἰσότης» ἐννοοῦμε τὸ δικαίωμα ποὺ ἔχει κάθε μορφὴ να παίρνῃ ἀπὸ τὸ περιβάλλον ὅ,τι χρειάζεται γιὰ τὴν ὕπαρξή της καὶ τὴν ἐξέλιξή της, δικαίωμα ὅμως ποὺ συνοδεύεται ἀπὸ τὴν ἀντίστοιχη ὑποχρέωση νὰ ἀναγνωρίζῃ τὸ ἴδιο δικαίωμα καὶ στοὺς ἄλλους καὶ νὰ τοὺς δίνῃ τὰ μέσα γιὰ νὰ τὸ ἐξασκήσουν. Ἐπομένως, ἰσότης εἶναι ἡ ἰσότης δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων, καὶ ὄχι βεβαίως ἡ ἰσότης ἱκανοτήτων καὶ δυνάμεων, ποὺ εἶναι φανερὸ ὅτι δὲν ὑπάρχει. Δὲν ὑπάρχει ἐξ αἰτίας τοῦ διαφορετικοῦ βαθμοῦ ἐξελίξεως στὸν ὁποῖο βρίσκεται κάθε ὄν. Ἡ ἰσότης δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων ἀποκλείει τὴν ὕπαρξη καὶ ἀναγνώριση προνομιούχων ὄντων. Ἡ ὕπαρξη προνομιών φέρνει μαζί της τὴν ἀδικία. Ὁ φυσικὸς νόμος δὲν κάνει καμμιὰ διάκριση μεταξὺ ὅλων τῶν ὄντων καὶ τῶν μορφῶν τῆς δημιουργίας, βοηθώντας ὅλα στὴν ἀδιάκοπη ἐξέλιξή τους.

Εἴπαμε ὅτι στὴ φύση διακρίνομε ἰσότητα δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων, καὶ ὄχι ἰσότητα ἱκανοτήτων, ὀργανικῶν ἢ πνευματικῶν. Αὐτες οἱ διαφορὲς προέρχονται ἀπὸ τὴ διαφορὰ τῆς χρονικῆς ἀφετηρίας τῆς μορφοποιήσεως καὶ συνειδητοποιήσεως τῶν ὄντων, καὶ ἐν συνεχείᾳ ἀπὸ τὴ διαφορὰ τῶν ἐσωτερικῶν προσπαθειῶν ἑκάστου, καθὼς καὶ τῶν ἐπιδράσεων τοῦ φυσικοῦ καὶ πνευματικοῦ περιβάλλοντος ἑκάστου. Ἐπομένως, οἱ μεγαλύτερες ἱκανότητες, ἐπειδὴ βοηθήθηκαν ἀπὸ τὸ περιβάλλον, ὀφείλουν νὰ ἐκπληρώσουν τὸ χρέος τους πρὸς τὸ περιβάλλον, ἐξυπηρετώντας τὸ σύνολο, γιὰ νὰ ἐνισχύσουν καὶ τῶν ἄλλων τὴν ἐξέλιξη. Κι' αὐτὸ χωρὶς καμμιὰ ἀξίωση ὑπεροχῆς ἢ εὐγνωμοσύνης, ἀλλ' ἀπὸ ἁπλὴ ἐκτέλεση καθήκοντος.

Ὅ,τι ἰσχύει γιὰ τὰ ἄτομα, τὸ ἴδιο ἰσχύει καὶ γιὰ τὰ ἔθνη καὶ τὶς φυλές. Καμμιὰ φυλὴ δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι προνομιοῦχος ἢ ἐκλεκτή, κανένας δὲν μπορεῖ ν' ἀξιώσῃ ὅτι προορίζεται νὰ κυριαρχῇ καὶ νὰ διοικῇ ἐλέῳ Θεοῦ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. Οἱ παράδοξες καὶ παράλογες αὐτὲς ἀξιώσεις δὲν ἔχουν καμμιὰ βάση. Τὶς ἐπρόβαλαν, γιατὶ οἱ ἄνθρωποι δὲν ἐσυνειδητοποίησαν ἀκόμη τὰ δικαιώματά τους, ἢ γιατὶ δέχτηκαν νὰ τὰ ἀπαρνηθοῦν, ἢ γιατὶ

φοβήθηκαν ν' ἀντισταθοῦν καὶ μετεβλήθησαν σὲ δούλους, λησμονώντας τὴν ἀνθρώπινη ἀξιοπρέπεια.

Στὴ φύση δὲν ὑπάρχουν προνόμια. Στὴν ἀνθρώπινη κοινωνία ἀπὸ ἄγνοια ἢ ἀδυναμία ἀναγνωρίζονται ἀνοήτως προνόμια, καὶ μάλιστα σὲ ἀνθρώπους συνήθως· χωρὶς ἀξία, προνόμια τάξεως, καταγωγῆς, ἐπαγγέλματος, ποὺ ἱκανοποιοῦν τὴ ματαιοδοξία καὶ τὴν κουφότητα, γεννοῦν τὴν ἀδικία καὶ καταπίεση τῶν ἀνθρώπων, τὴ δουλεία τῶν πολλῶν στοὺς ὀλίγους.

Τὴ δουλεία καὶ τὴν τυραννία οἱ περισσότεροι τὶς μισοῦν, ἐν τούτοις αὐτοὶ εἶναι ποὺ τὶς συντηροῦν, μὲ τὸ λήθαργο καὶ τὴ νάρκη ποὺ φέρνει ἡ ἐπιβολὴ τῆς βίας καὶ ἡ τρομοκρατία.

Εἶναι μεγάλη πλάνη ὅτι σὲ ὡρισμένες περιστάσεις χρειάζεται ἕνας ἠθικὸς δικτάτωρ ἢ μιὰ ὀλιγαρχία ἠθικῶν ἀνθρώπων, ποὺ νὰ μεταχειρίζωνται βία γιὰ τὸ συμφέρον τῶν πολλῶν, γιὰ νὰ ἐφαρμόσουν ἕνα ἰδεολογικὸ σύστημα ποὺ νὰ ἐξασφαλίζη τὴν πρόοδο καὶ τὴν εὐημερία τοῦ συνόλου.

Ὅταν ἕνας ἄνθρωπος ἢ μιὰ ὁμάδα ἀνθρώπων, ἀντίθετα πρὸς τὴ θέληση τῶν περισσοτέρων, μεταχειρίζεται βία γιὰ νὰ ἐφαρμόση ἔστω καὶ τὸ τελειότερο σύστημα διακυβερνήσεως, ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ἢ ἡ ὁμὰς ἀνθρώπων, αὐτόματα ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὴν ἠθική, γιατὶ ἔρχεται σὲ ἀντίθεση πρὸς τὸ φυσικὸ νόμο, περιφρονώντας τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους ποὺ τοὺς μεταχειρίζεται σὰν κατώτερα ὄντα καὶ γίνεται τύραννός τους.

Κανένας δικτάτωρ δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἠθικός, καμμιὰ ὀλιγαρχία δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι δίκαιη, γιατὶ παραγνωρίζει τὰ φυσικὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ἱστορία μᾶς διδάσκει ὅτι κάθε δικτατορία, ὅσο κι' ἂν ἔλαμψε φανταχτερὰ γιὰ ἕνα μικρὸ διάστημα, στὸ τέλος κατέρρευσε, μὲ ἀνυπολόγιστη ζημία τοῦ συνόλου. Ὁ φυσικὸς νόμος δὲν ἀνέχεται νοθεία. Μὲ τὴν τυραννία δὲν ἀναπτύσσεται ἡ ἐλευθερία, μὲ τὴν ἀδικία δὲν προάγεται ἡ δικαιοσύνη. Ἡ παράβαση τοῦ φυσικοῦ νόμου φέρνει διασάλευση τῆς ἰσορροπίας καὶ προκαλεῖ τὴ σύγχυση και τὴν πλάνη.

Σταθερὴ προσήλωση στὶς ἀρχὲς ποὺ ἀπορρέουν ἀπὸ τὴ μελέτη τοῦ φυσικοῦ νόμου, καὶ ἐφαρμογή τους στὸν ἀτομικὸ καὶ κοινωνικὸ βίο, θὰ ὁδηγήσουν σὲ ἀνώτερο πολιτισμὸ καὶ σὲ κοινωνικὲς μορφές, στὶς ὁποῖες δὲ θὰ εἶναι ἀνεκτοὶ προνομιοῦχοι, ἀλλὰ θὰ ἀπονέμεται σεβασμὸς καὶ τιμὴ μόνον στοὺς σοφοὺς καὶ στοὺς ἐνάρετους, ποὺ σέβονται τὸ φυσικὸ νόμο καὶ τοὺς συνανθρώπους τους.

Αὐτοὶ οὐδέποτε θὰ σκεφθοῦν νὰ ζητήσουν προνόμια, ἀλλὰ θὰ θυσιάζονται γιὰ τοὺς ἄλλους καὶ θὰ ὑπερασπίζουν τὸ δίκαιο. Τέτοιοι πρέπει νὰ εἶναι οἱ ἄρχοντες, ὥστε νὰ λειτουργοῦν οἱ νόμοι καὶ νὰ παραμερίζωνται οἱ θορυβοποιοὶ καὶ οἱ σφετερισταὶ τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ εὐημερία τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας βρίσκεται στὰ χέρια τῶν πολλῶν καὶ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴ φωτισμένη θέλησή τους γιὰ νὰ βασιλεύσῃ ἡ ἰσότης, δηλαδὴ ἡ ἰσότης δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων ἀπέναντι τοῦ συνόλου.

4.—Ἡ ἀναγνώριση αὐτῶν τῶν ἀρχῶν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ ζοῦν σὲ μιὰ εὐνομουμένη κοινωνία, ἀποτελεῖ πράξη δικαιοσύνης. Ὅταν ἀναγνωρισθοῦν σὲ καθέναν τὰ δικαιώματά του, ἀνεμπόδιστα θὰ θεσπισθοῦν νόμοι ποὺ να δημιουργοῦν μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων σχέσεις ὁμαλὲς καὶ ἁρμονικές, δηλαδὴ συνθῆκες βίου ποὺ νὰ ἁρμόζουν σὲ λογικὰ καὶ πνευματικὰ ὄντα, ὅπως εἶναι ὁ ἄνθρωπος.

ΜΕΤΑ τὴν ἐξέταση τῆς θέσεως τοῦ ἀνθρώπου μέσα στὴ φύση σὰν αὐτόνομης συνειδητῆς ἀτομικότητος ποὺ ἐξελίσσεται μὲ τὴν προσαρμογή της στὸ φυσικὸ νόμο, μετὰ τὸν καθορισμὸ τοῦ δικαιώματος τῆς ζωῆς καὶ τῶν μέσων τῆς πνευματικῆς ἐξελίξεως, καὶ μετὰ τὴ διαγρα–

φὴ τῶν ὑποχρεώσεων τοῦ ἀτόμου ἀπέναντι τοῦ συνόλου, ἔρχεται ἡ ἔννοια τῆς δικαιοσύνης, σὰν λογικὴ συνέπεια καὶ συμπλήρωμα τοῦ κύκλου τῶν ἀτομικῶν δικαιωμάτων, ποὺ πρέπει νὰ ἀναγνωρίζωνται ἐκ μέρους τοῦ συνόλου πρὸς τὸ ἄτομο.

Διότι τὸ ἄτομο ἔχει δικαιώματα καὶ δὲν πρέπει νὰ παραγνωρίζεται ἡ βασικὴ καὶ θεμελιώδης φυσικὴ ἀρχὴ ὅτι ἡ ἀνθρώπινη ἀτομικότης εἶναι μιὰ δύναμη ποὺ περικλείνει ἄπειρες ἱκανότητες νοητικὲς καὶ ἠθικές, ποὺ τὴν ἐκπλήρωσή τους πρέπει νὰ τὴν ὑποβοηθήσουν κατάλληλες βιολογικὲς καὶ κοινωνικὲς συνθῆκες.

Γιὰ νὰ βελτιωθῆ τὸ σύνολο τῆς κοινωνίας, πρέπει νὰ καλλιεργηθοῦν καὶ νὰ μεταμορφωθοῦν ἰδεολογικῶς καὶ ἠθικῶς τὰ ἄτομα. Ἡ κατεργασία καὶ ὡρίμανση τῶν ἀτόμων θὰ πραγματοποιηθῆ ὁμαλὰ καὶ θὰ εἶναι ἀποδοτικὴ μόνον ἂν κατανοηθῆ καὶ ἐφαρμοσθῆ ἡ ἔννοια τῆς δικαιοσύνης, ποὺ ἑρμηνεύεται μὲ τὶς λέξεις: «Σὲ καθέναν ἐκεῖνο ποὺ τοῦ ἀνήκει».

Πρῶτα—πρῶτα, λοιπόν, κάθε ἄνθρωπος ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ τοῦ ἀναγνωρισθῆ ἡ θέση ποὺ κατέχει μέσα στὴ φύση, σὰ φυσικὴ καὶ πνευματικὴ ἀξία, ποὺ περικλείνει σὲ μικρογραφία τὸ σύμπαν. Κάθε ἄνθρωπος, ὅποια κι' ἂν εἶναι ἡ φυλή του, τὸ γένος του, ἡ τάξη του, ἡ μόρφωσή του, ὁ βαθμὸς τῆς νοητικῆς καὶ ἠθικῆς ἐξελίξεώς του, εἶναι ἄξιος σεβασμοῦ καὶ ἀγάπης, εἶναι ἐπιδεκτικὸς τελειοποιήσεως μέχρι τοῦ ἀπείρου. Ὅλα τὰ ἀνθρώπινα ὄντα εἶναι μέλη τοῦ Ὅλου, υἱοὶ τοῦ αὐτοῦ Πατρός. Ἑπομένως, ἡ ἀδελφότης τῶν ἀνθρώπων δὲν εἶναι μόνον ἠθικὴ ἔννοια, ἀλλὰ καὶ φυσικὸς νόμος. Ὥστε οἱ δεσμοί μας μὲ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους εἶναι οὐσιαστικοὶ καὶ οἱ σχέσεις μας μ' αὐτοὺς πρέπει νὰ εἶναι πάντοτε ἁρμονικές.

Οἱ ἄνθρωποι ἦσαν πάντοτε πρόθυμοι ν' ἀνεγείρουν ναοὺς στὸ Θεὸ σὰν δημιουργὸ τοῦ παντὸς ἢ στοὺς θεοὺς σὰν ἐκπροσώπους τῶν φυσικῶν δυνάμεων. Πρὸς τὸ μέρος ὅμως τοῦ Ὅλου, πρὸς τὴ μικρογραφία τοῦ παντός, πρὸς τὸν ὅμοιό τους ἄνθρωπο, ἀντὶ σεβασμοῦ ἐκδηλώνουν περιφρόνηση, ἀντὶ ἀγάπης ἐκδηλώνουν μῖσος, ἀντίθετα πρὸς κάθε λογικὴ καὶ δικαιοσύνη.

«Σὲ καθέναν ἐκεῖνο ποὺ τοῦ ἀνήκει». Καὶ ἀνήκει σὲ κάθε ἄνθρωπο τὸ δικαίωμα ν' ἀναγνωρισθῆ σὰν αὐτόνομη συνειδητὴ ἀτομικότης, ἱκανὴ νὰ ἐξελίσσεται μὲ τὴν προσαρμογή της πρὸς τὸ φυσικὸ νόμο. Ἑπομένως, κάθε ἐπέμβαση ξένης θελήσεως στὴν αὐτονομία καὶ στὴν ἐξελικτικὴ ροὴ ποὺ ἀκολουθεῖ κάθε ἀνθρώπινη ἀτομικότης, θὰ τὴν παρεξέκλινε ἀπὸ τὴν ἐξελικτική της τροχιά. Ἡ ἀνθρώπινη ἀτομικότης πρέπει νὰ διαγράψη ἀνεπηρέαστα τοὺς ἐξελικτικούς της κύκλους, μὲ τὴν ἀλληλοδιαδοχὴ τῶν φαινομένων τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου, μέχρις ὅτου φθάσει στὴν πνευματικὴ ὡρίμανση, ὅπου ὑπάρχει ἡ τελειότης.

Ἡ κοινωνία ἔχει τὴν ὑποχρέωση νὰ παρέχη σὲ κάθε ἄτομο τὶς συνθῆκες τοῦ βίου καὶ τὰ μέσα γι' αὐτὴ τὴν προσπάθεια τῆς τελειοποιήσεως ἑκάστου. Ἔχει τὴν ὑποχρέωση νὰ παρέχη τὰ μέσα τῆς διατροφῆς καὶ συντηρήσεως τὰ μέσα τῆς πνευματικῆς ἀναπτύξεως, μὲ τὴν καθολικὴ ἐκπαίδευση καὶ τὴν αἰσθητικὴ καλλιέργεια.

Ἀπέναντι τῶν ὑποχρεώσεών της αὐτῶν ἔχει ἡ κοινωνία τὸ ἀντίστοιχο δικαίωμα νὰ νομοθετῆ καὶ νὰ κυβερνᾶ, νὰ ἐπιβάλη κυρώσεις καὶ ποινὲς μὲ τὸ μοναδικὸ σκοπὸ νὰ ἐξασφαλίση συνθῆκες βίου, ποὺ νὰ ἐπιτρέπουν τὴν ἐλεύθερη δράση καθενὸς χωρὶς κανενὸς νὰ παραβλάπτεται ἢ νὰ ἐμποδίζεται ἡ πρόοδος καὶ εὐημερία. Ἔτσι ἡ κοινωνία ὑποχρεοῦται νὰ διαχειρίζεται τὴ γῆ, τὰ προϊόντα της, τὰ μέσα τῆς παραγωγῆς καὶ ὅλα τὰ ἀγαθὰ τῆς ζωῆς, καὶ νὰ κατανέμη μὲ πνεῦμα ἀπόλυτης δικαιοσύνης σὲ καθέναν ἐκεῖνο ποὺ τοῦ ἀνήκει, ἐμποδίζοντας τοὺς σφετερισμοὺς τῶν ἰσχυροτέρων καὶ τὴν ἀνάδειξη προνομιούχων ἀτόμων ἢ τάξεων.

Ὅταν οἱ περισσότεροι ἀποκτή-

σουν συνείδηση τοῦ περιεχομένου τῶν λέξεων «Σὲ καθέναν ἐκεῖνο ποὺ τοῦ ἀνήκει», τότε ἀνεμπόδιστα θὰ θεσπισθοῦν νόμοι καὶ θὰ δημιουργηθῆ κοινωνία μὲ συνθῆκες βίου ποὺ ν' αρμόζη σὲ λογικὰ καὶ πνευματικὰ ὄντα, καὶ οἱ σχέσεις τῶν ἀνθρώπων θὰ εἶναι ὁμαλὲς καὶ ἀρμονικες, γιατὶ ἡ ἀτομικὴ δράση δὲ θὰ ἐμποδίζεται, ἀλλὰ θὰ ἐμπνέεται ἀπὸ τὴν ἔννοια τῆς καθολικῆς δικαιοσύνης, ἡ ὁποία ἀποβλέπει στὴν καθολικὴ προοδο καὶ εὐημερία. Αὐτὸ δὲν πραγματοποιήθηκε ἀκόμη, ὅπως φανερὰ δείχνει τὸ καθεστὼς τοῦ πολέμου, ἡ φτώχεια καὶ ὁ ἠθικὸς ἐκτροχιασμὸς τῶν ἀνθρώπων. Τὰ τυραννικὰ καθεστῶτα δικαιολογοῦνται ὅτι μεταχειρίζονται βια καὶ δεσμεύουν τὴν ατομικὴ ἐλευθερια, μὲ τὴν πρόφαση τῆς σκοπιμότητος, λησμονώντας ὅτι ἡ παρεκτροπὴ ἀπο το φυσικὸ νόμο δὲν μπορεῖ νὰ μεινη ἀτιμώρητη. Θεμέλιο τῆς κοινωνίας πρέπει νὰ εἶναι ἡ κατανόηση καὶ ἐφαρμογὴ ἀπὸ κάθε ἄνθρωπο τῆς ἐννοιας τῆς δικαιοσύνης καὶ ἡ ἀναγνωριση ἐκ μέρους τῆς κοινωνιας τοῦ κανόνος «Σὲ καθέναν ἐκεῖνο ποὺ τοῦ ἀνήκει».

5.— Φυσικὸ ἐπακόλουθο αὐτῶν τῶν αρχῶν εἶναι ἡ ἀναγνώριση σὲ κάθε ἄνθρωπο τῆς ἐλευθεριας τῆς σκεψεως, τοῦ λόγου και της συνειδήσεως, σὰν δικαιωμα που δὲν μπορεῖ ν' ἀφαιρεθῆ ἀπὸ κανεναν

Ο ΦΥΣΙΚΟΣ νόμος πρέπει νὰ εἶναι ὁ ρυθμιστὴς ὅλων τῶν εκδηλωσεων τῆς ἀνθρωπίνης ατομικοτητος καὶ ἑπομένως ὁ ἐμπνευστὴς τῶν κοινωνικῶν θεσμῶν. Θα επρεπε, λοιπον, ἡ δικαιοσύνη νὰ εἶναι ἡ ἀναγνώριση τῶν δικαιωμάτων που παρέχει ἡ φύση. Γιατὶ ἡ φύση παρέχει καθε τί ποὺ συντελεῖ στην αεναο εξέλιξη καθε μορφῆς, ενῶ η ἀνθρώπινη νομοθεσία, μὴ γνωριζοντας τὴ σύσταση, τὶς ἀνάγκες καὶ τὴν κατεύθυνση καθε ἀτομικότητος, πολλὲς φορὲς χαρακτηρίζει ως δικαιον ὅ,τι συμφέρει στοὺς λίγους ἡ στοὺς πολλούς, ἀγνοώντας τὸ φυσικὸ δικαίωμα.

Σύμφωνα μὲ τὸ φυσικὸ δίκαιο, δὲν μποροῦμε παρὰ ν' ἀναγνωρισωμε σὲ κάθε ἄνθρωπο σὰν ἀναφαίρετο δικαίωμα τὴν ἐλευθερία τῆς σκέψεως, τοῦ λόγου καὶ τῆς συνειδήσεως σὰν απαραίτητες ἐκδηλώσεις μὲ τὶς ὁποῖες ἀνεβαίνει τὶς βαθμίδες τῆς πνευματικῆς του ἐξελίξεως.

α΄) Ἐλευθερία τῆς σκέψεως.— Ἡ λειτουργία τῆς σκέψεως εἶναι μιὰ ἱκανότης ποὺ τὴν εξεδήλωσε ὁ ἄνθρωπος, ἀφοῦ πρῶτα ἀπέκτησε κατάλληλο αἰσθησιακὸ συστημα, μὲ τὸ ὁποῖον ἀντιλαμβάνεται τὸν ἀντικειμενικὸ κόσμο που τὸν περιβάλλει. Μὲ τὴ γνώση τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου, ἐννοεῖ τὴ λειτουργία τῶν νόμων ιῆς φύσεως, κατανοεῖ τὴ σύνθεση τῶν μορφῶν καὶ συλλαμβάνει τὴν πραγματικότητα καὶ τὴν ἀλήθεια. Ἀλλα γιὰ νο τὸ κατορθώση, πρέπει ἡ σκέψη νὰ λειτουργῆ ἐλεύθερα και ανεμποδιστα. Δὲν πρέπει νὰ επηρεαζεται ἀπο προκαταλήψεις ἢ ἀδυναμιες, οὔτε νὰ δέχεται φραγμοὺς στὴν ἔρευνα, χωρὶς νὰ περιφρονῆ τὰ πορίσματα τῆς σκέψεως τῶν αλλων καὶ τὴν ἀνθρώπινη ἐμπειρια, πρέπει νὰ τὰ κρίνη ὅλα με τὸ πρῖσμα της δικῆς του ἀτομικῆς σκέψεως, ἄν δὲ θέλη νὰ τὸν συντριψη ὁ ὄγκος τῆς αὐθεντιας τῶν ἄλλων, κ' ἔτσι νὰ μεταβληθῆ ἀπὸ ἐλευθερως σκεπτομενον ὄν, σε δουλικὸ δέκτη ξένων ἰδεῶν καὶ ξένης σκέψεως.

Ὁ ἄνθρωπος, γιὰ να κατανοήση την πραγματικότητα, κανένα φαινομενο δὲν πρέπει ν' ἀφινη ανεξερεύνητο, ἀλλὰ ν' ἀναζητῆ τα αιτια καὶ τοὺς σκοποὺς καθε μορφῆς. Ἡ σκέψη ξεπερναει τὰ ὅρια τῶν αισθήσεων καὶ συνεπῶς μονον μ' αὐτὴ μποροῦμε νο συλλάβωμε τη εικόνα τοῦ ἀπειρου καὶ να ἐπιτύχωμε τὴν καθολικὴ ἐποπτεια τῶν πραγματων.

β΄) Ἐλευθερία τοῦ λόγου.— Τὰ πορισματα της ελευθερας σκέψεως θα ἦσαν χωρὶς σημασιο για τὸ σύνολο, αν ἔμεναν μέσα στὸν ἐγκέφαλο τοῦ σκεπτομενου

καὶ δὲν μετεδίδοντο στοὺς ἄλλους ἀνθρώπους μὲ τὸ λόγο. Ἡ ἐμπειρία καὶ ἡ ἀνθρώπινη γνώση δὲ θ' ἀναπτύσσονταν ἂν ἔλειπε ἡ ἐλευθερία τοῦ λόγου. Οἱ δυνάμεις τῶν μορφῶν πολλαπλασιάζονται μὲ τὴν ἀλληλεπίδραση ποὺ χαρακτηρίζεται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους νόμος τῆς ἀγάπης.

Μὲ τὴν ἀλληλεπίδραση, τὴ σύγκριση καὶ τὴ σύγκρουση ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὴν ἐλευθερία τοῦ λόγου, πολλαπλασιάζονται οἱ ἰδέες καὶ ἐπιζοῦν ἀπ' αὐτὲς ἐκεῖνες ποὺ φέρνουν τὸ σπέρμα τῆς ἀλήθειας καὶ γίνονται ἀθάνατες, ἀκατάλυτες ἀπὸ τὸ χρόνο κι' ἀπὸ ὁποιαδήποτε ἀνθρώπινη δύναμη.

Γιὰ νὰ εἶναι, λοιπόν, ἀποτελεσματικὴ καὶ παραγωγικὴ ἡ ἐλευθερία τῆς σκέψεως, πρέπει ν' ἀκολουθῆται ἀπαραιτήτως ἀπὸ τὴν ἐλευθερία τοῦ λόγου.

γ') Ἐλευθερία τῆς συνειδήσεως.— Ὅταν λέμε «σεβασμὸ τῆς ἐλευθερίας τῆς συνειδήσεως» ἐννοοῦμε συνήθως τὸ σεβασμὸ στὴν ἐλευθερία ποὺ πρέπει νὰ ἔχη κάθε ἄνθρωπος νὰ πιστεύη καὶ νὰ λατρεύη τὸ Θεό, ὅπως ὁ ἴδιος τὸν ἀντιλαμβάνεται. Ἀλλὰ ἡ ἔννοια τῆς ἐλευθερίας τῆς συνειδήσεως ἔχει πλατύτερο καὶ βαθύτερο νόημα, γιατὶ ἐγγίζει τὴν ἔκταση τῆς ἐξελίξεως καὶ τὸ βαθμὸ τῆς πνευματικῆς ὡριμότητος κάθε ἀνθρώπου.

Ἡ συνείδηση ἔχει καὶ αὐτὴ τὸ στάδιο τῆς ἀναπτύξεώς της καὶ ἐξελίξεώς της, καὶ ἑπομένως πρέπει ν' ἀφήνεται ἐλεύθερη ὥστε ἀβίαστα καὶ χωρὶς ἐπιβολὴ νὰ σχηματίζη τὸ περιεχόμενό της, μὲ τὴ βοήθεια τῶν παραγόντων ποὺ τῆς παρέχουν οἱ φυσικὲς δυνάμεις. Στὴν ἀνάπτυξη τῆς συνειδήσεως συντρέχουν οἱ αἰσθήσεις, ἡ σκέψη, τὸ συναίσθημα, καὶ ἀκόμη ἄλλος ἕνας παράγων ποὺ εἶναι ἡ ἐσωτερικὴ ὑποκειμενικότης κάθε ἀτομικότητος.

Ἡ συνείδηση εἶναι ἡ φωνὴ τῆς φύσεως μέσα στὸν ἄνθρωπο. Εἶναι ἡ συνισταμένη τῶν γνωστικῶν ἱκανοτήτων τοῦ ἀνθρώπου, ἀνάλογα κάθε φορὰ μὲ τὸ βαθμὸ τῆς ἐξελίξεώς του. Γι' αὐτό, τὸ περιεχόμενο τῆς συνειδήσεως εἶναι μεταβλητὸ καὶ ἐπιδεκτικὸ τελειοποιήσεως. Ἐκεῖνο ποὺ σήμερα ἀποτελεῖ τὴν ἀκράδαντη πίστη μας, δὲν ἀποκλείεται αὔριο νὰ τὸ ἀπορρίψωμε σὰν πλάνη.

Ἡ συνείδηση ποὺ φωλιάζει στὸ πιὸ βαθὺ μέρος τοῦ ἀνθρώπου, ὅταν βρίσκεται σὲ ὀργανισμὸ ποὺ νὰ λειτουργῆ φυσιολογικὰ καὶ δὲν ἐμποδίζεται ἀπὸ διεστραμμένη σκέψη ἢ στεῖρα συναισθηματικότητα, μπορεῖ ν' ἀκούση καθαρότερα τὴ φωνὴ τῆς φύσεως καὶ νὰ πλησιάση περισσότερο στὴν Ἀλήθεια. Γιὰ νὰ τὸ ἐπιτύχη, πρέπει ν' ἀφεθῆ ἐλεύθερη ν' ἀναπτύσσεται ἀβίαστα, καὶ νὰ μὴν ἐπιδιώκεται ἡ ὑποδούλωσή της μὲ τὸν τρόμο, τὴ βία ἢ τὴ διαφθορά, ὅσες καὶ ἂν προβάλλονται δικαιολογίες ὅτι ὁ ζυγός της ἀποβλέπει στὴν πρόοδο καὶ στὴν εὐτυχία. Ἡ συνείδηση εἶναι τὸ ἄδυτο τοῦ ναοῦ κάθε ἀνθρώπου, καὶ μέσα ἐκεῖ μόνον ἡ ψυχὴ πρέπει νὰ τελετουργῆ τὴ βαθύτερη μυσταγωγία, μὲ τὴν ὁποία κατορθώνεται ἡ μετουσίωση τῶν ἀγενῶν ἰδεολογικῶν καὶ συναισθηματικῶν στοιχείων σὲ εὐγενῆ, ἡ μετατροπὴ τῆς πλάνης σὲ ἀλήθεια, καὶ ἡ ἐνατένιση τοῦ φωτὸς τῆς Ἀληθείας.

Μὲ τὴ λέξη «συνείδηση» χαρακτηρίζομε ὄχι μόνον τὸ ἐσωτερικὸ εἶναι τῆς ἀνθρωπίνης ἀτομικότητος, ἀλλὰ ἐπίσης καὶ τὸ ἰδεολογικὸ περιεχόμενο ποὺ ἀποτελεῖ τὸν ἠθικὸ γνώμονα τῆς δράσεως τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ τριλογία τῆς ἐλευθερίας τῆς σκέψεως, τῆς ἐλευθερίας τοῦ λόγου, τῆς ἐλευθερίας τῆς συνειδήσεως, πρέπει νὰ εἶναι τὸ πολικὸ ἀστέρι κάθε προσπάθειας καὶ κάθε κοινωνιολογικοῦ συστήματος ποὺ ἀποβλέπει στὴν πρόοδο τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς κοινωνίας.

6.—Ἡ ἐλευθερία εἶναι νόμος κάθε συνειδητῆς μορφῆς. Ἡ ἀνθρώπινη ἐλευθερία δὲν ἔχει ὅρια, παρὰ ἐκεῖνα ποὺ ἀπαιτεῖ ἡ ἁρμονικὴ συμβίωση τῶν ἀνθρώπων καὶ ἡ ὁμαδικὴ πρόοδος.

Οἱ νόμοι τῆς κινήσεως, τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἐλευθερίας συνυπάρχουν σὰν πρωταρχικοὶ φυσικοὶ νόμοι καὶ βρίσκονται σὲ κοινὴ λειτουργία σὲ κάθε ἀνθρώπινο ὄν. Ὁ βαθμὸς τῆς ἐξελίξεως κάθε ἀτομικότητος χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴν ἔνταση μὲ τὴν ὁποία ἐκδηλώνεται ἡ συνείδηση τῆς ἀτομικῆς ἐλευθερίας καὶ ὁ σεβασμὸς τῆς ἐλευθερίας τῶν ἄλλων.

Ὁ ἄνθρωπος, σὰν συνειδητὴ μορφή, ἔχει νόμο της ὑπάρξεώς του τὸ νόμο τῆς ἐλευθερίας καὶ μ' αὐτὸν ἀναπτύσσει τὶς φυσικὲς καὶ πνευματικές του δυνάμεις, νικᾶ τὴν ἀντίδραση τοῦ περιβάλλοντος καὶ προχωρεῖ στὴν ἀτέρμονα ἐξέλιξή του.

Ἀλλὰ πῶς θὰ φθάση ὁ ἄνθρωπος στὰ ὕψη τῆς τελειοποιήσεως; Μὲ τὴν ἀπόκτηση πλήρους συνειδήσεως τοῦ περιβάλλοντος καὶ τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ μὲ πλήρη ἀνάπτυξη τῆς ἐλευθερίας του.

Ἡ γνώση τῶν δυνάμεων τῆς φύσεως καὶ τῶν μορφῶν τοῦ περιβάλλοντος, ἡ αὐτογνωσία καὶ ἡ ἐπίγνωση τῶν δικαιωμάτων καὶ τῶν ὑποχρεώσεων ἑκάστου, γεννοῦν συνείδηση τοῦ νόμου τῆς ἐλευθερίας, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν ἀφύπνιση τῆς βουλητικῆς ἱκανότητος, ἡ ὁποία σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴ γνωστικὴ ἱκανότητα, ἐπιτρέπει στὸν ἄνθρωπο νὰ δρᾶ ἐλευθέρως, ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ μὴ βλάπτη. Γι' αὐτὸ λέμε ὅτι ἡ ἀνθρώπινη ἐλευθερία δὲν ἔχει ὅρια, παρὰ ἐκεῖνα ποὺ ἀπαιτεῖ ἡ ἁρμονικὴ συμβίωση καὶ ἡ ὁμαδικὴ πρόοδος.

Μὲ τὴν ἐπίγνωση τοῦ δικαιώματος τῆς ἐλευθερίας ἡ ἀνθρώπινη θέληση μπορεῖ νὰ δρᾶ, εἴτε σύμφωνα μὲ τὸ φυσικὸ νόμο, εἴτε ἀντίθετα πρὸς αὐτόν. Ἂν ἐνεργῆ σύμφωνα μὲ τὸ φυσικὸ νόμο, τότε ἡ δράση της εἶναι θετικὴ καὶ βοηθεῖ τὴν ἀτομικὴ καὶ ὁμαδικὴ πρόοδο. Ἂν ἐνεργῆ ἀντίθετα πρὸς τὸ φυσικὸ νόμο, τότε ἡ δράση της εἶναι ἀρνητική, ἐμποδίζει τὴν ἁρμονικὴ συμβίωση καὶ δημιουργεῖ στασιμότητα στὴν ἐξέλιξη.

Ἀλλὰ ἡ φύση προχωρεῖ στὸ ἔργο της, τῆς ἐξελίξεως τῶν μορφῶν καὶ συνειδήσεων, ἐφαρμόζοντας ἀμείλικτα τὸ νόμο τῆς εἱμαρμένης, ποὺ μὲ τὶς δοκιμασίες καὶ τὸν πόνο διδάσκει καὶ ξαναφέρνει τὰ πάντα στὴν ἐξελικτικὴ ροὴ τοῦ φυσικοῦ νόμου, ὅπου ὑπάρχει ἡ ἁρμονία.

Ἀφοῦ ἡ ἐλευθερία εἶναι φυσικὸς νόμος, δὲν μπορεῖ ν' ἀποτελῆ προνόμιο τῶν ὀλίγων ἢ παραχώρηση, εἴτε τοῦ Θεοῦ, εἴτε τῶν ἀνθρώπων. Εἶναι φυσικὸ δικαίωμα κάθε συνειδήσεως καὶ ἐπομένως δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ τὸ ἀφαιρέση, δὲν ἐπιτρέπεται κανεὶς νὰ μὴν τὸ ἀναγνωρίζη ἢ νὰ μὴν τὸ σέβεται.

Τὸ ἱερὸ δικαίωμα τῆς ἐλευθερίας ὁ ἄνθρωπος τὸ στερεῖται κάποτε ἀπὸ ἐξωτερικὴ βία, καὶ τότε ἔχει τὴν ὑποχρέωση νὰ τὸ ἐπανακτήση, μὲ ὅλα τὰ μέσα. Μὲ τὴν πειθώ, μὲ τὴ διαφώτιση, μὲ τὴ διαμαρτυρία, μὲ τὴν ἀντίσταση, μὲ τὴν ἐπανάσταση, ἐν ἀνάγκη καὶ μὲ τὰ ὅπλα. Καμμία θυσία δὲν εἶναι μεγάλη, ὅταν γίνεται γιὰ τὴν ἐλευθερία. Κανένας ἀγὼν δὲν ἐξαγνίζει περισσότερο τὸν ἄνθρωπο, ἀπὸ τὸν ἀγῶνα γιὰ τὴν ἐλευθερία. Καὶ κανένας ἄνθρωπος δὲν εἶναι μισητότερος ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ ἐπιβουλεύεται τὴν ἐλευθερία, ποὺ δὲν τὴν σέβεται, ποὺ τὴν ἀφαιρεῖ.

Μολονότι ἔχουν λεχθῆ τόσα πολλὰ γιὰ τὴν ἐλευθερία καὶ ἔχουν χυθῆ ποταμοὶ αἵματος στὸ ὄνομά της, ἐν τούτοις ὁ ἄνθρωπος δὲν τὴν ἐκτιμᾶ ἀνάλογα μὲ τὴν ἀξία της. Τὴν ἐκτιμᾶ καὶ τὴ νοσταλγεῖ μονάχα ὅταν τὴ χάσει. Εἴθε οἱ τελευταῖες δοκιμασίες νὰ διδάξουν τοὺς ἀνθρώπους περισσότερα ἀπὸ κάθε θεωρητικὴ διδασκαλία.

Ἡ ἐλευθερία διακρίνεται σὲ ἀτομικὴ καὶ σὲ ὁμαδική. Τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ἀτομικῆς ἐλευθερίας εἶναι ἡ ἐλευθερία τῆς σκέψεως, ἡ ἐλευθερία τοῦ λόγου, ἡ ἐλευθερία τῆς συνειδήσεως. Τῆς ὁμαδικῆς ἐλευθερίας ὑποδιαιρέσεις εἶναι ἡ οἰκονομικὴ ἐλευθερία, ἡ κοινωνικὴ ἐλευθερία, ἡ πολιτικὴ ἐλευθερία. Γιὰ τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ἀτομικῆς ἐλευθερίας ὁμιλήσαμε ἤδη. Θὰ μιλήσωμε, λοιπόν, τώρα γιὰ τὶς ὑποδιαιρέσεις τῆς ὁμαδικῆς ἐλευθερίας.

α΄) Οἰκονομικὴ ἐλευθερία.—Ἡ ἀτομικὴ ἐλευθερία δυσχεραίνεται ὅταν δὲν ὑπάρχουν στὴν κοινωνία συνθῆκες ποὺ νὰ ἐξασφαλίζουν τὴν οἰκονομικὴ ἀνεξαρτησία. Ὅταν δὲν ὑπάρχουν σὲ κάθε μέλος τῆς κοινωνίας ἐπαρκῆ τὰ μέσα τῆς ζωῆς, τότε τὸ ἔνστικτο τῆς αὐτοσυντηρήσεως παρορμᾶ στὴν ἁρπαγὴ τῶν μέσων τῆς ζωῆς μὲ τὸ δόλο ἢ μὲ τὴ βία, καὶ τότε ἀντὶ τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἁρμονικῆς συμβιώσεως ἐπικρατοῦν ἡ ἀδικία, αἱ συγκρούσεις συμφερόντων καὶ ὁ πόλεμος, ποὺ τοὺς συνοδεύει ὁ πόνος καὶ ἡ δυστυχία.

β΄) Κοινωνικὴ ἐλευθερία.—Τὰ διάφορα ἰδεολογικὰ ρεύματα ἔχουν ἐπιδράσει μὲ τέτοιον τρόπο ἐπάνω στὴ σκέψη τῶν ἀνθρώπων, ὥστε ἔχουν δημιουργηθῆ ὡρισμένες παραδόσεις καὶ προκαταλήψεις, ποὺ ἀσκοῦν δεσποτεία ἐπάνω στὸ κοινωνικὸ ἄτομο. Ἔτσι ἡ πορεία του δὲν κανονίζεται ἀπὸ τὶς ὑπαγορεύσεις τοῦ φυσικοῦ νόμου, ἀλλ' ἀπὸ τὶς ἀξιώσεις τῆς κοινῆς γνώμης, ποὺ συνήθως εἶναι παράλογες καὶ ἀντιφυσικές, καὶ ἐμποδίζουν τὴν ἐλεύθερη ἐκδήλωση τῶν ἰδεῶν τῶν ἀνθρώπων. Κάθε μέλος τῆς κοινωνίας πρέπει νὰ ἔχῃ ἀναφαίρετο δικαίωμα νὰ σκέπτεται καὶ νὰ ἐνεργῇ ἐλεύθερα, ἐφ' ὅσον δὲν βλάπτει τοὺς ἄλλους.

γ΄) Πολιτικὴ ἐλευθερία.—Ἡ ὁμαδικὴ ἐλευθερία βρίσκει τὴν πληρέστερη ἔκφρασή της στὴν πολιτικὴ ἐλευθερία, γιατὶ μ' αὐτὴν ἐξασφαλίζεται ἡ ἐλευθερία τοῦ ἀτόμου καὶ τοῦ συνόλου. Γιὰ νὰ ὑπάρχῃ πολιτικὴ ἐλευθερία, εἶναι ἀπαραίτητο νὰ ὑπάρχῃ ρυθμιστὴς ποὺ νὰ κανονίζῃ τὶς σχέσεις μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς κοινωνίας. Αὐτὸς ὁ ρυθμιστὴς εἶναι ὁ Νόμος. Ὁ νόμος δὲν πρέπει νὰ ἐκπροσωπῇ τὴ θέληση τοῦ ἑνός, μονάρχου ἢ δικτάτορος, οὔτε τὴ θέληση τῶν ὀλίγων. Πρέπει νὰ ἀπορρέῃ ἀπὸ τὴ θέληση τῶν πολλῶν, γιὰ νὰ βοηθῇ τὴν πρόοδο ὅλων καὶ νὰ ἱκανοποιῇ τὸ σύνολον. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἔννοια τῆς δημοκρατίας.

Ὁ νόμος πρέπει νὰ ἔχῃ γιὰ ἐμπνευστή, ὑπόδειγμα καὶ πρότυπο τὸ φυσικὸ νόμο. Οἱ πολιτικοὶ καὶ κοινωνικοὶ νόμοι δὲν πρέπει νὰ ἀποβλέπουν σὲ συμβιβασμοὺς ἢ ἱκανοποίηση τῶν συμφερόντων μερικῶν τάξεων σὲ βάρος ἄλλων. Ὁ νόμος πρέπει ν' ἀποβλέπῃ στὴν ἐξασφάλιση τῆς ἐλευθερίας ἑκάστου καὶ στὴν ἀνεξαρτησία τοῦ συνόλου. Νὰ ἔχῃ χαρακτῆρα καθολικὸ καὶ ὄχι ταξικό, γιατὶ τότε φέρνει τὸ σπέρμα τῆς ἀδικίας καὶ δὲν μπορεῖ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἁρμονικὴ συμβίωση τῶν μελῶν τῆς κοινωνίας καὶ τὴν πρόοδο τοῦ συνόλου.

Στὴ φύση δὲν ὑπάρχει ἀγαθὸ μεγαλύτερο ἀπὸ τὴν ἐλευθερία. Ἡ ἔννοιά της εἶναι ἁπλῆ καὶ φυσική. Δὲ χρειάζεται παρὰ καλὴ θέληση ἐκ μέρους τῶν ἀνθρώπων γιὰ τὴν κατανόησή της, καὶ σταθερὴ θέληση γιὰ τὴν ὑπεράσπισή της.

7.— Κάθε πολίτης ἔχει τὴν ὑποχρέωση νὰ ἐνδιαφέρεται γιὰ τὴν εὐημερία καὶ πρόοδο τοῦ συνόλου. Ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐκλέγῃ τὴ μορφὴ τοῦ πολιτεύματος, νὰ θεσπίζῃ τοὺς νόμους καὶ νὰ ἐλέγχῃ καθέναν ποὺ ἐπιβουλεύεται τὰ δικαιώματα τῆς πλειοψηφίας.

Οἱ συνθῆκες τῆς ζωῆς καὶ ἡ μηχανικὴ πρόοδος ἔφεραν σὲ στενὴ ἐπαφὴ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἐπέτειναν τὴν οἰκονομικὴ καὶ πνευματικὴ ἀλληλεπίδραση καὶ ἀλληλεξάρτηση ὅλων. Ἔτσι, ἡ ἔννοια «πολίτης τῆς Γῆς» ἔγινε πραγματικότης. Ὁ ἄνθρωπος δὲν μπορεῖ νὰ πε-

ριορισθῆ στὸ ἄτομό του, ἀλλὰ ὀφείλει νὰ ἐνδιαφέρεται γιὰ τὴν εὐημερία τοῦ συνόλου. Δὲν μπορεῖ πιὰ νὰ εὐημερήση ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ σύνολο. Ὅσο κι' ἂν εἶναι ὁ ἴδιος φωτισμένος, μοιραίως θὰ προσκρούση στὶς ἀντιλήψεις τῶν πολλῶν. Πρῶτο, λοιπόν, καθῆκον καὶ συμφέρον τοῦ φωτισμένου ἀνθρώπου εἶναι νὰ διαφωτίση τοὺς πολλοὺς καὶ νὰ ἐνδιαφερθῆ καὶ συνεργασθῆ γιὰ τὴν ἐξέλιξη καὶ πρόοδο τῶν συνανθρώπων του. Νὰ μεριμνήση γιὰ τὴ δημιουργία κοινωνίας ποὺ νὰ εὐημερῆ καὶ νὰ σέβεται τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου.

Ἔτσι, μαζὶ μὲ τὴν προσπάθεια γιὰ τὴν ἀτομικὴ ἐξέλιξη, πρέπει καθένας νὰ προσπαθῆ γιὰ τὴν πρόοδο καὶ τὴν εὐημερία τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου. Προσφέροντας καθένας ὅ,τι μπορεῖ γιὰ τὴν εὐημερία τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου, εἴτε χειρωνακτικὴ ἐργασία, εἴτε πνευματικὴ ἐπίδοση, ἔχει βεβαίως τὸ δικαίωμα, ἀλλὰ καὶ τὴν ὑποχρέωση νὰ δίνη τὴ γνώμη του γιὰ τὴ διαμόρφωση τῆς κοινωνίας, καὶ ὄχι νὰ ἐμπιστεύεται στὸν ἕνα ἢ στοὺς λίγους.

Κάθε πολίτης ἔχει τὸ δικαίωμα καὶ τὴν ὑποχρέωση νὰ ἐκφράζη τὴ γνώμη του γιὰ τὴ μορφὴ τοῦ πολιτεύματος καὶ γιὰ τὸν τρόπο τῆς διοικήσεως. Ἡ πλειοψηφία ἀποφασίζει καὶ ἡ μειοψηφία σέβεται τὴν ἀπόφαση τῆς πλειοψηφίας. Αὐτὴ εἶναι ἡ Δημοκρατία.

Καθένας ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐλέγχη ὅποιον ἐπιβουλεύεται τὰ δικαιώματα τῶν πολιτῶν. Οἱ διαχειριζόμενοι δημόσια λειτουργήματα ἔχουν τὴν ὑποχρέωση νὰ δέχωνται τὸν ἔλεγχο, γιατὶ χωρὶς αὐτὸν κινδυνεύουν καὶ οἱ ἴδιοι νὰ παρεκτραποῦν.

Βεβαίως ὁ ἔλεγχος δὲν πρέπει νὰ μεταβάλλεται σὲ ἀσύδοτη ἐπίκριση. Ἡ πολιτικὴ διαπαιδαγώγηση θὰ φέρη τὴν πολιτικὴ ὡριμότητα. Ὅποιος ἀναμιγνύεται στὰ κοινὰ πρέπει νὰ προσφέρη τὶς διανοητικὲς καὶ ἠθικές δυνάμεις του ὑπὲρ τοῦ συνόλου, χωρὶς νὰ περιμένη ὑλικὰ ἀνταλλάγματα. Ἡ πολιτικὴ δὲν πρέπει νὰ γίνεται βιοποριστικὸ ἐπάγγελμα ἢ μέσον ἱκανοποιήσεως φιλοδοξιῶν ἢ προσωπικῶν συμφερόντων. Ἡ θέληση τῶν πολιτῶν ἐκφράζεται δικαιότερα μὲ τὰ λεγόμενα «ἀναλογικὰ» ἐκλογικὰ συστήματα, γιατὶ ἔτσι δὲν καταπνίγεται ἡ φωνὴ τῆς μειοψηφίας. Ἡ διαφώτιση περὶ τῶν δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων τοῦ πολίτου θὰ διαπαιδαγωγήση τὸ λαὸ καὶ θὰ τοῦ δώση τὴν πολιτικὴ ὡριμότητα, ὥστε ἡ πολιτικὴ ζωὴ νὰ λειτουργῆ ὁμαλῶς, ρυθμιζομένη ἀπὸ τὴν ἀνόθευτη θέληση τῆς πλειοψηφίας. Αὐτὸ ἀποτελεῖ τὴ Δημοκρατία.

Ἔτσι θὰ μπορέσουν νὰ διακριθοῦν οἱ ἱκανοὶ καὶ οἱ ἐνάρετοι, ἀπὸ τοὺς δημαγωγούς, ἰδιοτελεῖς καὶ σφετεριστάς. Νὰ ἐκλέγωνται οἱ πρῶτοι καὶ νὰ παραμερίζωνται οἱ δεύτεροι.

Ἡ ἀπώλεια τῆς ἀτομικῆς καὶ ὁμαδικῆς ἐλευθερίας ὁδηγεῖ στὴ δουλεία, στοὺς πολέμους, στὴ δυστυχία. Ἀποτελεῖ, λοιπόν, ἱερὴ ὑποχρέωση γιὰ κάθε ἄνθρωπο νὰ ὑπερασπίζεται τὴν ἐλευθερία του καὶ τὴν ἐλευθερία τῶν ἄλλων, νὰ ὑπερασπίζεται καὶ νὰ διαδίδη τὰ φυσικὰ δικαιώματά του καὶ τὰ δικαιώματα τῶν ἄλλων. Τὰ φυσικὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου εἶναι τὸ μεγαλύτερο ἀγαθὸ τῆς ζωῆς.

Αὐτὲς εἶναι οἱ 7 ἀρχὲς τῶν φυσικῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου, ὅπως τὶς συνέλαβε καὶ ἐμπνευσμένα τὶς ἀνέπτυξεν ὁ ἀείμνηστος Ἰωάννης Βασιλῆς. Νομίζω ὅτι δὲν ἐπρόδωσα τὸ πνεῦμα του μὲ τὸν τρόπο ποὺ τὶς μετέφερα, ἁπλουστεύοντας τὴ γλῶσσα καὶ συντομεύοντας τὴν ἀνάπτυξη, ὥστε νὰ περιληφθῆ τὸ ὅλον στὰ πλαίσια ἑνὸς ἄρθρου.

Ἀνοιξιάτικες σκέψεις

Τοῦ Δρος ΓΟΥ·Ι·ΛΝΤΕΡ ΠΕΝΦΗΛΔ
Νευρολόγου (Μόντρεαλ — Καναδᾶς)

ΒΛΕΠΕΤΕ αὐτὸ τὸ μικρὸ πραγματάκι ποὺ κινεῖται πάνω στὸ δένδρο; Εἶναι μιὰ κάμπια. Εἶχε κλώσει μιὰ κατοικία γιὰ νὰ κοιμηθῆ ὅλον τὸν χειμῶνα. Τώρα ἑτοιμάζεται νὰ ἐξέλθη. Βλέπετε πῶς βγάζει τὰ ποδάρια της;

Σύντομα θὰ βγῆ ὅλη καὶ θὰ πετάξη μὲ ἀραχνοΰφαντα φτερά. Θὰ τὸ κάμη γιὰ πρώτη φορὰ καὶ ὅμως, τί παράξενο, ξέρει καλὰ πῶς νὰ τὸ κάμη. Καὶ πετάγοντας στὸν ἀέρα, θ' ἀναζητήση τὰ λουλούδια ποὺ προτιμοῦσε καὶ ἡ μητέρα της — ἡ μητέρα ποὺ τὴν ἄφησε αὐγό, ἡ μητέρα ποὺ ποτὲ δὲν τὴν εἶδε. Ἀκόμη, θὰ ψάξη νὰ βρῆ τὸ σύντροφό της καὶ μαζὶ θὰ χορέψουν στὸν ἥλιο τοῦ καλοκαιριοῦ. Ποιὸς τὴν δασκάλεψε νὰ κάνη ἔτσι; Κανείς. Ἡ μνήμη τῆς φυλῆς της, ποὺ περιείχετο μέσα στὸ αὐγό, ἀπὸ τὸ ὁποῖο καὶ βγῆκε.

Ποιὸς ἐδασκάλεψε ἐκεῖνο τὸ πουλὶ πάνω στὸ δένδρο νὰ κτίζη φωλιὰ καὶ νὰ ταΐζη τὰ μικρά του; Κανείς. Ποιὸς εἰδοποίησε τὴν πάπια ποὺ κολυμπάει ἐκεῖ κάτω, ὅτι ἀπὸ τὴν παρουσία μας κινδυνεύουνε τ' αὐγά της; Θυμᾶται τί εἶναι καλὸ καὶ τί κακὸ ἀπὸ τοὺς προγόνους της. Δὲν ἐρώτησε νὰ μάθη. Ἡ σοφία χιλιάδων — χιλιάδων ἐτῶν ζωῆς εἶναι μέσα στὸ μυρμηγκάκι ἐκεῖνο καὶ θὰ διαιωνίζεται περαιτέρω.

Αὐτὰ τὰ πλάσματα ὑπῆρξαν σύντροφοί μου καὶ πολλὰ μὲ δίδαξαν.

Ἀλλὰ ὁ ἄνθρωπος διαφέρει. Ἀδυνατεῖ νὰ θυμηθῆ τὴν πεῖρα τῶν προγόνων του. Δὲν ἀποκτᾶ γνώση στὴν κοιλιὰ τῆς μάννας του, οὔτε ποτίζεται σοφία μὲ τὸ γάλα της. Χρειάζεται νὰ τὰ διδαχθῆ ὅλα, μὲ λέξεις καὶ παραδείγματα, ἐ.ῶ σ' αὐτὴ τὴ διδασκαλία συνυπάρχει σοφία καὶ ἀνοησία, σωστὸ καὶ λαθεμένο. Καὶ ὁ ἄνθρωπος, δυστυχῶς, ὀφείλει νὰ διαλέξη.

Ἐσεῖς καὶ ἐγὼ μποροῦμε νὰ καθήσωμε δωπέρα καὶ νὰ ἐξετάσουμε τί θὰ κάνουμε. Οἱ ἀποφάσεις δὲν ἔρχονται μόνες τους. Ἡ ἄνοιξις δὲν μᾶς ἀναγκάζει σ' αὐτὴν ἢ ἐκείνη τὴν ἀλλαγή. Ἀλήθεια εἶναι ὅτι μᾶς φέρνει μερικὲς ὁρμές, ὅπως καὶ στὰ ζῶα. Ἀλλὰ μποροῦμε νὰ τὶς ἐλέγξουμε. Ὑπάρχει μέσα στὸν καθένα μας ἕνα σῶμα, μόνο ποὺ εἶναι τυφλὸ καὶ κωφό.

Ὅμως, μέσα μας ὑπάρχει καὶ κάτι ἄλλο, ἕνα πνεῦμα. Καὶ τὸ πνεῦμα μπορεῖ νὰ κάνη τοῦτο ἢ τὸ ἄλλο.

Μερικοὶ λένε πὼς τὸ πνεῦμα ἑδρεύει στὴν καρδιὰ καὶ ἐκεῖ σκεπτόμεθα. Ὅ,τι καὶ νὰ συμβαίνη, στὴ ζωή του ὁ καθένας μας διδάσκεται καὶ ἀποθηκεύει γνώση. Ζητοῦμε σοφία καὶ ἡγεσία ἀπὸ ἄλλους ἀνθρώπους.

Στὶς καρδιές μας μποροῦμε νὰ συλλογιζόμαστε καὶ νὰ σχεδιάζουμε. Συσκεπτόμεθα μὲ τὸν ἑαυτό μας καὶ μὲ ἄλλους ἀνθρώπους. Ἔχουμε προικισθῆ μὲ τὴ δύναμη νὰ ἐννοοῦμε τὸν κόσμο καὶ νὰ διαπιστώνουμε τὴν ὕπαρξη πνεύματος.

Ὁ Θεὸς εἶναι τὸ μεγάλο πνεῦμα τοῦ κόσμου. Δὲν εἶναι πλασμένος ἀπὸ πηλὸ ἢ πέτρα, ἀπὸ χρυσάφι ἢ ἀσήμι. Ἴσως εὑρίσκεται σὲ ὅλα τὰ πράγματα, καθὼς μέσα μου εἶναι τὸ πνεῦμα. Πάντως, νομίζω ὅτι πρέπει νὰ συσκεφθῶ μαζί Του.

Ἔτσι λοιπὸν προσπάθησα νὰ τὸν καταλάβω, χωρὶς νὰ ξέρω ποῦ ἔπρεπε νὰ Τὸν περιμένω ἢ νὰ Τὸν ἀκούσω ἢ νὰ Τὸν ἀντιληφθῶ στὴν καρδιά μου. Πιστεύω ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, ἀπὸ τότε ποὺ ἄρχισε ὁ χρόνος, ἀναζητοῦν τὸν Θεό. Ὅταν ἀπέτυχαν νὰ Τὸν ἰδοῦν καὶ νὰ Τὸν ἀκούσουν, μερικοὶ ἔφτιασαν ἕνα εἴδωλο. Οἱ ἄλλοι, βλέποντας τὸ εἴδωλο, δὲν ξαναδοκίμασαν νὰ κατανοήσουν.

Ἀντίκρυσα τοὺς οὐρανούς, τὸν ἥλιο καὶ τὸ φεγγάρι καὶ τ' ἀστέρια, ποὺ κινοῦνται σὲ κανονικὲς τροχιές· τὴν στερηὰ καὶ τὴ θάλασσα, τὴ βροχὴ καὶ τὸν ἄνεμο, καὶ ὅλα τὰ ζωντανὰ ὄντα, μεγάλα καὶ μικρά. Καὶ παρατηρῶντας τὴν διατεταγμένη κίνηση ὅλων τῶν ὄντων, σκέφθηκα πὼς πρέπει νὰ ὑπάρχη μονάχα ἕνας Θεὸς σὲ ὅλ' αὐτά, ὄχι πολλὰ συγκρουόμενα πνεύματα. Θὰ εἶναι σοφὸς καὶ δίκαιος. Καὶ μονάχα ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἱκανὸς νὰ ἀποκτᾶ τέτοιες γνώσεις καὶ αὐτὸ γιατὶ τὸ πνεῦμα του μοιάζει μὲ τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ...

Σπεῖρε μιὰ πρᾶξι, θὰ θερίσης μιὰ συνήθεια. Σπεῖρε μιὰ συνήθεια, θὰ θερίσης ἕνα χαρακτῆρα. Σπεῖρε ἕνα χαρακτῆρα, θὰ θερίσης ἕνα πεπρωμένο.

Κ. ΡΗΝΤ

Ἀπὸ ὅλα τὰ καθήκοντα, πιὸ πολὺ ὑποτιμοῦμε τὸ καθῆκον τῆς εὐτυχίας.

Ρ. ΣΤΗΒΕΝΣΟΝ

Η ΜΥΣΤΙΚΗ ΜΟΙΡΑ ΔΥΟ ΜΕΓΑΛΩΝ

ΚΑΤΑ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος, ἕνας νεαρὸς Λονδρέζος ποὺ ἔκαμνε τὸν περίπατό του ἀνὰ τοὺς ἀγροὺς, βλέποντας μιὰ ἥσυχη λίμνη μὲ ὁλοκάθαρα νερά, ἔνιωσε μιὰ δυνατὴ παρόρμησι γιὰ ἕνα πρωϊνὸ δροσερὸ μπάνιο. Καὶ χωρὶς διόλου νὰ καθυστερήση, γδύθηκε, ἄφησε τὰ ροῦχα του στὴν ὄχθη, καὶ παρεδόθη στὴ γοητεία τοῦ νεροῦ. Ἦταν πολὺ ὄμορφο. Προχώρησε εἰς βάθος καὶ ἀπελάμβανε τὸ μπάνιο του, ὅταν, ξαφνικά, ἕνα δυνατὸ κτύπημα στὸ πόδι, μιὰ κράμπα, τὸν ἔκανε ἀνίκανον γιὰ κάθε κίνησι. Χτυποῦσε μὲ ἀγωνία τὰ χέρια του καὶ προσπαθοῦσε νὰ κρατηθῇ στὴν ἐπιφάνεια, ἐνῶ ἐφώναζε «βοήθεια». Ἡ ζωή του βρέθηκε σὲ μεγάλο κίνδυνο, γιατὶ ἦταν ἀπίθανο νὰ τὸν ἀκούσουν ἄνθρωποι σ' ἐκείνη τὴν ἐρημιὰ καὶ ἂν τὸν ἄκουγαν, νὰ προφθάσουν... Κι' ὅμως τὸ ἀπίθανο συνέβη. Ἕνας νεαρὸς ἀγρότης, ποὺ ἐργαζόταν ἔξω ἀπὸ τὴν ἀγροικία τῆς οἰκογενείας του, ἄκουσε τὶς ἐπικλήσεις, ὥρμησε στὴ λίμνη καὶ ἔπεσε, ὅπως ἦταν, στὸ νερό. Σὲ λίγο εἶχε σύρει στὴν ὄχθη, σῶον, τὸν νεαρὸ Λονδρέζο...

Ἡ οἰκογένεια τοῦ νεαροῦ Λονδρέζου ἀντήμειψε γενναῖα τὸν σωτῆρα, ὁ ὁποῖος, καθὼς ἐκμυστηρεύθηκε, θὰ μποροῦσε πιὰ νὰ πραγματοποιήση τὸ ὄνειρο τῆς ζωῆς του: νὰ σπουδάση γιατρός.

Πέρασαν χρόνια πολλά... Κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου ὁ ἄλλοτε νεαρὸς Λονδρέζος, ποὺ ἐκινδύνεψε νὰ πνιγῆ, εἶχε γίνει Πρωθυπουργὸς τῆς Βρετανικῆς Αὐτοκρατορίας. Καὶ τότε ξανὰ ἐκινδύνεψε

πολύ, διότι μὲ τὶς συνεχεῖς μετακινήσεις του προσεβλήθη ἀπὸ πνευμονία, πολὺ βαρειὰ γιὰ τὴν ἡλικια του. Οἱ θεράποντες ἰατροί του, ἀφοῦ ἐξήντλησαν ὅλα τὰ μέσα ποὺ διέθεταν, ἐζήτησαν τὴν βοήθεια τοῦ ἤδη διασήμου ἐπιστήμονος,ὁ ὁποῖος ἀνεκάλυψε τὴν Πενικιλλίνη.

Ὁ Οὐΐνστων Τσῶρτσιλ ἐσώθη. Καὶ ὅταν ἀνέρρωσε, ζήτησε νὰ παρουσιασθῇ ἐνώπιόν του ὁ ἐφευρέτης τῆς Πενικιλλίνης, ὁπότε διεπίστωσε μὲ ἐξαιρετικὰ εὐχάριστη ἔκπληξι, πὼς ὁ Ἀλεξάντερ Φλέμιγκ δὲν ἦταν ἄλλος ἀπὸ ἐκεῖνον τὸν νεαρὸ ἀγρότη, ποὺ τὸν εἶχε σώσει στὴ λίμνη...

Προφανῶς κάποια μυστικὴ Μοῖρα συνδέει τοὺς δύο μεγάλους Ἄνδρες...

Μὲ ἐπίσης εὐχάριστη ἔκπληξι, ὁ «Πατέρας τῆς Εἰρήνης» ἔμαθε ὅτι, ὅπως κι' αὐτός, ὁ Φλέμιγκ ἦταν Τέκτων.

Σὰν πρωθυπουργός, ἀπένειμε στὸν Ἐπιστήμονα Φλέμιγκ τὰς δεούσας διακρίσεις γιὰ τὴν τόσο εὐεργετικὴ γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα ἀνακάλυψί του.

Σὰν Τέκτων, ἀλλὰ καὶ σὰν ἀληθινὸς τζέντλεμαν καὶ ἄξιος τοῦ ὀνόματος Ἄνθρωπος, ἐπεσκέφθη τὴν «Μητέρα Στοὰν» τοῦ Ἀδελφοῦ Φλέμιγκ, γιὰ νὰ διαδηλώση καὶ ἐκεῖ, σὲ πανηγυρικὴν συνεδρίαν, τὴν εὐγνωμοσύνη του καὶ τὴν ἀδελφικὴ του ἀγάπη.

Ἐλευθέρα ἀπόδοσις.

Ε. Δ. ΠΑΛΑΜΟΥΡΔΑ ἐκ τοῦ Ἱσπανικοῦ.

Τῆς Revista Massonica Chilena.

Σκαβε βαθειὰ καὶ χτίζε, μέσα στὴ ρίζα τῶν πραγμάτων.

ΡΟΜΠΕΡΤ ΜΠΡΑΟΥΝΙΓΚ

Σοφος εἶναι ὁ ἱκανος νὰ διακρίνη μεταξὺ τῆς περιωρισμένης γνώσεώς του καὶ τῆς ἀπεριορίστου ἀγνοίας του.

Ν. ΣΡΙ ΡΑΜ

ΠΑΥΛΟΥ ΝΙΡΒΑΝΑ

Τὸ δρομαλάκι τῆς εὐτυχίας

ΗΤΑΝΕ μεγάλη γιορτή, μιὰ φωτεινὴ ἀπριλιάτικη μέρα. Ὕστερ' ἀπ' τὴν κακὴ βαρυχειμωνιὰ ὅλη ἡ πλάση ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη, ἄνθρωποι, δένδρα, λουλούδια, ὡς καὶ τὸ μικρότερο σπυρὶ τῆς ἄμμου στὴν ἀκρογιαλιά, παίρνανε τὸ μερτικό τους ἀπ' τὸ πανηγῦρι τοῦ Ἥλιου. Κι' ἤτανε τόση ἡ χαρὰ ποὺ ἀνέβαινε ἀπ' τὴ γῆ στὸν οὐρανό, ποὺ ἔμοιαζε σὰν βαθειὰ θλίψη μιᾶς ἀπέραντης ψυχῆς ποὺ πονοῦσε γιὰ τὴ ματαιότητά της.

Στὴ μεγάλη ἐξοχικὴ στράτα, μὲ τὶς πυκνὲς δενδροστοιχίες, ποὺ ἔφερνε ὁλοΐσα στὴν ὡραία τὴν ἀκρογιαλιά, εἶχε χυθῆ ὁ κόσμος διψασμένος ἀπὸ ἥλιο. Γέροι, νέοι, παιδάκια, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, σὰν μιὰ ἀπέραντη κάμπια, μὲ χίλια χρώματα, ποὺ σερνότανε ἀργὰ ἀπάνω στὸ χῶμα, ἀκολουθούσανε ὁ ἕνας τὸν ἄλλον στὴν παράξενη λιτανεία τοῦ νεόφαντου ἥλιου. Τ' ἁμάξια παρατρέχανε τὸ ἕνα τὸ ἄλλο, ποιὸ θὰ φθάση γρηγορώτερα σὲ κάποιο φανταστικὸ πανηγῦρι, οἱ καβαλλάρηδες σχίζανε περήφανοι, μὲ τὸ ρυθμικό τους πέρασμα, τὸ πλῆθος καὶ ποῦ καὶ ποῦ καμμιὰ διαβολικὴ μηχανή, μὲ βαθειὰ βογγητὰ ξεπερνοῦσε μὲ βάναυση ὁρμὴ πεζοὺς καὶ καβαλλάρηδες, σὰν ἀκέφαλο θηρίο, ποὺ καμάρωνε τὴν ἀσχήμιά του. Καὶ ὁ Ἥλιος ποὺ ἔγερνε τώρα σιγανὰ καὶ λυπημένα πρὸς τὴ δύση ἅπλωνε ἕνα παράπονο σ' ὅλη τὴ φύση, σὰν νὰ τῆς μηνοῦσε πὼς δὲ θὰ ξαναφανῆ πιὰ στὸν οὐρανὸ καὶ πὼς θὰ κοιμηθῆ γιὰ πάντα στὰ βάθη τοῦ Ὠκεανοῦ.

Πέρα στὸν κάμπο ἕνα δρομαλάκι ξεχώριζε μέσα στὴν πρασινάδα. Ἀνέβαινε ἥσυχα — ἥσυχα τὸ λόφο, στριφογύριζε σὰν φιδάκι καὶ χανότανε κάπου ἐκεῖ πέρα, μακρυὰ στὸ φλογισμένο ὁρίζοντα. Δὲν εἶχε οὔτε δένδρα, οὔτε σκιές, οὔτε διαβάτες. Ψυχὴ δὲν περνοῦσε ἀπάνω στὸ ἔρημο δρομαλάκι, τὸ χῶμα του ἤτανε ξερὸ καὶ τὸ χρῶμα μονότονο κάτω ἀπ' τὸ φῶς. Ἕνα γαϊδουράκι μονάχα νεογέννητο, ξαφνιασμένο ἀπ' τὴν πρωτόφαντη ὀμορφιὰ τοῦ κόσμου, ξέφυγε μιὰ στιγμὴ ἀπ' τὴ μάννα του, ποὺ ἔβοσκε δίπλα στὸ γρασίδι, κι' ἔφθασε μὲ τρελλὰ πηδήματα ὡς ἐκεῖ. Προχωροῦσε μὲ τὰ λιγνὰ καὶ ἀδέξια ποδαράκια του, ἀπάνω στὸ ξερὸ χῶμα, μὰ σὲ λίγο ὁ ἀγωγιάτης ἔφθασε βιαστικὸς καὶ θυμωμένος καὶ τὸ γύρισε πίσω στὴ μάννα του. Τὸ ἀθῶο μικρὸ τὸν ἀκολούθησε παραπονεμένο. Καὶ τὸ δρομαλάκι ἀπόμεινε πάλι ἔρημο. Μὰ στὴν ἐρημιά του μιὰ ἥσυχη χαρὰ ἤτανε χυμένη καὶ τὸ ἄσπρο του χῶμα σκορποῦσε γύρω στὴν πρασινάδα μιὰ εὐθυμία παράξενη, καθὼς

τὸ φιλοῦσε ὁ Ἥλιος. Θαρροῦσες πὼς βασιλεύοντας τὸ λαμπρὸ ἄστρο τοῦδινε μιὰ γλυκειὰ ὑπόσχεση: «Ἔννοια σου! Γιὰ σένα μόνο θὰ ξαναφανῶ πάλι αὔριο τὴν αὐγή...».

Στὴ μεγάλη στράτα ἕνας παραλυτικὸς καθότανε κάτω ἀπὸ ἕνα δένδρο. Ὁ παραλυτικός, μὲ κλαψιάρικη φωνή, ζητοῦσ' ἐλεημοσύνη ἀπὸ τοὺς διαβάτες. Εἶχε τὸ ἕνα πόδι του στὸν τάφο, μὰ τὰ μάτια του ἤτανε βαθειὰ καὶ ζωηρά, σὰν μάτια παλληκαριοῦ, καὶ τὸ βλέμμα του τὸ διαπεραστικὸ ἔλεγε πὼς ξέρει πολλὰ πράματα, ποὺ δὲν τὰ ξέραν οἱ ἄλλοι. Εἶχε ἀκουμπισμένο τὸ ἄσπρο του κεφάλι ἀπάνω στὸν κορμὸ μιᾶς πιπεριᾶς καὶ κύτταζε παραπονεμένος τὸ ἔρημο δρομαλάκι, ποὺ ἄσπριζε μὲς τὴν πρασινάδα τοῦ κάμπου.

Ἔρριξα μιὰ πεντάρα στὸ δίσκο του, γιατὶ ἡ χαρὰ κ' ἡ βοὴ τοῦ κόσμου μοὔφερνε μιὰ παράξενη θλίψη στὴν ψυχὴ καὶ ζητοῦσα νὰ πάρω μιὰ ἀχτίδα χαρᾶς ἀπ' τὴ δυστυχία τοῦ ζητιάνου. Ὁ ζητιάνος μὲ κύτταξε μὲ ἀδιαφορία, χωρὶς νὰ μ' εὐχαριστήση καθόλου, κ' ἡ ἐλεημοσύνη μου φάνηκε πὼς τοῦ πείραξε τὰ νεῦρα. Ἐγὼ τὸν ἐρώτησα:

— Τί κυττάζεις ἐκεῖ;

Χωρὶς νὰ γυρίση νὰ μὲ δῆ, μοῦ εἶπε:

— Κυττάζω τὸ δρομαλάκι.

Ὁ κόσμος περνοῦσε ἀκόμα ἀτέλειωτος στὴ μεγάλη στράτα. Ταμάξια, οἱ καβαλλάρηδες, οἱ πεζοί. Ἐγὼ ξαναρώτησα τὸ ζητιάνο:

— Γιατὶ κυττάζεις ἔτσι αὐτὸ τὸ δρομαλάκι;

Ὁ ζητιάνος χωρὶς νὰ γυρίση, νὰ μὲ δῆ μοῦ ἀποκρίθηκε, μ' ἕναν ἀναστεναγμό:

— Εἶναι τὸ δρομαλάκι τῆς εὐτυχίας.

Γέλασα καὶ τοῦ εἶπα:

— Ποιὸς σοῦ τὸ εἶπε ἐσένα;

Ὁ ζητιάνος στενοχωρημένος μοῦ μάσησε δυὸ λόγια:

— Δὲν ξέρω...

Στὴ μεγάλη στράτα οἱ διαβάτες ἦσαν εὔθυμοι, ζωηροί, ἄλλοι γελοῦσαν, ἄλλοι καμάρωναν, ἄλλοι μιλοῦσαν δυνατά, μὲ χειρονομίες καὶ σχήματα. Οἱ πυκνὲς δενδροστοιχίες ἅπλωναν τὴν παχειά τους σκιὰ στὸ δρόμο. Ὁ κάμπος ἤτανε ὁλόγυρα γεμᾶτος ἀπὸ ἀνεμῶνες.

Γύρισα καὶ ρώτησα πάλι τὸν παραλυτικό:

— Γιατὶ τὸ δρομαλάκι αὐτὸ εἶναι ἔρημο καὶ γιατὶ κανένας δεν πηγαίνει ἀπὸ ἐκεῖ;

Μ' ἀγριοκύτταξε καὶ μοῦ εἶπε πάλι:

— Δὲν ξέρω, σοῦ εἶπα.

Καὶ ὅμως φαινότανε νὰ ξέρη πολλὰ πράγματα.

— Γιατί δὲν πηγαίνεις ἐσύ; τὸν ξαναρώτησα.

Γύρισε καὶ μοὔρριξε μιὰν ἄγρια ματιὰ ἀπ' τὰ βαθειὰ διαπεραστικά του μάτια καὶ μοῦ εἶπε:

— Γιατὶ δὲν μπορῶ νὰ πάω. Δέν βλέπεις τὰ πόδια μου, ποὺ εἶναι πιασμένα;

Πέρα στὸν κάμπο τὸ ἄσπρο δρομαλάκι ξεχώριζε μέσα στὴν πρασινάδα. Δὲν εἶχε οὔτε δένδρα, οὔτε σκιές, οὔτε διαβάτες. Τὸ χῶμα του ἤτανε ξερό, τὸ χρῶμα του μονότονο κάτω ἀπὸ τὸ φῶς τοῦ δειλινοῦ.

— Ἂς πάω ἐγώ, εἶπα μέσα μου. Κάτι θὰ ξέρη ὁ δυστυχισμένος αὐτὸς παραλυτικός. Οἱ δυστυχισμένοι ξέρουν πάντα περισσότερα ἀπ' ὅλους ἐμᾶς τοὺς ἄλλους.

Ἄφησα τὸ ζητιάνο καὶ τὸν κόσμο, ποὺ περνοῦσε ἀτέλειωτος στὴ μεγάλη στράτα, κι' ἔσχισα διαστικὰ τὸν κάμπο. Τὸ νεογέννητο γαϊδουράκι καθότανε παραπονεμένο ἀκόμα δίπλα στὴ μάννα του. Πέρασα ἕνα μικρὸ μονοπάτι κ' ἔφθασα ὥς τὸ δρομαλάκι. Ἔκαμα κάμποσα βήματα ἀπάνω στὸ ἄσπρο, ξερὸ χῶμα καὶ προχώρησα λιγάκι χωρὶς διάθεση. Ἡ ἐρημιὰ κ' ἡ ξεραΐλα μοῦ κάναε πλήξη. Σὲ λίγο ἄρχισα νὰ βαρυέμαι καὶ τὸ βῆμα μου σιγά—σιγὰ γινότανε ὁλοένα πιὸ ἀργὸ καὶ πιὸ ἀπρόθυμο.

— Ποιὸς ξέρει ποῦ θὰ μὲ βγάλη αὐτὸς ὁ δρόμος! εἶπα μέσα μου.

Ἔκαμα ὡστόσο ἀκόμα λίγα βήματα, ὥς που ἔχασα πίσω μου τὴ

μεγάλη στράτα κ' ἡ βοὴ τοῦ κόσμου ἄρχισε νὰ σβύνεται σταὐτιά μου. Μπροστὰ καὶ πίσω μου ἔβλεπα μιὰ λουρίδα ἄσπρη, μονότονη, χωρὶς τέλος. Ἄρχισα νὰ βαρυέμαι καὶ νὰ μοῦ πιάνεται ἡ ἀναπνοή μου, ὄχι τόσο ἀπ' τὸν κόπο, ὅσο ἀπ' τὴ στενοχώρια. Τὰ πόδια μου βαστούσανε καλά, μὰ ἡ ψυχή μου ἔνοιωθα πῶς γινότανε παραλυτικὴ μέσα μου, σὰν τὸ κορμὶ τοῦ ζητιάνου.

— Χωρὶς ἄλλο, εἶπα στὸν ἑαυτό μου, αὐτὸς ὁ παραλυτικὸς εἶναι ἕνας ἀνόητος καὶ δὲν ξέρει τί λέει. Ἂς γυρίσω στὴ δουλειά μου...

Κοντοστάθηκα μιὰ στιγμὴ κ' ὕστερα γύρισα βιαστικός, σὰν νὰ μὲ κυνηγοῦσαν. Πέρασα τὸν κάμπο γλήγορα—γλήγορα κι' ἔφθασα πάλι στὴ μεγάλη στράτα.

Ὁ κόσμος περνοῦσε ἀκόμα, πιὸ λιγοστός. Ἄλλοι γύριζαν πάλι ἀπ' τὸν περίπατό τους μὲ βῆμα ἀργὸ καὶ κουρασμένο. Καὶ μοῦ φαινότανε πῶς ὅλοι μὲ κύτταζαν καὶ κρυφογελοῦσαν γιὰ τὴν ἀνοησία μου, σὰν νὰ ξέρανε τὸ κάμωμά μου. Ὁ ζητιάνος ἦτανε ἀκόμα καθισμένος στὴ ρίζα τῆς πιπεριᾶς. Μοῦ φάνηκε πῶς μὲ κύτταζε κ' αὐτὸς καὶ κρυφογελοῦσε γιὰ τὴ δειλία μου. Τὸ δικό του τὸ κρυφογέλασμα μὲ πείραξε περισσότερο, κι' ἐγὼ δὲν ξέρω γιατί, κ' ἔκαμα νὰ προσπεράσω μπροστά του, φεύγοντας τὴ ματιά του. Αὐτὸς ὅμως μὲ εἶδε καὶ μουρμούρισε:

— Γύρισες πίσω καὶ τοῦ λόγου σου;

Κοντοστάθηκα ντροπιασμένος καὶ τοῦ εἶπα, κάνοντας τὸ θυμωμένο:

— Δὲν ξέρω τί λές. Αὐτὸς ὁ δρόμος δὲν βγάζει πουθενά...

Ὁ ζητιάνος χαμογέλασε ἀδιάφορα καὶ μουρμούρισε πάλι:

— Καὶ ποιὸς σοῦ εἶπε νὰ πᾶς;

Γύρισε πάλι τὰ μάτια του κατὰ τὸν κάμπο.

— Κυττάζεις ἀκόμα τὸ δρομαλάκι; τοῦ εἶπα πειρακτικά.

Ἤμουνα βέβαιος πῶς δὲν θὰ μ' ἀποκριθῆ. Ἐκεῖνος ὅμως χωρὶς νὰ γυρίση νὰ μὲ κυττάξη, μοῦ εἶπε:

— Ὄχι· κυττάζω τὸ φτωχὸ τὸ γαϊδουράκι, ποὺ τὸ γύρισε πίσω ὁ ἀγωγιάτης. Εἶδες πῶς φαίνεται λυπημένο;

— Μὰ γιατὶ τὸ γύρισε πίσω; τὸν ξαναρώτησα.

— Κι' ἐσὺ γιατὶ γύρισες; μ' ἐρώτησε πάλι.

— Κ' ἐγὼ δὲν ξέρω. Μήπως τὸ ξέρεις ἐσύ;

Ὁ παραλυτικὸς ἀναστέναξε.

— Δὲν ξέρω τίποτε. Ξέρω πῶς τὰ πόδια μου εἶναι παραλυμένα...

Ἐγὼ ἀκολούθησα πάλι τὸν κόσμο στὴ μεγάλη στράτα. Ἕνα παράπονο, χωρὶς νὰ τὸ καταλάβω, πλημμύρισε τὰ στήθη μου. Κι' ὅλη τὴν ὥρα συλλογιζόμουνα τὸ ἔρημο δρομαλάκι, μὲ τὸ ἄσπρο ξερό του χῶμα, ποὺ δὲν εἶχε οὔτε δένδρα, οὔτε σκιές, οὔτε διαβάτες. Συλλογιζόμουν τὸ νεογέννητο γαϊδουράκι, ποὺ τὄδιωξε τόσο ἄγρια ὁ ἀγωγιάτης καὶ θαρροῦσα πῶς τὄβλεπα τώρα μεγαλωμένο, γεμᾶτο πληγές, νὰ σέρνη τὸ φορτίο του στοὺς δρόμους, ὑπομονετικὸ καὶ παραπονεμένο. Συλλογιζόμουν καὶ τὸν παραλυτικό, ποὺ τὰ πόδια του δὲν βαστούσανε νὰ τὸν φέρουν ὥς τὸ λευκὸ δρομαλάκι καὶ ποὺ τὸ κύτταζε θλιμμένος ἀπ' τὴ ρίζα τῆς πιπεριᾶς. Καὶ ὕστερα τὸν ἑαυτόν μου, ποὺ ἡ ψυχή μου παράλυσε στὴ μέση τοῦ δρόμου καὶ γύρισα πίσω, χωρὶς νὰ ξέρω τὸ γιατί. Ὁ ἄλλος κόσμος προχωροῦσε χωρὶς νὰ συλλογίζεται τίποτε. Καὶ τὸ δρομαλάκι ἔμεινε πάντα ἔρημο, χωρὶς δένδρα, χωρὶς σκιές, χωρὶς διαβάτες.

ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΗΣ ΣΚΕΨΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΜΥΣΤΗΡΙΟΥ

ΚΟΜΦΟΥΚΙΟΣ ΚΑΙ ΚΟΜΦΟΥΚΙΣΤΑΙ

ΤΟΥ κ. ΣΤ. Α. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗ

Ὁ Κομφούκιος!

Μπορεῖ σήμερα νὰ ἐπικρατῇ πάνω στὰ ἑξακόσια πενῆντα ἑκατομμύρια ψυχῶν τοῦ Οὐρανίου Κράτους πολιτικὰ ἡ δυνατὴ πραγματικὰ φυσιογνωμία τοῦ Μάο Τσὲ Τοὺγκ μὲ τοὺς συντρόφους του. Ἀλλὰ πέρα ἀπ' αὐτὴ καὶ πάνω σ' αὐτὴ καὶ σήμερα ἀκόμα δεσπόζει, σὰν πολιτιστικὴ δύναμη, μιὰ ἄλλη μορφὴ κραταιότερη: ὁ Κρογκ-φουτσέ, ἢ Κογκ-φουτσέου ποὺ μᾶς τὸν μετέφρασαν οἱ Μισσιονάριοι τῆς Εὐρώπης σὲ Κομφούκιο, κ' ἔτσι μᾶς τὸν ἐπέβαλαν. Ἔγραψε τὸν 13ον αἰῶνα μ.Χ. ὁ διάσημος Κινέζος ἱστορικὸς καὶ φιλόσοφος Τσοῦ-σή. «Τὸ Οὐράνιο Κράτος ὀφείλει, στὸν Κρογκ-φου-τσὲ καὶ στὴ διδασκαλία του, τὸν πολιτισμό, τὶς παραδόσεις καὶ τὴν εὐτυχία του, καὶ γι' αὐτὸ τοῦ ὀφείλουμε τόση εὐγνωμοσύνη, ὅση καὶ στὸν Οὐρανὸ καὶ στὴ Γῆ, καὶ ὅση ποτὲ δὲν θὰ μπορέσουμε νὰ τοῦ ἐκφράσουμε ἀρκετά». Αὐτὸς ὁ ἀφορισμὸς ἰσχύει καὶ σήμερα.

Δὲν μπορεῖ βέβαια κανεὶς νὰ ξέρη, ἂν καὶ πόσο ἀγωνίζεται τὸ σημερινὸ καθεστὼς τῆς Κίνας νὰ ξεριζώση τὸν Κομφουκισμὸ ἀπὸ τὴν ψυχὴ του Λαοῦ. Ἕνα ὅμως εἶναι βέβαιο ἂν τὸ ἐπιχειρήση ὁλοκληρωτικα, δύσκολα θὰ ἐπιζήση τὸ καθεστὼς αὐτό, γιατί ὁ Κομφουκισμός, ποὺ κυκλοφορεῖ μπορεῖ να πῆ κανεις, στὸ αἷμα καὶ στὴν ψυχὴ τοῦ ἑνὸς τρίτου τῆς Ἀνθρωπότητος, σὰν κραταιὴ ἠθικοθρησκευτικὴ δύναμη, ἀδύνατον ν' ἀπορροφηθῆ, καὶ δυνατον ν' ἀπορροφήση κάθε ἀντίθετη δύναμη, καὶ νὰ τὴν ἀφομοιώση: «Ἡ Κίνα, μέσα στὴ ροὴ τῶν αἰώνων ἔχει φυλάξει ἄθικτη τὴν ψυχή της» εἶπε ενας σύγχρονος μελετη-

Ἀπὸ τὸ ΒΗΜΑ, Ἀθηνῶν

τής της. Καὶ ψυχὴ τῆς Κίνας ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι κυρίως ὁ Κομφούκιος.

Ἀλλὰ τί ἦταν ὁ Κομφούκιος; Ἦταν μήπως ἁπλῶς ἕνας πολιτικὸς καὶ κοινωνικὸς μεταρρυθμιστὴς ἢ καὶ ἐπαναστάτης, ποὺ ἐπεχείρησε νὰ ἐπιβάλη τὸ πολιτικο-κοινωνικό του πρόγραμμα; Ἢ μήπως ἦταν πρὸ παντὸς ἕνας σμιλευτὴς τῆς κινεζικῆς ψυχῆς, ποὺ πῆρε ἀπὸ τὸ παρελθὸν ὅλα τὰ ἀγαθὰ στοιχεῖα τοῦ πολιτισμοῦ της, τὰ «συνεκέρασε» μὲ πολλὴ σοφία καὶ δεξιοτεχνία, καὶ ἔπλασε μιὰ νέα, αἰωνία καὶ ἀεικίνητη ψυχή, ποὺ ζῆ ἀνάμεσα στὴ Γῆ καὶ στὸν Οὐρανὸ καὶ ποθεῖ νὰ φθάση στὴν «Τελειότητα» μὲ κανόνες ζωῆς ἁπλοῦς καὶ καταληπτούς, ἐμποτισμένους μὲ τὴ μουσική, ποὺ εἶναι «τὸ λουλούδι τῆς ἀρετῆς»;

Ὁ Κομφούκιος ἦταν καὶ τὰ δυό: καὶ μεταρρυθμιστὴς καὶ πρὸ παντὸς μεταπλάστης τῆς κινεζικῆς ψυχῆς, κ' ἐπραγματοποίησε ἐκεῖνο, ποὺ ἑκατὸ χρόνια ἀργότερα ὠνειροπόλησε ὁ Πλάτων μὲ τὴν Πολιτεία του καὶ τόσοι ἄλλοι μεταγενέστεροι μὲ τὰ πολιτειακά τους σχεδιάσματα.

Γεννήθηκε τὸ 551 π.Χ. σ' ἕνα χωριουδάκι τῆς Πολιτείας Λοῦ, ποὺ εἶναι σήμερα μιὰ Ἐπαρχία τοῦ Σάντόνκ. Ὁ πατέρας του ἀπὸ πριγκιπικὴ γενεά, ἔγινε κυβερνήτης τῆς μικρῆς πόλης τοῦ Τσεοῦ καὶ ἦταν ξακουστὸς γιὰ τὴν γενναιότητα καὶ γιὰ το παράστημά του: δυὸ μέτρα καὶ τριάντα ἑκατοστά! Ὠρφάνεψε τριῶν χρονῶν, ἀλλὰ πλησίασε τὸ παράστημα τοῦ πατέρα του: δυὸ μέτρα! Μετὰ τὸ Δημοτικό—τὴ «Μικρὴ Σπουδή», τὸν ἔστειλαν στὴν πρωτεύουσα γιὰ ν' ἀκολουθήση τὰ μαθήματα τῆς «Μεγάλης Σπουδῆς». Καὶ σπούδασε μὲ πάθος:

«Περνοῦσα — ἔλεγε ἀργότερα — ἡμέρες ὁλόκληρες χωρὶς τροφὴ καὶ νύχτες ὁλόκληρες χωρὶς ὕπνο, γιὰ νὰ σκέπτωμαι καλύτερα».

Γρήγορα ἀπέκτησε φήμη σοβαροῦ καὶ μορφωμένου νέου. Τὸν κάλεσε ὁ βασιλιᾶς τοῦ Λοῦ καὶ τοῦ ἀνέθεσε ἀλληλοδιάδοχα διάφορες ὑπηρεσίες καὶ ὑπουργήματα. Ὅσο ἦταν «ὑπουργὸς Δικαιοσύνης», στὴν Πολιτεία τοῦ Λοῦ δὲν ὑπῆρχαν κλέφτες, καὶ διάδικοι: «Ν' ἀκούη — ἔλεγε — κανεὶς τοὺς διαδίκους καὶ νὰ ἀποδίδη δικαιοσύνη, μπορεῖ νὰ τὸ κάμη ὁ καθένας. Τὸ σπουδαῖον εἶναι νὰ κατορθώνη κανεὶς νὰ μὴ ὑπάρχουν διάδικοι».

Ὅμως ὁ βασιλιᾶς τοῦ Λοῦ τὸν ἀπεγοήτευσε μὲ τὴν ἀκόλαστη διαγωγή του. Φεύγει. Τότε φαίνεται, στὸ 525, συναντήθηκε μὲ τὸν διάσημο ἱδρυτὴ τοῦ Ταοϊσμοῦ, τὸν Λάο-τσέ.

«Εἶδα — εἶπε ἀργότερα — ἕνα ἄνθρωπο μὲ ἰδέες μυστηριώδεις καὶ ἀσύλληπτες. Ἐγὼ προτιμῶ τὶς ἰδέες, ποὺ μποροῦν νὰ ψαρευθοῦν μὲ μιὰ κλωστή. Μπορῶ ἔξαφνα νὰ ψαρέψω μὲ δίχτυα τὰ ψάρια, νὰ παγιδέψω τὰ τετράποδα καὶ νὰ κυνηγήσω τὰ πουλιά. Μὰ δὲν ξέρω δράκοντες, ποὺ νὰ πετοῦν στὰ σύννεφα καὶ νὰ προκαλοῦν θύελλες. Εἶδα τὸν Λάο-τσέ, ὅπως θἄβλεπα ἕνα δράκοντα. Κ' ἔμεινα μὲ τὸ στόμα ἀνοιχτὸ καὶ μὲ τὴ σκέψη συγχυσμένη».

Ἔφυγε ἀπογοητευμένος καὶ ἀπὸ τὸν μεγάλο «Γέροντα» τοῦ Τσεοῦ. Καί, περιστοιχισμένος μὲ μιὰ μικρὴ ὁμάδα μαθητῶν, ἀρχίζει τὶς περιπλανήσεις του σὲ διάφορες Πολιτεῖες, γιὰ νὰ προσελκύση τοὺς βασιλεῖς των στὸ κήρυγμα τῆς ἐπιστροφῆς στὸ Παρελθόν — στὴν καθαρὴ καὶ ἐνάρετη ἁπλῆ ζωὴ τῶν Προγόνων:

«Μεταφέρω — ἔλεγε — τὰ παραγγέλματα τῶν Ἀρχαίων. Δὲν συνθέτω νέα. Ἔχω ἐμπιστοσύνη στοὺς Ἀρχαίους, καὶ τοὺς ἀγαπῶ».

Διέτρεξε πολλοὺς κινδύνους. Ἀλλὰ διετήρησε ἀσάλευτη τὴν ἐμπιστοσύνη στὴν ἀποστολή του, «ποὺ ἦταν δοσμένη ἀπὸ τὸν Οὐρανό» — ὅπως ἔλεγε. Κ' ἔτσι ἐνέπνευσε μιὰ ἀληθινὴ πίστη στοὺς μαθητές του. Καὶ ὅταν ἔβλεπε τὴν ἀντίσταση τῶν ἀνθρώπων στὸ κήρυγμά του καὶ τὴν πίκρα τῶν μαθητῶν του, ἔλεγε:

«Ἕνας καλὸς γεωργὸς μπορεῖ νὰ σπέρνη, μὰ δὲν εἶναι βέβαιος, ἂν

θὰ μπορέση νὰ συγκομίση».

Τί ἐπεδίωκε; Νὰ μορφώση μέσα του καὶ νὰ μεταδώση στοὺς μαθητές του τὸ «Ταό-τέ» — τὸ Πρότυπο τοῦ Ἐντίμου καὶ Ἀνωτέρου Ἀνθρώπου. Αὐτὴ ἡ προσπάθεια, προσπάθεια ἀδιάκοπη, ἦταν γιὰ τὸν «Διδάσκαλο» ἡ προσευχή του, μιὰ προσευχὴ συνωδευμένη πάντοτε μὲ τὸ μεγάλο πάθος του — τὴ μουσική.

Πέθανε τὸ 479 π.Χ. ἤρεμος. Πρὶν νὰ κλείση τὰ μάτια, ἔψαλε:

«Τὸ βουνὸ Ταΐ-χὰν καταρρέει! Τὸ μεγάλο δοκάρι τοῦ σπιτιοῦ πέφτει! Καὶ ὁ σοφὸς φεύγει σὰν λουλούδι μαραμένο!». Οἱ μαθητές του κράτησαν πένθος τρία χρόνια, κοντὰ στὸν τάφο του. Ἔπειτα σκόρπισαν, κ' ἐδημιούργησαν διάφορες Σχολές. Μερικοὶ ἔμειναν ἐκεῖ, κ' ἐσχημάτισαν ἕνα μικρὸ Συνοικισμὸ καὶ τὸν ὠνόμασαν «Καλύβη τοῦ Κόγκ». Ἐκεῖ διαιωνίσθηκε ἡ κομφουκιανὴ παράδοση.

Ἔγραψε ὁ Κομφούκιος; Πιθανώτατα ὄχι. Τὸ βιβλίον «Λουέν-γιού», ποὺ τοῦ ἀποδίδουν, εἶναι μιὰ Συλλογὴ ἀφορισμῶν του. Ἀλλ' εἶναι ἔργον τῶν μαθητῶν του, καὶ διερμηνεύει τὶς σκέψεις του. Πάντως ἡ Σχολὴ τοῦ Λοῦ ἔδωσε μιὰ συστηματικὴ μορφὴ στὶς σκέψεις αὐτές. Ἕνας ἀπόγονος τοῦ Διδασκάλου, ὁ Τσέου-σέου στὸ τέλος τοῦ 5ου αἰῶνος π.Χ. συνέγραψε τὸ «Τσόγκ-ὑόγκ» — τὴν «Ἀμετάβλητη Μεσότητα» καὶ πιθανὸν καὶ τὸ «Ταΐ-χιό» — τὴ Μεγάλη Μελέτη». Στὰ μέσα τοῦ 4ου αἰῶνος π.Χ. παρουσιάσθηκε ὁ διάσημος κομφουκιστής, ὁ Μέντσιος, ποὺ ἐδόξασε τὴν Σχολὴ τοῦ Λοῦ. Ὁ Μέντσιος ἀντέγραψε τὶς περιπλανήσεις τοῦ Διδασκάλου καὶ γύρισε στὸ Λοῦ. Ἰδανικὸ καὶ τοῦ μαθητοῦ ἦτο ἡ καλύτερη διακυβέρνηση τοῦ Κράτους καὶ τὴν Καλωσύνη καὶ τὴν Δικαιοσύνη. Ἀριστοκρατικός, ἀλλὰ καὶ ρεαλιστὴς ὁ Μέντσιος, ἐδίδασκε:

«Τὸ νὰ μὴν ἔχη κανεὶς ἐξασφαλισμένα τὰ μέσα τῆς συντηρήσεώς του καὶ νὰ ἔχη ἤρεμη τὴν καρδιά του — αὐτὸ μονάχα οἱ ἀληθινὰ εὐγενεῖς μποροῦν νὰ ἔχουν. Ὁ λαός, ἂν δὲν τὰ ἔχη, δὲν μπορεῖ νὰ ἔχη τὴν ἠρεμία τῆς καρδιᾶς. Ἀποτέλεσμα μοιραῖο: ἡ ἔκλυση τῶν ἠθῶν καὶ ἡ ἀπώλεια τοῦ Τάο-τέ — τῆς Ἀρετῆς».

Γι' αὐτὸ ἐξώρκιζε τοὺς βασιλεῖς νὰ δώσουν στὸ Λαὸ τὰ μέσα τῆς ζωῆς καὶ ἔπειτα νὰ τὸν καλοῦν στὸ δρόμο τῆς Ἀρετῆς.

Ὁ Μέντσιος ἀπέδιδε μεγίστη σημασία στὸν Σοφό—τὸν Μορφωμένο, ποὺ «ἀδιάφθορος καὶ ἀνιδιοτελὴς» συγκρατεῖ τὸν Πρίγκιπα ἀπὸ κάθε παρεκτροπή. «Ὁ Σοφός—εἶπε—μὲ τὸ παράδειγμά του ἐμπνέει σ' ὅλους τὸ αἴσθημα τῆς Ἀρετῆς, ποὺ κανεὶς ἄλλος δὲν μπορεῖ».

ΣΤ. Α. ΝΙΚΟΛΑΐΔΗΣ

Εἴμεθα ὑπέρτατα ἐλεύθεροι, ὅταν εἴμεθα ἐλεύθεροι ἀπὸ τὸν ἑαυτό μας. Καὶ ἡ πληρέστερη ἐλευθερία εἶναι ἡ τελεία ὑπηρεσία ἡμῶν πρὸς τοὺς ἄλλους.

Ν. ΣΡΙ ΡΑΜ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΙΔΕΕΣ

"ΙΕΡΑ ΟΔΟΣ„

ΤΟ ΚΑΛΕΣΜΑ ΤΟΥ ΠΟΙΗΤΗ

ΤΟΥ κ. ΚΩΣΤΗ Λ. ΜΕΡΑΝΑΙΟΥ

Κάθε τόπος καὶ μιὰ ὥρα, μιὰ ὥρα γεμάτη ἀπὸ τὸν μυστικὸ αἰθέρα τῆς ψυχῆς. Εἶναι δειλινό. Ὁ ναὸς τῆς Προμάχου Παρθένου, στὴν Ἀκρόπολη, τυλίγεται σὲ χρυσολευκο θάμβος. Περπατᾶμε στὴν Ἱερὰ Ὁδό. Ἀκόμα υπάρχουν ἐλιές, ποὺ τὴν γεμίζουν μὲ τὸν πυκνὸ ἴσκιο τους, καὶ τὰ καλοκαιριάτικα μεσημέρια μπορεῖ ἀκόμα νὰ μᾶς φτάση κάποια ζεστὴ εὐωδιά, σὰν πικραμύγδαλου, ἀπὸ ροδοδάφνες. Τώρα σ' αὐτὸν τὸν δρόμο, ποὺ κάποτε τὸν περπάτησε μιὰ γήινη Μητέρα, πορευόμαστε καὶ μεῖς: «Δαμάτερ μέγα χαῖρε, πολύτροφε, πολυμέδιμνε!»

Ποῦ ὅμως νὰ φαντασθῆ ὁ Καλλίμαχος, μὲ τὴν γραμματικὴ εὐγλωττία του, πὼς ὕστερα ἀπὸ εἴκοσι δυὸ αἰῶνες θὰ ἀκουγόταν ἡ μεγάλη φωνὴ τοῦ ἀληθινοῦ μύστη:

...Γιστί ἐκεῖνο πιὰ τὸ δεῖλι,
σὰν ἄρρωστος, καιρό, ποὺ πρωτο-
(βγαίνει
ν' ἀρμέξη ζωὴ ἀπ' τὸν ἔξω κόσμον,
(ἤμουν
περπατητὴς μοναχικὸς στὸ δρόμο
ποὺ ξεκινᾶ ἀπ' τὴν Ἀθήνα κι' ἔχει
σημάδι του ἱερὸ τὴν Ἐλευσῖνα.
Τι ἦταν γιὰ μένα αὐτὸς ὁ δρόμος
(πάντα
σα δρόμος τῆς ψυχῆς.

Κι' ἀληθινὰ πάντα ὁ δρόμος αὐτὸς ὁδηγεῖ στὴν ἀναζήτηση ἀληθινῆς ζωῆς. Τὸν κρυφὸ σπόρο ποὺ τὸν φυλάει μέσα στὰ σπλάχνα της, γυρεύει ἡ ἴδια ἡ μητέρα γῆ. Κι' ὀργώνοντας τὸ χῶμα μὲ τὰ φτερωτὰ πόδια της, φτάνει ὡς τὸ Παρθένιο φρέαρ. Ὥς τὶς πύλες τῆς Ἐλευσίνας. Ἡ θεὰ μὲ τὴ σεβάσμια ὄψη τῆς γερόντισσας. Οἱ κόρες τοῦ βασιληᾶ θὰ τὴν ὁδηγήσουν στὸ παλάτι τοῦ πατέρα τους, τοῦ Κελεοῦ. Ὁ Θεὸς ὅμως, κι' ὅταν ἀκόμα ἐνσαρκώνεται σὲ ἄνθρωπο, δὲν μπορεῖ νὰ κρατήση γιὰ τὸν ἑαυτό του τὸ μεγάλο δώρημα. Ὁ Δημοφόοντας, ὁ γιὸς τοῦ βασιληᾶ,

Ἀπὸ την ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ, Ἀθηνῶν

θὰ ἑτοιμασθῆ πάνω στὶς φλόγες γιὰ τὴν ἀθανασία. Δὲν εἶναι ὅμως γιὰ τὰ ἀνθρώπινα αὐτὸ το δώρημα ποὺ ξεπερνάει τὴν ὕπαρξη. Καὶ ἡ θλίψη θ' ἁπλωθῆ στὴν καρδιὰ τῆς θεᾶς, ἡ ὄμορφη πίκρα γιὰ τὸ ὄνειρο τῆς ζωῆς, καὶ τότε ἀντὶ γιὰ τὴν ἀθανασία, φανερώνοντας τὴν ἀστραφτερὴ μορφή της, μέσα σ' αὐτὸ τὸ παλάτι ποὺ λαμποκοπάει ἐκείνη τὴ στιγμὴ ὁλόκληρο,

«...αὐγῆς ἐπλήσθη πυκινὸς δρόμος...»

σὰν λυσίκομη κυττάζει μὲ ὁλόμπιο βλέμμα τὴ μητέρα τοῦ παντοτεινοῦ θνητοῦ, τὴ Μετάνειρα, στο ἄλλο παιδί της, τον Τριπτόλεμο, θὰ χαρίση τὸ μυστικὸ δῶρο ἡ Δήμητρα. Εἶχε ρθῆ ἡ ὥρα ποὺ ἀπ' τον Ἄδη θ' ἀνέβαινε στὸ φῶς ἡ Κόρη, ἡ Περσεφόνη. Κι' ὁ Τριπτόλεμος κρατώντας στὴ παλάμη του τοὺς θείους σπόρους, θὰ ξεκινήση πανω στὸ ἅρμα του, ποὺ τὸ σέρνουν φτερωτοὶ δράκοντες, γιὰ τὸ ὄργωμα τῆς γῆς. Καὶ ἡ γῆ θα σκεπασθῆ ἀπο τὰ θεῖα στάχυα. Χρυσᾶ κύματα ἀπ' τὰ μαλλιὰ τῆς Κόρης, ποὺ τὰ θωπεύει το λευκὸ φῶς! Καὶ πιὸ κεῖ ὁ γαλανος Ποσειδώνας, ποὺ τὸ ρόδο στέλνει τὴ δροσιά του, κι' ἀκόμα ξερει καὶ βαστάει τὸ ἱερο χῶμα πάνω στοὺς βαθειοὺς πόντους του.

Νὰ περπατήση ὅμως κανένας ἢ νὰ σταθῆ; Νὰ σταθῆ, γιὰ νὰ φτάση στὴ μεγάλη μέθεξη, στὸν ἀδιατάραχτο ρυθμὸ τῆς σιωπηλῆς ἁρμονίας. Ἀληθινὰ εἰπώθηκε, μόνο οἱ ποιητὲς μποροῦν νὰ ὀνειρευτοῦν τὰ τόσα πράγματα ποὺ ὑπάρχουν ἀνάμεσα στὸν οὐρανὸ καὶ στὴ
Κι' αὐτὸ ἀπ' τὸν καιρὸ τοῦ Ὁμήρου ὥς τὸν χθεσινὸ ἀκόμα ἀπόγονό του, τὸ Σικελιανό, ποὺ ἀκαταμάχητα τὸν δένουν μὲ ὅ,τι εἶναι καὶ θὰ εἶναι, τὸ ὅραμα καὶ ἡ ἀγάπη.

...Κ' ἔμειν' ἡ φύση μόνη, ὥρα κι' (ὥρα
μιὰν ἡσυχία βασίλεψε... κι' ἡ πέτρα,
π' ἀντίκρυσα σὲ μιὰ ἄκρη ριζωμένη,
θρονὶ μοῦ φάνη μοιραμένο μου ἦταν
ἀπ' τοὺς αἰῶνες. Κ' ἔπλεξα τὰ χέρια,
σὰν κάθησα, στὰ γόνατα, ξεχνώντας
ἄν κινησα τη μέρα αὐτὴ ἢ ἄν πῆρα
αἰῶνες πίσω αὐτὸ τὸν ἴδιο δρόμο...

Νὰ τώρα ξεκινοῦν ἀπ' τὸ Δίπυλο τοῦ Κεραμεικοῦ οἱ μυριάδες τῶν Ἀθηναίων πιστῶν γιὰ τὰ μεγαλα Ἐλευσινια. Προχωροῦν δίπλα ἀπο τοὺς κήπους καὶ τοὺς ἐλαιῶνες τοῦ Ἀκαδήμου. Φερνουν μαζί τους το ἱερο σύμβολο τοῦ Ἴακχου, ἐνῶ ἀπο παντοῦ ὑψώνονται οἱ ἑορταστικὲς δᾶδες. Θὰ προχωρήσουν ἀπο το μαιανδρο τοῦ ἱεροῦ αὐτοῦ δρόμου, ὥσπου ν' ἀντικρύσουν τὴ σαλαμίνια θάλασσα, ποὺ τὴν ζώνουν καταπράσινα πεῦκα. Εἶναι ἡ πορεία τοῦ καθαρμοῦ. Μονάχα ἁγνεύοντας μπορεῖ κανενας ν' ἀντικρύση τὸ Θεο! Καὶ τὸ βλέμμα ἑτοιμάζεται γιὰ τὸ ὑπερούσιο φῶς, ποὺ θὰ καταυγάση τὸ λαμπρο ἄδυτο. Σὲ λίγο θὰ ἀνακαλυφθῆ «τὸ τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ θεῖον συγγενές».

Στὴν Ἀθήνα ἡ Σοφία, ἡ Σοφία τῆς Ἀθηνᾶς Ἐργάνης. Ἡ χρήσιμη καὶ ἀναγκαία γιὰ τὴν πράξη γνώση. Ἀλλὰ ἀπὸ τὸ βάθος τῆς θεᾶς αὐτῆς ξεκινάει ὁ δρόμος γιὰ το ἱερὸ τῆς Δήμητρας. Ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ ξανακάνη το δρόμο τοῦ ἀγώνα, ὥσπου νὰ φτάση στὸ θρίαμβο, πού, πάνω ἀπ' τὴ θλίψη καὶ τὴ δοκιμασία, ὑψώνει τὴν ψυχὴ καὶ το πνεῦμα, ὥσπου νάρθη ἡ γενεὰ τῶν κοινωνῶν τῶν μυστηρίων, ποὺ γνωρίζουν τὴν εὐσέβεια καὶ τὴν δικαιοσύνη.

«Θἄρτη τάχα ποτέ, θὲ νἄρτη ἡ ὥρα

ποὺ ἡ ψυχὴ τῆς 'Αρκούδας καὶ τοῦ
(Γύφτου,
κι' ἡ ψυχή μου, ποὺ Μυημένη τήνε
(κράζω,
θὰ γιορτάσουν μαζί;»

Ναί, γιὰ τὸν μεγάλο ποιητή, ποὖναι βαθειὰ ἀνθρώπινος, καὶ τὸ ζῶο, καὶ ὁ Γύφτος κι' ἡ ψυχὴ τοῦ Μύστη εἶναι ἕνα καὶ τὸ ἴδιο. Πῶς νὰ λησμονήση ἄλλωστε τὴν πυθαγόρεια Μονάδα; Καὶ πῶς ἀπ' τὸ ἀθηναϊκὸ ἄστυ, ἀπ' ὅποιον δρόμο του, νὰ μὴ βαδίση κανένας γιὰ τὴν ἀνθρώπινη καρδιά; "Ολα ὑψώνονται μέσα στὸ λυκόφως ἀργά, σιωπηλά, κατανυκτικά, σὰν κυπαρίσσια, ἀπ' τὴν μυστηριώτιδα ἡμέρα πρὸς τὴ μυστηριώτιδα νύχτα. Τὸ σκοτάδι σὲ λίγο θὰ τὰ σκεπάση ὅλα. Πάνω ὅμως θὰ λάμπουν χιλιάδες ἀστέρια! "Αγρυπνοι ἥλιοι πάνω ἀπ' τὶς ψυχὲς τῶν ἀνθρώπων, ποὺ τὶς παραμονεύει ὁ ζοφερὸς δαίμονας. Κι' ὅμως ἡ νύχτα εἶναι ἕνα πέρασμα γιὰ τὸ φῶς, ποὺ σὰν τὸ ἀντικρύση ἡ ψυχὴ γίνεται ἀβασίλευτο. Γιατὶ ἀπὸ μέσα ἀπ' τὰ σκοτάδια ἀκούγεται πάντα ἡ μεγάλη ὑπόσχεση:

Κι' ὡς προχώρησα,
καὶ βράδυαζε, ξανάνοιωσα ἀπ' τὴν
(ἴδια
πληγή, ποὺ ἡ μοῖρα μ' ἄνοιξε, τὸ
(σκότος
νὰ μπαίνη ὁρμητικὰ μέσ' στὴν καρ-
(διά μου,
καθὼς ἀπὸ ραγισματιὰν αἰφνίδια
(μπαίνει
τὸ κῦμα σὲ καράβι ποὺ ὁλοένα
βουλιάζει... κι' ὅμως τέτοια ὡς νὰ
(διψοῦσε
πλημμύραν ἡ καρδιά μου, σὰ βυθίστη
ὡς νὰ πνίγηκε ἀκέρια στὰ σκοτάδια,
σὰ βυθίστηκε ἀκέρια στὰ σκοτάδια,
ἕνα μούρμουρο ἁπλώθη πάνωθέ μου,
ἕνα μούρμουρο,
κι' ἔμοιαζ' ἔλεε:
«θάρτη...»

Θἄρτη ἡ ὥρα τῆς ἱερῆς κοινωνίας, τοῦ δράματος τοῦ μυστικοῦ, ὅπου ὁ μέγας 'Ιεροφάντης θὰ καλέση τοὺς μύστες γιὰ τὸ ἀναστάσιμο φῶς. Φτάνει κανένας νὰ θελήση, νὰ περπατήση τὴν 'Ιερὰ 'Οδό. Γιατὶ ὑπάρχει, καὶ πάντα θὰ τὴν ζώνουν λιόδεντρα καὶ ροδοδάφνες. Σ' ὅποιον λαβύρινθο κι' ἂν βρίσκεται κανένας, φτάνει μονάχα νὰ θυμᾶται τὴ σώτειρα ἀγάπη τῆς 'Αριάδνης. Αὐτὴ πάντα μπορεῖ ἀπὸ τὸ χρόνιο σκότος νὰ μᾶς ὑψώση πρὸς τὸν χρυσόκομο 'Υπερίονα.

ΚΩΣΤΗΣ Λ. ΜΕΡΑΝΑΙΟΣ

'Αγνότης καρδιᾶς εἶναι τὸ νὰ θέλης μονάχα ἕνα πρᾶγμα: Τὸ Καλό. Κάθε φατριασμὸς εἶναι διαιρετικός, διότι ἡ ἀρχὴ τῶν φατριῶν εἶναι ἐχθρὰ τῆς οἰκουμενικῆς ἀνθρωπότητος. Τὸ νὰ ἐπιθυμῆ κανεὶς ἕνα πρᾶγμα, τὸ νὰ ἐπιθυμῆ γνήσια Τὸ Καλό, αὐτὸ εἶναι ποὺ ἑνώνει... Τότε εἶσθε σὲ ἑνότητα μὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους.

ΚΙΡΚΕΓΚΑΡΤ

Θάνατος καὶ καθῆκον

ΤΟΥ ΑΠΟΣΤ. ΚΟΥΚΟΒΙΝΟΥ

Ο ΚΑΘΕΝΑΣ πρέπει νὰ ἐργάζεται ὄχι μόνον γιὰ τὴν ὠφέλειαν τοῦ ἰδίου του ἑαυτοῦ, καὶ τοῦ περιβάλλοντός του, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ ἐκείνων ποὺ θὰ ἔλθουν μετὰ τὸν θάνατό του, γιὰ τὴν βελτίωση γενικῶς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους.

Πολλοὶ ἐπιθυμοῦν νὰ ἀφήσουν κάποιο ἔργο, ποὺ θὰ ἐπιζήση καὶ τῆς ἰδικῆς των ζωῆς καὶ τῆς βραχείας ζωῆς τῆς γενεᾶς των. Εἶναι μία ἐνστικτώδης παρόρμησις, ποὺ ἀποτελεῖ μία ἀκόμη ἀπόδειξη τῆς ἐμφύτου τάσεως τῆς ψυχῆς πρὸς τὴν ἀθανασία.

Φυτεύομε δένδρα γιὰ νὰ απολαμβάνουν τὴν δροσερὴ σκιά τους οἱ ἀπόγονοί μας, ὅπως ἐμεῖς ἀπολαμβάνομε τὴν σκιὰ τῶν δένδρων ποὺ ἐφύτεψαν οἱ γονεῖς μας.

Ὁ ἀγράμματος χωρικὸς καὶ ἡ φτωχὴ χήρα ὑποβάλλονται εὐχαρίστως σὲ κάθε θυσία γιὰ ν' ἀποκτήσουν τὰ παιδιά τους τὴ μόρφωση, ποὺ θὰ τὰ ἀνεβάση σὲ ὑψηλότερο ἐπίπεδο ἀπ' αὐτούς.

Οἱ καλὲς πράξεις καθιστοῦν τοὺς ἀνθρώπους ἀθανάτους, διότι τοὺς κάνουν νὰ ζοῦν καὶ μετὰ τὸν θάνατό τους. Σ' αὐτὲς τὶς περιπτώσεις οἱ ἀποθανόντες κυβερνοῦν καὶ οἱ ζῶντες ὑπακούουν.

Ἐὰν οἱ ψυχές, μετὰ τὸν θάνατό τους, βλέπουν τί γίνεται ἐπάνω στὴ γῆ καὶ παρακολουθοῦν τὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων ποὺ ἀγαποῦν, τότε ἡ μεγαλύτερή τους εὐτυχία πρέπει νὰ συνίσταται στὸ νὰ βλέπουν τὸ ρεῦμα τῶν καλῶν τους ἐπιδράσεων νὰ πλαταίνη, σὰν τὰ ρυάκια ποὺ μεταβάλλονται σὲ ποταμούς. Καὶ ἡ πικρότερη τιμωρία τῶν ψυχῶν πρέπει νὰ εἶναι νὰ βλέπουν τὸ ρεῦμα τῶν κακῶν τους ἐπιδράσεων νὰ σκορπίζη τὴ δυστυχία, νὰ προξενῆ λύπες καὶ ἀναθέματα.

Τὸ ἀνθρώπινο γένος ζῆ κάτω ἀπὸ τὴν ἀλληλεπίδραση τῶν ἐπιρροῶν καὶ τῶν συμπαθειῶν ποὺ προσδιορίζουν τὸ πεπρωμένον τοῦ κάθε ἀνθρώπου. Ἡ ἀνθρωπότης εἶναι μονὰς καὶ ὁ ἄνθρωπος ἕνα της κλάσμα. Ὅ,τι εἶπαν οἱ ἄλλοι στὸ παρελθόν, ὅ,τι σκέφθηκαν καὶ ἔπραξαν, σχηματίζει τὸν μεγάλο σιδερένιο κλοιὸ τῶν περιστάσεων, ποὺ μᾶς περιβάλλουν καὶ μᾶς ἐλέγχουν.

Οἱ σκέψεις τοῦ παρελθόντος, εἶναι οἱ νόμοι τοῦ παρόντος καὶ τοῦ μέλλοντος. Αὐτὸ ποὺ λέμε καὶ κάνουμε, ἂν τὸ ἀποτέλεσμά του δὲν διαρκεῖ πέρα ἀπ' τὴ ζωή μας, εἶναι ἀσήμαντο. Αὐτὸ ποὺ θὰ ζεῖ μετὰ τὸ θάνατό μας, εἶναι ἡ μόνη πράξη ποὺ ἀξίζει νὰ γίνη, ἡ μόνη σκέψη ποὺ ἀξίζει νὰ λεχθῆ. Ἡ ἐπιθυμία νὰ κάνουμε κάτι, ποὺ θὰ ὠφελήση τὸν κόσμο, ὅταν κανένας ἔπαινος ἢ μομφὴ δὲν θὰ ταράζει τὸν βαθύ μας ὕπνο στὸν τάφο, εἶναι ἡ πιὸ εὐγενικὴ φιλοδοξία ποὺ πόθησε ποτὲ ὁ ἄνθρωπος.

Γνωρίζοντας τὴν βραδεῖα πορεία, μὲ τὴν ὁποία ἡ θεία Πρόνοια φέρνει σὲ πέρας τὰ μεγάλα ἀποτελέσματα, δὲν ἐλπίζει, ὰ θερίση τοὺς καρποὺς τῶν ἔργων του, μὲ τὴν ταχύτητα τοῦ ἠλεκτρισμοῦ, στὸ διάστημα μιᾶς καὶ μόνης ζωῆς. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἄκαμπτη μοῖρα καὶ τὸ εὐγενικὸ πεπρωμένο, μὲ σπάνιες ἐξαιρέσεις, τοῦ μεγάλου καὶ τοῦ καλοῦ, σὺ μὲν νὰ ἐργάζεσαι, ἄλλοι δὲ ν' ἀποκομίζουν τοὺς καρποὺς τῆς ἐργασίας σου. Αὐτὸς ποὺ κάνει τὸ καλό, μόνο καὶ μόνον γιὰ νὰ πληρωθῆ σὲ εἶδος ἢ σὲ εὐχαριστίες καὶ εὐγνωμοσύνη, ἢ μὲ φήμη καὶ μὲ ἔπαινο τοῦ κόσμου, μοιάζει μ' αὐτὸν ποὺ δανείζει χρήματα κι' ὕστερα ἀπὸ λίγους μῆνες μπορεῖ νὰ τὰ ξαναπάρη πίσω, μὲ τόκο. Τὸ νὰ πληρωθῆς γιὰ τὶς ἐξαίρετες πράξεις σου

μὲ συκοφαντία, μομφή, γελοιοποίηση, ἢ καλύτερα μὲ βλακεία ἀδιαφορίας, ἢ κρύα εὐγνωμοσύνη, ὡς συνήθως, δὲν εἶναι ἀτυχία. Ἡ ἀτυχία, ἀνήκει σ' ἐκείνους ποὺ στεροῦνται τοῦ ἀπαιτουμένου νοῦ γιὰ νὰ ἰδοῦν, ἢ τῆς λογικῆς γιὰ νὰ ἐκτιμήσουν, τὴν ὑπηρεσία, ἢ τὴν εὐγένεια τῆς ψυχῆς γιὰ νὰ εὐχαριστήσουν, ἢ ν' ἀνταμείψουν μὲ εὐλογία τὸν εὐεργέτη τοῦ γένους τους. Ἡ ἐπιρροή του ζεῖ καὶ τὸ χωρὶς τέλος μέλλον θὰ ὑπακούει.

Ὁ καρπὸς θὰ ἔλθη στὴν κατάλληλη στιγμὴ καὶ ἐποχή. Πότε ἢ ποιὸς θὰ τὸν δρέψει, δὲν μᾶς ἀφορᾶ νὰ μάθουμε. Ἡ δική μας δουλειὰ εἶναι νὰ φυτέψουμε τὸ σπόρο. Δικαίωμα τοῦ Θεοῦ εἶναι νὰ διαθέση τὸν καρπὸ σ' ὅποιον Αὐτὸς θέλει. Κι' ἂν δὲν τὸν δώση σὲ μᾶς, ἡ πράξη μας τότε γίνεται ἀκόμα πιὸ εὐγενική.

Τὸ νὰ σπείρουμε γιὰ νὰ θερίσουν ἄλλοι· τὸ νὰ ἐργασθοῦμε καὶ νὰ φυτέψουμε γιὰ κείνους ποὺ θὰ κατοικοῦν τὴ γῆ μετὰ τὸν θάνατό μας· τὸ νὰ προγραμματίσουμε τὶς ἐπιρροές μας γιὰ τὸ ἀπώτερο μέλλον, ὥστε νὰ ζοῦν καὶ πέρα ἀπ' τὴν ἐποχή μας· τὸ νὰ κυβερνήσουμε σὰν βασιλεῖς τῆς σκέψεως τοὺς ἀνθρώπους, ποὺ ἀκόμα εἶναι ἀγέννητοι· τὸ νὰ προσφέρουμε τὴν εὐλογία τῶν ἐνδόξων δώρων τῆς Ἀληθείας, τοῦ Φωτὸς καὶ τῆς Ἐλευθερίας σ' ἐκείνους ποὺ οὔτε κἂν γνωρίζουν τ' ὄνομα τοῦ δωρητοῦ, ἢ σὲ ποιὸν τάφο ἀναπαύεται ἡ ἀσήμαντη στάχτη του, αὐτὸ εἶναι τὸ ἀληθινὸ καθῆκον, αὐτὸς εἶναι ὁ εὐγενικώτερος προορισμὸς τοῦ Ἀνθρώπου.

Ἡ ζωὴ εἶναι ἕνα σχολεῖο. Ὁ κόσμος δὲν εἶναι μιὰ φυλακή, οὔτε μέγαρο ἀναπαύσεως, οὔτε θέατρο γιὰ παιγνίδια καὶ θεάματα, ἀλλὰ εἶναι τόπος μορφώσεως καὶ πειθαρχίας. Ἡ ζωὴ χορηγεῖται γιὰ ἠθικὴ καὶ πνευματικὴ δοκιμασία. Εἶναι μία ἐκπαίδευση πρὸς ἀπόκτησιν τῆς ἀρετῆς καὶ γιὰ μιὰ μελλοντικὴ ὕπαρξη.

Ὁ θάνατος εἶναι ὁ μεγαλύτερος διδάσκαλος τῆς ζωῆς, ἔστω φρικτός, κρύος, ἄσπλαχνος καὶ ἀκαταμάχητος. Ὅλη ἡ δύναμις τοῦ κόσμου, δὲν μπορεῖ νὰ τὸν σταματήση ἢ νὰ τὸν ἀπομακρύνη.

Ὅταν ἕνας πεθάνη, δὲν ὑπάρχει παρὰ μία μόνον ἐρώτησις: Ἔζησε καλά, τίμια καὶ εὐσυνείδητα;

Δὲν ὑπάρχει κανένα κακὸ στὸ θάνατο, ἀλλὰ σ' αὐτὰ ποὺ γίνονται στὴ ζωή.

«Μεγάλοι Θεοὶ»

Τοῦ Ἀπρίλη ἡ νύχτα νείρεται ἡ πανώρια·
Ἀρχαϊκὴ νηρηΐδα ἡ Σαμοθράκη
Βυθίζεται στοῦ Αἰγαίου τὸ λουλάκι,
Ἀπ' τὰ ἱερὰ νὰ ξαποστάση τὰ Ὄργια.

Θεωρικο καράβι ἡ Φαντασία
μὲ ἀράζει στὸ λιμάνι τῶν αἰώνων...
«Μεγάλοι Θεοί», πρὸς σᾶς τὸν νοῦ μου ὑψώνω
Σὲ δεηση μυστικὴ καὶ σὲ ἱκεσία.

Μοῦ γνέφει ὁ Θεῖος Ἑρμῆς κι ἐγὼ μαζί του
ξανοίγουμαι στὴ ρέμβη τοῦ Ἀπολύτου
περα κι ἀπὸ τη χώρα τῶν Ὀνείρων.

Πίστη καὶ γνώση ἐκεῖ σμίγουν ἀντάμα
Ξεδίψασα ἀπ' τῆς λύτρωσης τὸ νάμα
Στὰ πάνσεπτα Μυστήρια τῶν Καβείρων...

Λεμεσός — Κύπρος

ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ Ν. ΔΡΟΥΣΙΩΤΗΣ

ΚΡΙΣΝΑΜΟΥΡΤΙ

Χωρὶς καλωσύνη καὶ ἀγάπη δὲν ἔχει κανεὶς ἀνατροφή...

Ἀπὸ τὴν Γ' σειρὰ τῶν Στοχασμῶν πάνω στὴ Ζωή. Μετάφρασις: Κατίνας Φράγκου

ΚΑΘΙΣΜΕΝΟΣ σὲ μιὰν ἐξέδρα, ἔπαιζε ἕνα ἑπτάχορδο ὄργανο σ' ἕνα μικρὸ ἀκροατήριο ποὺ ἦταν συνηθισμένο μὲ αὐτὸν τὸν τύπο τῆς κλασσικῆς μουσικῆς. Ἦταν καθισμένοι στὸ πάτωμα ἀπέναντί του· ἐνῶ ἀπὸ μιὰ θέσι πίσω του ἕνα ἄλλο ὄργανο μὲ μονάχα τέσσερεις χορδὲς εἶχε παίξει. Νέος ἦτανε, καὶ ὅμως ἐντελῶς κατεῖχε τις ἑπτὰ χορδὲς καὶ τὴν περίπλοκη μουσική. Αὐτοσχεδίαζε τὸ κάθε τραγοῦδι ποὺ θὰ ἔπαιζε. Δεν θ' ἀκούατε ποτὲ ἕνα τραγοῦδι νὰ παίζεται κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο δυὸ φορές. Τὰ λόγια δὲν ἄλλαζαν, ἀλλα μέσα σ' ἕνα ὡρισμένο πλαίσιο ὑπῆρχε μεγάλη ποικιλία καὶ ὁ μουσικὸς μποροῦσε ν' αὐτοσχεδιάζῃ ἀπὸ τὸ περιεχόμενο τῆς καρδιᾶς του. Ὅσο περισσότερες οἱ παραλλαγὲς καὶ οἱ συνδυασμοί, τόσο μεγαλύτερος ὁ μουσικός. Ἐπάνω στὶς χορδὲς δὲν μποροῦσαν ν' ἀκουσθοῦν τὰ λόγια, μὰ ὅλοι ὅσοι ἦσαν καθισμένοι ἐκεῖ τὰ ἤξεραν κι' ἔπεφταν σε ἔκστασι πάνω σ' αὐτά. Κουνῶντας τὸ κεφάλι καὶ τὰ χέρια μὲ χάρι, κρατούσανε τέλεια τὸ χρόνο κι' ἀκουόταν ἕνα ἐλαφρὸ κτύπημα στὸ μηρὸ μόλις τελειωνε ὁ ρυθμός. Ὁ μουσικὸς εἶχε κλειστὰ τὰ μάτια καὶ ἦταν ὁλοκληρωτικὰ ἀπορροφημένος στὴν δημιουργική του ἐλευθερία καὶ στὴν ὀμορφιὰ τοῦ ἤχου. Ὁ νοῦς καὶ τὰ δάκτυλα ἦσαν σὲ τέλειο συναρμονισμό. Μὰ καὶ τί δάκτυλα! Λεπτὰ καὶ εὐκίνητα, λὲς κι' εἴχανε ζωὴ δική τους. Ἡσύχαζαν μόνο στὸ τέλος τοῦ τραγουδιοῦ σ' ἐκεῖνο τὸ ἰδιαίτερο πλαίσιο, κι' ἔπειτα ἠρεμοῦσαν καὶ ἀναπαύονταν. Μὰ μὲ ἀπίστευτη ταχύτητα ξανάρχιζαν ἄλλο σκοπό, μέσα σὲ διαφορετικὸ πλαίσιο. Σχεδὸν σᾶς ὑπνώτιζαν μὲ τὴν χάρι καὶ τὸν γοργὸ ρυθμό τους. Ἀμ' ἐκεῖνες οἱ χορδές, τί μελωδικοὺς ἤχους χάριζαν! Πιέζονταν μὲ τὰ δάκτυλα τοῦ ἀριστεροῦ χεριοῦ στὸ κατάλληλο τέντωμα, ἐνῶ τὰ δάκτυλα τοῦ δεξιοῦ τὶς κτυποῦσαν μὲ ἄνετη μαεστρία καὶ ἔλεγχο.

Ἔξω φεγγοβολοῦσε το φεγγάρι καὶ οἱ σκιες οἱ σκοτεινὲς ἔμεναν ἀκίνητες. Ἀνάμεσ' ἀπὸ τὸ παράθυρο μόλις φαινόταν ὁ ποταμός, ἕν' ἀσημένιο κύλισμα ἐνάντια στὸ

σκότος, καὶ ἤρεμα τὰ δέντρα ἀπὸ τὴν ἄλλη ὄχθη. Ἕνα πρᾶγμα παράξενο συνεχιζόταν στὸ διάστημα ποὺ εἶναι ὁ νοῦς. Εἶχε παρακολουθήσει τὶς χαριτωμένες κινήσεις τῶν δακτύλων, εἶχε ἀκούσει τοὺς γλυκοὺς ἤχους, εἶχε παρατηρήσει τὸ κούνημα τῶν κεφαλιῶν καὶ τὸν ρυθμὸ τῶν χεριῶν τῶν ἥσυχων ἐκείνων ἀνθρώπων. Ξαφνικὰ ὁ παρατηρητής, ὁ ἀκροατής, ἐξαφανίσθηκε· δὲν ἀποκοιμήθηκε μέσα στὴν ἀδράνεια ἀπ' τὶς μελωδικὲς χορδές, μὰ ἀπουσίαζε ὁλοκληρωτικά. Ὑπῆρχε μόνο τὸ εὐρὺ διάστημα ποὺ εἶναι ὁ νοῦς. Ὅλα τὰ πράγματα τῆς γῆς καὶ τοῦ ἀνθρώπου ἦσαν μέσα σ' αὐτόν, μὰ βρίσκονταν στὰ ἔσχατα ἐξωτερικὰ ὅρια, ἀμυδρὰ καὶ μακρυσμένα. Μέσα στὸ διάστημα ὅπου δὲν ὑπῆρχε τίποτα, ὑπῆρχε μιὰ κίνησι, καὶ ἡ κίνησις ἦταν γαλήνη. Ἤτανε μιὰ βαθειά, ἀχανὴς κίνησι, χωρὶς κατεύθυνσι, χωρὶς κίνητρο, ποὺ ἄρχιζε ἀπὸ τὰ ἐξωτερικὰ ἄκρα, καὶ μὲ ἀπίστευτη δύναμι ἐρχότανε πρὸς τὸ κέντρον — ἕνα κέντρο ποὺ εἶναι παντοῦ μέσα στὴ γαλήνη, μέσα στὴν κίνησι ποὺ εἶναι διάστημα. Αὐτὸ τὸ κέντρον εἶναι ὁλοκληρωτικὴ μοναχικότης, ἀμόλυντη, ἀγνώριστη, μιὰ μοναξιὰ ποὺ δὲν εἶναι ἀπομόνωσι, ποὺ δὲν ἔχει τέλος καὶ δὲν ἔχει ἀρχή. Εἶναι πλήρης καθ' ἑαυτήν, καὶ ὄχι γινομένη. Τὰ ἐξωτερικὰ ἄκρα εἶναι μέσα σ' αὐτήν, ἀλλὰ ὄχι ἀπὸ αὐτήν. Εἶναι ἐκεῖ, ὄχι ὅμως μέσα στὴν σκοπιὰ τοῦ νοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Εἶναι τὸ σύνολον, ἡ ὁλότης, ἀλλὰ ὄχι προσιτή.

Ἦσαν τέσσερις νεαροί, ὅλοι παιδιὰ τῆς ἴδιας περίπου ἡλικίας, δεκαέξη ὡς δεκαοκτώ. Μᾶλλον δειλοί, ποὺ θἄπρεπε νὰ τοὺς παροτρύνη κανείς, μὰ ποὺ ἅμα θὰ ξεκινοῦσαν, δύσκολα θὰ μποροῦσανε νὰ σταματήσουν, καὶ οἱ γεμᾶτες ζῆλο ἐρωτήσεις τους ἄρχισαν νὰ κατρακυλοῦν. Βλέπατε ὅτι εἶχαν μιλήσει γιαυτὰ μεταξύ τους ἀπὸ πρίν, κι' εἶχαν ἑτοιμάσει γραπτὲς ἐρωτήσεις· μὰ μετὰ τὴν πρώτη ἢ τὴ δεύτερη ἐρώτησι ξέχασαν πὼς τὶς εἶχανε γράψει, καὶ τὰ λόγια τους κυλοῦσαν ἐλεύθερα ἀπὸ τὶς αὐθόρμητες σκέψεις τους. Ἂν καὶ ὄχι ἀπὸ πλούσιους γονεῖς, ἦσαν καθαροὶ καὶ κομψοὶ στὸ ντύσιμό τους.

«Κύριε, ὅταν μιλήσατε σὲ μᾶς τοὺς σπουδαστὰς πρὶν δυὸ — τρεῖς μέρες», ἄρχισε ἐκεῖνος ποὺ ἦταν πιὸ κοντά, «εἴπατε κάτι γιὰ τὸ πόσο εἶναι ἀναγκαία ἡ σωστὴ ἀγωγή, γιὰ νὰ εἴμαστε ἱκανοὶ ν' ἀντιμετωπίσωμε τὴ ζωή. Θὰ θέλαμε νὰ μᾶς ἐξηγούσατε καὶ πάλι, τί ἐννοεῖτε μὲ σωστὴ ἀγωγή. Μιλήσαμε γιαὐτὸ μεταξύ μας, μὰ δὲν τὸ καταλαβαίνομε διόλου».

Τί εἴδους ἀνατροφὴ ἔχετε τώρα ὅλοι σας;

«Ὤ, εἴμαστε στὸ κολλέγιο κι' ἔχομε διδαχθεῖ τὰ συνηθισμένα πράγματα ποὺ χρειάζονται γιὰ ἕνα ὡρισμένο ἐπάγγελμα», ἀπάντησε. Ἐγὼ θὰ γίνω μηχανικός· ἐδῶ οἱ φίλοι μου μελετοῦν φυσική, φιλολογία καὶ οἰκονομικά. Ἀκολουθοῦμε τὴν προδιαγεγραμμένη σειρὰ καὶ μελετοῦμε τὰ ἀντίστοιχα βιβλία· κι' ὅταν ἔχομε καιρὸ διαβάζομε κανένα μυθιστόρημα· ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ τὰ παιχνίδια, τον περισσότερο καιρὸ μελετοῦμε».

Καὶ νομίζετε πὼς αὐτὸ εἶναι ἀρκετὸ γιὰ νὰ ἔχετε προετοιμασθῆ γιὰ τὴ ζωή;

«Ἀπ' ὅσα ἔχετε πῆ, κύριε, δὲν εἶναι ἀρκετό», ἀπάντησε ὁ δεύτερος. «Ἀλλὰ τοῦτο μονάχα κατορθώνομε καὶ συνήθως νομίζομε πὼς ἔχομε διαπαιδαγωγηθῆ».

Νὰ μαθαίνετε ἁπλῶς νὰ διαβάζετε καὶ νὰ γράφετε, νὰ καλλιερ-

γῆτε τὴ μνήμη καὶ νὰ περνᾶτε μερικὲς ἐξετάσεις, ν' ἀποκτᾶτε ὡρισμένες ἱκανότητες καὶ ἐμπειρίες γιὰ νὰ ἐπιτύχετε μιὰν ἐργασία — αὐτὸ εἶναι ἀγωγή;

«Δὲν εἶναι ἀναγκαῖα ὅλ' αὐτά;»

Ναί, νὰ προετοιμασθῆτε γιὰ ἕναν σωστὸ τρόπο ζωῆς εἶναι οὐσιῶδες· μὰ δὲν εἶναι τοῦτο τὸ ἅπαντον τῆς ζωῆς. Ὑπάρχει ἐπίσης τὸ σέξ, ἡ φιλοδοξία, ἡ ζήλεια, ὁ πατριωτισμός, ἡ βία, ὁ πόλεμος, ἡ ἀγάπη, ὁ θάνατος, ὁ Θεός, ἡ σχέσι τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν ἄνθρωπο, ποὺ εἶναι κοινωνία — καὶ τόσα ἄλλα πράγματα. Ἀνατραφήκατε γιὰ ν' ἀντιμετωπίσετε αὐτὴ τὴ μεγάλη ὑπόθεσι ποὺ λέγεται ζωή;

«Ποιὸς εἶν' ἐκεῖνος ποὺ θὰ μᾶς ἀναθρεψη ἔτσι;» ρώτησε ὁ τρίτος. «Οἱ δάσκαλοι καὶ οἱ καθηγηταί μας φαίνονται τόσο ἀδιάφοροι. Μερικοὶ ἀπ' αὐτοὺς εἶναι ἔξυπνοι καὶ μελετημένοι, ἀλλὰ κανένας δὲν δίνει τὴν παραμικρὴ προσοχὴ γιὰ τέτοιο πρᾶγμα. Μᾶς ὠθοῦν νὰ προχωροῦμε, καὶ θεωροῦμε τὸν ἑαυτό μας τυχερὸ ἂν πάρωμε τὸ δίπλωμά μας, τὸ κάθε τι εἶναι τόσο δύσκολο».

«Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ σεξουαλικά μας πάθη, ποὺ εἶναι ἀρκετὰ σαφῆ», εἶπε ὁ πρῶτος, «δὲν ξέρομε τίποτα ἐπάνω στὴ ζωή· ὅλα τ' ἄλλα φαίνονται τόσο ἀόριστα καὶ μακρυνά. Ἀκοῦμε τοὺς γονεῖς μας νὰ παραπονιοῦνται ποὺ δὲν ἔχουν ἀρκετὰ χρήματα καὶ καταλαβαίνομε πὼς εἶναι φαντασμένοι σὲ ὡρισμένα σημεῖα γιὰ τὸ ὑπόλοιπο τῆς ζωῆς τους. Κι' ἔτσι ποιὸς μπορεῖ νὰ μᾶς διδάξη ἐπάνω στὴ ζωή;»

Κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ σᾶς διδάξη, ἐσεῖς ὅμως μπορεῖτε νὰ μάθετε. Ὑπάρχει μεγάλη διαφορὰ ἀνάμεσα στὸ μανθάνειν καὶ τὸ διδάσκεσθαι. Τὸ μανθάνειν προχωρεῖ διὰ μέσου τῆς ζωῆς, ἐνῶ τὸ νὰ διδαχθῆ κανεὶς ξεμπερδεύει σὲ λίγες ὧρες ἢ καὶ χρόνια — ὁπότε, γιὰ τὸ ὑπόλοιπο τῆς ζωῆς σας, ἐπαναλαμβάνετε ἐκεῖνο ποὺ ἔχετε διδαχθεῖ. Κι' αὐτὸ ποὺ ἔχετε διδαχθεῖ σύντομα μεταβάλλεται σὲ νεκρὲς στάχτες. Καὶ τότε ἡ ζωή, ποὺ εἶναι ἕνα πρᾶγμα ζωντανό, γίνεται ἕνα πεδίον πάλης μάταιων προσπαθειῶν. Ριχνόσαστε μέσα στὴ ζωὴ χωρὶς τὴν ἡσυχία καὶ τὸν καιρὸ νὰ τὴν κατανοήσετε. Πρὶν γνωρίσετε κάτι ἀπ' τὴ ζωή, βρισκόσαστε ἤδη στὸ μέσον, παντρεμένοι, περιωρισμένοι σὲ μιὰν ἐργασία, μὲ τὴν ἀλύπητη κατακραυγὴ τῆς κοινωνίας γύρω σας. Πρέπει κανεὶς νὰ μάθη τὴ ζωὴ εὐθὺς ἀπὸ τὴν τρυφερὴ ἡλικία, καὶ ὄχι τὴν τελευταία στιγμή· ὅταν πιὰ ἔχει μεγαλώσει εἶναι σχεδὸν πολὺ ἀργά.

Ξέρετε τί εἶναι ζωή; Ἐπεκτείνεται ἀπ' τὴ στιγμὴ ποὺ ἔχετε γεννηθεῖ ὥς τὴ στιγμὴ ποὺ πεθαίνετε, ἴσως καὶ πέρα ἀκόμη. Ἡ ζωὴ εἶναι ἕνα εὐρὺ καὶ περίπλοκο σύνολο· εἶναι σὰν ἕνα σπίτι μέσα στὸ ὁποῖο γίνονται ὅλα συγχρόνως. Ἀγαπᾶτε· εἴσαστε ἄπληστοι, φθονεροὶ καὶ συγχρόνως νιώθετε πὼς δὲν θἄπρεπε νὰ γίνεται αὐτό.

Εἴσαστε φιλόδοξοι, καὶ στὴν ἀποτυχία ἢ τὴν ἐπιτυχία, ἀκολουθεῖ μιὰ ἄγρυπνη ἀνησυχία, φόβος καὶ ἀπονιά. Ἀργὰ ἢ γρήγορα ἔρχεται ἕνα συναίσθημα ματαιότητος γιὰ ὅλ' αὐτά. Ἔπειτα ὑπάρχει ἡ φρίκη καὶ ἡ βαρβαρότης τοῦ πολέμου, καὶ ἡ εἰρήνη ἀνάμεσα ἀπ' τὸν τρόμο· ὑπάρχει ὁ ἐθνικισμὸς καὶ ἡ κυριαρχία ποὺ ὑποστηρίζει τὸν πόλεμο· ὑπάρχει ὁ θάνατος στὸ τέλος τοῦ δρόμου τῆς ζωῆς, ἢ ὁπουδήποτε κατὰ μῆκος της. Ὑπάρχει ἡ ἀναζήτησι γιὰ τὸν Θεό, μὲ τὶς ἀντιφατικὲς πίστεις

καὶ τὶς φιλονεικίες ἀνάμεσα στὶς ὠργανωμένες θρησκεῖες. Ὑπάρχει ὁ ἀγώνας νὰ ἐπιτύχετε καὶ νὰ διατηρήσετε μιὰν ἐργασία· ὑπάρχει ὁ γάμος, τὰ παιδιά, ἡ ἀρρώστια, καὶ ἡ ἐπικράτησι τῆς κοινωνίας καὶ τοῦ Κράτους. Ὅλα τοῦτα εἶναι ζωὴ καὶ πολὺ περισσότερα. Καὶ σεῖς ριχνόσαστε μέσα σ' αὐτὸν τὸν ωκεανό. Γενικὰ βυθιζόσαστε μέσα σ' αὐτόν, χαμένοι καὶ ἄθλιοι· μὰ καὶ ἂν ἐπιζήσετε, ἀνασηκωμένοι στὴν κορυφὴ τοῦ σωροῦ, πάλι εἴσαστε ἕνα μέρος τοῦ ωκεανοῦ. Αὐτὸ εἶναι ὅ,τι ὀνομάζομε ζωή: διαρκὴς ἀγώνας καὶ θλίψι, με ἐλάχιστη χαρὰ σπαρμένη ἐδῶ κι' ἐκεῖ. Ποιὸς θὰ σᾶς διδάξῃ πάνω σ' ὅλα τοῦτα; Ἢ μᾶλλον πῶς θὰ τὰ μάθετε σεῖς αὐτά; Ἀκόμα κι' ἂν ἔχετε ἱκανότητα καὶ ταλέντο, εἴσαστε φορτωμένοι ἀπὸ φιλοδοξία, ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία γιὰ φήμη, μὲ τὶς ματαιώσεις καὶ τὶς λύπες της. Ὅλα τοῦτα εἶναι ζωή, δὲν εἶναι; Καὶ νὰ πᾶμε πέρα ἀπ' ὅλα τοῦτα εἶναι πάλι ζωή.

«Εὐτυχῶς, ἐμεῖς ἀκόμα γνωρίζομε πολὺ λίγα ἀπ' ὅλον αὐτὸν τὸν ἀγῶνα», εἶπε ὁ πρῶτος, «ἀλλὰ αὐτὰ ποὺ μᾶς ἀπαριθμεῖτε εἶναι ἤδη μέσα μας δυναμικά. Θέλω νὰ γίνω ἕνας περίφημος μηχανικός· θέλω νὰ τοὺς ξεπεράσω ὅλους· ἔτσι πρέπει νὰ ἐργασθῶ σκληρὰ καὶ νὰ ἐπιτύχω νὰ γνωρίσω τὸν κατάλληλο κόσμο. Πρέπει νὰ σχεδιάζω καὶ νὰ ὑπολογίζω γιὰ τὸ μέλλον. Πρέπει ν' ἀνοίξω τὸν δρόμο μου ἀνάμεσα στὴ ζωή».

Ἔτσι εἶναι ἀκριβῶς. Ὁ καθένας λέει πῶς πρέπει νὰ κάνῃ τὸν δρόμο του μέσα στὴ ζωή· ὁ καθένας κοιτάζει τὸν ἑαυτό του, εἴτε στὸ ὄνομα τῆς ἐργασίας, εἴτε τῆς θρησκείας ἢ καὶ τῆς πατρίδας. Θέλετε νὰ γίνετε διάσημοι, τὸ ἴδιο κάνει καὶ ὁ γείτονάς σας, τὸ ἴδιο καὶ ὁ γείτονας ἐκείνου· κι' αὐτὸ γίνεται μὲ τὸν καθένα, ἀπ' τὸ πιὸ μεγάλο ὥς τὸν πιὸ μικρὸ μέσα στὴ χώρα. Ἔτσι δημιουργοῦμε μιὰ κοινωνία ποὺ βασίζεται στὴν φιλοδοξία, στὸ φθόνο καὶ στὴν ἀπόκτησι, μέσα στὴν ὁποία ὁ κάθε ἄνθρωπος εἶναι ἐχθρὸς τοῦ ἄλλου. Καὶ σεῖς «ἀνατρεφόσαστε» γιὰ νὰ συμμορφωθῆτε σ' αὐτὴν τὴ διαμελισμένη κοινωνία, νὰ προσαρμοσθῆτε στὸ φαῦλο πλαίσιό της.

«Μὰ τί νὰ κάνωμε,» ρώτησε ὁ δεύτερος. «Μοῦ φαίνεται πῶς πρέπει νὰ συμμορφωθοῦμε στὴν κοινωνία, ἢ νὰ καταστραφοῦμε. Ὑπάρχει ἄλλος δρόμος ἔξω ἀπ' αὐτόν, κύριε;»

Πρὸς τὸ παρὸν ἀνατρεφόσαστε δῆθεν γιὰ νὰ προσαρμοσθῆτε σ' αὐτὴν τὴν κοινωνία· οἱ ἱκανότητές σας ἀναπτύσσονται γιὰ νὰ σᾶς καταστήσουν ἄξιους νὰ ζήσετε μέσα σ' αὐτὸ τὸ χάος. Οἱ γονεῖς σας, οἱ παιδαγωγοί σας, ἡ κυβέρνησί σας, ὅλοι ἐνδιαφέρονται γιὰ τὴν ἱκανότητά σας καὶ τὴν οἰκονομικὴ σας ἐξασφάλισι, δὲν εἶν' ἔτσι;

«Δὲν ξέρω γιὰ τὴν κυβέρνησι, κύριε», εἶπε ὁ τέταρτος, «ἀλλὰ οἱ γονεῖς μας ἐξοδεύουν τὸ χρῆμα τους ποὺ μὲ τόσον κόπο κερδίζουν γιὰ νὰ μᾶς κάμουν ἱκανοὺς νὰ πάρωμε ἕνα δίπλωμα, καὶ νὰ μπορέσωμε νὰ ζήσωμε. Μᾶς ἀγαποῦνε».

Σᾶς ἀγαποῦνε; Ἂς δοῦμε. Ἡ κυβέρνησί σας θέλει ἱκανοὺς γραφειοκράτες γιὰ νὰ διευθύνετε τὸ Κράτος, καλοὺς βιομηχάνους γιὰ νὰ διατηρῆτε τὴν οἰκονομία, καὶ ἱκανοὺς στρατιῶτες γιὰ νὰ σκοτώνετε «τὸν ἐχθρό», ἔτσι δὲν εἶναι;

«Ὑποθέτω πῶς ἡ κυβέρνησι ἔτσι κάνει. Μὰ οἱ γονεῖς μας εἶναι πιὸ καλοί· σκέπτονται γιὰ τὸ καλό μας καὶ θέλουν νὰ γίνωμε καλοὶ πολῖτες».

Ναί, θέλουν νὰ γίνετε «καλοὶ πολῖτες», ποὺ σημαίνει νὰ εἶσαστε εὐϋπόληπτοι, φιλόδοξοι, διαρκῶς κτητικοί, παραδομένοι σ' αὐτὴ τὴν κοινωνικὰ εὐπρόσδεκτη ἀσπλαχνία ποὺ λέγεται συναγωνισμός, ἔτσι ποὺ νὰ μπορεῖτε κι' ἐσεῖς κι' ἐκεῖνοι νὰ ἔχετε ἀσφάλεια. Αὐτὸ εἶν' ἐκεῖνο ποὺ ἀποτελεῖ τὸν ὑποτιθέμενο καλὸν πολίτη. Εἶναι ὅμως τοῦτο καλό, ἢ μήπως εἶναι κάτι πολὺ κακό; Ἡ ἀγάπη εἶναι ἕνα πρᾶγμα ἐξαιρετικό· χωρὶς αὐτήν, ἡ ζωὴ εἶναι ἄγονη. Μπορεῖ νὰ κατέχετε πολλὰ καὶ νὰ καθώσαστε στὴν ἕδρα τῆς ἐξουσίας· ὅμως χωρὶς τὴν ὡραιότητα καὶ τὸ μεγαλεῖο τῆς ἀγάπης, ἡ ζωὴ γρήγορα καταντᾶ ἀθλιότης καὶ σύγχυσι. Ἀγάπη σημαίνει, ἐκείνους ποὺ ἀγαπᾶ κανεὶς νὰ τοὺς ἀφήση τελικῶς ἐλεύθερους νὰ μεγαλώσουν στὴν πληρότητά τους, νὰ εἶναι κάτι μεγαλύτερο ἀπὸ ἁπλὲς κοινωνικὲς μηχανές. Ἡ ἀγάπη δὲν ἐκβιάζει, εἴτε φανερὰ εἴτε μέσῳ τῆς λεπτῆς ἀπειλῆς τῶν καθηκόντων καὶ εὐθυνῶν. Ὅπου ὑπάρχει κάποια μορφὴ πιέσεως ἢ ἐξασκήσεως αὐθεντίας, ἐκεῖ δὲν ὑπάρχει ἀγάπη.

«Δὲν νομίζω ὅτι γιαυτὸ τὸ εἶδος τῆς ἀγάπης μιλᾶ ὁ φίλος μου», εἶπε ὁ τρίτος. «Οἱ γονεῖς μας μᾶς ἀγαποῦν, ὄχι ὅμως κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο. Γνωρίζω ἕνα παιδὶ ποὺ θέλει νὰ γίνη καλλιτέχνης, μὰ ὁ πατέρας του τὸν θέλει ἐπιχειρηματία, καὶ τὸν ἀπειλεῖ νὰ τὸν ξεκάνη ἂν δὲν κάμη τὸ καθῆκον του».

Ὅ,τι οἱ γονεῖς ὀνομάζουνε καθῆκον δὲν εἶναι ἀγάπη, εἶναι μιὰ μορφὴ καταναγκασμοῦ· καὶ ἡ κοινωνία ὑποστηρίζει τοὺς γονεῖς, γιατί αὐτὸ ποὺ κάνουν εἶναι ἀξιοσέβαστο. Οἱ γονεῖς ἀνησυχοῦνε ὥς που νὰ βρῆ τὸ παιδὶ μιὰ σίγουρη ἐργασία καὶ νὰ κερδίση λίγα χρήματα· μὰ μὲ ἕναν τέτοιο ὑπερπληθωρισμό, ὑπάρχουν χίλιοι ὑποψήφιοι γιὰ κάθε ἐργασία, καὶ οἱ γονεῖς νομίζουν πὼς τὸ παιδὶ δὲν μπορεῖ ποτὲ νὰ ζήση μὲ τὴ ζωγραφική. Ἔτσι προσπαθοῦνε νὰ τὸ βιάσουν νὰ ἀφίση αὐτὸ ποὺ ἐκεῖνοι τὸ θεωροῦν σὰν μιὰ τρελλὴ ἰδιοτροπία. Τὸ νομίζουν μιὰ ἀνάγκη γιαυτὸν τὸ νὰ συμμορφωθῆ στὴν κοινωνία, νὰ εἶναι σεβαστὸς κι' ἐξασφαλισμένος. Κι' αὐτὸ λέγεται ἀγάπη. Μὰ εἶναι ἀγάπη; Ἢ εἶναι φόβος σκεπασμένος μὲ τὴ λέξι «ἀγάπη»;

«Ὅταν θέτετε ἔτσι τὸ ζήτημα, δὲν ξέρω τί νὰ πῶ», ἀπάντησε ὁ πρῶτος.

Ὑπάρχει ἄλλος τρόπος νὰ τὸ θέσωμε; Ὅ,τι ἔχει εἰπωθεῖ μπορεῖ νὰ εἶναι δυσάρεστο, εἶναι ὅμως ἕνα γεγονός. Ἡ τάχα ἀνατροφὴ ποὺ τώρα ἔχετε, ἀσφαλῶς δὲν σᾶς βοηθεῖ ν' ἀντιμετωπίσετε αὐτὴ τὴν πλατειὰ καὶ περίπλοκη ζωή· ἐρχόσαστε σ' αὐτὴν ἀπροετοίμαστοι καὶ σᾶς ἀπορροφᾶ.

«Μὰ ποιὸς εἶναι ἐκεῖνος ποὺ θὰ μᾶς διαπαιδαγωγήση γιὰ νὰ κατανοήσωμε τὴ ζωή; Δὲν ἔχομε τέτοιους δασκάλους, κύριε».

Ὁ παιδαγωγὸς θὰ πρέπει ἐπίσης νὰ διαπαιδαγωγηθῆ. Οἱ μεγάλοι λένε πὼς ἐσεῖς, ἡ μέλλουσα γενεά, πρέπει νὰ δημιουργήσετε ἕναν διαφορετικὸ κόσμο, ἀλλὰ δὲν τὸ ἐννοοῦν καθόλου αὐτό. Ἀντίθετα, μὲ περίσκεψι καὶ φροντίδα ἀρχίζουνε νὰ σᾶς «ἀνατρέφουν» γιὰ νὰ συμμορφωθῆτε στὸ παληὸ καλούπι, μὲ κάποια τροποποίησι. Ἂν καὶ μπορεῖ νὰ μιλοῦνε διαφορετικά, δάσκαλοι καὶ γονεῖς, ὑποστηριζόμενοι ἀπὸ τὴν κυβέρνησι καὶ τὴν κοινωνία γενικά, φροντίζουνε νὰ σᾶς ἐξασκήσουν γιὰ νὰ συμμορ-

φωθῆτε στὴν παράδοσι, νὰ παραδεχθῆτε τὴν φιλοδοξία καὶ τὴ ζήλεια σὰν τὸν φυσικὸ δρόμο τῆς ζωῆς. Διόλου δὲν ἐνδιαφέρονται γιὰ ἕναν νέο τρόπο ζωῆς, καὶ τοῦτο γιατὶ ὁ ἴδιος ὁ παιδαγωγὸς δὲν ἀνατράφηκε σωστά. Ἡ παληὰ γενεὰ ἔφερε αὐτὸν τὸν πολεμοχαρῆ κόσμο, τὸν κόσμο αὐτὸν τοῦ ἀνταγωνισμοῦ καὶ τοῦ χωρισμοῦ τῶν ἀνθρώπων· καὶ ἡ νεώτερη γενεὰ ἀκολουθεῖ ἐπιμελῶς τὰ βήματά της.

«Μὰ ἐμεῖς θέλομε νὰ ἀνατραφοῦμε σωστά, κύριε. Τί νὰ κάνωμε;»

Πρῶτ' ἀπ' ὅλα νὰ δῆτε ξεκάθαρα ἕνα γεγονὸς ἁπλό: ὅτι μήτε ἡ κυβέρνησι, μήτε οἱ σημερινοὶ διδάσκαλοί σας, οὔτε καὶ οἱ γονεῖς σας, φροντίζουν νὰ σᾶς ἀναθρέψουν σωστά· ἂν τὤκαναν, ὁ κόσμος θὰ ἦταν ἐντελῶς διαφορετικός, καὶ δὲν θὰ ὑπῆρχαν πόλεμοι. Ἔτσι, ἂν θέλετε ν' ἀνατραφῆτε σωστά, πρέπει νὰ τὸ καταλάβετε μόνοι σας· καὶ ὅταν μεγαλώσετε, θὰ δῆτε τότε πὼς τὰ παιδιὰ τὰ δικά σας ἔχουνε σωστὴ ἀνατροφή.

«Μὰ πῶς μποροῦμε νὰ διαπαιδαγωγήσωμε σωστὰ τὸν ἑαυτό μας; Χρειαζόμαστε κάποιον νὰ μᾶς διδάξη».

Ἔχετε δασκάλους γιὰ νὰ σᾶς διδάξουν μαθηματικά, φιλολογία καὶ λοιπά. Ὅμως ἡ ἀγωγὴ εἶναι κάτι τὸ βαθύτερο καὶ πιὸ πλατὺ ἀπὸ τὴν ἁπλῆ συνάθροισι πληροφοριῶν. Ἀγωγὴ εἶναι ἡ καλλιέργεια τοῦ νοῦ, ἔτσι ποὺ ἡ δράσι νὰ μὴν εἶναι αὐτοκεντρική· εἶναι νὰ μάθη κανεὶς μέσα στὴ ζωὴ νὰ κατεδαφίζη τοὺς τοίχους, ποὺ ὁ νοῦς κτίζει γιὰ νὰ εἶναι ἀσφαλής, ἀπὸ τοὺς ὁποίους πηγάζει ὁ φόβος μὲ ὅλες του τὶς περιπλοκές. Γιὰ νὰ ἔχετε ἀγωγή, θὰ πρέπει νὰ μελετήσετε σκληρὰ καὶ νὰ μὴν τεμπελιάζετε. Νὰ εἶσαστε καλοὶ στὰ παιγνίδια, νὰ μὴ κτυπᾶτε τὸν ἄλλον, ἀλλὰ νὰ διασκεδάζετε τὸν ἑαυτό σας. Νὰ τρῶτε τὴν κατάλληλη τροφή, καὶ νὰ ἔχετε φυσικὴ ἱκανότητα. Ἀφήσετε τὸ νοῦ νὰ εἶναι ξύπνιος καὶ ἱκανὸς νὰ ἀναλάβη τὰ προβλήματα τῆς ζωῆς, ὄχι σὰν ἕνας Ἰνδός, ἕνας κομμουνιστὴς ἢ ἕνας χριστιανός, ἀλλὰ σὰν ἕνα ἀνθρώπινο ὄν. Γιὰ νὰ ἔχετε σωστὴ ἀγωγή, θὰ πρέπει νὰ κατανοήσετε τὸν ἑαυτό σας, καὶ νὰ ἐξακολουθῆτε νὰ μαθαίνετε πάνω στὸν ἑαυτό σας. Ἅμα σταματῆστε νὰ μαθαίνετε, ἡ ζωὴ καταντᾶ δυσάρεστη καὶ θλιβερή. Χωρὶς καλωσύνη καὶ ἀγάπη, δὲν ἔχετε σωστὴ ἀνατροφή.

ΧΡΟΝΙΚΑ

Ο «ΛΟΥΝΙΚ—4»

Ἕνα ἀκόμη βῆμα πρὸς τὴν ἔρευνα τοῦ Διαστήματος ἐπετελέσθη, μὲ τὴν ἀποστολὴ τοῦ Σοβιετικοῦ διαστημοπλοίου «Λοῦνικ—4» πρὸς τὴν Σελήνην, ἂν καὶ δὲν ἐπετεύχθη ἡ προσγείωσίς του στὸν «χλωμὸ» δορυφόρο τοῦ πλανήτου μας. Ὁπωσδήποτε ἐπετεύχθη ἡ λῆψις ἀκριβεστέρων φωτογραφιῶν τῆς ἐπιφανείας τῆς Σελήνης καὶ ἡ καταμέτρησις τοῦ ὕψους τῶν ὀρέων καὶ τοῦ βάθους τῶν κρατήρων της. Σχετικῶς, ὁ καθηγητὴς Βλαντιμὶρ Σιφόρωφ ἐδήλωσε στὴ Μόσχα, ὅτι ὁ δορυφόρος τῆς Γῆς θὰ εἶναι, ἀναμφιβόλως, τὸ πρῶτο οὐράνιο σῶμα, στὸ ὁποῖο θὰ ἀποβιβασθῇ ὁ ἄνθρωπος. Ὁ πρῶτος Σοβιετικὸς ἀστροναύτης Γιοῦρι Γκαγκάριν ἐδήλωσεν ὅτι δὲν θὰ βραδύνῃ πολὺ αὐτὴ ἡ ἡμέρα. Θὰ χρειασθῇ, ὅμως, προηγουμένως νὰ σταλοῦν καὶ ἄλλες ἐκτοξεύσεις δοκιμαστικῶν αὐτομάτων σταθμῶν καὶ διαστημοπλοίων μὲ ζῶα. Ἐξ ἄλλου, οἱ ἀστρονόμοι τῆς πόλεως Καζὰν ἐδήλωσαν, ὅτι, κατὰ τὶς τελευταῖες παρατηρήσεις, ἡ Σελήνη δὲν εἶναι στρογγυλή, ἀλλὰ ἔχει σχῆμα ἀχλαδιοῦ, μὲ τὸ ἐξωγκωμένο μέρος της ἐστραμμένο πρὸς τὴ Γῆ,

ΤΟ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ «ΝΟΒΑ»

Τὴν Σελήνη ἔχουν ὡς ἄμεσο στόχο καὶ αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς. Ἐλπίζουν νὰ στείλουν ἄνθρωπο στὴ Σελήνη πρὶν ἀπὸ τὸ ἔτος 1970. Ἐγκαταλείπεται ὅμως τὸ πρόγραμμα «Νόβα», ποὺ προέβλεπε τὴν ἀποστολὴ ἐπηνδρωμένου δορυφόρου ἀπ' εὐθείας πρὸς τὴν Σελήνη. Καὶ προκρίνεται ἡ ἀποστολὴ ἑνὸς «σκάφους—μητρός», ποὺ νὰ τεθῇ σὲ τροχιὰ πέριξ τῆς Σελήνης, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ν' ἀποσταλῇ διαστημόπλοιο μὲ πλήρωμα δύο ἀνδρῶν στὴν ἐπιφάνεια τοῦ δορυφόρου τῆς Γῆς. Τὸ διαστημόπλοιο θὰ μπορῇ νὰ ἐπιστρέψῃ στὸ «μητρικὸ σκάφος», γιὰ τὴν ἐπιστροφὴ τοῦ ὅλου συγκροτήματος στὴ Γῆ. Κατὰ τὸ σχέδιο, οἱ ἀστροναῦτες θὰ παραμείνουν 4 ἡμέρες στὴν ἐπιφάνεια τῆς Σελήνης καὶ κατόπιν θὰ ἐπιστρέψουν στὸ «μητρικὸ σκάφος», ποὺ θὰ κινῆται σὲ τροχιὰ γύρω ἀπὸ τὴν Σελήνη, ὁδηγούμενο ἀπὸ τρίτον ἀστροναύτη. Ὁ διευθυντὴς τῆς ΝΑΣΑ (Ἀμερικανικῆς ὑπηρεσίας ἀεροναυτικῆς καὶ διαστήματος) κ. Γουέμπ ἐδήλωσε, ὅτι ἡ τεχνικὴ τοῦ «ραντεβοῦ σὲ τροχιὰ» πέριξ τῆς Σελήνης ἐκρίθη φθηνότερη, ταχύτερη καὶ ἀποτελεσματικώτερη. Ἡ

ἀμερικανικὴ Γερουσία ἐψήφισε πίστωσι 3.800 ἑκατομμυρίων δολλαρίων γιὰ τὴν προώθησι τῶν ἐρευνῶν τοῦ Διαστήματος.

Η ΑΝΔΡΟΜΕΔΑ

Σοβιετικοὶ ἐπιστήμονες σχεδιάζουν ἐπίσης νὰ ἔλθουν σ' ἐπαφὴ με τὸν Γαλαξία τῆς Ἀνδρομέδας, ὅπου, καθὼς πιστεύουν, ὑπάρχει ζωὴ καὶ μάλιστα νοήμονα πλάσματα, που θὰ πρέπει νὰ ὁμοιάζουν παραπολὺ μὲ τον γήϊνο ἄνθρωπο. Το μεγάλο σπειροειδὲς νεφέλωμα τῆς Ἀνδρομέδας ἀποτελεῖται ἀπὸ δισεκατομμύρια ἀστέρων καὶ εἶναι ὁ πλησιέστερος, καὶ εἰς ἀπόστασιν καὶ εἰς βασικὰ χαρακτηριστικά, Γαλαξίας πρὸς τὸν δικό μας. Συγκεκριμένως, εἶναι ὁ μόνος Γαλαξίας, ποὺ διακρίνεται μὲ γυμνὸ μάτι, αν καὶ ἀπέχει 1.500.000 ετη φωτος — καὶ ἕνα ἔτος φωτὸς εἶναι ἡ ἀπόστασις, ποὺ καλύπτει τὸ φῶς ἐντὸς ἔτους μὲ ταχύτητα 320.000 χλμ. το δευτερόλεπτο.

Τὴ θεωρία τῆς ὑπάρξεως ζωῆς στον ἀστερισμο τῆς Ἀνδρομέδας ἀναπτύσσει καὶ ὑποστηρίζει μὲ ἰσχυρὰ ἐπιστημονικα ἐπιχειρήματα ὁ δρ Γιόσιτς Σκλόβσκυ, διάσημος Σοβιετικὸς ἐπιστήμων, γνωστὸς γιὰ τὴν τεραστία θεωρητικὴ ἐργασία του ἐπὶ τῆς Ραδιοαστρονομίας, ὡς καὶ τῆς προελεύσεως τῶν κοσμικῶν ἀκτινων στὸ νεο σύγγραμμα του. Με τις ἀπόψεις του, ὅμως, συμφωνοῦν καὶ πολλοι ἄλλοι κορυφαῖοι Σοβιετικοὶ ἐπιστημονες καὶ ἡ σοβιετικὴ Κυβερνησις ἐπείσθη να χρηματοδοτήση τὴν προσπάθεια ἐπαφῆς μὲ τους κατοικους τοῦ Γαλαξίου τῆς Ἀνδρομέδας.

Ο ΙΗΣΟΥΣ... ΑΣΤΡΟΝΑΥΤΗΣ

Ὁ Ρῶσος καθηγητὴς Β. Ζάιτσεφ, σὲ διαλεξί του, εἶπε πρὸς τους φοιτητὰς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Λένινγκραδ τὰ ἑξῆς σχετικὰ με τὸν Χριστό:

1. Ἦτο ἀστροναύτης ἐλθὼν στὴ Γῆ ἀπὸ ἄλλον κόσμο.

2. Ἦτο «συγκεκριμένως» ὁ ἰατρὸς τοῦ διαστημοπλοίου καὶ ἀπέκτησε φήμην θεραπεύων ἀσθενεῖς διὰ τοῦ ὑπνωτισμοῦ.

3. Ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ἀνάληψις εἶναι ἱστορικὰ γεγονότα, ἀλλὰ πρόκειται περὶ ἀναχωρήσεως τοῦ .. πυραύλου, ποὺ ἔφερε τὸν Χριστο στὴ Γῆ.

Ἡ «Πράβδα» ἐσχολίασε τὴ διαλεξι τοῦ καθηγητοῦ Ζάιτσεφ ὡς ἑξῆς: «Ὑποτιμᾶ τὴ νοημοσύνη τῶν ἀνθρώπων, θέλοντας νὰ δωση ἐπιστημονικὴ βάσι σ' ἕνα ἀπὸ τὰ πλέον παράλογα ἐπεισόδια τῆς ἱστορίας τῆς Βίβλου».

Δὲν ἔχομε ὑπ' ὄψει μας τὸ κείμενο τῆς διαλέξεως. Ἔτσι δὲν μποροῦμε νὰ ξέρουμε μὲ ποιὸ τρόπο ὁ Σοβιετικὸς καθηγητὴς συνεβίβασε τὴν ἀπὸ ἄλλο κόσμο ἄφιξι τοῦ Ἰησοῦ, φυσικὰ σὲ ὥριμη ἡλικία, με τὶς ἱστορικὰ ἀποδεδειγμένες πληροφορίες περὶ τῆς γεννήσεως καὶ τῆς παιδικῆς ἡλικίας τοῦ Ἰησοῦ. Θὰ πῆ ὅτι εἶναι θρυλικὰ στοιχεία, ποὺ προσετέθησαν ἀργότερα στὴν ἱστορια τοῦ Χριστοῦ; Καὶ πῶς συμβιβάζονται οἱ ἄλλες πληροφορίες γιὰ τὴν καταδικη καὶ σταύρωσι τοῦ Χριστοῦ με τὴν .. διὰ πυραύλου ἀνάληψι; Ὁπωσδήποτε, φαίνεται ὅτι εἶναι τόσο βαθειὰ ριζωμένη ἡ πίστις στὸν Χριστό, ὥστε ὁ Σοβιετικὸς ἐπιστήμων, προκειμένου νὰ ἀναγνωρίση τὸν Ἰησοῦ ὡς Θεό, προτίμησε νὰ τὸν δεχθῆ ὡς Ὑπεράν-

θρωπο, μέλος μιᾶς κοινωνίας ὑπερανθρώπων κάπου μακρυὰ στὸ Διάστημα...

ΕΝΟΤΗΣ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ

Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Ἀθηναγόρας ἐξέδωσε ἕνα πολὺ ἀξιόλογο μήνυμα πρὸς τοὺς Ὀρθοδόξους Χριστιανοὺς ὅλου τοῦ Κόσμου. Τοὺς μιλάει γιὰ τὴν ὑπάρχουσα δυσαρμονία μεταξὺ Εὐαγγελίου καὶ συγχρόνου ζωῆς.

«Δὲν ἀποκρύπτομεν — λέγει — ὅτι τὸ πνεῦμα τῆς τρεχούσης ἐποχῆς εἶναι ἀναντιρρήτως πνεῦμα ἀντιχριστιανικόν, συγκεκροτημένον ἐμφανῶς κατὰ τῆς Ἐκκλησίας. Κοινωνικὰ προβλήματα σκληρὰ δοκιμάζουσι τὸν κόσμον. Τὸ ἕν τρίτον αὐτοῦ σήμερον πεινᾷ καὶ γυμνητεύει. Αἴσθημα δυσαρμονίας κυριαρχεῖ μεταξὺ τοῦ Εὐαγγελίου, τῆς βιοτῆς τῶν Χριστιανῶν καὶ τῶν ρευμάτων τῆς κοινωνίας. Τὰ δύο τρίτα τοῦ παγκοσμίου πληθυσμοῦ δὲν ἤκουσαν εἰσέτι τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ. Μετ' ἀνυστάκτου ὅθεν συνειδήσεως καὶ βαρυτάτης εὐθύνης ἕκαστος Χριστιανός, δεῦτε καὶ ἐπαναφέρωμεν τὸ ἀκαταμάχητον πνευματικὸν καὶ ἠθικὸν σφρῖγος τοῦ Χριστιανισμοῦ».

Ἐπίσης ἐκφράζεται ὑπὲρ τῆς ἑνότητος ὅλων τῶν Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν.

«Θεωροῦμεν — λέγει — ὡς ἐκδήλωσιν τῆς Θείας Προνοίας τὴν σύνοδον τοῦ Βατικανοῦ τῆς Σεβαστῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, πρὸς τὴν ὁποίαν ἐξεφράσαμεν ὅλην μας τὴν ἐκτίμησιν καὶ ἐλπίζομεν ὅτι εἰς τὸ ἐγγὺς μέλλον θὰ ἔχωμεν πλέον θετικὰς καὶ πλέον καταλλήλους περιστάσεις πρὸς ἀμοιβαίαν κατανόησιν, καὶ διὰ μίαν περισσότερον καρποφόρον θεολογικὴν ἐπαφήν. Ἱστάμενοι ὑπεράνω φυλῶν, ἐθνῶν, γλωσσῶν καὶ θρησκειῶν, ἔχομεν ὡς σκοπόν μας τὴν παγκόσμιον εἰρήνην καὶ τὴν ἑνότητα τῆς Χριστιανοσύνης. Δι' αὐτὸ συνεκαλέσαμεν πέρυσι εἰς Ρόδον Σύνοδον, ὅλων τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καὶ ἤδη συμβαδίζομεν μὲ τὴν Ἀγγλικανικὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸ Οἰκουμενικὸν Συμβούλιον Ἐκκλησιῶν».

ΑΠΟ ΤΟ ΒΑΣΙΛΙΚΟ ΤΑΞΙΔΙ ΣΤΗΝ ΙΝΔΙΑ

Κατὰ τὸ ταξίδι των στὴν Ἰνδία, οἱ Βασιλεῖς τῆς Ἑλλάδος ἐπεσκέφθησαν καὶ τὸ Μαδράς, ὅπου εἶναι ἐγκατεστημένη ἡ ἕδρα τῆς παγκοσμίου Θεοσοφικῆς Ἑταιρίας. Ἐκεῖ τοὺς ὑπεδέχθη ἡ πολὺ γνωστὴ στοὺς Ἕλληνας θεοσόφους Σριμάτι Ρουκμίνι Ντέβι, ἡ ὁποία στὸν Βασιλέα Παῦλο προσέφερε σειρὰ βιβλίων τῆς Ἄννι Μπέζαντ, ἐπὶ πολλὰ ἔτη προέδρου τῆς Θεοσοφικῆς Ἑταιρίας, στὴν Βασίλισσα δὲ καὶ τὴν Πριγκίπισσα Εἰρήνη ἀπὸ μιὰ μεταξωτὴ ἐσάρπα.

Οἱ Βασιλεῖς ἐπίσης παρηκολούθησαν παράστασι τοῦ Ἰνδικοῦ χοροδράματος, τοῦ ὁποίου ἡ Ρουκμίνι Ντέβι εἶναι διευθύντρια.

Τέλος — σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὰ εἰδικὰ ἐνδιαφέροντα τῶν ἀναγνωστῶν τοῦ «Ἰλισοῦ» — ἡ Βασίλισσα καὶ ἡ Πριγκίπισσα Εἰρήνη ἐπεσκέφθησαν τὸ ἱστορικὸ τέμενος τῶν Σὶχ εἰς τὴν Λαχώρη καὶ σύμφωνα μὲ τὸ ἔθιμον ἐπροσκύνησαν ἀνυπόδητοι καὶ γονυπετεῖς, πρᾶγμα ποὺ ἔκαμε τὸν γνωστὸ ἔξαλλο κληρικὸ Καντιώτη, αὐτὴν τὴν ἁπλῆ ἐκδήλωσι ἁβρότητος καὶ σεβασμοῦ στὸ ἱερὸ ἑνὸς λαοῦ, νὰ τὴν χαρακτηρίσῃ σὰν βαρὺ ἀδίκημα, ποὺ ἔπρεπε νὰ τιμωρηθῇ μέ... ἐπιτίμιον!

«Σιχισμὸς» εἶναι Βραχμανικὴ αἵρεσις, ἱδρυθεῖσα ἀπὸ τὸν Νάνακ, Ἰνδὸ φιλόσοφο (1469 — 1538). Τὸ ὄνομα ἐκφράζει τὸ περιεχόμενα τῆς αἱρέσεως αὐτῆς. «Σίχ» στὴν σανσκριτική, θὰ πῇ μ α θ η τ ή ς. Οἱ «Σὶχ» εἶναι λοιπὸν

μαθηταὶ τῆς θείας διδασκαλίας. Θεωροῦν ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ἴσους καὶ δὲν ἀναγνωρίζουν διαιρέσεις σὲ τάξεις. Μόνος σκοπὸς τῆς θρησκευτικῆς διδασκαλίας ἡ ἀ ρ ε τ ή. Ἀποκλείουν τοὺς λατρευτικοὺς τύπους, τὶς εἰκόνες καὶ τὰ εἴδωλα. Ἐπίσης τὴν ἱερωσύνη. Ὅλοι εἶναι μαθηταὶ ἴσοι. Προτρέπουν σὲ ἐγκρατῆ ζωὴ καὶ ἀποφεύγουν τὸ κρασὶ καὶ τὸ κάπνισμα.

ΠΟΥΛΙΑ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ

Ὁ βαρὺς χειμῶνας 1962)63 ἀνάγκασε τὰ πουλιά, ποὺ συνήθως κατέρχονται ἀπὸ τὶς πολικὲς περιοχὲς στὴν βόρειο Εὐρώπη, νὰ κατέβουν νοτιώτερα, μέχρι καὶ τὴ Γαλλία. Ἐπηκολούθησε ἀνελέητη σφαγή. Στὴν Ἀγγλία, Γερμανία καὶ Ὀλλανδία, ὅπου ἡ κάθοδος εἶναι συνήθης, τὰ πουλιὰ προστατεύονται ἀπὸ εἰδικὴ νομοθεσία γιὰ τὴν περίοδο τοῦ μεγάλου κρύου. Καὶ αἱ ἄδειες κυνηγιοῦ εἶναι περιωρισμένες, π.χ. στὴν Ὀλλανδία μόνο 20.000. Ἀλλὰ στὴν Γαλλία οἱ κυνηγοὶ ὑπερβαίνουν τὰ δύο ἑκατομμύρια καὶ λείπει ἡ εἰδικὴ νομοθεσία. Ἔτσι τουλάχιστον 100.000 ἀγριόπαπιες ἐξωντώθηκαν μονάχα σὲ μιὰ ἡμέρα. Ἐπρόκειτο περὶ καθαρᾶς δολοφονίας, γιατὶ τὰ πουλιὰ ἦσαν παγωμένα καὶ νηστικὰ καὶ δὲν μποροῦσαν νὰ πετάξουν ψηλά, νὰ σωθοῦν. Ὁ ὑπουργὸς Γεωργίας ἐξέδωσε ἀπαγορευτικὲς διαταγὲς ἐκτάκτως, ἀλλὰ ἐλάχιστοι τὶς ἐσεβάστηκαν.

Ὁλότελα διαφορετικὴ ἦταν ἡ στάσις τῶν Σουηδῶν, ἂν κρίνομε ἀπὸ ἕνα ἐπεισόδιο, ποὺ ἔφθασε στὸν τύπο. Μερικοὶ Σουηδοὶ ἀγρόται διέκριναν μία σουσουράδα νὰ περιπλανᾶται ἄσκοπα στοὺς ἀγρούς. Προφανῶς, εἶχε χάσει τὸ δρόμο της καὶ ἂν ἔμενε στὴ Σουηδία κινδύνευε νὰ πάθη ψῦξι. Ἔκαναν ἀμέσως γνωστὴ τὴν παρουσία της καὶ ἐπεσήμαναν τὸν κίνδυνο ποὺ διέτρεχε στὸ κοινό.

Λίγες μέρες ἀργότερα μία ἀκτοπλοϊκὴ ἑταιρία ἔστειλε ὑπαλλήλους της οἱ ὁποῖοι κατώρθωσαν νὰ συλλάβουν τὴν παραπλανημένη σουσουράδα καὶ ἕνα πλοῖο τῆς ἑταιρίας τὴν μετέφερε στὴν Αἴγυπτο.

Ἡ σουσουράδα — σεισοπυγὶς εἶναι τὸ ἐπιστημονικό της ὄνομα — ἀπαντᾶται σὲ ὅλες τὶς χῶρες τῆς Εὐρώπης μὲ διάφορα ὀνόματα, ὅπως «πλύστρα», «βοσκοπούλα» κ.ἄ. ἐξ αἰτίας τῆς μεγάλης οἰκειότητος, ποὺ δείχνει πρὸς τὶς γυναῖκες, ποὺ πλένουν στὰ ρέματα καὶ στοὺς βοσκούς. Τὸν χειμῶνα μεταναστεύει πρὸς θερμότερες περιοχὲς καὶ ἡ σεισοπυγὶς ἢ σουσουράδα τῆς Σουηδίας ἀσφαλῶς θὰ ἔχανε τὴ ζωή της ἐὰν οἱ κάτοικοι αὐτῆς τῆς μακαρίας χώρας δὲν ἦσαν τόσο εὐσπλαγχνικοὶ καὶ εὐαίσθητοι.

Η ΔΙΑΙΣΘΗΣΙΣ ΕΝΟΣ ΖΩΟΥ

Στὸν κόσμο συμβαίνουν πάντοτε γεγονότα καταπληκτικά, ἀπίθανα, ποὺ ξεπερνοῦν τὴν φαντασία, ὅμως ἀληθινά. Ἕνα ἀπὸ αὐτὰ εἶναι τὸ ἐπεισόδιο τοῦ τσοπανόσκυλου Ντὸκ καὶ τοῦ κυρίου του μηχανοδηγοῦ σιδηροδρόμων, Γουΐλλυ Μπένσον.

Ὁ Γουΐλλυ, εἶναι ἀνύπαντρος καὶ μισογύνης. Ἔχει τὴν συνήθεια νὰ κουβεντιάζη μὲ τὸ σκύλο του, γιατὶ εἶναι βέβαιος πὼς τὸ ἔξυπνο ζῶο τὸν καταλαβαίνει καὶ τοῦ ἀπαντάει μὲ τὸν τρόπο του. Ἐκεῖνο τὸ πρωΐ, ὅπως πάντα, ὁ Ντὸκ ἀκολούθησε τὸν κύριό του ὥς τὸ σταθμό, γιὰ νὰ τὸν δῆ νὰ φεύγη

μὲ τὸ τραῖνο καὶ ὕστερα νὰ γυρίση μόνος στὸ σπίτι.

Στὸ δρόμο, ὅμως, ὁ Γουίλλυ, ποὺ τὸ προηγούμενο βράδυ τὰ εἶχε πιῆ καὶ τὸ πρωΐ ἦταν ἀκόμη ἐπηρεασμένος ἀπὸ τοὺς ἀτμοὺς τοῦ οἰνοπνεύματος, εἶπε στὸν πιστό του σύντροφο!

— Σήμερα, δὲν εἴμαστε καλά, φιλαράκο Ντόκ. Τὸ νοιώθω πὼς εἶμαι χάλια καὶ δὲν ξέρω πῶς θὰ τὰ βγάλω πέρα μὲ τὴ μηχανή.

Ὁ Ντὸκ χαμήλωσε τ' αὐτιά του καὶ γρύλλισε. Κι' ὅταν ἔφθασαν στὸ σταθμὸ κι' ὁ κύριός του ἑτοιμάσθηκε ν' ἀνεβῆ στὴν ἀτμομηχανή, τὸν ἔρριξε κάτω μ' ἕνα πήδημα καὶ στήριξε πάνω στὸ στῆθος του τὰ μπροστινά του πόδια. Κράτησε ἔτσι ἀκίνητο τὸν Γουίλλυ, τρίζοντας τὰ δόντια σ' ὅποιον τολμοῦσε νὰ τὸν πλησιάση, ὥσπου ὁ σταθμάρχης ὥρισε ἄλλον μηχανοδηγὸ καὶ τὸ τραῖνο ξεκίνησε. Τότε τὸν ἄφησε νὰ σηκωθῆ ἀπὸ χάμω καὶ νὰ δεχθῆ τὶς περιποιήσεις τῶν συναδέλφων του.

Δεκαέξη χιλιόμετρα παρακάτω ὁ ἀντικαταστάτης τοῦ Γουίλλυ ἀναγκάσθηκε νὰ φρενάρη ἀπότομα τὴν ἁμαξοστοιχία πάνω σὲ μιὰ στροφή, γιατὶ μιὰ βωδάμαξα εἶχε σφηνωθῆ ἀνάμεσα στὶς σιδηροδρομικὲς γραμμές. Μόλις πρόλαβε νὰ ἀποφύγη τὴ σύγκρουση ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ εἶχε σὰν ἀποτέλεσμα τὸν ἐκτροχιασμὸ τοῦ τραίνου. Ἂν ἦταν ὁ μισομεθυσμένος Γουίλλυ στὴ θέση του δὲν θὰ μποροῦσε νὰ ἀντιδράση μ' ἑτοιμότητα στὸ ξαφνικὸ ἐμπόδιο καὶ δὲν θὰ ἀπέφευγε τὸ δυστύχημα.

Ὁ Γουίλλυ Μπέντον, ὅταν ἔμαθε τὸ περιστατικό, χαμογέλασε ἱκανοποιημένος, γιατὶ μέχρι ἐκείνη τὴ στιγμὴ δὲν μποροῦσε νὰ δώση μιὰ ἐξήγηση στὴν ἀπίστευτη διαγωγὴ τοῦ σκύλου του.

Ὁ Ντὸκ διαισθάνθηκε τὸν κίνδυνο, δήλωσε περήφανα. Γι' αὐτὸ δὲν μ' ἄφησε νὰ ὁδηγήσω τὸ τραῖνο.

Παρ' ὅλα αὐτά, τὸ τσοπανόσκυλο ἦταν θλιμμένο γιὰ τὴν «ἐπίθεση» ποὺ εἶχε κάνει κατὰ τοῦ κυρίου του. Γρύλλιζε διαρκῶς κλαψιάρικα καὶ δὲν ἤθελε πιὰ νὰ φάη, σὰν νὰ ζητοῦσε συγγνώμη γιὰ τὴ διαγωγή του.

— Ὄχι μόνο σὲ συγχωρῶ ἀλλὰ καὶ σ' εὐγνωμονῶ, τοῦ εἶπε ὁ Γουίλλυ. Κι' ἀπὸ πάνω, σοῦ ὑπόσχομαι νὰ μὴν ξαναπιῶ ποτὲ στὴ ζωή μου.

Ἀκούοντας αὐτὰ τὰ λόγια, ὁ Ντὸκ ἔπαψε νὰ κλαψουρίζη κι' ἄρχισε νὰ κουνάη χαρούμενα τὴν οὐρά του.

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ

Μᾶς ἐστάλη ὑπὸ φίλου τοῦ «Ἰλισσοῦ» ἕνα κείμενον διαφημιστικὸν γραφείου λογιστικοῦ καὶ φοροτεχνικοῦ. Ἀλλὰ τί μποροῦσε νὰ ἐνδιαφέρη τὸ περιοδικό μας; Καὶ ὅμως. Τὸ κείμενον αὐτό, ὑπὸ τὸν τίτλο «Εἶσθε ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἐπιχειρήσεως;», μὲ σειρὰ ἀπὸ παροτρύνσεις πρὸς τοὺς ἐπιχειρηματίες, δὲν ἀποβλέπει μόνον στὴν ἐξύψωσί τους ἀπὸ πλευρᾶς κερδοσκοπικῆς, ἀλλὰ καὶ ἀνθρωπιστικῆς. Τὶς ὀνομάζει «Χρυσᾶ ἔπη διὰ τοὺς ἐπιχειρηματίας». Ἰδοὺ μερικά:

«Δημιουργήσατε εἰς τοὺς ὑφισταμένους τὴν ἐπιθυμίαν ὅπως ἐκπληρώσουν τὴν ἀποστολήν των.

Μελετᾶτε προσεκτικῶς τὴν συμπεριφορὰν καὶ τὰς ἀντιδράσεις τῶν συνεργατῶν σας. Προσπαθήσατε νὰ εἶσθε κατατοπισμένος ἐπὶ τῶν αἰσθημάτων των, τῆς καλῆς των θελήσεως, τοῦ ἠθικοῦ των, τῶν διατυπουμένων κριτικῶν, τῶν ἀνησυχιῶν των.

Μάθετε νὰ ἀκούετε. Θέτετε ἐρωτήσεις, παροτρύνετέ τους νὰ ὁμιλοῦν, ἀφήνετέ τους νὰ ἐκφράζουν ἐλευθέρως τὰς σκέψεις των, μὴ μονοπωλῆτε τὴν συνομιλίαν.

Ἐπικρίνετε μόνον κατ' ἰδίαν. Ἀποφεύγετε τὴν παρουσίαν τρίτων ἡ ὁποία δημιουργεῖ τὸ συναίσθημα τῆς ἐντροπῆς καὶ μνησικακίας ἐπὶ πλέον δὲ ὑποσκάπτει τὴν ἐπιβολὴν τῶν υφισταμένων σας.

Συγχαίρετε καὶ ἐπαινῆτε δημοσία. Οὕτω θὰ βελτιωθῇ τὸ ἠθικὸν καὶ ἡ ἐμπιστοσύνη τὴν ὁποίαν ἔχει ἕκαστος εἰς τὸν ἑαυτόν του.

Μάθετε νὰ θέτετε τὸν ἑαυτόν σας εἰς τὴν θέσιν τῶν ἄλλων. Κατανοήσατε τὰ προβλήματά των καὶ λαμβάνετε ὑπ' ὄψιν τοὺς λόγους των.

Εἶναι προτιμότερον νὰ εἶσθε ἀντικείμενον κριτικῆς καὶ ἐκτιμήσεως, παρὰ νὰ περιβάλλεσθε μὲ σιωπήν.

Μὴ λησμονῆτε ποτὲ ὅτι εἶσθε παράδειγμα διὰ τοὺς ὑφισταμένους σας».

Ὁ τόσο πρωτότυπος καὶ στοχαστικὸς «ὀργανωτὴς γραφείων» εἶναι ὁ κ. Πᾶνος Ἀναγνώστου, Κρατίνου 7, τηλ. 227—721.

ΜΕΤΑΔΟΣΙΣ ΣΚΕΨΕΩΣ

Τὸν Μάρτιο διεξήχθησαν πειράματα μεταδόσεως σκέψεως μεταξὺ Καίμπριτζ καὶ Λένινγκραδ. Ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ὁμάδος Ἐρευνῶν Παραψυχολογίας τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Καίμπριτζ εἶναι ὁ καθηγητὴς κ. Κόρνελ, ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ρωσικῆς ὁμάδος ὁ καθηγητὴς κ. Λεωνίδα Βασίλιεφ, κοσμήτωρ τῆς Ἰατρικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Λένινγκραδ, καθὼς ἐπίσης καὶ ὁ καθηγητὴς κ. Τερέντσεφ. Στὴν εἴδησι προστίθεται, ὅτι τὰ πειράματα αὐτὰ εἶναι τὰ πρῶτα τοῦ εἴδους των. Αὐτὸ ὅμως δὲν εἶναι ἀλήθεια. Ὅπως εἶναι γνωστό, πρὸ πολλῶν ἐτῶν διεξήχθησαν τέτοιου εἴδους πειράματα διεθνῆ, στὰ ὁποῖα, μάλιστα, μετέσχε καὶ ἡ Ἑλλὰς διὰ τῆς Ἑταιρίας Ψυχικῶν Ἐρευνῶν, ἡ ὁποία ἱδρύθη στὴν Ἀθήνα τὸ 1925 ἀπὸ τὸν γιατρὸ τοῦ Βασιλικοῦ Ναυτικοῦ κ. Ἄγγελο Τανάγρα.

Πολλὲς φορὲς στὰ πειράματα ἀντὶ νὰ συλλαμβάνεται ἀπὸ τὸν δέκτη τοῦ ἐγκεφάλου, ἡ εἰκόνα τοῦ ἐκπεμπομένου ἀντικειμένου, συλλαμβάνεται ἡ λέξις ποὺ χαρακτηρίζει τὸ ἀντικείμενο. Ἔτσι, σὲ περίπτωσι ποὺ τὸ ἀντικείμενο εἶναι ἕνα σχῆμα ἀστέρος ποὺ ἐκπέμπεται ἀπὸ τὴν ὁμάδα τοῦ Λονδίνου, ὁ ἑλληνικὸς δέκτης συνέλαβε τὴ λέξι «στάρ», ἡ ὁποία, ὅπως εἶναι γνωστὸ σημαίνει «ἀστήρ».

Ὁ κ. Τανάγρας πιστεύει ὅτι τὸ φαινόμενο τῆς μεταδόσεως τῆς σκέψεως ἀπὸ ἄτομο σὲ ἄτομο, καὶ ἄσχετα τῆς ἀποστάσεως, εἶναι ἕνα φυσιολογικὸ φαινόμενο. Αὐτὸ ἔχει ἀποδειχθῆ ἀπὸ ὅλους τοὺς ἐπιστήμονες. Ὅπως εἶχε γραφτῆ πρὸ διετίας στὸν Τύπο, καὶ τὸ πολεμικὸ ναυτικὸ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἔχει κάνει πειράματα γιὰ τὴν μετάδοσι μηνυμάτων διὰ κυμάτων σκέψεως σὲ ὑποβρύχια ποὺ πλέουν σὲ μεγάλα βάθη, ἢ κάτω ἀπὸ τοὺς παγετῶνες ποὺ δὲν μποροῦν νὰ φθάσουν τὰ Ἑρτσιανὰ κύματα.

Ο ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΟΣ

ΜΕΤΑΞΥ ΜΑΣ

— Τὰ Γραφεῖα τοῦ ΙΛΙΣΟΥ, Δραγατσανίου 6 (Πλατ. Κλαυθμῶνος) εἶναι ἀνοικτὰ κάθε Δευτέρα καὶ Παρασκευὴ 11—12 π,μ, καὶ 7—8 μ.μ. Ὅλοι οἱ φίλοι τοῦ ΙΛΙΣΟΥ νὰ περνοῦν ἀπὸ τὰ Γραφεῖα γιὰ κάθε πληροφορία.

— Ὁ Ταχυδρομικὸς τομεὺς τοῦ ΙΛΙΣΟΥ εἶναι 122. Νὰ μὴ τὸ ξεχνοῦν ὅσοι μᾶς γράφουν: Δραγατσανίου 6, Ἀθῆναι—122.

— Μὲ ὅλες μας τὶς ἐκκλήσεις πολλοὶ συνδρομηταὶ ἀλλάζουν διεύθυνσιν χωρὶς νὰ μᾶς γνωρίσουν τὴν νέαν διεύθυνσίν των καὶ τὸ ταχυδρομεῖον μᾶς ἐπιστρέφει τὰ τεύχη, μὲ τὴν ἔνδειξι: «Ἔφυγε εἰς ἄγνωστον διεύθυνσιν».

— Ὅσοι συνδρομηταί μας βλέπουν τὴν διεύθυνσίν των λανθασμένην ἢ ἀνεπαρκῆ, νὰ μᾶς εἰδοποιοῦν χωρὶς ἀναβολή, ὥστε νὰ λαβαίνουν ἀσφαλῶς τὰ ἐκδιδόμενα τεύχη.

— Εἰς ὅλους ὅσους μᾶς ἀπέστειλαν μέχρι τέλους Μαρτίου τὴν συνδρομήν των διὰ τὸ 1963 ἐταχυδρομήσαμεν τὰς σχετικὰς ἀποδείξεις. Ἐὰν κανεὶς δὲν τὴν ἔλαβε, παρακαλεῖται νὰ μᾶς γράψη.

— Ἀπηντήσαμεν εἰς ὅλας τὰς ἐπιστολὰς καὶ ἐξετελέσαμεν ὅλας τὰς παραγγελίας βιβλίων, ὅσας ἐλάβομεν μέχρι τέλους Μαρτίου. Ἐὰν κανεὶς δὲν ἔλαβεν ἀπάντησιν σημαίνει ὅτι ἡ ἐπιστολή του δὲν ἐλήφθη. Παρακαλοῦμεν νὰ ἐπανέλθη.

— Προηγούμενα τεύχη καὶ τόμοι τοῦ ΙΛΙΣΟΥ ἀπὸ τοῦ 1956, πωλοῦνται στὰ Γραφεῖα μας κάθε Δευτέρα καὶ Παρασκευὴ 11—12 π.μ. καὶ 7—8 μ.μ.

— Ὅποιος ἐπιθυμεῖ νὰ ἀγοράση βιβλία ἀπὸ τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὸν τιμοκατάλογον πωλουμένων βιβλίων πρέπει νὰ ἐμβάση διὰ ταχυδρομικῆς ἐπιταγῆς «Κωστῆν Μελισσαρόπουλον, Δραγατσανίου 6, Ἀθήνας—122» τὸ ἀκριβὲς ἀντίτιμον τῶν βιβλίων ποὺ ἐπιθυμεῖ, ἀναγράφων ὄπισθεν τοῦ ἀποκόμματος τῆς ἐπιταγῆς τοὺς τίτλους τῶν βιβλίων. Θὰ τὰ λάβη ἀμέσως. Ἄνευ ἀποστολῆς τοῦ ἀντιτίμου δὲν ἀποστέλλονται βιβλία, διότι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ τηροῦνται λογαριασμοί.

— Ὁ ΙΛΙΣΟΣ δὲν διαθέτει ὑπηρεσίαν, ὥστε νὰ ἀποστέλλη ἄλλα βιβλία ἐκτὸς ἐκείνων τὰ ὁποῖα ἀναγράφει ὡς πωλούμενα εἰς τὰ Γραφεῖα του.

— Κάθε ἔμβασμα πρέπει νὰ γίνεται μὲ ταχυδρομικὴν ἐπιταγήν, ἐπ' ὀνόματι Κωστῆ Μελισσαροπούλου, Δραγατσανίου 6, Ἀθῆναι — 122. Ἀποστολαὶ μὲ τραπεζιτικὲς ἐπιταγὲς ἢ ἐντολὲς μᾶς δυσκολεύουν.

Βιβλία καὶ περιοδικὰ ποὺ λάβαμε

Ἀθαν. Ἀβελλίου: «Ὁ μεταμφιεσμένος καιρός», ποιήματα, Ἀθήνα 1957.

Ἀθαν. Ἀβελλίου: «Ἡ πένθιμη δόξα» ποιήματα, 1959.

Ἄρη Χατζιδάκη: «Ὁ ἱστὸς τῆς ἀράχνης», ποιήματα, Ἡράκλειο 1962.

Σαράντου Παυλέα: «Ἕλξη καὶ δίχτυ», ποιήματα, Θεσσαλονίκη 1963.

Γιάννη Λεύκη: «Τὸ τραγοῦδι τῶν ξυπνημένων ἀνθρώπων», ποιήματα, Λεμεσὸς 1963.

Καλλιόπης Κουτσογιάννη: «Θεοσοφικαὶ ὁμιλίαι Β΄», Ἀθῆναι (1930—1949).

«Ὁ Ἱππότης Ἰωάννης Γαβριὴλ Εὐνάρδος», Ἔκδοσις Ἐθνικῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος, 1963.

Ἰωάννου Α. Κόντου: Ἡ Γένεσις (Δυὸ μέρες στὸν παράδεισο), δρᾶμα, 1962.

Ι. Ν. Δάμπαση: Οἱ Μιλήσιοι, πρόδρομοι τῆς ἐπιστημονικῆς ἰατρικῆς σκέψεως. Ἀνάτυπον «Ἑλληνικῆς Ἰατρικῆς».

Λάμπη Λούκου: Πέρα κι' ἀπ' τὴν Κόλαση, Πάτρα 1963.

102.379.800 δραχ.

ἐμοίρασε ἡ τελευταία ἔκδοσις

Ἡ ΝΕΑ θά μοιράσῃ περισσότερα

Τιμὴ Τεύχους δρχ. 10.—